23

Fikret Otyam • Mayınlı Topraklar Üzerinde

ÇAĞDAŞ YAYINLARI

FİKRET OTYAM

mayınlı topraklar üzerinde

Dizgi Baskı :
Hilâl Matb. Koll. Şti. - Tel. ; 22 91 78 - İstanbul, Ocak 1977

FİKRET OTYAM

MAYINLI TOPRAKLAR ÜZERİNDE

GİDE: 15
GİDE: 15

ÇAĞDAŞ YAYINLARI
GAZETE, DERGİ, KİTAP, BASIN ve YAYIN
ANONİM ŞİRKETİ
Halkevi Sokak No. 39 - 41 Cağaloğlu - İstanbul

MAYINLI TOPRAKLAR ÜZERİNDE

«Müsademe başladı» dedi, içeri giren yağız delikanlı.

Nutku tutulmuştu!

Çıt çıkmadı kimseden, ilkin..

Sonra herkes yerinden fırladı, itişip kakışarak!.

Daracık kapının eşiğindeydi lastik papuçlar, kunduralar ve çilekeş arkadaşım, çizmelerim.

Şişen ayaklarımı, itişip-kakışmalar arasında çizmeye sığdırmaya çalışıyordum, ayağına bi-şeyler takan, atıyor kendini dışarı!.

Köyün tüm köpekleri, ulumaya-ürümeye durmuş gecenin zifiri karanlığında..

Çöl ayazı ıslak, yağmur yağıyor karanlığa..

Biraz ötemizde Türkiye - Suriye sınırı, mayınlı.

Silah sesleri sıklaştıkça, köpeklerin ulumaları daha bir tizleşiyor bütün kurşunlar sanki onlara değiyormuş gibisine uluyor, uluyorlar!.

Takatakalar ardardına yankılanıyor!. Bazen seri bir atış başlıyor, köylüler iyice sokuluyorlar yanıma!.

«Yere doğri sıkıliyor» dedi birisi, karanlıkta. Yanımızda da bir köpek uludu, geberircesine. «Oşşşşştt haaa!.»

«Cııvvv!...»

Gece sallanıyor... Sonra yine takatakalar ardardına!. «Lâilahiillahlaaaaah!..» Köylüler iyice sokuluyorlar yanıma..

Köyün iki evinde, yaşamasız sarı ışık. Öteler-de, insanın tüylerini diken diken eden, yankılanan silah sesleri..

Güneyde, mayınlı topraklarda 8 mart 1969'da saat 19.05'te duymaya başladığımız silah sesleri, dakikalarca sürdü.

Oturduğumuz odanın küçük penceresinden lüksün dışarıya süzülen parlak ışığı bir yerde bozlaşıyor, bu ışık altında, etrafımdaki maşlahlı, egalli, kasketlerinin üzerine puşu sarılmış başlar, entarili bedenler daha bir büyüyor...

Gocuğumun yakasını kaldırıp en son bindim Jeep'e.. «Allaha emanet» dilekleri arasında; içinde, benimle yedi kişi olan köyün Jeep'i, çamurları yararak yamaca vurdu homurtularla..

Allahına kadar yağmur yağıyor! Silgeçler yetmiyor!. Jeep, yana yata, kıç-ata arazi vitesiyle ilerlemeye çalışıyor, bir tavşan kaçıyor fersiz ışık borusunun önünden..

«Dikkatli ol, bak sağa-sola.. Candarma mandarma görürsen dur hemen, aman dikkatli ol!..»

«Evvelallah, sonra sen şahitsin, bak yüzlerimize.. Ola ki sorarlar, dersin bu adamlar bütün gün benimle beraberlerdi, müsademe sırasında da beraberdik... Yoksa....»

«Yoksa?... Yoksa n'olur?»

Adam sustu, cevap vermedi hemen..

«Yoksa candarma anamızı..... beller!. Evvelallah, sonra sen şahitsin Fikret Beg, sen şahitsin akuy (kardeş).. Sen şahitsin..»

«Vites değiştir akuy...»

Bütün konuşmalar silgeçlerin şıkırtısıyle değişiyor, geçiyor kafamdan.. Tam bi-şey düşüneceğim, silgeçler silip götürüyor!.

«Korkmayın bu kadar, Allah'ın bildiğini kuldan ne saklayayım? Bütün gün beraberdik, heye.. Tüfekler patladığı zaman odada oturuyor, cipi bekliyorduk tamam mı? Sonra kapı açıldı, bir delikanlı içeri girdi, müsademe başladı, dedi, zaten tesadüf müsademeden falan söyleşiyorduk. Kapının iç kısmında ayakkabılarımız falan duruyordu, hep beraber fırladık, papucunu giyen attı kendini karanlığa.. Öteden silah sesleri geliyordu.. Silah sesleri ne kadar uzaktan geliyor, dedim, kimimiz yarım saat dedi, kiminiz bir, kiminiz ciple on on beş dakka dediniz, kiminiz son karakol.. Kiminiz, «gitti bikaç can, akuy, vay kurban» diye hayıflandınız.. Korktunuz hepiniz, bana mı öyle geldi yoksa? En babayiğidiniz bile korktu!...»

Jeep, küçük cırcıp'ın içine girdi. Jeep sallandıkça kenarlardan su dalıyor içeri, çakıl taşları tekerlerin altından kayıyor..

«Vites değiştir akuy, hadiii..»

«Garççççç» diye bir ses geldi vites kutusundan, araba sudan fırlayıp çamura girdi, oh gidiyoruz işte!. Gözlerimiz yolda, candarma görürsek zınk diye duracakmışız!.. Sıkı sıkı tembihlenmişti yola çıkarken, ne olur ne olmazmış!.

«Balatalar ıslanmadı mı sudan geçerken, ya tutmazsa hemen?»

«Dururuz» dedi direksiyondaki delikanlı, cama daha bir eğildi. Gözleri, silgeçlerin arasından karanlığı tarıyor..

«Ölü var mıdır?»

«Belli olmaz akuy, bakarsın üç beş, bakarsın bi dene bile yoktir.. Yoktir inşallah...»

İki parlak ışık, taaa karşıda! Kimi zaman gökleri tarıyor, kimi zaman kayboluyor.. Bu bir otomobil.. Arabada telâş!.

Bir el omuzumda ve kulağımın dibinde vınıltılı sözler:

«Bak akuy, bütün gün beraberdik, ayrılmadık senin yanından.. Bu gelen kumandarın arabasıdır bakarsın, evvelallah, sonra sen şahidimizsin, yoksa candarma anamızı.... beller....»

Daha konuşacaktı, Jeep iyice bir kıç attı, sallandık, durduk!. Her taraf karardı.. Işıkları yaktık, yeniden söndü!. Karanlıkta bir ses, «Yahu, n'oluyor? İşaret veriyoruz sanılacak...»

Okkalı bir küfür arabaya, etkisi görüldü, motor çalıştı, «garç...» sesi ve hareket..

«Ehliyetin var mı akuy?»

«Yoktir! Kimsenin yoktir burda ehliyetnamesi!...»

.....

Yattığım İşçi Sigortaları Hastanesi'ne bir mektup gelmişti:

«.... Hastanedeymişsiniz. Üzüldük.. Değerli ağabeyciğim, kahraman jandarmalarımız iki kişiyi daha öldürdüler.. Bunlardan biri babasız bir ailenin belkemiği.. Sabahleyin kanlı ayakkabısını ve gömleğini anasına verdiler..

Yağmur evin sağ tarafını çökertmiş, evde yetim çocuklarına ekmek bulamayan bu zavallı ka-

dın, Bölüğün önünde kanlı ayakkabı ve gömleği önüne koydu:

«Hükümet bana gücünü gösteriyor..» diye ağıt söyledi!. Bu satırları bana, temel direkleri kırılmış, ömürlerinde ayakkabı giymemiş cılız çocukların göz yaşları yazdırdı.. Koca Otyam, hey koca Fikret Otyam, şöyle bir silkin yatağından, gel gör bu zulumları da artık.....»

Silkindim yatağımdan..

Yine gittim güney ellerine, sınır topraklarına.. Kaçıncı bu gidiş? Her zulumda.. Her öldürmede!.. Sayısı yok!.. Zulum, öldürme bitmez de buralarda!.

Bir Urfa türküsünde şöyle denir:

«Başımıza geleni
Romana yazak...»

1953 yazı, yakıyor güney ellerini..

Kilis'teyim, Ceylan Ali'nin kahvesinde.. Kaçakçı kahvesinde.. Kolsuz.. Bacaksız.. Parmaksız, bihoş bakışlı, suskun insanlar..

Anası, Ali'yi küçükken, «Ceylanım» diye severmiş de, Ali de sonraları «Ceylan Ali» diye anılır, çağrılır olmuş... «Topal Abdo'nun türküsüdür» demişti Ceylan, sarı tele dokunurken... «Topal Abdo'nun türküsü...»

Geçmişe ait bir türkü, yıllar öncesine..

«Ya bu zalım hükümet yine bize hayır eylemez
Ya ortaklarımı sorarsan hakkımızı alamah
Dumana..[1] dumana çitil[2] yavrım dumana
Atları salıverdik yine çayır çimene..»

---

(1) Dumana : Divane.
(2) Çitil : Fidan.

Abdo öyle iri kıyım bir insan değil.. İnadına çelimsiz.. Kendi halinde.. Bir kardeşi var, Müslim.. Müslim, iki metreden fazla! Müslim, dolu dört tenekeyi şöyle ha deyince kaldırıyor!. Yakışıklı.. Ama Abdo'nun tam tersi, yüreksiz! Abdo çelimsiz ama, yürekli.. Bir şey olur, Abdo dayanamaz, alır Alaman beşlisini çıkar dağlara, dağlara.. Zulme karşıdır Abdo.. Zulum edenlere karşıdır.. Ünü gün gün yayılır. Halk, ezilen halk her işini, derdini Abdo'ya iletir!. Abdo dinler, dinler, haber gönderir.. «... Yirmi altın versin... Toprağın yüz dönümü şunundur...» gibilerine!. Fakir fukara babası olmuştur, aman vermez kötülere.. Bir terazidir Abdo, hak tartan, adalet tartan..

Bir gün bastırırlar Abdo'yu.. Zincirlere vurup sürürler yerde!. Mapus damına tıkarlar.. Tıkarlar ama, Abdo bu, durur mu?

Şimdi de pek yok ya, mapusanenin hamamı yokmuş.. Abdo, «yıkanacam» der. Sağlı, sollu zaptiyeler, filintalar arasında Abdo hamama gider.. Bir güzel yunur-yıkanır Abdo.. İyi bir yıkanır. Zaptiyeler çepeçevredir, tüfeklere kurşunlar sokuludur.. Ama Abdo, arap atına atlamış çoktan tutmuştur dağları, ovaları, çölleri.. Arkadaşları, ip sarkıtıp çekmişlerdir Abdo'yu.. Bulduysan ko gayrı!.

Gitti gider!..

Dağlar bizimdir, demiyor Abdo.. Hak tartıyor.. Halk, artık hükümetle ilgisini tümden kesip, derdini; dileğini, istemini Abdo'ya anlatıyor..

Gün geçiyor, günler devriliyor ardıardına, devir dönüyor, Fransızlar ayak basıyor topraklarımıza!. Kötüler saklanacak delik arıyor, padişah satıyor vatanı!. Padişahtır, salt keyfini düşünür, çıkarını.. İyiler halkımızın yiğit kişileri, yüreği mangal

gibiler, Abdo'lar, Nahsen'ler, Ali'ler, Garip'ler şunlar bunlar, hatta Müslim gibiler tüfeği, kazmayı, küreği kapar gelir düşman karşısına.. Vurur.. Vurur, vurulur.. Abdo, Alaman beşlisiyle, çakılır düşmanın bağrına... Abdo bu, kurşun neyler?

Bu yurt bizimdir, ne işi var düşmanın? Zafer de bizimdir gayrı.. Düşman çekilir, ortalık düzene girer.. Padişah-ı âlempenah Halife-i ruy-ı zemin Efendimiz de toplar tası-tarağı terkeder memleketi, kaçar!.

Dağ fermanına gerek kalmaz, Abdo iner düzlüğe..

Abdo'nun ne toprağı var, ne de suyu.. N'itsin Abdo? Tek çıkar yol, kaçak getirmek..

Abdo düşer bu yollara.. Nafakasını çıkarır, yatar kolu kanadı kırık. Aç kalır, düşer yollara..

Bir sabahtır.. Akbabalar inmiştir çöl yazıya.. Kimi leş arar döne-döne.. Kimi uçar yanık havada.. Kaçak yoluna düşmüştür Abdo..

Yakılan türküde şöyle anlatırlar:

«Kefen aldım da gene ben elimden biçmedim,
biçmedim yandım...
Arabiyada oturur gene Türkiye'de gezerdim
Gardaş, Arapça okur da gene Türkçe yazardım
Sağolaydın kollarına ince mercan dizerdim..
Kaç oğlum, kaç.. ıssız koma haneni
Düşmanların gelir de öldürürler kökünü, aney..»[1]

Bir sabahtır.. Abdo, arap atının üzerinde..

Birden tüfekler patlar, Abdo düşer döne-döne!. Yaralıdır..

---

(1) Aney : Anam.

İnce bir kan akar dudağından, kızgın kumla. ra.. Sızan kanlar bir'iken beş olur, toplanıp göl olur!.

Sürürler Abdo'yu Akçakale'den Urfa'ya...

Urfa'ya tam girildiğinde sesi soluğu kesilir Ab. do'nun...

Sonra, sadece «su» der... «Suuu», o kadar.. Susuz gider Abdo!.

Abdo çöllere düşmüştür ama, gözü kır atındadır.. Yakılan türküde şöyle anlatırlar:

«Getirin kır atımı da gene binem üstüne
Alaman beşlisini de gene alam destime,
Bir bölükten de bir taburdan da ne çıkar?
Fransızlar varamıyor üstüne..»

...

Abdo, böyle bir yiğitmiş, gitti gider..
Abdo'yu gömerler ıssız bir tepeye..

...

«Ya Abdo'nun mezarını kayadan oyun
Sapma taşını da aney aney, mermerden koyun
Ya Abdo'yu kaldırın Müslim'i koyun
Vurma zalım vurma yaram derindir
Yaram sağalırsa Mevlâm kerimdir...»

...

İsterseniz padişah olun, şah olun.. Halk sevmezse, halktan yana olmazsan türkü mürkü yakmazlar. Dillerden, dudaklardan, gönüllerden geçmezsiniz.. Ama Abdo yıllar sonra dillerdedir, gönüllerdedir.. Ardından türküler, ağıtlar söylenip geliyor, göz yaşları dökülüyor, bugün vurulmuşcasına!.

Ne demişti Abdo?

«Kardaş, ya bu zalım hükümet de bize gene hayır eylemez
Ortaklarım kötüdür yavrım, hakkımızı alamah
Divane, divane.. Divane..
Çitil yavrım, benim oğlum divane
Atları bıraktık da gene çayır çimene..»

...

Abdo yok gayrı.. Atlar bırakılır çayır çimene.. Ne ata gerek var, ne başka şeye..

BADELİ NAHSEN

Badeli Nahsen'i görmedim, göremezdim de.. Görenler, yakından bilenler var.. Anlattı O'nu tanıyan bir dostum..

Kilis'e varmış.. Askermiş.. Üstelik bir bayrammış, dinî bir bayram.. Arkadaş izinli gelmiş Kilis'e. Bayramın birinci günü bir kahve köşesinde kürsüye oturmuş, düşünürmüş kara kara.. Birisi koşarak gelmiş, «seni» demiş, «Nahsen ister, kop gel!.» Arkadaşın eli ayağı titremiş.. «Ben kime ne zulum ettim? Kime ne kötülüğüm var? Niye ister Nahsen beni?..»

Toparlanıp varmış.. Nahsen dedikleri yürekli bir kişi.. Boyuyla posuyla, tutumuyla, davranışıyla, sevgisiyle kocaman bir kişi..

Dikilmiş karşısına, ellerini kenetleyip.. Nahsen sormuş, bu anlatmış.. «Peki git» demiş Badeli Nahsen.. Arkadaş dönmüş kahveye.. Nahsen'e dokunmuş bir askerin bayram günü böyle boynu bükük oturması!. Yanındakilere buyurmuş:

«Varın gidin evdeki yeni ceketlerden birini

alıp gelin.. Şu parası, terzi hemen bir çapraz yelek diksin, bir pantol.. Şunu da alın bir bayram tıraşı olsun...»

Sonra dönüp sırtını duvara vermiş yine, otururmuş dalgın dalgın..

Nahsen kaçağa gidermiş.. Bir gecede üç, gereğinde beş kere geçermiş karşıya.. Kanunsuz işlere girermiş.. Toprağı varmış karnını doyuran.. Bir ağa punduna getirip almış toprağını elinden.. Toprak can, toprak nafaka, toprak her şey.. Kolu kanadıymış bu toprak Badeli Nahsen'in.. Naçar kalınca, kaçağa düşmüş sonunda!. Kaçak demek, sınırı aşmak demek.. Bununsa kanunda yeri yok.. Olmaz!. Madem ki yasak, yapmayacaksın!. İstersen acından öl arkadaş, acından öl, yasak!. Kanun yasak demiş bu işe!. Kanun der, dedi mi der.. Yapmayacaksın!. Kanun bu, tellerine dokunup köçekçe çalınan alet belleme!. Senin bundan sonra ne halt edeceğini başka bir kanun düşünür, başka bir kanun ayarlar.. Kaçak yasak!. Yapmayacaksın!. Kaçak yasak!.

Nahsen artık kanunsuz yola girdi ya, kanun tanımayan adam oldu ya.. Yeter gayrı.. Bir kere, toprak çalan ağalara düşman.. Ama kendi toprağı gitmiş.. Gitsin!. Başkalarının koruyucusu olmak var.. Zaten adı çıkmış «kanun tanımayan adam» diye!. Bir adamı beş kere asmazlar ya... Nahsen bu kafayla bir kuvvet, bir dayanak olmuş ezilenlere.. Ağalara, zulum yapanlara karşı bir kuvvet, yoksullara dayanak, güven..

«Ben» demiş, «öyle de böyle de hükümetin yasak dediğine düştüm.. Öyle de böyle de kötü kişiye çıktı adım, hoş geldi safa geldi ölüm!.»

Seveni çok Nahsen'in.. Ne jandarma, ne polis, vur emrine karşın bi-şey yapamaz Kilis içinde.. Yetmezmiş gibi tavla oynar «komiser» zarla birlikte lâf da atar!. «Nahsen, gel teslim ol, severim seni, severim ama, ölümün elimden olacak.. Nasıl kıyacağım sana? Gel teslim ol... Kanundan kaçılmaz bre Nahsen.. Bak düşeş. Kıyamam sana ama, neyleyim bana vur dediler, vuracağım seni, ağlarım da ardından!.»

Topraklarımızda sıkıştırılınca; çöllerde, keyfi kaçırılınca atlar atına geçer karşıya.. Kalır bir süre orada.. Sonra dayanamaz toprak, yurt özlemine, dostlarına, sevenlerine.. Tıpkı Abdo gibi..

«Oğlum Arabiya'da oturur gene Türkiye'de gezerdim
Gardaş Arapça okur da gene Türkçe yazardım...»

Bu da öyle.. Duramaz vatansız.. Türkiye.. Türkiyem gibi var mı?

Bir gün atlar arap atına, verir yönünü buraya..

«Suriye'den de çıktım gardaş geldim bağlara
Yönümü çevirdim de anam kara dağlara
Kara habar da verin bütün beylere...»

Nahsen tutar yurt yolunu.. Özlemi artık gırtlağına gelmiştir.. Çıkar Suriye'den, varır Kilis bağlarına.. Geceyi beklemek gerek. Bir bağa girer. Bağ sahibi ellerini uğuşturur.. Hoş geldin, der.. Sırıtır.. Buyur eder.. «Şeref verdin Nahsen ağa» der..

Nahsen bağı koklar.. Çeker ciğerlerine yurt havasını!.

«Ben şurada azıcık kestireyim» der ve adamın gözlerinin içine iyi bir bakar, yani der ki bu bakışlar, kötülük edeyim deme.. Tut çeneni.. Zira Nahsen'in kellesini getirene yüz kayme verilecek!.

Vurur kafasını Nahsen bağ kütüklerine, yastık eder kütükleri.. Koyar tabancasını başının yanına..

Bir güzel uyur..

Bir uyanır, bir uyanır ki.. Atar elini kütük dibine! Mavzerlerin, tabancaların namluları tüm çevriktir bedenine!.

Bağ sahibi var ya, bağ sahibi, eli ayağı titrer, sırıtır beri yanda!

«Suriye'den de çıktım gardaş tuttum Kilis yolunu
Bir bölük candarma bağladılar kolumu
Allah kimselere vermesin böyle ölümü
Vurma zalım, vurma böyle m'olacak?
Bu dünya sizlere mi baki kalacak?»

Anlatırlar ki, Nahsen «kıyman bana» der.. «Kıyman bana.. Teslim edin hükümete..» Elini kolunu vururlar.. «Olur» Nahsen, derler.. «Olur!»

Bir sıra önde, bir sıra arkada, ortada kara bıyıklı Nahsen.. Ve tutarlar yolu...

Öndekiler biraz açılır.. Arkadakiler yavaş yavaş öne geçerler ve birden dönerler geriye...

Eli kolu zincirlidir Nahsen'in..

Boşaltırlar kurşunu, boşaltırlar!. Namlular ateş kusar, kan kusturur ve kanunsuz Nahsen, kıvrılır, kalır olduğu yerde toprağı yumruklayarak, sonra yumruklayamaz..

«Suriye'den de çıktım gardaş beş gün vadeli
Beylerden bitirdim de anam, kanlı bedeli
İsmime de derler gardaş Nahsen Badeli
Vurma zalım vurma vurma Badeli Nahsen'i
Zincirlere de bağlanacak aslanım..»

Nahsen bu.. Burada tedirgin edilince geçermiş karşıya.. Orada gönlünü vermiş bir Arap güzeline.. Beş gün için izin alır, vade alır beş gün.. Dönecektir beş gün sonra.. Böyle ayrılır, ama dönemez, tut turmazlar sözünü!.

Bağlarlar arabanın ardına, sürüp getirirler cansız bedenini!!

MUSTAFA ERİKCAN

5 eylül 1959 yılında Kilis'in Ebulula mahallesinde oturur Hüseyin Erikcan Başbakan Adnan Menderes'e bir telgraf çekti, Kilis'ten:

«Sayın Adnan Menderes - Ankara

Kardeşim Mustafa Erikcan 6 gün evvel Kilis'in Leylit karakolu mıntıkasında mayınlı sahada yaralanmış, iki gün müddetle beni kurtarınız diye feryat ettiği halde vazifeliler tarafından kasten çıkarılmayıp ölüme terkedilmiştir stop Şimdi de herkesin gözü önünde cesedi köpekler tarafından parçalanmaktadır stop Mayınlı sahadaki ikramiye için çıkaran vazifelilerin şu tutumunu harp sahasında dahi görmek mümkün değildir stop Memleket Milattan evvelki bu mezalimin tekerrürünü dehşet içinde seyrediyor stop Hiç olmazsa cesedin bize teslimi yolundaki yalvarlarımız da semere vermi-

yor stop Adalet bu mudur insanlık bu mudur stop demokrasi ve memleket ile nefsimizi size bu feci muameleler için mi teslim ettik stop Müdahalenizi ve eğer düşman isek de ölümüzün bize teslimini intizar ediyoruz.»

İçişleri Bakanı, Malatya CHP Milletvekili Nurettin Akyurt'un Millet Meclisi'ne getirdiği bu olayı doğruladı, cesedin çürümeye terkedildiğini sözlerine ekledi.

Mustafa'yı da tanımam... Sordum, Mustafa üç çocukluydu..

Mustafa koyun güdüyor, koyunları kaçtı mayınlı bölgeye, Mustafa koyunların ardından, mayın ayak basınca değil, kaldırınca patlar.. Mustafa bastı ayağını mayına ve Mustafa çekti ayağını mayından uçtu havalarda, kolu bir yana, bacağı bir yana rücud bir yana!.

Evde bekledi çoluk çocuk, gelemedi evine Mustafa..

Derken bir inilti duydular mayınlardan yana.. Anladılar ki Mustafa'dır bu inleyen!. Çoluk çocuk vardılar mayınlı topraklar sınırına, ağıt tuttururlar.. «Bubaaaaa.. Bubaaaa. N'idelim şimdi?»

Hiç, ama hiç bir şey yapamazlardı..

Mustafa iniler salt, o da bi-şey yapamaz bundan gayrı.. Biraz can bulunca «kurtarın beni» diye seslenebilir.. «Kurtarın.. Kurtarın..»

Köy halkı hane hane dizilir mayınlı topraklar sınırına.. Mustafa'ya bakarlar.. Mustafa onlara.. Haber salarlar ilgililere, sonra ellerini ağızlarına götürüp seslenirler:

«Dayan Mustafaaaa.. Dayan Mustafaaaa.. Haber saldık Mustafaa.. Dayan..»

Mustafa dayanır, inleyerek.. Dayanır a, demir yürek olsa, tunç yürek olsa fazla dayanamaz.. Ama, dayanır Mustafa!.

«Dayan Mustafa.. Dayan.. Hükümete haber saldık.. Dayan akuy..»

«Suuuuu.. Suuuu!.»

«Dayan Mustafa.. Dayan gardaş.. Dayan akuy..»

Mustafa dayanır bir gece bir gündüz!. Sonra dayanamaz.. Bağıra bağıra sesi soluğu kesilir..

Bir ağıt yükselir, tüm köy halkı hane hane.. Çoluk-çocuk, kadın erkek.. Ne can dayanır, ne yürek.. Mustafa mı? Mustafa kuru kan içinde. Akbabalar sağalır, sağalır bir gaga atar, Mustafa eksilir.. Kuzgun bir sağalır, Mustafa biraz daha eksilir!. Taş atarlar, sopa savururlar, leş kargaları eksiltir Mustafa'yı!.

Köyü bir koku alır ki deme gitsin.. Taş dayamaz, burun nemene!. Köy halkı, hane hane gerilere çekilir. Duyulur Mustafa'nın, kokusu ilgililerce!. Pır pır uçağı gelir, akbabalar gibi sağalır, sağalır kesekâğıtlarıyle kireç atarlar, derken Mustafa kireçten bir mezara gömülür!.

Mustafa koyun güdüyordu.. Koyun mayına kaçtı.. Mustafa böyle düştü mayına.. Mustafa'nın köpeği uludu geceleyin Mustafa'nın evinin önünde.. Çırayı yaktı, Mustafa'nın karısı.. Baktı Mustafa'nın karısı, Mustafa'nın köpeğine.. Mustafa'nın köpeğinin ağzında Mustafa'nın tek bacağı!.

Kadın ağıtlandı: !Böyle mi gittin Mustafam? Böyle mi gelecektin Mustafam?

Sonra gömdüler Mustafa'nın tek bacağını Mustafa sayarak, fakir köy mezarlığına!.

Namaza durdular tek bacağa!.

«Mustafa'yı nasıl bilirsiz?»

«İyi biliriz...»

Küreleldiler tek bacağın üzerine, toprağı!. Üstünde ne yazı, ne «hüvel baki!.»

SONRA HARRAN'A DÖNDÜM

Sonra Harran ovasına döndüm..

Evdeki tencerelerinizi ters çevirin, koyun gelişi-güzel, işte Harran'ın evleri, köyleri... Bol sarı sıcak.. Deve dikenleri, enlik çiçekleri...

«... Yolun iki yanı başını bir çiçek örtmüş
Çiçeklerin üzerinde bir ölü,
Ölüyü bir çul örtmüş»

Ceyhun Atuf Kansu

Güneş çekilirken girdim köye. Günün sıcağı olduğu gibi yerinde.. Ters dönmüş tencere evler... Arı kovanının tersi evler, samanlı, kerpiçten,. Penceresiz. Salt bir kapı, yukardan bir hava deliği..

Topraksızlar.. Yığınla, ev ev!. Öbek öbek!. Saç sakal birbirine karışmış, yüzler yanık, bitik insanlar.. Dermanlarını tarlalarda bırakmışlar..

Hoyrat söylüyor birisi.. Bu bir makamdır, buraya özgü.. Hoyrat, yahut horyat'lara can dayanmaz, yürek dayanmaz..

«Ah demeden / Çürüdüm ah demeden / Ciğerim sarat[1] olmuş / Kan kusup ah demeden... / Dertli doğdum anamdan / Dert çektim o zaman-

(1) Sarat : Kevgir, kalbur.

dan / Bilseydim sonum budur / Hiç doğmazdım anamdan /»

Bir tanesi duvarın dibinde hoyrat söylüyor, eli çenesinde.. Bi-hoş..

«Neden böyle bu adam? Derdi ne ola?»

Bıldır evlenmiş.. Tanrı gönüllerine göre vermiş, avradı doğumluk olmuş.. Derken sancı basmış tarlada.. Kadınlar başına üşüşmüşler.. Doğumluk ses etmeden kıvranır yerlerde, ayıptır bağırmak, ses çıkarmak!. Ayıptır!. Çocuksa bir türlü çıkmaz bilmez!. Kadınlar tutarlar kollarından doğumluğun, hendek atlatırlar, sıçratırlar, çocuk çabuk çıksın diye!. Gelenektir bu, görenektir!. Karnına bastırırlar, ayak diretirler.. Direnir kadın, taşa ayaklarına dayayıp.. Olacak gibi olur, ama o kadar, yok gerisi!.

Haber salınır erine, tez gel Süllo tez gel.. Hal böle böle...

Yer yakın değil ki tez gelebilsin? Bir ucunda kendi, diğer ucunda avradı, ağanın tarlasında.. Tarla ki git git bitmez.. Sanki bir ucu mağripte, maşrıkta öte ucu!. Ağa toprağıdır, küçük m'olur?

Gelmiş ki vaziyet karanlık.. Urfa'ya iletlemek gerek. İki eşeğin arasına bir çatkı, çatkının üzerine bir çul, çulun üzerine doğumluk!.

Der birisi: «Traktörle iletek?»

Aganın adamına haber saldılar.. Dellendi aganın adamı.. «Ula, bana mı danışız çocuk ederken? Yok traktör, mraktör...»

Yarıcı kimmiş, çocuk kimmiş.. Yalvarırlar, yakarırlar ya, boş.. Boş ki boş!.

Doğumluk iki eşeğin arasındaki çatkıda yatar sessiz, sadasız.. Yola koyulurlar sessiz, sadasız..

Allahsız güneş yakar ortalığı, kavurur, kasıp kavurur hemide!.

Ama bir bakarlar ardlarına, tar tar motor gelir, motor dedikleri traktör..

Durdular.. Aganın has adamı insafa gelir, masrafı harman sonu hesaptan düşülmek «kayıt ve de şartıyla» doğumluğu Urfa'ya «atacaktır» traktör!.

Aldılar doğumluğu çatkıdan..

Kolları devriliverdi sağına-soluna!.

Ellediler ki, o sarı sıcakta; eli yüzü, karnı «buz gimi!»

Süllo, o gündür bu gündür hoyrat söyler imiş..

Dedeleri bilem böyle gelmiş, böyle gitmiş.. Eskiden azıcık iyi imiş durumları.. Motor meredi icadolalı, işler bozulmuş.. Motor icadolalı, aga'ya bi-şeyler olmuş, mızıldanırmış.. «Vaziyet idare etmeyidir.. Köyü azaltacağım..»

«Biz mi? Biz yıllar yılı buranın, bu toprakların adamıyık.. Motor gelince sürüm arttı, ekim arttı, ürün arttı, arttı a, aga hoşnutsuz hâlâ..»

«Neden'ola?»

«Dedi ki; işleriniz azaldı.. Her işi motorum görir. Buna bir çare bulak.. Eskiden mahsülü yarı yarıya bölişirdik, şimdi böyle yapmirem, mahsülün yarısını motora verirem, geri kalanı sizle ben bölişirem..»

Akılları yatmamış bu işe.. Zaten aldıkları yetmez aç karınlarına.. Böyle olunca değil ellerine bişey geçmek, borcun yarısına bilem yetmez..

Sabrederler, ederler a, nafile.. Varıp dururlar aga'nın huzuruna..

Aga dellenir: «Hem malımı yiyin, hemi de yarısını alın, üstelik sızlanın!. Sizi ekmeksiz köpek-

ler sizi.. Sizi namkörler sizi.. Aha bakasız, işine gelen kalır, gelmeyen sıhtırolip gider...»

«Nere gidek?» dedi birisi, durumu anlatırken..

«Nere gidek? Aha görirsen bir dam var burda iyi-kötü.. Var bir lokma yiyecek.. Alın yazısı bu, değiştirirsen?»

Berilerde birisi hoyrata devam ediyor:

«Böyle yaz
Böyle bahar
Böyle yaz..
Yazan kâtibin suçu ne?
Mevlâm demiş böyle yaz...»

DEVRİM OLDU MAYIS GELENDE

Devrim oldu Mayıs 27 gelende..

Daha önce, bir gecede üç kere kapıya dayandı polis, polis görevli.. 555 K'ya karışmışım da!. Bir gecede üç kere kapıya dayandı polis, polis görevli.. Jeep'ler evin etrafında vızır vızır.. Kimileri dikilmiş, evde gözleri..

Çocuk ağlar, korkudan.. Ana ağlar, sinirlenip.. Ağlaması neyse sütü gider onbeş günlük bebenin!. Bebe ağlar, anasının süt vermeyen memesini emiş. ledikçe minicik dudaklarıyla..

«Kaçabilirse kaçsın» demiş gazetenin müdürü.. «Kaçabilirse kaçsın, polis Yahya' zuladan haber verdi, müzekkere kesilmiş, tevkif için..»

Onbeş günlük bebemin ilk yolculuğu bu 223 kilometre sallanan otobüste, sarı-yeşil sıcakta.. İnek sütüyle su karıştırın dediler, tıpkı ana sütü gibi olur.. Olmadı da sancı vurdu çocuğun körpe karnına..

Çiçekleri kuşları komşuya bıraktım, iki bebeyle analarını, ağama..

Ver elini Urfa, Harran Ovası.. Ceylanpınarı..

Bıçağımı çıkarıp bir devedikeni kestim, soktum bavulun kayışına.. Yıldız yıldız dikenlidir devedikeni, mor çiçekli.. Sarı yeşil arasıdır sapı, yaprakları, sert ve onurlu, görkemli.. Harran çöllerinin, tüm çöllerin gülüdür devedikeni..

Akçakale'den trene binip üçüncüye geçip, boş bir yere sıkışınca gördüm o adamı.. Halil'miş adı..

«Akuy» dedi, «neden taşirsin o devedikenini?»

«Severim de ondan..»

Şaşırdı gibime geldi.. Tüm sevdiklerimizi yanımızda taşısa n'iceolur hallerimiz?

Halil, tabakasını çıkardı, dikkatlice bir kaçak sardı, tükrüklemeden uzattı: «Garip.. Garip akuy.. Hele alıver..»

Poşusunu düzeltti.. Çöle dikti gözlerini, suskun.. Yaşlı bir kadın var yanında.. Hemen dizlerinin dibinde, altı yaşındaki Elvan kızım kadar bir bebe var.. Uzanıp okşadım saçlarını, çekiliverdi!. Yadırgı.. Anası mı, büyükanası mı, ne, bi-şeyler söyledi.. Geçmedi yadırgılığı yine de!.

«Gel yanıma otur, seveyim seni.. Senin kadar ömürlü kızım var benim de.. Kimbilir neyler şimdi?» Bakıyor kara boncuk boncuk.. Üstelik ürkek ama, tıpkı Elvan kızım gibi.. Yine de dost.. Pırıldak bakışlı..

Halil, bir üzgün «Türkçe bilmez» dedi.

«... Taâll ogüet ciddemi tei hâbbek.. Ebneyti ömrü mitilek... Şi-târafûn el-has şisâvihi.. Gel seveyim seni, yanıma gel, senin kadar ömürlü kızım var benim.. Taâl.. Taâl.. Gel.. Gel..»

Gelmedi..

«Şu ne çiçeği Halil akuy, hiç görmemişem?»

«Hırva» dedi Halil.. «Şu da enlik çiçeği.. Şifalıdır, kimi yerde Havacıva da derler, yaralara iyi gelir..»

Hırva, eski gramafonlara benziyor, ses borusu gibi eski gramafonların.. Çiçeği kırmızı, ama, anlatılmaz bir kırmızı bu, adı yok, bi-hoş kırmızı..

Sağımızda Suriye akıp gidiyor, solumuz Türkiye..

Bir sigara yaktım.

Halil önceleri hafiften hafiften bir türkü kaptırdı, giderek avazladı: «Sen olmasan ben şarkı söylemem..»

Sol köşede oturan ceylân gözlü bir kadın, derinden içlendi, pencereyi aralayıp nefeslendi azcık.. Sıcak, kavurucu bir yel geldi dışardan, kömür kokulu.. Dertli bir hatun, anası mı acep yanındaki ihtiyar, burnu, alnı, yanakları, elleri dövmeli? Ara sıra o ceylân gözlüye bakıyor çaktırmadan, sonra o da nefesleniyor, içini çekiyor, dermansız.

Halil konuşurken, her bir şeyin başına bir «umum» yerleştiriyor.. «Umum baytariye müdürü...», «Umum çiftlik müdürü» gibilerine.. Ben, O'nun gözünde «Umum gazatalar müdürü»yüm!.

«Acep bilirsen akuy, Ankara'da bir umum baytariye müdürü Mehmet var, tanirsen, iyi adamdır senden iyi olmasın!..»

Diğer yol arkadaşımız İbrahim konuşmaya başladı.. Şuradan-buradan, tarlasından.. / Aganın elinden elinden / Zalımın dilinden dilinden / konuşmaya başladı..

Çok gezmiş İbrahim, çok.. Halil'e tepeden bakıyor, sen de adam mısın gibilerine!

«Sen, okusaydın İbrahim dehşet bir adam olurdun, daha dehşet..»

Yüzü daha bir acılaştı.

«Kaç para eder beg? Kaç para eder? Okuyamadık.. Nerden okuyacaktık? Hem mektep nerde? Hani bizi geç, geldik gidiyoruz.. Ya çoluk çocuk? Şu Zeynep var ya şu Zeynep, bak yeddi yaşını bitirir, görürsen daha dilini bilmez!. Neden bilmez. Çünkü mektebe gitmez.. Neden gitmez? Çünki mektep yok!. Neden mektep yok?..»

Biraz düşündü, getirdi sonunu: «Ben olsam şu koca Harran topraklarına boyuna mektep açarım.. Neden açarım? Çünkü millet okusin, adamlar olsin.. Biz Türküz beg, biz Türküz.. Türkiz a, Türkçe yok.. Bilmesiz.. Askerlikte öğreniris, sonra unutan unutur, unutmayan unutmas.. Bilsen de kimle söz edersiz? Millet Arapça konuşur, Arapça dertleşir.. Bak şu Zeynep'e.. Nah şunun gibi binilerle var, sürünür dururlar çöllerde, davarların ardında fışkı toplayıp..

Umum Cihan Muharebesi olduydu ya..»

İbrahim de «umumcu».. Birer kaçak daha sardık.. Tren çöl yazıya salıverdi düdüğünü..

«Umum Cihan Muharebesi olduydu ya, ikincisi.. O zamanlardı.. Canımdan bezgindim.. Aga elimden aldı toprağımı.. Kendi malıma yarıcı olmişem!. Kime dert anlatirsen? Hiç, hiç kimiseye.. Derken beg yollara düştüm.. Bakma ben cahilim, ama çok yer gördüm, çok yer gezdim.. Yürüye yürüye taa İran'a geçtim.. Derkene yakaladılar!. Casus diye tıktılar zindana.. Sorgu morgu yok, sual yok, yattım zindanlarda.. Var mı yok mu pirinç pilavı, çilav diyorlar.. Sonra akuy, sonra begim, tırnaklarımı sökmeye başladılar!. Casusmuşum da!. Kızgın şişleri dürtüklediler hayalarıma.. Casusmuşum da!. Derkene beg, bir miralay geldi.. Umum

miralaylar müdürü.. Türkçe konuşurdi. Şimdi değilmiş, eskiden Türkmüş.. Anlatmişem halimi, arzeylemişem tek tek.. Agadan dert yanmişem, memleketimi bu yüzden terk ettiğimi anlatmişem.. Kafa kâğıdım yokti.. Sorun dedim, sorun İşmet Paşamize sorun.. Eger İsmet Paşamiz bu benim vatandaşim değil derse ipe çekin beni.. Yazdiler.. Aylar geçti cevap gelmedi, idam dediler!.

Üç gün sonra idam vardi.

Zaten her gün bir ikimiz sallanıyordi.

Tanrı, mevlâm böyle yazmiş yazimi dedim..

Bir sabah gelip uyandirdilar, dürtükleyip..

Bir rekât namaz kıldım.. Sonra umum miralaylar müdürüne çıkardılar.. Dedi ki (oğlum İbrahim, İsmet Paşa'dan cevap geldi, İbrahim benim vatandaşimdir, kılına dokunirsaniz umum sefirimi çekerim, kendisini derhal bize teslim eyleyesiniz, ihtar ederim kılına dokunulmayacak!)

Umum miralaylar müdürü cebime üç beş kuruş harçlık da koydu, hudutta tesellüm ettiler.. Sorgu-Sual!. Neye geçtin hududu? Kaçak mıydın? Eskerlik yaptin mi? Altı ay mahkûmluk yedim.. Çok gezdim beg, çok gezdim akuy, çok gezdim.. Davar çobanlığı yaptim, taaa İzmir'e, Ankara'ya, Bursa'ya gittim.. Beg vardı bi, Bulgarlara davar sattıydı, taaa Bulgar topraklarına gittim..

Biz adam mıyız akuy, biz adam mıyız? Değiliz.. Neden değiliz? Bir adam okumadı mı sıgırdan ne farki olur? Neyse ki kulaklarımız var, duyarıs.. Geçenlerde radyoyu dinliyordim, İsmet Paşa'yı umum meclisten atmışlar!. Olur mu akuy, olur mu beg? Koca İsmet Paşa bu!. Umum paşalar paşası.. Angara'dan bir arkadaş gelmiştir, demiştir ki, umum talebeler ayaklanmıştır!. Ayaklanir akuy,

ayaklanir.. Neden ayaklanir? Zulim gören herkes ayaklanir.. Deyim ki ben begime, bunlar okumiştir.. Neden okimiştir, haklıyı haksızı ayirsin, bilsin diye!. Zulim olunca durir sanırsen umum talebeler? Durmazdir.. Allah sonumuzu hayirli getirsin..

Bir adam okimamiştir, torpagi yoktir, at Harran çölüne, sürünsün dursin!.. Hani torpak dediysem, Gâvur Cemil'in gibi olmasi şarttir? Degildir, aç komiyacak kadar olmali,. İte, kurda namerde muhtaç komiyacak kadar olmali, o kadar..»

Kaçağı tazeledi..

«Benim torpagim var mı? Var.. Olmaz olsin, var, yüz yigirmi beş dönimdir, hükümet vermiştir, vermiştir ya, ne çare kısır avrat gibidir, döl vermemiştir!. Vereni de..

Umum toprak müdürü, valigil geldiler.. Davullan zurnaynan tapu vermişlerdir.. Baktım, Allahın yazısında.. Tüm çakıl, tüm kum!. Dedim İbrahim, ne ekersin buraya? Dert ekerem / derdim çok / dert ekerem / çiftim gam / tarlam hicran / sürdükçe dert ekerem.. / Ağlarim bilenim yok / Göz yaşim silenim yok / Yarelerim tezelendi / Dermanıma gidenim yok / Böle dedim.. Torpagı aldık. Halbukim benim toprağım gimi varmiştir torpaklar içinde?. Yoktir.. Aga almiştir elimden.. Derken akuy, derken beg, pankaya vardik.. Tohumluk mohumluk dedik.. Gâvurun torpağına hudut bi-yerden.. Gece gündüz demeyip dırnaklarimla kazmişimdir. Su yoktir. Kıraç bugdayi olacakti. O yıl güneş kasıp kavurmiştir!. Elim bögrümde kalmiştir. Panka sıkıştırmiştir parayı ister!. Aman etme eyleme efendi, etme eyleme akuy, benden ne alacaksindir? Bi canım vardir, onu al sen de kurtul ben de!. İdare ettik, nadas madas, borç-harç seyrek

meyrek yeniden ektim, yeşil yeşil fışkırdı mübarek.. Sabahın erinde bebe gibi seviyordim ekinlerimi, bebe gibi seviyordim..

Derken beg, derken akuy, bir yeşil bulut gelmiştir, güneş kararmiştir.. Nasil bir buluttur, anlatilir? Anlatilmaz.. Neden anlatilmaz? Çünki görmemişindir!. Çekirge vurdu ekinlerimi!. Çekirge!. Çöle dönmiştir tarlam!. İşte bölle.. Ben onları tırnaklarimle kazmişimdir..

Saplari kalmiştir!.»

Fazla değil, iki damla göz yaşı İbrahim'in yanaklarından aklı-karalı bıyıklarına iniverdi.. Durdu orada..

İbrahim parmağının ucuyla şöyle bir dokundu gözlerine..

«Panka tüm dellenmiştir.. Yazan katibin suçu ne, mevlâm demiş böyle yaz.. Mevlâm böyle yazmiştir yazımızi baştan.. Gâvur Cemil gelmiştir, kredi borç vereyim demiştir, almamişimdir, bilirim onun borcini, kredisini..»

«Sonra İbrahim?»

«Sonra mi? Sonra dayanamamişimdir, ikinci defa kendi torpağima yarici olmişimdir, almiştir Cemil.. Ama yaşlanmişimdir artık, gidemem sığırların davarların ardinden gâvur ellerine.. Yürüyemem.. O, gençliğimdedir..»

Ceylan gözlüyle göz göze çattık.. İçini çekiyordu.

«Hasta misin bacim? Hasta misin?»

Halil aldı sözü. Anlattı ceylan gözlünün hallerini.. Önceleri ince hastalıklı bellemiştim, sonra vazgeçtim bu «teşhis»imden, gülüyordu kimileri, tüm dişiliğiyle, çöl güzelliğiyle, dip-diri, yaşamalı.. Sonra dalıveriyordu.. Derin derin nefesleniyor, da-

lıyor, pencereden soluklanıyor, başını dayıyor aylı yıldızlı kalın cama.. Reçetelerini istedim anasından, koynundan çıkarıp verdi.. Birisi mide için, ateş düşürmek için ikincisi..

«De Halil, anlat anasına.. Bu kadının karnında bi-şeyler var.. Sıkıntı veriyor, sonra ateşi var, geceleri uyuyamıyor, dizinin dermanı, gözünün feri yok, çalışırken çalışırken gözleri neyim kararıyor, midesi kalkıyor..»

Halil derken bunları Arapça, ana-kız dikkat kesildiler.. Genç ceylan gözlü ilk kez, can gözüyle baktı yüzüme, bir umut, bir yardım gözlercesine!.

Bi-şeyler mırıldandı.. Tren salıvermişti düdüğünü, kömürlü..

«Ne dedi ne dedi?»

«Hepsi dori..»

Anası anlatıyor.. Altı ay önce başlamış bu haller.. Yemeden, içmeden kesilmiş.. Sararmış solmuş.. Uykularını yitirmiş tümden!. Köyden çıkmışlar yola.. Yakında uzakta ne kadar doktor varsa, hepsini dolaşmışlar, paraları bitmiş.. Dönmüşler.. Yeniden satmışlar koyunlarını.. Zenginlermiş.. İki yüz koyunları varmış, ama şimdi yetmiş koyunları kalmış!. Ah bir iyi olaymış, feda olsunmuş geri kalanlar da..

Sonra, «Everin bu kızı hemen» dedim..

Israr edince Halil, deyiverdi..

Ceylan gözlü bu kelli daha dost, daha Allah razı olsunlu baktı, ışıl ışıl..

Derdi, altı aydır karnındaydı!.

Bir ceylan sürüsü geçti, rüzgâr gibi.. Yavruları vardı peşlerinde, büyüklerin ayaklarına ayaklarını uydurmaya çabalayan.. Fotoğraf makinesine sarılınca İbrahim konuştu:

«Öyle bir nazlıdır ki beg, tıpkı medeni gibi...»

Trenden, otobüse, otobüsten yeşil bir jeep'e..

Ters dönmüş tencere evlerden birisine girdim.. Karanlık içerisi.. Gözüm alışınca içerdekileri gördüm.. Bir kevgir, iki üç parça çul, bir desti, bir-iki kırba.. İki üç çul yatak..

Sonra bir su istedim..

Bir telâştır aldı ortalığı!.

Biraz sonra kirli bir bardakla koyu bir sıvı getirdiler.. Her ne kadar peşkirle süzülmüş ise de, yine koyuydu bu sıvı.. İçtim, iki parmak kala serptim ötelere!. Yirmi çift göz peşinden akıp gitti sanki.. Hayıflandılar bu kadar suya...

Bi-şeyler kıpırdıyordu çulun altında.. Çulun ucunu tutunca bir sinek filosu havalandı birden!. Altı aylık mı, yaşında mı ne bir bebeydi çulun altındaki.. Ağlamaya başladı.. Bu ağlayış, aç bebelerin ağlayışıdır, iyi bilirim, kaç gün, kaç gün oldu Elvan ile İrep bebeden ayrılalı? Gözleri cılk içindeydi bebenin sinekleri besleyen..

Yaşlı bir kadın çizmelerime baktı baktı, konuştu:

«Ha de mühendis-il may?»

Yani diyor ki, su mühendisi mi?

«Laaa!..» Hayır..

Sanki kırıldı kolları, kanatları!.

Ben neydim peki? Bir şehir kaçkını, zulumdan..

Çocuk feryadı bastı yürekten.. Adam eğilip kucakladı, bastı bağrına...

«Üskût yumma.. Üskût yumma.. Üskût.. Sus anam sus, sus anam.. Sus..»

Sonra kapıya çıktı, çöle doğru avazladı:

«Fattuuuuuumm!. Fattuuuum!. Taal.. Taaaal..»

Neden sonra Fattum, Fatma geldi, telâşla aldı bebeyi, açtı göğsünü, bir pörsük uzattı çocuğun ağzına..

Susuzluk üzerine söyleştik.. Gün gelecek, dedim, sizin de sularınız olacak.. Kıvırınca şöyle bir demiri, kıvırınca gürül gürül sular akacak.. Anlattım, anlattım..

Masal mı dinliyorlardı?. Öyleler!

Altı saat öteden getiriyorlarmış sularını, sarnıçtan.. Yağmur suyu... Nasıl mı getiriyorlar? Tulukla.. Hırba ilen.. Çok konuşunca sudan, bir kadın hem umutla, hem kızgınlıkla sordu:

«Çare mi bulacak?»

Birisi de ne iş tuttuğumu sordu.. Anlattım..

Bir ihtiyar anladı:

«Ben bilmişem.. Anlamışem.. Sen padişahın, neydi adı, Hamit'in adamısen!..»

«Yummam» dedim.. «Benim güzel yummam.. Padişah yok artık, yok..»

Anlattım ya ne olduğunu şimdi, neye yarar? İnanmadı.. İnandıramadım.. Kaldım padişahın adamı, tebdil gezen!.

Sonra burnu hızmalı kadınlar, umutsuzca kalktılar, işlerine-güçlerine..

Ve hoyratlardan aldım haberi.. Dertleri.. Çileleri.. İstekleri.. Acıları.. Gelip gittikçe güney sınırına, aldım haberleri Hoyratlardan..

Çok gelip-gittim..

Hep gidip-geldim, dertleri olanda.. Bitmiyordu ki..

Bi-kezinde giyindim onlar gibi.. Madem ki ben padişahın tebdil gezen adamıyım, giyindim onlar gibi.. Çukurova'nın sarı sıcağında yandım onlar gibi, saç-sakal karışık, kimbilir yakada bit?. Güney

ellerinden, Harran topraklarından kütlü devşirmeye düşerler Çukurova'ya, tümden.. Yaman meraklanırdım, n'ider Harran'lılar Çukurova'da diye?

.....

Minik eller.. Minik olmayan eller, nasırlı eller, kınalı eller, mor dövmeli eller, gümüş bileziklerin hemen bilekte yığın yaptığı eller, kaçak sigaradan parmakları sararmış eller, parmaksız eller, parmaklı eller! puşulu başlar, kasketli başlar, yemenili başlar, uyduruk ipekle sarılmış başlar, tülbentli başlar ak, örgülerine tazı boncukları dizelenmiş başlar; gözler, kara gözler, mühür gözler, filcan gözler, ceylan gözler, sürmeli gözler, çapaklı gözler, çapaksız gözler, ferli gözler, fersiz gözler, umutlu gözler, umutsuz gözler; burunlar, düz burunlar, burunlar, eğri, küt burunlar, koca burunlar, kocaman olmayan burunlar, hızmalı nazik burunlar; güçlü kollar, güçlü olmayan kollar, paramparça mintanların yenleri içindeki kollar; kaya topuklar, kara topuklar, çatlamış ayaklar, yarılmış, yarılmamış ayaklar, yemenili yemenisiz ayaklar, kunduralı ayaklar, lastik papuçlu ayaklar, lastik papuçları yırtılmışlardan dışarı fırlamış ayaklar, minik ayaklar.. Hele onlar.. Hele onlar.. Minik olmayan ayaklar; kara şalvarlar, al şalvarlar, ipincecik.. çadırgı gibi bedenler birbirine girdi..

Altta kalanlar feryad ediyor.. Gençler küfür.. Kadınlar ağıdımsı haykırışlar içinde..

Bağırıyorum, durmadan bağırıyorum, kavgaya tutuşanları gücümce ayırmak için bağırıyorum:

«Keko'lar!. Akuy'lar!. Kardeşler!. Kardeşler!. Durun!.. Durun!.. Durun!. Durun beee.. Yapmayın!.»

Zaliha kadın, Şeyhmuz'un uçuk mavi gömleğinin ucundan yakalamış, o, balyoz gibi olduğunu sandığım yumruğuyla vuruyor, vuruyordu Şeyhmuz'a..

Yedi sekiz yaşlarında var bir tanesi.. Mavi, soluk mavi, fitilli kadife pantolonlu.. Göz yaşları fışır fışır.. İki eliyle bacağını tutmuş, uğunuyor yerlerde! Topaç gibi.. Kimi zaman, boğuşanların altında kalıyor, işte o zaman böğürüyor incecik, incecik.. Dayanılmaz..

Fırlayıp sarıldım, çektim kenara bir yandan bağırırken:

«Keko'lar!. Keko'lar!. Akuy'lar.. Kardeşler!. Kardeşler, yapmayın yapmayın be.. Durun!..»

Birisi, sebze sandığını kaptı, bir vuruşta parçaladı yerde, hışımla saldırıya geçti, sarıldım ardından, kollarından..

«Kekoooo.. Hey kekooo!. Elini kana mı bulayacaksın? Dur, dur aaa..»

O durdu, kavga durmadı!.

Ekmekler yok oldu!. Koparan kopardı, kaçıran kaçırdı.. Domatesler ezildi.. Nasibini bilek gücüyle alan, savuşuyor bu kelli, can havliyle!. Üzümler ezim ezim ezildi, çöpleri yerde, tanesiz.. Boğuşma yerinde.. Yamuk bir patatesle, bir baş soğan düşmüş bir kız bebesine, bunlar düşmüş kaderine!. O minicik başını, mavi, bulutsuz göğe kaldırmış, ağlıyor ince ince...

Sarı sıcak toz bulutunun içinde kavga yer yer devam ediyor!. Yere düşen bir somunu, yahut patatesi, yahut soğanı kapan kaçıyor!. Kaçıyor ama, peşine düşülüyor, atlanıyor üzerine, bir boğuşma da orada başlıyor!.

Nasibini, kısmetini savunmaya çalışanlar bir yandan da eşyalarına sarılıyor, yolun kenarına durmuş kamyona seğirtiyor; kimisi yerdeki dengini, yataklarını, yorganlarını, savanlarını, çalı-çırpısını sırtlamaya çalışıyor, daha eli ayağı çabuklar kamyona tırmanıyor, kamyona daha önce binenler, yakınlarının uzattığı eşyaları fırt diye alıveriyor kamyona..

Unuttular beni.. Perişanım, sırtımı dayadım kanalete.. Hatay'lı şoförle, muavini konuşuyor berimde:

«Ne vahşi adamlar be!..»

Muavini yağ yaktı:

«Doğrusun usta... Çok vahşi adamlar, şaştım kaldım!.»

Zaliha kadın, aksi, belâlı!. Gözleri şaşı mı, hırstan mı dönmüş öyle? Şeyhmuz'a yeniden saldırıverdi!. Şeyhmuz kolunu kaldırmış, savunma içinde. Ama o, balyoz yumruklar gürp gürp iniyor kafasına, dlaına!. Koşup çekiverdim. Şeyhmuz'u, bekledim o anda bana da vuracak artık Zaliha kadın, ama vurmadı! Vurmadı ama, bağıra çağıra bi-şeyler dedi, Kürtçe-Arapça karışımı..

Paketi çıkardım, «yak» dedim Şeyhmuz'a.. Titriyordu zangır zangır..

Şeyhmuz onbeş yaşında.. Çıta gibi.. Bir vuruşta, istese devirir Zaliha kadını.. Ama doğuda, güneydoğuda pek el kalkmaz kadına, namus belâsı olmayınca.. Sapsarı olmuş Şeyhmuz, kasketi yana kaykılmış.. Sigarayı tutan eli de bedeni gibi zıngırtı içinde!.

O, mavi fitilli kadife pantolonlu çocuk ayağını tutmuş, ağlıyor hâlâ, tutup kaldırdık.. Şeyhmuz «Keko, keko sus» dedi, beton kanaletin üzerine çı-

kardık, paçasını sıyırdık.. Taptaze bir yaradan, yırtık çorabının koncuna doğru kan akıyor, parlıyor ak güneşte nar çiçeği gibi, taze!. Şeyhmuz'un kardeşiymiş..

Zaliha kadın dikildi yine; kana baktı, biraz önce Şeyhmuz'u döven bu iri beden, oğlana döndü, ağlayana, o devrik gözler de.. Avucunun içiyle iyi bir sildi kanı, kan yeniden geliverdi, tekrarladı bu işi, olmadı!. Bu kelli, çocuğun, ağlayan çocuğun başını hırsla çekti döşüne, sarıldı!. Açılmış entarisinin aralığından görünen pörsümüş döşünde, pörsümüş memelerinin arasında şimdi ağlayan bir çocuğun başı var, kocaman eliyle okşuyor bu başı, öpüyor, sevecenlikle!

«Canaoooo.. Canooo..»

Ağlama can oğul, ağlama..

Çekilip tazeledim cığaramı..

Dev kamyonlar geçiyor pamuk balyaları yüklü.. Naylonlu traktörler geçiyor, «zıv» diye binek otomobilleri geçiyor son model.. Gürültülü motorsikletler.. Tarsus - Adana minibüsleri.. Burunsuz koca otobüsler, kocaman pencereli.. «Vıv» ediyorlar yan yana geçerken!. Asfalt yol, çok uzaklardan sulanmış gibi!. Güneş, sıcak aldatmacısı!.

Kanaletin ötesinde, ucu bucağı belli olmayan pamuk tarlaları!. Kimi kütlülü, kimi devşirilmiş.. Pamuğun kimi, koca başlı, patlamaya durmuş, kimi de patlamış çatır, çatır, ak ak..

Çukurova'ya yakın güneşin kılıçımsı ışınları, okaliptüs dallarının arasından adamın tepesine iniyor, yakmalı!.

Yetmişdört insan gelmiş Çukurova'ya, onbinlerden yetmişdördü.. Siverek yöresinden.. Pamuk, kütlü devşirmeye.. Dört gün, birisinin tarlasında

çalışmışlar.. İlk ağız kütlüyü devşirmişler.. İkinci ağıza zaman var, adam yallah etmiş bunları tarladan, eder a.. Etmiş a, paralarını da vermeden!. Tam beş gündür, Adana - Tarsus yolunun şarampolunda sersefil perişan kaykılmışlar, aç-susuz...

Atıldıkları gün varmıştım yanlarına.. Başlarına geleni dinledim.. Dört gün sonra halleri n'icoldu dedim, bir yol daha bakayım.. Oradalar.. Toplaştılar başıma.. Avukatla konuştuklarımı anlattım.. Sonra ayrıldım.. Kilometreler sonra, o fersiz gözler, bebelerin o fersiz gözleri dikildi gözümün şakına, Maraş biberi gibi, acı!. Bolca nevale alıp ters yüzü döndüm geri.. Şaşırdılar ilkin, sevindiler.. Vurduk yeniden yarenliğe, şarampola kaykılıp..

«Sen üzülmişen bizim halimize, üzülmüşen..»

Çağırdılar birisini, geldi:

«Çal bakalım kavalı.. Keko bizden.. Keko tebdil gezer bizim için, keko üzülmüştür bizim için, çal bakalım kekoya..»

Üfledi kavalı..

Tam o sırada birisi «kamyon.. kamyon» diye bağırdı.. Hep beraber fırladık.. Kamyon iş demek.. Kamyon nafaka demek.. Kamyon açlığa paydos demek.. Kamyon, bir başkasınca sömürülmek demek!. Gidecekler başka yere..

Keyiflendik.. Pamuklar keyiflendi, okaliptüs ağacı keyiflendi, kozalar keyiflendi, çocuklar, bacılar, analar, babalar, halaoğulları keyiflendi, kekolar, yaşlılar, gençler.. Mavi gök daha tatlı bir mavi oldu, kara asfalt yol aydınlandı keyiften.. İşte tam bu sırada birisi, getirdiğim erzak sandığının üzerinde duran eski paltoyu kaldırdı, nevale almaya başladı;. Olanlar o anda oldu, bir ekmek, nafa-

ka kavgası başladı bereketli topraklar üzerinde, Çukurova toprakları üzerinde!. İnsanlar ekmeği değil, birbirlerini yemeğe başladı!. Kıyasıya bir dövüş, boğuşma!. Öbek öbek, öldüresiye!. Dizimi dövüyorum, getirmez-komaz olaydım!.

Şapkalar, kasketler, poşular, ayakkabılar, yemeniler havalarda uçuyor, balyoz yumruklar iniyor birbirinin yüzüne, dalına, burunlar kanıyor, bebeler, altta kalan bebeler feryad ediyor!.. Erzak sandığını parçalıyor kimisi, silah olsun diye!. Bağırıyorum, durmadan, avazımca bağırıyorum:

«Kekolar.. Kardeşler.. Durun.. Durun yapmayın be!.»

Günlerden beri lâfımı dinleyenler, artık lâfımı dinlemiyor!.

Sonra binildi kamyona, kaplar, kacaklar, savanlar, tencereler kara kara..

Şeyhmuz direndi: «Binmirem.. Gelmirem...»

İki üç ihtiyar indi, geldi Şeyhmuz'un yanına, tuttular kollarından, o ise direniyordu:

«Binmirem!. Gelmirem!.»

«Etme Şeyhmuz'um.. Etme keko.. Ayrılma köylülerinden.. Bu yetmiş dört can içinde en iyi Türkçe bilen sensindir, olur böyle şeyler, Zaliha anan sayılır.. Hadi davran, atla kamyona, atla.. Bekletme şu garibanları sıcakta.. Haydin Şeyhmuz..»

Direniyor Şeyhmuz, bacağından kan akan kardeşine bakıyor, başını kamyona çevirip.. Oğlanın boynu bükük kamyonda..

«Paran var mı Şeyhmuz? Ne yapacaksın parasız, gurbet ellerde?»

«Var» dedi, arkadaşım Şeyhmuz, kısık bir sesle.. «Var agabey..»

«Bakayım» dedim, ok gibi fırladı kollarımın arasından, fişek gibi! Koşmaya başladı Adana'ya doğru!.

«Dur kekkooooo!. Dur akuuuy.. Dur kardeş, dur... Şeyhmuz... Lan Şeyhmuz..»

Yetmişüç canlı, yani yetmişüç insanlı, yetmişüç insanın eşyasıyla yüklü kamyon, 31 AL 679 Ford, trafik kurallarını ezerek homurdandı!

Salkım saçak.. Ayaklar.. Çarıklı ayaklar.. Çarıksız ayaklar.. Lastikli ayaklar, lastiksiz ayaklar, kunduralı ayaklar, kundurasız ayaklar, çatlamış ayaklar, çatlamamış ayaklar, bebe ayakları, kadın kız ayakları, ihtiyar ayakları, çeşit çeşit... Sarkmış, kasadan sarkmış dışarı, trafik kurallarına karşı..

Kelebek uçaklar durdu havada.. İlaçlama uçakları.. «Vıııızzzz... vıııvvv»lar durdu. Kuşlar durdu, kanat gerdiler mavi gökte!. Kurtlar durdu, kurtcuklar durdu.. Güneş durdu. Sinekler durdu..

Hem koşup hem bağırıyorum kamyonun ardından:

«Sıkı durun sıkı.. Fren yapar bakarsınız.. Sıkı durun..»

Sallanan elleri götürüyor 31 AL 679... Kırıkhan'a.. Orada pamuk devşirmeye..

Ama haklarını almıştım, agadan, bastıra bastıra.. Tam olmasa da almıştım..

Sonra güneş iyice kaskatı kesildi..

Sonra uçaklar, sonra kuşlar yeniden uçmaya başladı, böcekler, kurtlar, sinekler canlandı, kamyonlar, lüküs otomobiller, traktörler, burunsuz otobüsler, minibüsler yine «vıvvvv... Vıııvvv...» diye akınaya başladı asfalt yolda..

Ve dünya, yeniden dönmeye başladı..

Yaz bitti.. Güz geldi.. Sonra kış bastırdı.. Sonra bahar ucunu gösterdi.. Baharın yağmur düşer güney ellerine.. Mart yağmuru düşüyordu..

SURİYE SINIRI - MART

«Müsademe başladı» dedi, içeri giren yağız delikanlı..

Nutku tutulmuştu.

Çıt çıkmadı kimseden..

Sonra herkes yerinden fırladı, itişip kakışarak.. Daracık kapının eşiğindeydi lastik papuçlar, kunduralar ve çilekeş arkadaşım çizmelerim.. Şişen ayaklarımı, itişip-kakışmalar arasında çizmeye sığdırmaya çalışıyordum, ayağına bi-şeyler takan atıyordu kendini dışarı..

Köyün tüm köpekleri, ulumaya-ürümeye durmuştu gecenin zifiri karanlığında.. Çöl ayazı ıslaktı, yağmur yağıyordu karanlığa..

Biraz ötemizde Türkiye - Suriye sınırı, mayınlı..

«Ehliyetin var mıdır akuy?»

«Yoktir! Kimsenin yoktir burda ehliyatnamesi..»

.....

«Ölü var mı komutanım size gelen haberde? Yok değil mi? Çok iyi.. Ne olmuş?»

«İki katırla üç kişi geçmiş sınırı bize doğru, müsademe olmuş. Şimdi olay yerine gidiyorum, yarın tekrar görüşelim..»

«Yirmi dakika devam etti müsademe, can kaybı olmaması iyi..»

«Ne» dedi, «siz orada mıydınız yoksa?»

«Yooo» dedim, «Yakın bir köyde.. Adını bilmediğim bir köy!.»

«Silah sesi duyulsa, duyulsa (M) köyünden duyulur, kaçakçı köyüdür, daha çok yataklık yaparlar, gözü pek insanlardır..»

«Herhalde.. Zira geçenlerde çift kontrolün erleri gelmiş köye, içki falanla, köylüler tavuk mavuk pişirmişler, doyurmuşlar karınlarını.. Bunlar ileri geri lâflar etmeye başlamışlar, kadınlara falan, lâflar!. En nihayet köylülerden birisi lisanı münasiple, terketmelerini söylemiş evi, köylerini.. Derken birkaç gece sonra....»

«..... Allah seni inandırsın Fikret Beg, akuy, gün batmıştı. Oturuyorduk, birden silah sesleri başladı, güm gün iniyordu kurşunlar duvarlara, pencerelere, hemen attık kendimizi yere, kadınlar ağlaşır, çocikler titreşir!. Zabbahı ettik kafamızı kaldırmadan.. Zabbah korkarak çıkmışez evlerden. Koyunlar, eşekler, köpekler ölü, bi-çok.. Dedik ne oldu? Dediler karanlıkta birileri geldi köye, kaçak.. Dedik neden kurşunladınız evlerimizi? Biz moskof muyuz akuy? Dediler, fazla zirlamayin, mazife yapıyoriz!. Derken bi gece yattık akuy, gece yarısıydı, kapı dövülür tak tak, çolik-çocik kadın erkek fırladık, lâmbayı yaktım, kapı dövilir yıkılırcasına, açtım, açınamla bir tokkat suratımda!. Ulan neden açmasız kapıyı hemen? Aman kumandar beg, lâmbayı yakıyordum, bi dene daha, bir daha!. Dedim, kumandarım ne vurirsen? Suç nedir? Ne yapmişizdir? Şak etti bi dene daha, yıkıldım yere.. Dedi, kaçak arayacağim. Dedik, arayin!. Aradılar ta tavvana kadar, bulmamişlerdir bi-şey, bulmamişlerdir ve de gitmişlerdir. Dedi, sen bizim askeri kovarsin?..»

Anlatıyordum..

«Kimmiş» dedi Komutan!. Dedim, «Size uyuyor tarifleri...» Düşündü, düşündü... «Haaa..» dedi, «Hatırladım!. Bendim yaa.. İhbar almıştık, biraz ıslattım!. Dayaksız olmaz! Siz hep Anayasa, insanlık yönünden ele alıyorsunuz!. Yetmez bunlar.. Vermişler bana sınırdan kırkbeş kilometre, yol yok doğru dürüst, araç yok, erler yoksulluk içinde, şu silaha bakın Osmanlı'dan kalma!. Kilometre başına bir er düşüyor, bunun karakolu var, pususu var, hastası var mastası var.. Sökmüyor insanlık, öldürmek lâzım, dayak ise çok şeyi hallediyor, gözdağı hallediyor, ne yapabilirim başka?»

«Buldunuz mu bari silah milah, kaçak?»

«Hayır bulamadık, ama ara sıra böyle baskınlar, gözdağları, dayak şarttır.. Yedi ay oldu buraya atanalı, yedi kişi öldürüldü benim mıntıkamda, sorun bakın, bakın bu bir rekordur, elimde kaçakçının elindeki silah olacak, onbeşe çıkarırdım ölü adedini!..»

«Yedi ayda yedi can!. Her aya bir can!. Bir yaratık!. Ben daha fazlasını saptadım, konuştum aileleriyle.. Anlattılar nasıl öldürüldüklerini oğullarının, kocalarının, babalarının.. sınır boylarında hep arkadan, bunun adına zulum denmez mi komutanım?»

«Siz hümanistsiniz Fikret Bey, gelin buraya görev yapmaya, siz de başlarsınız öldürmeye, başka yolu yok!. Öldüreceksiniz, on onbeş gün sükûnet, sonra yine kaçakçılık ve öldüreceksiniz yeniden.. Elimden gelse her gün öldürürüm!.»

«Acımaz mısınız?»

«Hayır!. Neden acıyacağım? Bana görev vermişler geçirme, geçeni önle diye!. Diyorsunuz ki,

öldürmekle önleniyor mu kaçakçılık? Haklısınız, diyorsunuz ki ekonomik tedbir gerek, bu benim işim mi?»

...

«... Ha valla almamıştır hiç para, bu almamıştır, bu gaddardır, ama almaz rüşvet Allah için, görmemişizdir Allah için, doğridir bu bakımdan. Bu hiç almamıştır...»

Sorduğumda böyle kanıtladılar rüşvet konusunu..

Yağmur yağıyor..

Komutan gecenin geç saatinde olay yerine gidecek!.. «Sabah görüşelim..», «Görüşelim komutanım, sabah..»

Sabah.. Saat altı mı ne? Çaylarımızı yudumluyoruz.. Jandarma erleri karşıya kaçakçıları geçirirler ve de silahlarını vererek!. Derken ne olur olur silahlar patlar, kaçakçılar TC'nin silahlarıyla Suriye'ye atarlar kendilerini!.

«Alabildiniz mi silahları komutanım?»

«Siz nereden biliyorsunuz, nereden duydunuz?»

«Şey.. benim de işim budur komutanım!.»

«Maalesef doğru, ama rica etsem sizden, daha raporu vermedim yukarı, bildirmeyin gazeteye...»

«Yoooo, zaten röportaj benimki, haber değil..»

Yağmur yağıyor, yüzlerimiz ıslak, artık otobüsün yanında duruyoruz..

«Her şeyde anlaşıyoruz komutanım, ama ölümde ayrılıyoruz.. Siz görev, ben zulum diyorum...»

Komutan uğurluyor bucaktan, otobüsün kapısını örterken bile, geceki olayı gazeteye bildirme-

memi rica ediyor!. Güvence veriyorum kendisine, bir birbuçuk ay sonra yazacağım olup-bitenleri..

Hasta yattığım Dışkapı Sosyal Sigortalar Hastanesine gelen mektupta deniliyordu ki:

«..... Hastanedeymişiz.. Üzüldük.. Değerli ağabeyciğim, kahraman jandarmalarımız iki kişiyi daha öldürdüler.. Bunlardan birisi babasız bir ailenin belkemiği.. Sabahleyin kanlı ayakkabısını ve gömleğini anasına verdiler..

Yağmur evin sağ tarafını çökertmiş, evde yetim çocuklarına ekmek bulamayan bu zavallı kadın, Bölüğün önünde kanlı ayakkabı ve gömleği önüne koydu:

«Hükümet bana gücünü gösteriyor..» diye ağıt söyledi.. Bu satırları bana, temel direkleri kırılmış, ömürlerinde ayakkabı giymemiş cılız çocukların göz yaşları yazdırdı.. Koca Otyam, hey koca Fikret Otyam, şöyle bir silkin yatağından, gel gör bu zulumları artık..»

Silkindim yatağımdan..

GÜNEYDOĞU ANADOLU'DA NELER OLUYOR?

Toroslardan aşağı sarktık.. Kamyonun hız göstergesi yüz onu vuruyor!. Pozantı'da yalayıp geçen yağmur, gerilerde kaldı. Gülek boğazında şafak karşılıyor gazete kamyonunu, virajları cayırtıyla alıyoruz, gazete paketleri yer değiştiriyor, paketler giderek azaldıkça..

Görüntü, insana bir yaşama kıvancı, gücü veriyor.. Dağlar çiçeğe, ovalar yeşile durmuş..

Beydeğirmeni'nden Adana yoluna düşende, gösterge yüzkırk oldu!. Gazete değil, anlaşılan kelle götürüyoruz!.

İşte, geçen güz Harran yoksullarıyla pamuk değil, dert devşirdiğimiz tarla.. Fabrikalar, fabrikalar, atölyeler, yine yine fabrikalar, servis istasyonları, çiftlik konutları, «vıv» diye geçen kamyonlar.. Bereketli topraklar üzerinde, ardardına yapılan fabrikalar yol boyu, yol kenarları... Sulama kanalları, örümcek ağı gibi, Çukurova toprakları daha dellensin diye!.

Adana gazete dağıtım bürosu.. Kapıda Mehmet'in kara Şevrolesi.. Mehmet uyandı, battaniyeyi attı üzerinden, bir elçabukluğu desteledi gazete paketlerini, tıka basa, sonra hareket ettik.

Bahar başlangıcında güneş, Güneydoğu Anadoluda öbek öbek bulutlarla cenkeder. Yerde kırmızı topraklar, gökte yağmur bulutları, kimi zaman doğayı coşturan güneş.. Araçlar, övünülecek Devlet yolundan akıp gider..

Devlet şimdileri Gâvurdağını yiyor, dev araçlarla.. Yol kısalsın diye.. Yol boyu çoban bebeler, ellerinde çiğdem demetleri.. Köyler, köyler..

Gaziantep'i Doğu'dan Urfa, Batı'dan Adana, Kuzey'den Maraş, Adıyaman, Güney'den de Suriye çevreler. 7.441.705 dönümdür il köylerinin yüzölçümü. Buna, köy sınırları dışında kalan yüksek dağlar; il ve ilçe merkezinin kapladığı alanlar, Devlet ormanları dahil değildir.. Köyler arazisinin yarısından fazlası dağlıktır.

Gaziantep'in 574 köyünün 390'ından yılın değişik aylarında insanlar nafaka için yollara dökülür. 574 köyden 296'sında okul vardır, yani 278 köy okulsuzdur. 378 köyünde trahom, 54 köyünde ve-

rem, 41 köyünde sıtma, 7 köyünde cüzzam ve frengi, 48 köyün de evlerinde helâ vardır!

574 köyün 38'i şahsa, 27'si aileye, 31'i de sülâleye aittir!.

Köylerdeki 49.304 çiftçi ailesinden 18.010'unun toprağı hiç yoktur.. Yani % 36.5'inin!. Topraksız ailelerinin 16.061'i tarım işçiliği, 1.837'si ortakçılık, 112'si kiracılık yapar.

574 köyün 516'sında içme suyu vardır ama, 226'sının suyu da yetersizdir!. 58 köy sudan tam deyimiyle yoksundur.. Hepsi İslâmdır köylülerin.. Köylerde yaşayan genel nüfusun %'21'i Türkçe okur-yazar..

Okulu olmayan köylerin 190 tanesinden 2554 öğrenci 3 ilâ 28 kilometre yol teper okula gidebilmek için!. Kışın, bu oran düşer..

«..... Şayet benim fikrimi sorarsanız, tarımımızın bu seviyede olmasının belli başlı nedenlerinden birisi öğretim ve eğitimdeki büyük tıkanıklıklardır. Bakalım Türk köylüsünün çocuğuna; 12 - 16 yaş arasında bu çocuk ne yapar- 7 - 12 yaş arasında okula gider.. 12 - 16 yaş arasında okula gidemeyen büyük kısmı ne yapar? Boştur, gücü kuvveti yoktur ki tarlada çalışıp üretime iştirak etsin? Sadece çobanlık yapabilir.....»

YALNIZ BİR TANESİ!.

Ve Türkiye öyle güzel bir ülkedir ki, bu çobanlardan birisi devletin nimetlerinden yararlanıp okur, okur, mühendis olur ve bir gün, O, Türkiye Cumhuriyeti'ne Başbakan olarak hükmeder, 24 kasım 1965 tarihinde Türkiye Zıraat Mühendisliği

1. Teknik Kongresinde yukardaki sözleri sarfeder!. Ama yüzbinlerce çoban, başbakan olamayacağına göre, onlar, o yüzbinler toprakları olamadığı için tarlada çalışıp üretime bile katılamaz!.

Yaşayacaktır her şeye karşın, hiç bir iş yapmasa, nafakasını kaçaktan çıkaracaktır!.

Mayınlı topraklarda her gün ölümle cenkeder ve bir gün basar ayağını, kaldırınca uçar mayından!. Güm eder bir sten, bir mavzer ve çıkan kurşun nedense çok yakından, hep de arkadan delik açar bedeninde, kafasında; o güzelim kafalar, biçimli başlar paramparça düşer topraklara, kendinin olmayan, olamayan, oldurulmayan topraklara..

Bir torbaya koyarlar bu başları..

Savcı gelir, doktor gelir, bir otopsi raporu.. Defin ruhsatı.. Bir başka tutanak.. «Müsademe sonunda öldürülmüştür....»

Ölüsü verilir fukara anasına.. Karısına.. Yahut akuy'una.. Kara kazanlar kaynar, parçalanmış o gencecik beden yunur-yıkanır teneşirde, kanlı lastik papucu, kasketi, mintanı duvarın dibinde durur..

Ana, bakar bunlara: «Hükümet bana gücünü gösteriyor» der, ağıda durur...

Hacı, gencecikti, 16'sını geçmişti... «12 - 16 yaş arasında okula gidemeyen büyük kısmı ne yapar? Boştur; gücü kuvveti yoktur ki tarlada çalışıp üretime iştirak etsin? Sadece çobanlık yapabilir.....»

Hacı çobanlığı da bulamamıştı..

Devlet yolu, kıvrıla-kıvrıla Urfa'ya uzanır.

Urfa.. Urfa çarşısında garajlar.... Garajlarda okul çağı bebeler.. Ellerinde torbalar, torbalarda paketler..

«Abi.. Çay.. Abi Kavha.. Kavha abi.. Sana yirmiyediden.. Dökme çaydir abi, Seylandir mis gimi...»

Otobüs, 150 kliometrelik yolu dört saatte aşmak üzere Urfa'yı geride bırakır. Kasım, Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında çok yağmur düşer Viranşehir ve Ceylanpınar topraklarına.. Hazine, yani Devlet malı olup da en çok yağmalanmış, kapanın elinde kalmış, kalmakta olan topraklar buralardadır..

Kuzey'den Karacadağlar, Güney ve Güneydoğu'dan Abdülaziz dağlarının çevrelediği bereketli topraklarda bir Devlet anıtı, bir uygarlık anıtı vardır, Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği.. 1 milyon 699 bin 025 dekardır bu bereket yüklü topraklar..

Çiftlik, adını hemen yamacındaki bir bucaktan, Ceylanpınar bucağından alır.. Türkiye topraklarını, Suriye topraklarından demiryolu ayırır ve de mayınlar!. İstasyon binaları demiryolunun bitişiğindedir ve hemen bu yapıların arkasında tel örgüler, mayınlı topraklar başlar.. En bereketli topraklara milyonlarca lira dökülmüş, ölüm tuzaklarıyla donatılmıştır altıyüz kilometreye yakın, üçbeş yüz metre enindeki topraklar, ölüm tuzaklı, faklı..

«Ez mina çeğer, ça ve hu hazdekûm...»

.... Oğlumu, ciğerimi gözümü sevdiğim kadar seviyordum..

HACI'NIN KÜNYESİDİR:

Adı: Hacı Düdük. Baba adı: Raşit. Doğum tarihi: 14.5.1951. Ceylanpınar, Yenimahalle. Ana adı:

Zeynî.. Vilâyet: Urfa. Kaza: Siverek. Nahiye: Şekerli. Mahalle: Kızılali.. Hane no: 2, Cilt: 6, Sayfa: 135.

Hacı'nın künyesi defterden düşürüldü geçenlerde..

Hacı'nın kafasını bedeninden ayrı bir torbaya koyup getirdiler..

«Ez mina çeğer ça ve hu ve hazdekûm.. Oğlumu, ciğerimi gözümü sevdiğim kadar seviyordum...»

Bir baba, ölü babası böyle dedi..

Zeynî kadın, dokuz ay on gün karnında taşıyıp sonra onsekizine kadar getirebildiği torbadaki başa, paramparça olmuş başa baktı, baktı..

«Vezirim.. Cahilim.. Bize duvarları bırakıp gittin.. Belimi kırdın, boynumu büktün.. Bizim hükümetimiz tamalı bir hükümettir.. Candermi Rabbiha haznaki.. Candarını Allahsızdır..»

Devam etti:

«Kurbani hükümeti bi vi bave fakirane işi mere dibini...»

Kim olduğumu konuştular aralarında.. Bir kadın yüzüme bakıp mırıldandı:

«Kurbani hükümeti bi vi bave fakirin işi mere dibini.. Hükümete kurban olayım, fakir insanların babasıdır, işlerini görüyor!...»

Geçmişin Çoban Sülü'sü, şimdilerin Başbakanı Kongrede konuşmasına devam ediyor:

«Hepinizin bildiği bir şeyi daha tekrarlayacağım. Türk halkı kendisine büyük bir sevgiyle büyük bir muhabbetle bağlı olmayanları —hizmetinde olsun veya olmasın— sevmez. Binaenaleyh, Türk halkının hizmetinde bulunan herkes, hangi şerait altında olursa olsun, kılığı kıyafeti ne olur-

sa olsun kendi halkının sevdiği müddetçe hem kendi meselesini kolaylaştırmıştır, hem de büyük Türkiye idealinin gerçekleşmesine doğru bir adım atmıştır...»

Dertli, yoksul, zulum gören halkımın arasındayım yine.. Hem kendi «mes'elimi» kolaylaştırıyorum hem müreffeh Türkiye idealinin gerçekleşmesine doğru bir adım daha atıyorum!.

Evin bir yanı yağıştan göçük.. Kerpiçleri üst üste komuşlar, dam tarafı açık.. Dışarda kara, yağmura yüklü kara bulutlar..

Zeynî:

«Bu yıl 60 lira kazandım Çiftlikte.. Tarlalara fare zehiri koyduk, oradan kazandım» dedi bir sorum üzerine..

Bir gözü kördü.. Ama ondan da yaş akıyordu öldürülen oğlunu, bir oda dolusu insanla anarken!.

Çıt çıkmıyor odada..

İhtiyarlar, çocuklar, gençler, kadınlı-erkekli.. Birisi iç çekiyor, ta derinden, yürekten..

Burası ölü evi.. Kürtçe ve Arapça, kimi zaman kırık Türkçeyle anlaşıyorum.

Susuyorlar, iç çekip susuyorlar, bekliyorum bi-şey desinler diye..

Bir ihtiyar, gidip bir cep defteri getirdi.. İçinde adresler, çizgiler ve ikiyüzden öteye geçmeyen rakamlar!.

Manisa - Akhisar diye biten bir adres dikkatimi çekti..

«Kimin acep bu adres, buraya neden yazılmış?»

Susuyorlar.. Sonra fısıltılı bir ses:

«Bu öldürmiştir...»

Bir jandarmanın ev adresi bu..

Doğu'da, Güneydoğu'da kesin konuşulur.. Sözcüklerin sonu, tir.. tır. dur.. dır... la biter çoğunluk..

Yadırgamıyorum.

«Nasıl öldürmüştür? Anlatsın birisi bana, tek tek anlatsın...»

«.... Geliyordu asker, Akhisarlı.. Oturuyordu evde.. Çaylar, kahvalar içiriyor.. Arkadaş gibi Hacı ilen, Mehmet.. Manisalı demiştir Haci'ya, seni geçireyim karşıya yüzelli liraya.. Simsar Hüseyin de geliyor eve.. Hacı diyor, ben korkarım diyor.. Asker neden korkarsin, işte adiresem, yazıyor deftere adiresini.. İşte yazmiştir orda.. Gidiyorlar bazen Hüseyin'in evine, Hüseyin kahva yapıyor çociklara.. Hacı diyor ki askere, bizi vuracaksın, diyor, asker yok yok, getir Kur'an'a basayım el.. Kur'an getiriyorlar, el basıp yemin ediyorlar.. Siz korkmayın biz sizi hiç vurmuyoruz..»

Gece saat «on»muş..

Hacı ile Mehmet Eyüp Gündüz, karşıya geçecekler. Pazarlık tamam!. Asker arkadaşları karşıya geçirecek Hacı ile Mehmet'i.. Simsar Hüseyin de olacak yanlarında...

Güneyde de olsa, bahar serin olur.. Mehmet paltosunu giyiyor, kahverengi bir palto.. Mehmet 21, Hacı 18 yaşında.. İkisi de Güneyin, topraksız, işsiz iki yiğit delikanlısı.. Hacı, genç Hacı Düdük «ehliyetname» almış traktör sürmek için.. İşe girecek, bulursa...

Simsar Hüseyin'in elinde kırma var, tekli..

Akhisarlı jandarma önde, berikiler arkada.. Çadır Karakolu yöresi..

Gece..

Evden çıkalı, onbeş dakika olmuş..

Silah sesi çok daha gümüler gecenin ıssızlığında, sessizliğinde silah sesleri, çok çok..

«Lâilahiillallaaaaaahh...»

İhtiyarın biri sakalını sıvazladı, sonra, odadakiler iç çektiler gözleri buğulu..

Mehmet'in paltosu kucağımda, kahverengi.. Sol cebin yanında bir, eteğe doğru bir delik var.

Otopsi.

«Cesette sol kalçadan giriş, sol bacak içinden çıkış.. Kan kaybı fazla.....» gibilerine..

«Beş killodan fazla kan gitmiştir efandım!..»

Hacı Düdük'ün eskiden kafası vardı, silahlar patlayınca Hacı Düdük'ün kafası kalmadı! Kurşun, Hacı Düdük'ün kafasını, kafalıktan çıkarmış! Bedeni ayrı, kafası dağılmış kafası, ayrı torbada!.

Bir at arabası sallana sallana bir ölü getiriyor, lastik tekerlekli at arabası. Arabanın sürücüsü bir oğlan bebe!. Ceset upuzun, sallanıyor araba bozuk yolda ve ceset... Arabacı çocuğun yanında, hemen yanında bir torba.. Kanlı olmasa bu torba, saman ile kırma sanar insan, at için gıda..

«Benim sebebim hep Hüseyin oldu...»

Mehmet'in son sözleri bu.. Karakola getirilir Mehmet, yaralı.. Kan çok akmış.. «Beş killodan fazladır.»

Mehmet «urufunu» teslim eder.

«Savcı beg ifadesini almamıştır Hüseyin'in efandim...»

Konuştum telefonla, savcı ile..

«Alınacaktır» dedi, «çünkü kayıp, müzekkere var..»

Diyor köylüler:

«Korkuyor Hüseyin, taşındı başka yere, geziyor selbes..»

TZDK sallanıyor, rüzgâr var dışarda. Çark sallanıyor, başaklar sallanıyor. Çark ve başak, bereket simgesidir. Başaklar iri iri.. İri başaklara, daha iri başak olması için gübre gerekir. Türkiye Zırai Donatım Kurumu (TZDK)nun gübreleri naylon torbadadır, üzerinde iri yeşil harfler TZDK, sonra çark ve iri başaklar!.

«..... Azot Sanayiinin 831 milyon liraya mal olacak Mersin, Elazığ, Samsun gübre fabrikaları inşa halinde olan başlıca tesisler arasındadır....» Böyle diyor Başbakan son basın toplantısında..

Gübre kullanmak için toprak gerekir, para gerekir. Yani insanın toprağı yoksa, gübreye de ihtiyacı yok demektir, gübre olsa da toprak olsa da para gerekir.. Hem toprak, hem para yoksa topraksız ve parasız insanlar gübrelerin naylon torbalarını evlerinin pencerelerine cam niyetiyle gerip çakmak, damını yağmurdan korumak için örtmek mutluluğuna ve olanağına sahiptirler çok şükür.. Rüzgâr vuuuu dedikçe TZDK, başaklar, çark sallanıyor yeşilli-beyazlı!.

Paltoyu evirip çeviriyorum, iki delikten başka delik yok.. İki delik deyip geçmedim, iki delik Mehmet'in künyesini düşürmüştür defterden!..

«.. Asker, candarmi demiş simsar Hüseyin'e, peşindeyiz bunların, sen de kandır, geçirelim karşıya diye, götürdüler getireceğiz diye, sonra..»

Hepsi birbirine benziyor bu iddiaların.. Götürülen insanlar, pazarlık edilip götürülen insanlar!. Ceplerinde kimi zaman az . kimi zaman çok para olan insanlar, mal alacak karşıdan.. Geceler.. Sınırda başlayan, birden başlayan silah sesleri!. Ve de ölüler.. Yanlarında biraz hurma, «kahva», bazen üzeri güllü, yahut kızlı çay paketleri, üç-beş!.

Telefonlar... Raporlar.. Tutanaklar.. «Dün gece... Karakolu yanında sınırı geçmek isteyen iki kaçakçı görülmüş, dur ihtarını dinlemeyen kaçakçıların silah da kullanmaları üzerine müsademeye tutuşulmuş... köyünden... oğlu... doğma.. doğumlu... ölü olarak ele geçirilmiştir...»

Baba ağlıyor..

«Ez mina ceğer ça ve hu va hazdekûm.. Oğlumu, ciğerimi gözümü sevdiğim kadar seviyordum...»

Hacı'nın anası:

«Vezirim, cahilim, bize duvarları bırakıp gittin!..»

«Oğlun ne zaman öldürüldü?»

Kadın, «Dügüm.. Dügüm..» dedi kalkıp gitti, dönüp geldi, elinde kurşun kalem kalınlığında bir uzun ip, düğüm dolu..

«Bistu neh..»

Eller hesaplıyor, yeniden..

29 gün olmuş.. Ana her gün düğüm atıyor ipe, oğlunun aralarından ayrılışını bilebilmek için!. O günler 7 Mart 1969'a mı ne geliyordu, «bistu neh.»

Tek gözünden ağlıyordu..

Tek gözünden ağlıyordu Zeynî..

«Şimdi tek başına kaldı, Allahın rahminde hiçbişeysi yoktir.»

Bakıyorum «hiçbişeysi» olmayan kadına.

Konuşamıyoruz, dillerimiz tam uymuyor!.

Tek gözüne bakıyorum salt, nasıl ağlıyor diye!.

Oğlu öldürülünce, tek başına boydak kalmış.. Konu-komşu bakıyor Zeynî kadına.

«..... Bana, oğlanın bir fotorafini ve de biraz para sal.....»

Böyle deniliyor Muğla'dan gelen mektupta.. «Bana oğlanın bir fotorafini ve de biraz para sal..»

Gel haberi nerden verek / Turna sürüsü değil bu / Gökte yıldız burcu değil / Kirvem, hallarımı aynı böyle yaz / Rivayet sanılır belki / Gül memeler değil / Domdom kurşunu / Paramparça ağzımdaki / *

Gel haberi şurdan verek:

«Babasıymışın Hacı'nın.. Muğla cezaevindeymişin... Mektubun geldi ben oradayken.. Zeynî kadının tek gözü tek çeşme.. Nasıl verek kara habarı, diyormuş, nasıl verek?

Hacı, vuruldu sınırın kuytuluk bir köşesinde.. Sen de biliyorsun elbette, toprağınız yok, olmayacak da bu gidişle. Sen mapis damına düştükten sonra karın Zeynî sersefil oldu, eskisinden bin-beter.. Geçenlerde gidip gördüm halini.. Hacı, çaresiz kalmış, oğlun yani.. Demişler, gel geçirek sınırdan, mal getir, biraz yolunu bul akuy.. Hacı, elbet bilirsin, komşunuzun oğlu Mehmet ile kafa-kafaya vermişler! inceleyip sık dokumuşlar, korkmuşlar sonra.. Bizi (fururunuz sonra) demişler kendilerini karşıya geçirmek isteyen jandarma erlerine... (yooo) demiş berikiler (biz sizi vurmuyoruz hiç) Kur'an'a falan el neyim basmışlar.. Simsar Hüseyin neyim çıkmışlar yola, sınıra doğru.. Geceymiş, saat «on»muş.. Derken ne olduysa olmuş, oğlun Hacı'nın çok yakından ve de arkadan paramparça olmuş kafası, kurşunla... Urufunu oracakta teslim etmiş... Allah taksiratını affetsin, rahmet eylesin..

Geçenlerde gittim evinize.. Konu-komşu toplaşıp, dertleştik.. Jandarmalardan dert yandılar, çok

(*) A. Arif.

şeyler duydum orada-burada.. Elim, dilim, yüreğim elvermiyor anlatılanları yazmaya!. Bilirsin herhalde, adam cünhalı düşer sonra.. Sadece şunu bil, oğlun suçlu değildi..

Zordur mapis damında kara haber almak, her yerde zordur ya, orada daha bir zor olsa gerek..

Sen sağ ol, oğlunun fotografı çekilemeyecek artık.. Ben, senin görmediğin bir fotografını ele geçirdim, kesersin gazeteden, asarsın baş ucuna..

Bak, bana dediler (kara haberi senden alacak) dedim ki (zor-iş bu) dediler (zordir, biliyoriz, bağışla bize) istemezdim kara haber vermeyi neyleyim, yaz dediler bana, yazdım, başın sağ olsun...»

Hacı'nın babası ikinci karısını vurdu bir namus meselesinden,. Varıp gitti karakola, dedi, ben vurmuşem karımı şu şu sebepten, gelmişem teslime!. 19 yıl hüküm giydi Hacı'nın babası.. Muğla cezaevine gönderdiler.. Tanrı kısmet ederse çıkacak dört yıl sonra!.

Hacı'nın babasının hiç toprağı yok idi.. Oğlunun da yok idi, anasının da yok tabiî!. Zeynî kadın Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliğinde çalışır iki yıldır, yazları falan, zırai mücadelede, pambukta, farelere falan zehir-mehir koyuyor tarlalara..

Altmış olmuş yaşı..

«Şunu da sor akuy, n'olmuş o gözüne?»

«Ağrıdı.. Fakirdim.. Doktorlara gidemedim. Kör olmiştir tam dokkuz yıldir...»

Eli çenesinde düşünüyor, düşünüyor salt... Tek gözüyle bir noktaya bakıp..

«Kaç para kazanmış geçen yıl?»

Mırıltılar, mırıltılar, sonra bir cevap:

«Seksen lira kazanmış geçen yıldan önceki yıl...»

«Ya bu yıl?»

Mırıltılar, mırıltılar sonra bir cevap:

«Altmış lira kazanmış...»

«Başka kazanmamış mı, başka işten falan?»

Mırıltılar..

«Nerden diyor?»

«Neyse.. Kaç teneke gazyağı yakar bir yılda?»

Mırıltılar..

«Ne dedi?»

«Diyor ki, bir teneke..»

«Kaça tenekesi gazyağının buralarda?»

Mırıltılar.. Mırıltılar ve de usuldan usula tartışmalar..

«Yirmiikibuçuktir tenekesi gazin buralarda...»

«Allahın rahminde hiçbişeysi yok» dedi birisi ikinci kez..

«Lâilahiillallaaaaaaaaaah....»

Dem çeken kuşlar gibi birisi odada!. Durmadan diyor, «Lâilahiillallaaaah..» getiriyor, arkasını hafiften, sıvazlıyor ak sakallarını..

Kaçak sarıyor bir başkası tabakadan.. Kalınca.. Yakıyor ikibuçukluk «Muhtar çakmağı» ilen, derin derin, daha derin nefesliyor.. Külünü avucuna, sonra avucunu tablaya silkeliyor.. «Lâilahiillallaaaaah....»

Kapıdan, karanlık bir «aydınlık» süzülüyor.. Kadınlar, çocuklar, kafalarını uzatıp bakıyorlar yadırgı, ürkek, merakla, bana..

Bir oğlan bebesinin gözleri, yanmış mavi mağnezyum flâş ampulüme takılmış.. Flâş ampulü ışıldıyor yerde.. Yuvarlıyorum önüne, korkuyor, kaçıyor almadan!.

Dışarda yağmur yüklü kara bulutlar, İbrahim'in evine yollanıyoruz, çamurlarda bata-çıka!.

TELÖRGÜLERDE BİR BEDEN..

Nucut Ana, bir ayağını altına aldı, sağ bacağını göğsüne doğru çekti, ellerini dizlerinin üzerine kenetledi.

«Ani yovmun ruhet al fırın... Mezbuh... Ben fırına gittiğim zaman bir adam kurban edilmiş dediler.....»

Sustu..

«Granüler Trıple Superphosphat.. NPK.. Engraıs...»

Sıvaları dökülmüş duvar... Duvarda gübre torbası, naylondan.. Çakılmış bir güzel, gergin-gergin..

Granular Trıple Superhosphat NKP.. Engraıs..

Kendi yok, şart değil ama; bu, sıvaları yer yer dökülmüş, yatak ve yorganların allı-morlu istif edildiği, küçük pencereciklerin aralarına, üzerine gerilmiş «Granülar Trıple Superhosphat NKP Engraıs» yazılı naylonların mat mat ışıdığı odada Melih Cevdet'in bir şiiri, bölük-pörçük... «/ Çatal bıçak nedir gör! / Giymek şart değil ya ayakkabı gör / gömlek gör / İngiliz kumaşı gör, naylon çorap gör / Jartiyer bile görsen faydası var... / Dönüyor kafamda.. Ekliyorum: / Kullanman şart değil ya, TZDK yahut Granular Trıple Superhosphat NKP Engraıs / Yani efendim yapay gübre gör / Görmende fayda var, toprağın olmasa da.. /

Nucut kadına bakıyorum.. Bunlar da topraksız. Toprakları olmadığı için sun'i yani yapay gübreye ihtiyaçları yok!. Gübreyi topraklılar, nay-

lon torbalarını da topraksızlar üleşiyor kaderde, kıvançta ve tasada ortak bölünmez bir bütün halinde olan, insan haklarına dayalı, hiç bir kişiye, aileye, zümreye ve sınıfa imtiyaz tanımayan millî demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti yurdumuzda!..

Nucut Ana'nın kocası Mahmut'a bakıyorum, derin derin sigara nefesleyen.. O da bakıyor bana ve başkalarına, şaşı gözleriyle.. Birisi bana bakıyor gözünün, başkalarına bakıyor öbürü.. Nucut Ana ağlıyor; çırpınmadan, sessiz ve derinden.. İçten içe ağlıyor sınırda tel örgülere asılı kalan kurşunlanmış oğlu İbrahim'in başına gelenler anlatılırken..

Geçen Şeker Bayramıydı bütün İslâm âleminde, kurtların kuzuyla; kuzuların kurtla, küsülülerin küsülüsüyle barıştığı Şeker Bayramıydı geçen yıl.. İbrahim 1949 doğumludur. 1949 doğumlu İbrahim'in teyze ve oğlu Suriye'deydi geçen Şeker Bayramında.. İbrahim ve anası ve babası kardeşleri Türk kesiminde.. Aralarında su değil, mayın vardır..

«.. Kirveyiz, hısımız, kanla bağlıyız / Karşıyaka köyleri, obalarıyla / Kız alıp vermişiz yüzyıllar boyu / Komşuyuz yaka yakaya / Birbirine karışır tavuklarımız / Bilmezlikten değil / Pasaporta ısınmamış içimiz / Budur katlimize sebep suçumuz / Gayri eşkiyaya çıkar adımız / Kaçakçıya / Soygun.cuya / Hayına... / *

Kirveydi, hısımdı, kanla bağlıydı karşı yaka köyleriyle; obalarıyla..

(*) A. Arif.

İbrahim'in de ısınmamıştı içi pasaporta, bilmezlikten değil.. Gençtir İbrahim, jandarmalar da gençtir, arkadaştır İbrahim jandarmalarla, jandarmalar İbrahim'le arkadaştır... Eller ceplere girer-çıkar, bayramdır, Şeker Bayramı!.

«Nöbetçiyim ben, korkma...»

Şeker Bayramıdır İslâm âleminde, İbrahim hiç korkmaz Şeker Bayramında, sınırdaki nöbetçi jandarma ile arkadaştır, geçer karşıya yağdan kıl çekilir gibi, Suriye'ye yani.. Bayramdır, şekerler yenir, içilir çaylar, «kahva»lar, kuzular kesilir İbrahim gelmiş, saç kavurması, üzerine sarımsaklı yoğurt, ak pirinç pilavı, yağlı.

Gün düşer Türkiye-Suriye sınırına, ortalık kararır, kararır gide gide, saat üç olur.. Ertesi gece yine nöbetçi olacaktı İbrahim'in jandarma arkadaşı, öyle sözleşmiş idiler!.. ... Saat üçte gel ofisle, istasyon arasındaki makasa, telörgülerin oraya... Tamam.. Gelirim.. Gelirim sabaha karşı üçte ofisle istasyon arasındaki makasa, telörgülerin oraya..

Gelir..

Gecenin sessizliğinde silah sesleri pusuya yatmış jandarmaların, gecenin ıssızlığında silah sesleri ve vızılayan kurşunlar, bir kurşun hayın, sağ kolun altından girer dolaşır İbrahim'in bedeninde çıkar sol kolun oradan!.

Çok yakından atılmıştır da...

Ve İbrahim asılır kalır çamaşır gibi, telörgülerde!.

Nucut Ana ağlıyor sessiz.. Alnından başlayan mor dövmeler, nakışlar iniyor yanaklarına, oradan çenesine.. Ellerinin üzerinde dövmeler mor mor nakış içinde.. Bi gözleri dövmesiz, onlar da ıslak,

Nucut'un kocası Mahmut'un yani İbrahim'in babasının gözlerinden biri bana, başkalarına bakıyor öbürü..

Bana bakan o bi-göz buğulu:

«... Akrepli karakolunun oradaydım. Sanitirifuş var orada, onu bekliyorum kulübede. Bir pikap dolaşıp dururdu, baş bekçi geldi. Dedi (Mahmud sen misen?) Dedim (Evet benem) Dedi, (Seni Müdür istiyor) neticeyi vermedi, buraya geldim. Beni indirdiler.. İndiğim gibi baktım su deposunun oraya, kardaşlarımın evinin önüne, kalabalık falan yoktir, dedim bizim evdedir. Geldim. Avlu ana-baba günidir. Baktım kardaşıma, kardaşım bana bakmıştır ve çevirmiştir yüzini, ağlamaya başlamiştir. Geldim ki hadise oğlumundur. Yıkamışlar, yumuşlar, tabuta koymuşlardir. Gidip gömdük, benim görüp bildiğim bu kadardir.»

NUCUT ANA ALDI SÖZÜ

«... Ani yovmun ruhet al fırın.. Ben fırına gittiğim zaman, bir adam vurulmuş dediler.. Mezbuh.. Kıyılmış.. Bir adam kurban edilmiş. Kim olduğunu bilmiyorlardı. O anda oğlumun yok olduğunu biliyordum.. Ayaklarım canlandı, elimde olmayarak hududa doğru koştum.. Askerler geldi, yasaktır, bırakmadılar beni, öğrendim ki oğlummuş!.. Benim oğulum, çitil yavrum.. Eve geldim. Bekledim, bekledim, arkadaşlarından öğrendim ki gerçekten benim oğlummuş öldürülen.. Evime kapandım ağladım. Arkadaşları onu getirdiler bir şalla, tabutla.. Erkekler gitti mezarlığa.. Kadınlar O'nun için bir matem kurdular.....»

Kadınlar avluda toplandı. İhtiyar, evli-ergen.. Saçlarını yoluyor kadınlar, hısım-akraba, konu-komşu.. Ellerindeki iri taşları gürp gürp diye vuruyorlar döşlerine, sallanıyorlar sağa-sola.. Ağıt söylüyor beri yandan:

«.. Harbi a la şuğûrel şuvarip harbi... Yazıklar oldu kızıl bıyıklı gence...»

Kadınlar makasla keserler tazı boncuklarıyla süslü, örülmüş uzun saçlarını. Kulaklarının hizasından.. Sessizce iner bilek kalınlığında bir saç örgüsü yere.. Bunlar yığılır, tepecik olur sonra, giderek..

«.... Sonra erkekler döndü mezarlıktan» dedi Nucut Ana.. «Konu-komşu geldi başsağlığına, kadın kısmı fatiha okudu, dağılıp gittiler..»

Mahmut, Devlet Üretme Çiftliğinde çalışır 12 lira gündelikle.. Bir kız iki oğlu var.

Toprağı mı?

Yok..

«İşte bölee..» Dedi Nucut Ana.. «İşte böole..»

Harbi a la şugûrel şuvarip..

Yazıklar oldu, kızıl bıyıklı gence..

İbrahim, kaçakçı diye vurulup öldürüldüğü zaman, yanında «yırtık bir zıbın» bulundu, yere düşmüştü!..

SURİYE SINIRI . MART

Yağmur dinmedi!. Yağıyor mübarek, bereket olarak..

Fotoğraf makinesini bile çıkaramıyorum çantadan, su doluyor içine!.

Bulunduğum, yer mayınlı..

Ne duyar insan ölümle burun buruna gelip mayınlı toprakları aşarken? Yaman meraklanırım yıllar yılı!.

Bekliyoruz ki yağmur dinsin!.

Göz açtırmıyor yağmur, benden yana değil..

...

«İsterseniz geçireyim karşıya..»

«Yok komutan, tadı yok öyle geçmenin!.»

«Öbürünün de şakası yok, sakın haaa, tavsiye etmem!.»

«Meraklanma komutan, bi-şey olmaz bana, sever beni bura halkı, ölürler de öldürtmezler beni.. Bakın, koymuşum aklıma, geçeceğim mayınlı toprakları.. Hem de sizin mıntıkanızdan!. Geçeceğim karşıya fotoğraf çektireceğim orada... Ertesi gece sabaha karşı dönüp geleceğim sapa-sağlam. Onbir dakika sürer mayınlı bölümü geçmek, nedir cezası bunun?»

«Cezası? Pasaportsuz sınırı geçmek!.»

Dinmiyor yağmur, bereket yağıyor Güneydoğu'ya, birçok yerine..

Bakmayın yağmura.. Urfa'da kara iklimi ağır basar, en çok Akçakale'ye düşer yağmur, en az da Hilvan'a.. Tarım denince Harran Ovası düşer adamın aklına. Bereketli, bereketsiz, sulak, kurak topraklar uzayıp gider..

Köyler vardır, evleri ters dönmüş tencere gibi, evler.. Köylerin % 80'i köyler halkınındır.. 40 tanesi ailenindir, 32'si sülâlenin, 52 köy de insanlarıyla birlikte bir kişiye aittir!. Urfa'nın 644 köyünden 585'inde içme suyu vardır, 59'unda zırnık su yoktur! Suyu azalır yazın 315 köyün.. 372 köyde okul yoktur!. Okula kavuşturulamamış 90 köyden

619 öğrenci altı saat, yahut otuz kilometre yürür okuyabilmek, bi-şeyler öğrenebilmek için!.

Halkın % 3'ü mağaralarda, % 2'si çadırlarda yaşar..

Beritan Aşireti kışları bu yörelerde kurar kara kıl çadırlarını... Asırlardır, Diyarbakır, Urfa - Ceylanpınar, Siverek yöresinde kışlarını geçiren Beritan'lılar, baharla birlikte söker kara kıl çadırlarını, binlerce hayvanıyla günlerce gider, gider ve Bingöl, Şerafettin dağlarına varır.. Devlet toprakları, yaylalar agaların-beylerin elindedir.. Şimdileri bu hazine topraklarını üç beş aga-bey kiralamaktadır Beritan'lılara, yirmi bin ile yüz bin arası!.

Çok rezillik çeker bu binlerce insan yollarda.. Gidişte, dönüşte, hatta yaylaklarda.. Ürettikleri peyniri, aracılar dağın başında on onikibuçuk liraya alır, satarlar sonra otuz otuz beş liradan!.

Belirli bir yerleşim içinde olmadıklarından, tüm toprak istemleri yıllardır cevapsız kaldığı için, Beritan'lıların bebeleri okumadan yazmadan yoksundur..

Kadınları, gece demez gündüz demez çalışır.. Üç dört ay kalırlar yaylalarda.. Sonra çadırları sökerler, ver elini Diyarbakır, Urfa yöreleri, otuz otuzbeş günde!.

Kadınların kimisi yollarda doğurur, yollarda ölür bebeler, doktorsuzluktan, ilaçsızlıktan..

İkibin-üçbin rakımlı bir yaylada, Şerafettin dağlarında, *Mektup Demirkapı* isimli kadın, o yarım, o kırık Türkçesiyle anlatmaya çalışıyordu, Urfa topraklarından ayrıldıktan sonra başına gelenleri; ağlamadan, fazla sızlanmadan..

Karacadağ'dır, savrulur.. Bilen bilir zulmunu..

Bir muhalif yeldir, savurur kar'ı, yağmuru..

Beritan aşireti yollardadır.

Atlara, develere, eşeklere yüklüdür karakıl çadırlar, yorganlar, döşekler ve kaplar ve kacaklar.. Bebeler bağlanmıştır atlara, kimileri hurçlara tıkılmıştır, kafaları dışarda.. Karacadağ'dır, ulutur dağları, tepeleri, zozanları.. Yağmurdur, kardır yağar durmadan.. Deli boran..

Beritan aşiretinden otuzbeş yaşlarında Mektup Demirkapı kadın, dokuz yaşındaki kızı *Zahire*'yi basmıştır bağrına, kırbaçlar atını verir yönünü kasabaya..

«Toktorda, anooov, toktorda.. ana beni doktora götür..»

Em fakir bun.. biz fakirdik.. pereme tunnebu me cillehue frot.. paramız yokti, eşyaları sattik..

Varır at kasabaya, üzerinde Mektup, onun kucağında kızı Zahire!. Hepsi nefes nefese.. Arar doktoru, bulur doktoru, sorar doktor:

«Paran vardır?»

Cevaplar Mektup, soluk soluğa:

«Parra tunne.. Parra yoktir.. Çocciğim çok hastadir, ama parra tunne.. Yoktir..»

Kalınca çaresiz, çeker kulağındaki tek küpeyi!.

Doktordur, muayene eder Zahire'yi.. İlaçtır yazar, içirir.. Umut yüklüdür Mektup kadın, alır Zahire'sini kucağına atlar atına, basar bağrına bigüzel..

Yağmurdur yağar, kardır savurur, Mektup kadın vurur yollara..

Aşirete yetişmek gerek..

Aşiret gidiyordur, yetişmelidir aşirete.. Sarmalıdır Zahire'yi yatağa, bağlamalıdır ata.. Bağlama-

lıdır ata, sarmalıdır yatağa.. «Nedendır?» Rahat etmesi içindir..

«Kızzım kuccakta, kuccagımda.. Zahire.. Zahire birazım iyileşti, basmişim bagrıma Zahire'mi sürmüşüm attımı.. Gelmişimdır dereye, dere coçkindir akar, aha bööööle gelmişti şu.. Derrenin ortasındayım, su gelmiştir taaa attın karnina.. Bir bakmışem Zahire'me, Zahire'm ölmiştir!. Daha basmişimdir bagrıma ve vallahi ve billahi hava yagmurlidir, kar furur kimi, kar vardir, yagmir vardır amma çoccigin ise hayati yoktir!. Furdum attı gerrisin gerriye Diyarbekir mevkii Ambarlıçay mıntıka.. Orda vardı bikaç kişşi, kaldirdi karlar, zor kazilmiştir çukur kazma kürek, gömmüşümdür Zahire'yi orda, bir iççinde ölmiştir alti çoccığim!»

Bebeler... Gene bebeler.. Karnı yüklü kadınlar ölür yollarda, ardı ardına.. Beritan aşireti yollardadır, konaklamışlardır Karacadağ eteklerine.. Yol tunne.. Yol yoktur.. Riya makine tunebu gı em derbaskın.. araba yolu yoktu ki çaydan geçirelim? Doktor tunne.. Doktor yoktur.. İlaç, çay tunne.. Hastadır, çay çeker canı.. Çay tunne!. Çay yoktur.. Kalmışlardır dağ eteklerinde başlarına boydak!.

Kadınlar mı? Kadınlar, bizim kadınlarımız toplaşıp ağıtlanırlar ölülerinin ardından.. Şin kurulur, şivan da derler buna kimi yerde.. Yemek yemezler, bir gün iki gün, üç gün..

Yağmurdur yağar, kardır yağar, savrulur, fırtınadır savurur hepiçiğini.. Tezektir, ıslanır mered!. Yanmaz.. Zaten nerede konaklayıp yakacaksın, bırakırlar mı köylüler? Tezektir, ıslanır.. Yakamazsın!.

Anlatırlar ölülerinin ardından başlarına geleni:

«Yerrimiz yurdimiz yoktir, tunne.. Biz nereee ölsek? Mezarımızı bilsek.. Nere gitsek? Nerden bulsak mezarını, bulsak da başında dursak.. Bilsek çoccigimizin mezarını.. Böyle bir pis hayatta yaşıyoruz.. Sürünüp, ölüp gidiyoriz.. Hükümet tunne.. Bize yardım vermiyor.. Bu bizim pis halimizi hiç görmüyoruz.. Va çi iş bu.. Va çi iş bu tu hat serimi?.. Bu ne belâydı başımıza gelen? Başımıza geldi.. Sen öldün.. Du mır dagi kurban dummire.. Bari memlekette ölseydin.. Mezarını her gün görseydim. Tu bımri la memleketi hue bımri.. Mu timi mezela te bidyane.. Başucuna geleydim.. Ez bahat ma ser mezele ta fatihak buhandana.. Mezarının baş ucuna gelseydim bir fatiha okusaydım sana...»

Beritan'lılar, hayvanları Diyarbakır - Bingöl sınırına varır..

Bingöl toprağına girer..

Kardır yağar.. Fırtınadır eser.. Şilli dibari.. Yağmur durmuyordu.. Melek kadın yirmibeş yaşındadır ve sancısı tutmuştur atın üzerinde, oynamaktadır ilk bebesi o güzelim karın yuvarlağında.. Bebektir oynar zamanı gelende..

Yağmur dıbari.. Yağmur yağıyor..

Gelirler bir köyün ıner'asına.. Bırakmaz köylüler.. Derler, «Olmaz!.» Yakarır berikiler, «Yahu, kadindir, yaziktir, sanci basmıştir ve de doğiracaktir...»

Dinlemez köylüler!.

Melek, atın üzerinde kıvranır, kıvranır durmadan..

Çocuk sıkışmıştır içinde!.

Derler yeniden: «Etmeyin kekolar, şurda konaklıyalım bir iki gece, doğirsin kadin...»

Bırakınazlar!.

Sonra, çocuk öldü içerde!

Alıp gömdüler yolun sağına.. Hep sağa gömerler ölülerini yolun.. Bindirirler Melek'i ata.. Kandır, yol buldu mu akar, akar entarisinin altından bacaklara doğru, oradan topuklara!.

Sancıdır durmaz.. Bir saat yol ya aldılar, ya almadılar.. Düştü Melek attan.. Ölmüştü de....

Sonra sürdüler hayvanları, Meleki' de yolun sağına gömüp..

...

Hayvancılık da hemen hemen tarım kadar önemlidir.. Bölgede 425.687 dönüm «türlü-çeşitli» mer'aya karşın 138.346 büyük baş, 678.463 küçük baş hayvan sayılmıştır zamanın bahrinde!.

Suriye'de çok para eder canlı hayvan.. Mayın var Suriye ile Türkiye arasında.. Bizim hayvanlar kanatlıdır, uçar sınırdan!. Uçamayanlar için de şöyle haberler çıkar gazetelerin ilk sayfalarında: «Müsademede üç kişi öldürüldü.»

URFA (HA) — Viranşehir ilçesinin Küçük Cırcıp hudut karakolu mıntıkasından Suriye'ye külliyetli miktarda sığır geçirmek isteyen bir kaçakçı kafilesi ile jandarmalar arasında silahlı bir çarpışma olmuştur.

Çarpışma sonunda kaçakçılardan Halil Özarman, Sofu Yaman ve Halil Halef jandarmalar tarafından öldürülmüştür.» Hürriyet Gazetesinin 2 Aralık 1967 tarihli sayısının birinci sayfasında yayınlanan bu haberin hemen altında da şöyle bir

haber var: «Kaçakçılarla işbirliği yapan iki er tevkif edildi.»

KİLİS (HA) — Öncüpınar sınır kapısında görevli iki jandarma eri kaçakçılardan rüşvet alarak hareketlerine göz yumdukları iddiasıyla yakalanmış ve ilk sorgularını takiben tutuklanmışlardır..

23. Seyyar Jandarma Taburu erlerinden 'Muhlis Yurdagün ile Esat Yorulmaz'ın üzerinden çıkan paralara el konulmuştur.»

...

Halil'in beşiği sallanıyor, boş. Halil, anası Ummune'nin kucağında.. Oda karanlık.. Deneylerime dayanıp kuvvetli bir ampul takıyorum çilekeş makineme, objektifi açıyorum.. Net edemiyorum objektifi.. Yaradana sığınıp dokunuyorum denklanşöre ve bir şimşek çakıyor karanlıkta, karanlığı yırtarak, kameranın buzlu camından anası Ummune'nin kucağında ağlayan Halil'i, diğer beş bebeyi bir an görüyorum, kararıveriyor ortalık..

Geçen Ramazan ayının üç gün öncesi de ortalık kararmıştı.

«..... Ben ot toplamaya gitmiştim. Üstçavış gelip gidiyordu, ne bileyim, beş altı gün geldi-gitti.... Elinizde mal varsa geçirin, paranız yoksa ben vereyim... Derkene mal alındı, üstçavış bunların yanına bir çavış katmış —bu mıntıkadan geçeceksiniz—»

Sınırda iz yerleri vardır.. Her gün gözden geçirilir bu izlikler.. Düzeltilmiş topraktır..

«Gece iz bozulmuş...»

Gün patlar, ortalık aydınlanır.

Üç kişi, yanlarında askerler.. Sabah saat 10...

Köprü altına doğru...

«.... Çavışım, üstçavışım nerde?»

«Önde....»

Sarmıştır bedenlerini ölüm korkusu!..

Önden arkadan bir yaylım ateşi!.

53 baş sığır «müsadere»

Ve... Üç ölü!... İnsan...

«... Üstçavuşa 2.500 lira ikramiye.. Bir terfiye!. Çavuş Mustafa'ya beşyüz lira perra, ikki ay izzin!.»

«..... Çarpışma sonunda kaçakçılardan Halil Özarman, Sofu Yaman ve Halil Hanef jandarmalar tarafından öldürülmüştür....»

Ummune o zaman gebeydi.. Altıncı çocuğuna «hamile» yani!.

Ummune bir oğlan «Çocik» doğurdu.

Halil kodular adını, babasının adını.. Halil Özarman.. Üç kaçakçıdan birisi olan Halil Özarman oğlunu, oğul Halil Özarman da babasını göremedi..

Notladım defterime..

«Bunların da toprakları yok. Kadına, konukomşu ve kardeşleri bakıyor.. Ev tertemiz.. Altı çocuktan üç tanesinin ayakları çıplak. Üç tanesinde lastik papuç.. Çorapsız. Hepsi sağlıklı. Boş beşik. Yazının adını (Boş beşik) koyabilirim.. Nereden takıldı kafama bu boş beşik de? Jandarma ile konuştum. Söylenenler yalandır, bunlar 35 baş hayvanı geçirirken vurulup öldürüldüler. Ellerinde silah var mıydı, dedim.. Cevap yok!

Bu herifler deli mi? Güpegündüz, sabahın saat onunda hangi kaçakçı göz göre göre elliüç büyük baş hayvanı karşıdan geçirmeye cesaret edebilir? Akıl alır iş değil, hiç değil!.

6 çocuğun en büyüğü 12 yaşında..

Ne güzel bebeler..

Bu ölümleri de kurcalamak gerek..»

«Candarmanin haberi yok? Sinek bile geçemez karşıya Firket Beg, Allah seni inandırsın.. İmkânı vardir? Nassıl geçer koca süri? Sıgır? Kuzu? Geçebilir mayinden?»

«Geçemez elbette, ama nasıl oluyor da gidiyor hayvanlar?»

«Kappıdan geçer, mayinsizden geçiyor, gelir karşıdan tüccar toplar buradakilerle mali, verir parrayı.. Tamam..»

Türkiye'nin canlı hayvan ihracatı, 3018 sayılı yasanın 7. maddesine göre kurulmuş olan «İhracatçılar Birliği»nin üyesi ihracatçılar tarafından yapılır. Ticaret Bakanlığı tarafından verilen İhracatçı Lisansı'nı taşıyan herkes birliğin üyesi olabilir. Mersin, İzmir, Kars ve Van'da «Canlı Hayvan İhracatçılar Birliği» vardır. Sovyet Rusya'ya, Kars'tan; İran'a Van'dan, Arap ülkelerine Mersin'den, Batı ülkelerine de İzmir'den ihracat yapılır..

«.... Mersin İhracatçılar Birliği:

Erzurum'dan Antalya'ya kadar olan illerden güneye yapılan tescilli ihracat, bu birlik tarafından organize edilir. Birliğin 1967 yılındaki üye sayısı 250'nin üzerinde iken 1968 yılındaki üye sayısı 145'e düşmüştür. Birlik Genel Sekreterinin verdiği izahata göre, düşen üyeliklerin çoğu paravan firmalardan ibarettir. Halen bunların 70 adedi döviz suçu ile Ağır Ceza Mahkemesinde bulunmaktadır.

.... İfade edildiğine göre arz ve talep kaidesi canlı ihracatla çalışmaktadır. Canlı hay-

van ihracatında asgarî fiyatlar yükseldiği zamanlarda Birliği ihracat için yapılan tesciller düşmekte, buna karşılık tescilsiz ihracat yani kaçakçılık artmaktadır.

.... Canlı hayvan ihracatçılarının çoğu komisyoncular dır. Araplar geliyor, memleket içindeki rekabetten yararlanarak malı alıyor, ihracat için belirli bir komisyon ödeyerek ihracatçıya malı ihraç ettiriyor. Böylece mümkün mertebe fazla mal almak, asgarî döviz ödemek imkânını elde ediyor.

.... Kaçakçılığın meydana geldiği Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri; iklim, arazi varlığı, sosyo-ekonomik yapısı itibariyle hayvancılığa çok elverişli bulunmaktadır. Bölge alfabetik olarak Ağrı, Adıyaman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzurum, Erzincan, Elazığ, Gümüşhane, Gaziantep, Hakkâri, Kars, Muş, Malatya, Mardin, Maraş, Siirt, Tunceli, Urfa ve Van olmak üzere 20 ili kapsamaktadır. Burada halkın yegâne dayanağı ve meşgalesi hayvancılık olarak temayüz etmektedir. 1965 yılı istatistiklerine göre bu illerin toplam hayvan mevcudu:

4.171.170 baş sığır, 10.996.179 baş koyun, 5.073.720 baş kıl keçisi, 503.570 baş tiftik keçisi, 267.950 baş mandadır..

.... Döküm halindeki hayvanların bir kısmı maliye ve pazarlama imkânlarının müsaadesi nisbetinde büyük tüketim merkezlerine, bir kısmı tescilli ihracata ve bir kısmı da kaçağa gitmektedir.

.... Memleket dahilinde yapılan sevkiyatlar mezbaha içi ve mezbaha dışı kesimleri de na-

zara dikkate alındığı takdirde bölge içinde yetişen 200.000 baş civarında sığır ile 1.200.000 baş civarında koyunun akıbeti meçhul bulunmaktadır. Yapılan tahminler ve istatistiklerdeki hata payları dikkate alınsa dahi Kayseri, Sivas, Konya, Afyon, Eskişehir gibi büyük besi merkezlerinden söz konusu bölgeye sevkedilen hayvanlar akıbeti meçhul sığır ve koyun sayısını daha da arttırmaktadır.

Bu da gösteriyor ki, özellikle sığır ve koyunlardan meydana gelen büyük bir hayvan popülasyonu kaçağa yönelmektedir.

Kaçak hayvan ihracatının yöneldiği ülkelerde canlı hayvan ve et arzının yetersiz oluşu, dolayısiyle fiyatların yüksek bulunuşu. Döviz kur farkı. Yurdumuzda hayvan yemi tedarikinin yetersizliği, döküm yetersizliği, döküm mevsiminde hayvanların elden çıkarılması zorunluğu, bu dönemde arzı karşılayacak pazar talebinin yetersizliği. Devlete ait kombinaların kesim, depolama ve nakliye fonkisyonlarını zamanında yerine getirememesi.. Düzenli pazarların bulunmayışı kaçağın nedenlerini teşkil etmektedir.

.... Kaçağın yöneldiği ülkelerdeki et tüketimi ve beslenme sorunları ile memleketimiz arasında çok sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bu ülkelerin ihtiyaç duydukları taze et ve kasaplık hayvanları Amerika, Arjantin ve Avustralya gibi deniz aşırı ülkelerden temin etmelerinde teknik, ekonomik ve dinî bazı sakıncalar bulunmaktadır. Yakın Doğu ülkelerinin sofra zevki ve alışkanlıkları donmuş etten ziyade taze ete yönelmiş bulunmaktadır. Bu koşullar

kaçakçılık, ekonomik zaruretlerin meydana getirdiği bir problem olarak meydana çıkmaktadır.

Bunun için de sadece polisiye hudut tedbirleri ile kaçakçılığı önlemeye imkân yoktur.

Hudut kontrollarının daha iyi yapılabilmesi için «Hudut Emniyet Şeridi»nin eskiden olduğu gibi 25 Km.'ye veya 50 Km.'ye çıkarılması, şerit içindeki hayvanların beyana tabi tutulması, giriş ve çıkışlardan mutlaka ilgili mercilerin haberdar edilmesi. Hudut kontrollarının işler hale getirilmesi için Hudut Jandarma Birliklerinin motorize edilmesi, gözetleme kulelerinin çoğaltılması, hudut boyunca yol yapılması gerekmektedir....*

Bütün bunları, komutana anlatmış, ama ne var ki «ben vururum»dan öteye götürememiştim!.

BUYRUN ALLAH NE VERDİYSE

Sofraya oturduk. Küf yeşiline çalan bir ot geldi küçük tencerede, yağda pişirilmiş.. Bura halkının yeşilden yana tek nasibi, dağlarda kendiliğinden fışkıran Sıllıkbadir.. Sıllıkbadir'in yanında ayrı bir kapta pişmiş yağda yumurta. Bir Sıllıkbadir'den, bir yumurtadan alıp yufkanın içine koyup, nefis körletiyoruz..

«Hayvanlarımız sayılıdır Fikret Beg, kesemedik sana bir kuzzu, bağışlarsın? Anlatacağız tek tek, başlarımıza geleni, rezillikleri!. Kendi hayva-

(*) Resmî bir rapordan.

nını kesip yiyemeyen başka yer var mı Türkiye'de? Yoktur..»

...

Delice yağıyor yağmur, yine!.

Otobüs pek yeni. Bozuk yoldan özenle sakınıyor şoför yüzbinlerini, haklı. İkide bir durduruyor arabayı, elliyor orasını-burası.. Hemen atlıyorum yere o ara.. Gecenin ıslaklığında otobüsün sağına geçiyorum.. Bavulum sağ tarafta da.. Bakarsınız bir kilo kahve, yahut Seylan çayı girivermiştir bavulunuza!. Otellerden, garajlardan ayrılırken sıkı bir arama-tarama yapıyorum bavullarımda, fotograf makineleri çantalarında!.

Otobüsün farları teklemeye başladı!. Bir-iki elense aküye, yeniden koyuluyoruz yola..

Karşıdan sinyal veriyorlar.. Durduk.

Yağmurun içinden elleri silahlı, parkalarının içinde daha büyümüş, heybetli jandarma erleri ve komutanları bitiveriyor..

«Işıklarını neden yakıp söndürüyorsun be?»

«Kasti değilem, far bozuldu yağmurdan..»

«Biliriz bir far neden bozulur ver ehliyetini, muayene cüzdanını..»

Otobüse uzanmış başlar ve sten uçları..

«Aç bagajları..»

Şoförün ardından atlıyorum gecenin ıslaklığına ve sağ tarafa geçiyorum, bavullarımdan yana..

Olagandır bu yollarda..

Cigaralar tazelendi, hareket edince, anlatıyor birisi:

«İki kez çevirdiler geçende, motorlu komandolar.. Dedim ihbar mı var? Neden arıyorsunuz arka arkaya? Dedi, o seni ilgilendirmez.. Dedim ama şimdi aradılar, siz neden arıyorsunuz bi da-

ha? Dedi, yükelâlık istemem. Ben istediğimi ararım, uzatma çek.. Çektim, nebok yiyeceksin çekmeyip? Münakaşaya lüzum yok, gecedir, o anda yersin dayağı, kurşunlanırsın hatta. Kaçakta vuruldu denmesi işten bile değil.. Yahut üstüne atılacak birkaç parça kaçak eşya ile kaçakçı damgası yemen ahvali adiyeden.. İstediği yerde duracaksın!.»

Demokrat Parti iktidarı, zamanın bahrinde «müthiş bir karar» aldı, kaçakçılığı bu gibi tedbirlerle önleyeceğini sanarak ve de milyonlarca lira harcayarak, en güzel toprakları istimlâk ederek Türkiye - Suriye sınırını ki aşağı yukarı 720 kilometre, mayınladı!. O günden bugüne binlerce suçsuz insan, bebeler, hayvanlar can verdi mayınlı topraklarda, mayın tarlalarında ve suçlular..

1961 yılında İçişleri Bakanı olan AP Adana Milletvekili Ahmet Topaloğlu ile bir röportaj yapan Milliyet Gazetesi yazarı Mete Akyol, röportajının bir yerinde şunları yazıyordu:

«.... Sanat olaylarını yakından takip eden Topaloğlu, geçenlerde gezici yazar Fikret Otyam'ın gezi notlarını topladığı bir kitabını okuyormuş. Bu kitapta, Güney sınırında mayın tarlalarına düşen bir köylünün bütün köy halkının gözleri önünde damla damla öldüğünü anlatıyormuş.

(Bilseniz içim nasıl parça parça oldu mayın tarlasında çaresizlik içinde ölen Mustafa'yı okurken..) Dedi ve bir süre duraladıktan sonra şunları söyledi:

— İçişleri Bakanı olarak yapacağım işlerin başında Güney sınırındaki bu mayın tarlalarını kaldırmak gelecektir. Kaçakçılıkla bu şekilde değil, daha medeni usullerle mücadele edilebilir. Her yıl birçok masum vatandaşımız farkında olmadan bu

tarlalara girmekte ve feci şekilde ölmektedir. Son vereceğiz buna....»

Demokrat Parti'nin devamı olan Adalet Partisi'nin ilk İçişleri Bakanının duygusal sözleri de zamanla gümbürtüye gidecek, AP değil mayınları kaldırmak, mayınların gerisini «Daimi Emniyet Bölgesi» yahut, «Tedbirler Bölgesi» ilân edip bir başka mayın koyacaktı bu insanlarının yaşamına!.

6829 sayılı yasayla değişik Kaçakçılığın Men ve Takibi hakkındaki yasanın geçici 2. maddesine göre Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı ara-sıra çıkardığı, adları kimi zaman «sirküler» kimi zaman «tebliğ» olan sıra numaralı duyurular halkı şaşkın çevirirken, buna, valilerin başkanlığında toplanan «Kaçak Komisyonları» tuz biber ekecektir.

Kaçak Komisyonları sınır Valilerinin başkanlığında toplanır. Komisyonlar bazı kararlar alır ve bu kararlar halka duyurulur!. Ama kaçakçılık sürer gider!.

KARAR....

«... İlimiz kaçak komisyonu 7 şubat 1967 salı günü saat 10'da Vali M. Naci Çerezci'nin başkanlığında toplanıp aşağıdaki kararı almıştır:

Gaziantep ilinin hudut üzerinde bulunması dolayısiyle bazı şahıslar tarafından motorlu vasıtalarla veya sürüler halinde büyük ve küçük baş hayvanı tedbirler bölgesine yığınak yaparak yurt dışına çıkarılmasını önlemek üzere 5 Km emniyet bölgesinin tamamında ve aynen 2'nci 5 Km.'lik geçici tedbirler bölgesinin tamamında 7 kasım 1966 tari-

hinde 90 gün müddetle alınan karar sona erdiğinden 26 ocak 1966 gün ve 6/59 sayı ile neşrolunan 10 sayılı tebliğin 1. maddesinde belirtilen büyük ve küçük baş hayvanlardan koyun, keçi, sığır, manda ve deve (canlı ve kesilmiş) ile deri, yapağı, bağırsak (ham ve işlenmiş olanlar dahil) maddeler için 5 Km.'lik daimi emniyet bölgesinin tamamında beyanname verilmesi mecburiyeti ve mezkûr madde ve hayvanların stok yapılmasının yasaklanması ve tedbirlerinin aynen 2'nci 5 Km.'lik geçici tedbirler bölgesinin tamamında da uygulanması için 90 gün müddetle yeniden alınmasına:

Kaçakçılığın men ve takibinin başarılı olması için 6829 sayılı Kanunun ek 2. maddesine göre alınan tedbirler bugün kaçakçılığı önlemek yerine arttırıcı bir unsur haline getirmiştir. Şöyle ki: 10 sayılı sirkülere göre verilen beyannamede (Kaçakçılık Vizesi) olmakla ve bu bölgede bu yüzden devamlı surette bir (Circülation) olmaktadır. Beyannamede miktar yazılı hayvan ve maddeler Suriye'ye geçirilmekte, aynı miktar hayvan veya madde en kısa zamanda yeniden temin edilerek beyanname miktarı hiç eksilmemektedir. İşte bu (Circülationa) engel olmak için daimi emniyet bölgesi ile geçici tedbirler bölgesinde mevcut beyannameye tabi olan ve olmayan küçük ve büyük baş hayvanlara bölgelere giriş ve çıkışlarında özel damga vurulmasına.....»

İşkence ve zulum sırası şimdi hayvanlardadır!. Türkiye'nin hiç bir yerinde damgalanmayan hayvanlar eğer Güney illerine gelirse şaşacaktır bu ne zulum diye!. Cas.. diye değecektir kızgın damga, bedenine, buralara giriş ve çıkışta!. Bu da hayvanların çilesi olacaktır buralarda!.

Karar devam ediyor:

«1 — Suriye'de et ihtiyacı bulunması ve yüksek fiyatın kaçağa teşvik etmesi, 2 — Sürülerin huduttan uzaklaştırılması ve hudut çapulculuğunun güçleştirilmesi, 3 — Bulaşıcı hastalıkların bulaşma ihtimalinin azaltılması mucip sebeplerle 7 şubat 1967 günü oybirliğiyle karar verilmiştir. Not: Damga vurulmasının şekil ve şartları Veteriner Müdürlüğünce hazırlanacak bir yönetmelikle bildirilecektir.

M. Naci Çerezci Vali, Kâzım Bilgin J. Albay 23. Seyyar Tg. K. Şb. Md., Mustafa Uysal J. Yarbay 11. J. Komutanı, Selahattin Eralp Emniyet Md., Celal Öğürt Veteriner Md., Hurşit Ural Gümrük Baş. Mem., Efnan Özbulgur İslahiye Kaymakamı, Recep Zopranlı Nizip Kaymakamı, Raif Erbilol Kilis Kaymakamı, Salih Arslan Oğuzeli Kaymakam V..»

BAŞBAKANIN GELDİĞİ GÜN İKİ KİŞİ ÖLDÜRÜLDÜ

24 ağustos 1968 tarihinde Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği demirköprüsünün orada, güpegündüz iki kişi öldürüldü!.

Kanları kurumamıştı..

«Türkiye halkını uyuyor farzedenler vardır.. Uyuyan kendileridir...»

Gepegenç adamı polisler güçlükle zaptediyor!.

Doğruydu Türkiye halkını uyuyor farzedenlerin yanlışlığı..

Genç adam debeleniyor polislerin kollarında..

Kasaplar, yere bastırdıkları koyunlara bıçak atıyorlar!.

Koyunlar debeleniyor kasapların bıçakları altında..

Genç adam debeleniyor polislerin kolları arasında..

Genç adam nihayet bağırıyor:

«Durun... Durun.. Biz kurban verdik!.. Kesmeyin koyunları!.. Kesmeyin!. Akıtmayın kan.. Kan akıtıldı, iki kurban verdik!.»

«.. Bizim davamız, Türk halkını kanun ve hukuk devleti anlayışı içinde demokratik nizam ile kendi kendisini idare ederek memleketi ileri seviyeye götürme davasıdır...»

Bir kısım halk alkışlıyor Başbakan Süleyman Demirel'i!. Demirel, başına göre biraz küçük olan lâcivert şapkasını çıkartıp selâmlıyor alkışlayanları..

«Türkiye halkını uyuyor farzedenler vardır. Uyuyanlar kendileridir!. Bizim davamız, Türk halkını kanun ve hukuk devleti anlayışı içinde demokratik nizam....»

Ötede, kanun ve hukuk devleti anlayışı içinde jandarmalar tarafından öldürülen iki Türk vatandaşının kanlarına sinekler üşüşüyor!.

Evlerde matemler kuruluyor..

Başbakan devam ediyor:

«Dicle ile Fırat nehirleri arasında 10 milyon dönüm arazi vardır. Yine burada 3700 köyümüz doyasıya bir su içmemiştir. Bu ovanın kadınları metrelerce derinden urganla omuzlarıyla su çekerler, süzerler, bunu içmenin yollarını ararlar...»

VAY KURBAN...

Güpegündüz iki insanın öldürülmesi haberi, kara haber olduğundan telgraftan tez gitmiştir, yayılmıştır etrafa..

Halk acılar içindedir o gün.. İki evden ağıtlar yükselir arş-ı alâya!.

«.... Senin ıstırabının zerresinden nasibi olmayanlar, bu ıstırabı tatmamış olanlar bu ıstırabı istismar edeceklerdir. Sorunuz, ne yapacaklar? Size gelip şuyunuz buyunuz yok diyenlere sorunuz. Ne yapacaklar? Nasıl olacak bunlar? Suyunuz yok, su getiriyoruz.. Işığınız yok, ışık getiriyoruz, okulunuz yok okul getiriyoruz.. Sanat enstitüleriniz yok sanat enstitüleri getiriyoruz..

İş yeri istiyorsanız iş yeri getireceğiz, işte yol bu....»

Ve Başbakan Demirel, iş yeri olmadığını, eğer halk isterse iş yeri de getireceğini ilân ediyor, söz veriyor!.

Öldürülen iki vatandaşın bir karış toprağı yoktu. İş yeri yoktu.. Nafakalarını kaçaktan çıkarıyorlardı.. Kaçakçılık yasaktır.. Yasa dışı davranıştır.. Jandarma mavzerini doğrultur, vurur..

Ve vuruldular. Vuruldular sınırın en görülür yerinde, güpegündüz!.

Öldüler ağustos sıcağında!.

Başbakan Süleyman Demirel, o gün 2 milyon 500 bin liraya çıkacak Tarım Meslek Okulu'nun temelini attı uğurlu elleriyle..

Ayrıca Mercihan Bucağında Urfa Merkez - Edene Grup Köyleri'nin içme suyu tesislerinin de temelini attı.. 19 milyon liraya çıkacak bu tesislerden 169 köy yararlanacak..

...

«Kurban, yazirsen hepsini? İş gelmez mi başımıza?»

«Gelmemesi gerek.. Yaparlarsa bi-şeyler haber salın bana.. İki elim kanda olsa atlayıp gelirim. Haydi, helâl edin hakkınızı, kalın sağlıcakla..»

«Helâl kurban.. Helâl Unutma bizleri..»

«Ne biçim söz o? İşim, sizleri unutmamak...»

Jeep hareket etti.

...

«..... Sen cipe binip gittikten sonra içimize bir korku düşmüştür. Sen yanimizdeyken korkmuyorduk.. Derkene gecenin yarisinde kumandar beg gelmiştir. Silah atılan köyden üç kişiyle candarmi pazarlik etmiş ve candarmi vermiştir silahini emin olsunlar diye. Tam sınırı geçecekleri zaman yine de ateş açilmiştir.. Berikiler de can havliye Suriye'ye dönmüşler silahlarla.. Kumandar beg geldi, dedi, hal böle böle.. Dayyak atmadi bu seffer.. Silahlarımızı alip gitmişler, bu silahlar öz malimizdir, harp olursa neyle yapacağız harbi, dedi. Bu silahlarla.. Onin iççin bulacaksiniz bu silahlari.. Güveniyorum sizlere!. Diyemedik, kumandar beg, hani yassakti geçmek karşiya? Derken bir köylümüz geçti gece vakti karşıya.. Alıp getirmiş candarmaların kaçakçılara verdikleri ikki silahi.. Dediler olacakti üç dene.. Silahi getiren dedi, gumandar beg oni atmişlardir yere.. Bullundu zabbah.. Böylelikle kumandar bege oldu feydamiz.. Sordular, gazeteci ne sordu bizzim için? Dedik, sormamiştir hiç-bi şey sizzin için....»

Mektup uzayıp gidiyor..

Yağmur yağıyor..

Silgeçler şıkır-şıkır..

«Paris»e indim..

Bu otel yeni yapılmış Kilis'te..

Sarıverdiler çevremi..

Toplaştık eski eş-dost..

Yüzlerine bakıyorum tek, tek.. Nasıl da yıprattı yıllar, bu sağlıklı yüzleri böylesine çabuk? Jeep'ten inerdim Kilis'te yine böyle.. Kilis'te Sabah Pazarı'nda Ceylan Ali'nin kahvesine.. Güvercin merakı sevisi çoktur buralarda.. Güvercinler de kopar gelirdi omuzlarıma, pır diyerek.. Barış içinde.. Ayakları, boyunları çıngıraklı, kınalanmış ak tüyleri.. Paçalı. Paçasız.. İstanbullu. Kırk taklacı.. Makaracı... Öbek öbek, Picasso'lar öbek öbek, barışçı.. Barış güvercinleri...

Göremiyorum kimilerini.. Sorsam ma acep?

«Şey yav.. Muharram'den n'aber?»

Yutkundu Ceylan Ali..

«Sen sagol agam..»

Yutkundum.

«Hüseyin amcayı özledim, Dobuoğlu'nu?»

Yutkundu Lütfi..

«Sen sağol kardaş..»

Yutkundum..

Lütfi devam etti:

«Bekir'i duymuşundur..»

Başımı salladım..

2 temmuz 1968.. Hürriyet gazetesi, birinci sayfa dört sütun başlık:

«Orta Doğu'nun en büyük cinayet ve kaçakçılık şebekesinin reisi olan Mayınlı Bekir cadde ortasında öldürüldü, reisin 5 karısı sayısız cariyesi ve 500'den fazla silahlı fedaisi vardı.»

Ve haberi: KİLİS (HA) — Orta Doğu'nun en büyük cinayet ve kaçakçılık şubesinin reisi meş-

hur Mayınlı Bekir, (Bekir İyigün) önceki akşam üzeri Cumhuriyet Caddesinden geçerken Halil Hidayet adında bir kaçakçı tarafından beynine 8 el ateş edilmek suretiyle öldürülmüştür.

Caddenin en kalabalık zamanında meydana gelen olayda, Hüseyin Kozan ve Osman Tahsin adında iki kişi de kaza kurşunuyle yaralanmıştır.

KATİL KAÇTI

Katil Halil Hidayet, cinayetten sonra firar etmeye muvaffak olmuştur.

Kilis yakınlarındaki çiftliğinde beş karısı, sayısız cariyesi ve 500'ü aşkın silahlı fedaisi ile tam bir derebeyi hayatı yaşayan Bekir İyigün'ün öldürülmesi, kısa zamanda Suriye, Irak, Lübnan ve sınır kasabalarında duyulmuş ve bir bomba tesiri yaratmıştır.

Sekiz yıl önce, emrindeki adamlarla birlikte Kilis Hükümet Konağı'nı basarak buradaki jandarma ve polislerin ellerini bağlayarak silahlarını alıp kaçan Bekir İyigün bu hadiseden sonra Güney Anadolu'da bütün kaçakçılık işlerini tek elden idare etmeye başlamıştır.....»

YILLAR ÖNCEYDİ

Yolun iki tarafından jandarmalar fırladı, minibüs üç beş frenden sonra durabildi!. İşaret ettiler, indik.. Silahlar üzerimize çevrikti, yolcuların.. Süzüm-süzüm süzüldük!. «Arabanıza yolda inen binen oldu mu?» Araba yine de arandı, yola koyul-

duk.. On dakika sonra yeniden jandarmalar, sorular, sorular, aramalar..

Yanımdaki yolcu, bu, onu geçen arama-taramadan canımın sıkıldığını anlayınca, «Bekir'in filmi yüzünden» dedi.. «Bekir'in filmi yüzünden.. Bekir'i arıyorlar.. Vur emri çıktı..»

«Bekir mi? Mayıncı Bekir?»

«Heye.. Mayıncı Bekir.. Hükümet konağını bastı arkadaşını kurtarmak için..»

Kahveye girince güvercinler havalandı..

«Yahu, Bekir ne halt etmiş öyle?»

«Sorma agam.. Sorma...»

Bekir'in has adamlarından birisi bir bayan getirir, dışardan.. Bekir'in gözü tutmaz kadını, «Yaramaz..» der ve uzatır tabancasını, «Temizle...»

Herkes bir başka anlatıyor.. Tabancayı alan gider ve beş kurşun boşaltır kadına.. Kadın hastaneye, sanık karakola.. Gaziantep Devlet hastanesinde kadın, ölümden döndürülür.. Bekir haber alınca bunu, varır gider karakola.. «Mademki kadın ölmedi, arkadaşı bırakın agam.. Alt tarafı bir yaralama!!!»

Böyle bir işlemin olamayacağını anlatmaya çalışırlar Bekir'e..

«Yahu etmeyin, verin şu arkadaşı, alt tarafı bi yaralama.. Siz vermezseniz ben alırım, alırım a, ayıp olur agam, etmeyin!.»

Elbette olmaz Bekir'in isteği..

Gecedir. Bekir'in birkaç adamı karakoldadır:

«Bekir agamız saldı bizi, İzmir taraflarından bayanlar geldi, bag evinde ziyafet var, bekler hepinizi...»

Karakolda kalır birkaç polis birkaç bekçi.. Diğerleri bu «nazik çağrı»ya, «icabet» etmişlerdir!.

Gece yarısı: Şölen, sazıyla, sohbetiyle, en has meze ve kadınlarıyla sürmektedir..

Ve Bekir'in adamları yavaş yavaş eksilmektedir..

Bekir de kalkar.. O kalkınca, herkes kalkar ayağa.. «Rahatsız olmayın, su sökmeye çıkıyorum.»

Şölen devam eder.. Bekir ve adamları Hükümet Konağı'ndadır.. Hükümet Konağı'nın altı karakoldur.. Karakolun camları tıkılar ve uzanır namlular:

«Kimse kımıldamasın agam!..»

Bekir, önce polis ve bekçilerin tabancalarını toplar, alır sonra nezarethanenin anahtarını, çıkarır arkadaşını elinden tutup ve döner emniyet görevlilerine:

«Kusura kalman agam, söylemiştim daha önceden.. Bagışlayın kusurumu..»

Tabancalar «Devlet Malı»dır, Bekir «yemez», atar bahçeye, uzaklaşırlar.. Neden sonra silahlar konuşuyor karakoldan yana, ama kodunsa bul Bekir ve arkadaşını!.

Ortadan konuştum Muharrem'in gözlerine bakıp:

«Bekir'in yaptığı iş, iş değil.. Eğer vurulmaktan korkuyor teslim olmuyorsa, ben teslim edeyim savcıya.. Eğer gelebilirse gelsin Ankara'ya, Millî Birlik Komitesi'ne teslim edeyim, onlara teslim edeyim.. Kaçmanın, saklanmanın sonu yok..»

Ertesi gece..

«Sag olsun.. Ama vururlar beni yine de...»

Ortadan gelen cevap bu!.

Önce Bekir'in arkadaşı teslim oldu aylar sonra.. Daha sonraları Bekir.. Kodular ikisini de mapus damına.. Cezaların çekip çıktılar..

Bu olaydan da yıllar önce..

Bekir, böylesine ünlü değil. En büyük marifeti, mayınları elma toplar gibi toplaması, adam geçirmesi karşıya.. Gözü pek Bekir'in.. Ha çekirge, ha Bekir.. Bekir'in peşine düşüp mayınlı bölgeden karşı geçeceklerin gönülleri rahat.. Zira, Bekir vardır önlerinde.. Askerken istihkâmcı olan Bekir!. Bilir mayının nerede olduğunu ve usulca söker, sonra döner arkasına işaret edip, «beni izleyin» diyerek, fısıltıyla..

Ama basar Bekir de bir gün mayına!. Ayağını bir kaldırsa uçacaklardır havalarda.. Bir ayağı mayının üzerinde Bekir'in, düşünür Bekir, düşünür ölüm tuzağının üzerinde!.

Sonra yavaşça başını çevirir arkaya:

«Kokman agam.. Korkman.. Eyi bi dinleyin, şimdi hepiniz geri geri çekilin sağa sola sapmadan, geldiğimiz gibi.. Sapmayın ha, geri çekilin..»

Çekilirler geri.. Bekir'in ayağı hâlâ mayının üzerinde..

Birden perende atar Bekir geriye doğru ve gecenin sessizliğinde gömüler mayın, yankılanır, Bekir sağdır ama, topuksuzdur!.

«Geçmiş olsun Bekir.. Ne o, çıban mı çıktı topuğunda?»

Topallayarak inmişti motosikletinden..

Acıydı yüzü..

«Çıban çıktı ya.. Varma üstüme, oldu işte, iyi sıçrayamamışım!.»

Gaziantep de çalkalanıyor tüm yurt gibi..

1957 seçimleri yaklaşıyor..

«Nabız» yokluyorum bu yörelerde..

Bekir'in elinde bir tahta bavul..

Ne o Bekir? Çerçiliğe mi başladın bu sefer?»

«Heye.. Vereyim sana da agam, lâzım olur Ankara'da..»

«Ne ki? Ne işe yarar, bavuldakiler?»

«Ne işe yarayacak? Hiç.. Koyarsın kapılarının önüne, gömersin azıcık.. Sabaha ayağını basıp da çeken uçuverir, anladın ne işe yaradığını bavuldakilerin?»

Bavuldakiler «mayın»dır!.

Çoğunluk, ülkede bir zulum havası estiğine, estirildiğine inanmıştı.. Direniyordu kendilerince.. Bu da Bekir'in direnmesiydi DP iktidarına karşı ve adamlarına!. Ve zulma karşı direnmeydi Bekir'ce!.

Ocak Başkanı oldu Bekir, CHP Ocak Başkanı Mayıncı Bekir!.

İnönü'nün yolu kesildi Himmetdede istasyonunda..

CHP Genel Sekreteri İsmail Rüştü Aksal ve kalabalık bir milletvekili topluluğu, İskenderun'dan Gaziantep'e doğru hareket etti.. Aynı gün yüze yakın araç karşıladı Genel Sekreter Aksal'ı ve arkadaşlarını.. Gaziantep'de yer yerinden oynadı.. Yasaklamayı, karşılama yasaklamasını dinlemedi hiç kimse!.

Kilis yolu bom-boş..

Ne karşılamaya gelen var, ne yollarda araç.. CHP'liler bile yok!. Karşılama törenleri yasaklanmıştır tüm ülkede..

CHP Genel Sekreteri önde oturuyor, şoförün yanında.

Birden silah sesleri, yolun sağından solundan! Zeytin ağaçlarının ardından silah sesleri ve motosiklet gürültüleri!.

Fırlar motorlar yola, sağdan, soldan.. En başta Bekir, elinde CHP flaması.. Silahlar konuşuyor takır takır!.

Karşılıklı duruldu..

Bekir tekmili verdi:

«Cumhuriyet Halk Fırkası motorlu birliği emrinizdedir sayın genel sekreterim...»

Aksal, yavaş yavaş doğruldu oturduğu yerden.. Rahatladı, herkes rahatladı!.

Hareket edildi..

Biraz sonra yolun her iki yanından silah sesleri ve atlılar, atlılar, ellerinde altı oklu flâmalar, bayraklar, atlılar atlılar..

«Cumhuriyet Halk Fırkası süvari birliği emrinizdedir sayın genel sekreterimiz....»

Kilis'e girildi, motorlar, atlılar, silahlı ve gümbürtüyle!.

Seçimlerden sonra Bekir'in de bitti particiliği, sonra ihtilâl olmuş, Bekir basmıştı karakolu..

Mayıncı Bekir'in ölüm haberi devam ediyor gazetede:

«..... Elindeki mayın arama tarama aletiyle, kaçakçılığı önlemek amacıyla sınır boylarına döşenen mayınları dilediği anda temizleyen ve Ankara'ya kadar uzanan geniş bir nüfuz çevresi olduğu bildirilen Bekir İyigün, iki bacağını da mayın tarlasında kaybettiği için takma bacaklarla dolaşmakta ve buna rağmen inanılmaz bir çevikliğe sahip bulunmaktaydı..

Büyük çapta yapılan kaçakçılığı kontrolü altında bulunduran Mayıncı Bekir'in öldürülmesiyle önümüzdeki günlerde kaçakçılar arasında liderliği ele geçirmek için amansız bir savaşın başlanmasından korkulmaktadır.. Bir yetkili, buralarda yeniden bir kaçakçı başa geçinceye kadar oluk oluk kan akabileceğini söylemiştir. *Öte yandan Mayıncı Bekir'in kaçakçılığın en yoğun bölgelerinden biri olan Besenli köyündeki ihtilâf yüzünden öldürüldüğü bildirilmektedir.*»

Bekir'in ölüm haberi böyle biter..

Bekir de fukaranın tekiydi.. Niceleri gibi..

Askerliğini istihkâm eri olarak yaptı.

Kaçakçılık, işi gücü, toprağı olmayan, gözüpek kimseler için tek ekmek kapısıdır. Kaçakçılık iyi para getirir. Mayınları sökebilecek, gözüpek, cesur insanlara gerek vardır. Bekir ufaktan ufaktan işe başladı!.

Kısa zamanda ünlendi!.

Müşterinin (!) malını istenildiği yere kadar getiriyor, geçirdiği insanlar gönül rahatlığı içinde.. Doğruluğu, cesareti, gözüpekliği ana şebeke kodamanlarının dikkatini çekti.. Mayını, elli liraya geçiyordu Bekir.. Sonraları şebekeye girince daha da ünlendi.. Bol para kazanmaya başladı.. Kendisinin ilk işe başladığı zamanki halinde olan işsiz güçsüz takımından arkadaşlarını korumaya başladı, bunlardan birisi de *Halil Hidayet*'ti..

Halil de palazlandı sonra!. O da kendi hesabına iş çevirmeye başladı! Bekir'in bölgesine de el attı.. Bekir'in ağrına gider bu, haber salar. Haka-

retler yağdırır, küfürler eder, tehdit eder.. Bir gün Halil'in Jeep'ini ateşe verdirdi.. Sonra kalkıp evine gitti Halil'in.. Halil yoktu evde.. Karısına en ağır sözleri etti, babasına da..

Karısı ağladı gece Halil Hidayet'in.. Babası ağladı.. «Namusumuzu temizle» dediler Halil Hidayet'e..

Sonra aile meclisi toplandı ve o gece Bekir'in «Ölüm ilmühaberi» imzalandı..

Haber salındı Bekir'e.. Arkadaşları «gitme Bekir» dediler. «Olaki bir tuzaktır.»

Dinlemedi Bekir, Jeep'ine atladı gitti «randevu»ya ve gider gitmez kurşun yağmuruna tutuldu, elini bile atamadı çift tabancasına.. Kaldı arabada öylece, sonra esnaftan koştu bir iki seveni.. Birisi kasaptı, satır vardı elinde, sonra o da kıvrılıp kaldı yerde.. Halil Hidayet ve kardeşleri arabalarına atlayıp uzaklaştılar, avradı ve babası çoktan Suriye'de idi.. Bekir kaldı, ölü olarak..

Bekir, çiftlik kuruyordu..

«Yoruldum agam.. Bırakacağım işi.. Mandıracılık yapacağım..»

Çiftlik için hayvanlar almıştı..

Çekilemedi, çektirmediler..

Kimileri ağladı Mayıncı Bekir'in ardından.. Kimileri «Bir mikrop eksildi» dediler..

Nahsen Badeli'liler, Topal Abdo'lar için türküler yakılmıştı.. Söyleniyor hâlâ onlara yakılan ağıtlar..

Sordum..

«Mayıncı Bekir'in türküsü» yakılmamış..

5 MİLYAR DEĞERİNDE KAÇAK EŞYA!.

«..... Kaçakçılık. Adı üzerinde, kaçak malı ülkeye sokmak, dağıtmak ve satmak. Türkiye'ye, bir yılda 2.5 milyarı Gaziantep ve Kilis'e olmak üzere 5 milyar değerinde kaçak eşya giriyor. Ağırlık sigara ve elektronik aletlerde. Ne giriş ne de pazarlama aşamasında Devletin tek kuruş kazancı yok. Malların bedeli TL ve yabancı ülkelerde çalışan işçilerden sağlanan DM'larla ödeniyor. Bu da ayrı bir zarar.

Kaçakçılığı (Şirket) denilen kaçakçılık örgütleri yapıyor. Güçleri de çok fazla. Devletin bu olayı önleyememesi en büyük kanıt bu güçlüğe. Mal bedellerinin ödenmesi «havaleci» denilen kişiler kanalıyla yapılıyor.

Kaçakçılık denizden ve karadan olmak üzere iki yoldan yapılıyor. Denizden gelen mallar, en önemlisi Beyrut olmak üzere, Bulgaristan ve Akdeniz'deki Avrupa limanlarından yükleniyor. Kara kaçakçılığı ise gümrük kapılarından ve sınırdaki boşluklardan yapılıyor. Bulgaristan'dan yapılan kaçakçılığı Rizeliler, uzunyol gemileri ile yapılan kaçakçılık hariç diğer yollardan yapılan kaçakçılığı ise Kilisliler yönetiyor.

Örgütler kaçakçılık olayının her aşamasında tam bir ahenk ve gizlilik içerisinde çalışıyorlar. Yalnız (Pazarlama) hariç. Pazarlama kelimenin tam anlamıyla bir pervasızlık bir meydan okuma şeklinde. Apaçık. Meydan okuma Devletin gücüne yöneltilmiş..

Dur demek gerek buna.

.... Küçük şirketler 100 - 200 bin, büyük şirket-

ler ise 1 - 2 milyon liralık partiler halinde mal getirmektedirler.

.... Kamyonlarla Gaziantep - Kilis'e ulaştırılan mallar buralarda «sotolanmış garajlar»a çekilirler. Buralarda 60'ar kg.'lık balyalardan bir kısmı açılır ve içerisinden daha küçük paketler çıkarılır. Mallar çok kısa bir süre içerisinde mağaza sahipleri arasında paylaştırılır. Bu aşamada mağazaların şirketlere para ödemesi söz konusu değildir. Mal bedelleri teslimden sonra ki 2. haftadan itibaren birkaç taksitte ve azami 2 aylık süre içerisinde ödenir.

Malların dağıtılması sırasında yapılan tek kayıt kime ne kadar mal verildiğinin bir el defterine kaydedilmesidir. Değerleri ise dağıtımından sonraki birkaç gün içerisinde satıcılara bildirilir. Malların dağıtılması fiyatlarının tesbiti ve bildirilmesi, paranın tahsili hiç bir aksama olmaksızın yürütülür. Oysa ne bir akit vardır ne de bir senet. Bir kamyon malın değeri ise 1.5 - 2 milyon liradır. Bütün bu işlemler sırasında satıcının sebep olacağı bir aksama ya da anlaşmazlık o satıcının bir daha hiç bir şirketten mal alamaması anlamına gelir.

... Suriye sınırı denizden doğuya doğru mayınla döşenmiştir ve sınır taburlarımızın karakolları ile devamlı olarak gözetlenmektedir. Ne var ki (sırtçı) tabir edilen bir çeşit köylü kaçakçılar buralarda âdeta cirit oynamaktadır.

Para, altın, uyuşturucu madde ise Kilis'lilere ait olup yabancı plaka taşıyan (34, 31, 33, 06, 35) otomobillerde özel olarak yapılmış «zula»larda nakledilmektedir.

.... Pazarlama aşamasına kadar gizlilik içerisinde yürütülen faaliyet bu aşamada pervasızca ve

birdenbire ortaya çıkıvermektedir. O denli apaçık ki malların satıldığı mağazalar Devlet'ten, Belediye'den kiralanmakta, mallar vitrinlere sıralanmakta, görevi bu malları enterne etmek olan her kademeden Devlet memuruna satış yapılmaktadır.

Pazarlama aşama, Devletin gücünün gözler önünde sıfıra indirgendiği, âdeta alay edildiği, kelimenin tam anlamıyla bir dram haline dönüştüğü aşamadır. Bu dramın extremi ise İçişleri, Ticaret, Maliye ve Gümrük Bakanlıklarının bu işi olağan karşılamaları, gerçekler karşısında akıl almaz bir şekilde suskunlaşmaları dahası bu mağazalardan alışveriş etmeleri, hatta ve hatta dahası Ankara'dan mahallî teşkilâtlarının elemanlarına telefonla - mektupla sipariş vererek mal temin etmeleridir.

Kilis'te anacadde üzerinde ve 20 kadar pasaj içerisinde sıralanmış 2 bine yakın mağazanın vitrinlerindekî kaçak mallara karşı ilgisiz kalan görevlilerin, ilçenin 3 Km dışında yol keserek sade vatandaşın üstünü, başını, valizini, otomobilini hem de arama emri ve ihbarı olmaksızın araması traji-komik bir olaydır. Kilis'te 20 kadar pasaj'da, anacadde üzerinde, ara sokaklarda 2000'e yakın, Gaziantep'te Büyük Çarşı, Belediye Çarşısı ve ara sokaklarda 2000'in üzerinde kaçak mal satan mağaza bulunmaktadır. Bu mağazalarda ortalama 200.000 liralık kaçak mal vardır ve bir yıl içinde 4 ya da 5 kez büyük miktarlarda, hemen haftada da küçük miktarlarda mal ikmali yapılmaktadır.

Kilis ve Gaziantep'te toplam olarak 4000 mağazanın bulunduğunu belirtmiştik. Bu mağazalarda ortalama 200.000 lira civarında mal bulunduğu da örnekleme yoluyla ve gayriresmî ola-

rak yaptığımız envanterlerle saptanmıştır. Yıllık ciro ise 2 aylık gözlemimizle ve sağladığımız bilgilerle 2.500.000.000 (ikimilyarbeşyüzmilyon) lira olarak saptanmıştır.

Vergi dairelerinin (Kilis - Gaziantep) kayıtlarında bu mağazalar götürü usulde vergilendirilmiş mükellef olarak görünmektedir. Bu cümlemizi vurgulamak için bir kez daha söyleyelim: Yılda 250 bin - 1 milyon lira ciro yapan 4000 mağaza götürü usulde vergilendirilmiştir.

1974 yılı itibariyle tahakkuk ettirilen vergi ise 500.000 liradır.

.... Ekonomimizi esasen tahrip etmekte olan Kaçakçılık Olayı, işçi dövizlerine de el uzatmakta ve tahribatını daha arttırmaktadır.

Sağladığımız verilere göre bir yıl içerisinde yaklaşık 1.000.000.000 lira (bir milyar) değerindeki işçi dövizimiz bu yolla Beyrut'taki komisyoncuların kasalarına girmektedir. Daha sonra da başka kasalara tabiî....»*

...izip'in Barak bucağına bağlı Külümen köyünün adı, binlerce köyün olduğu gibi değiştirildi ve Öncüler köyü oldu.

Sanki adı değiştirilince kaderi de değişecek!.

Öncüler köyü, Suriye yani mayınlı topraklar sınırındadır.

Nisan ayıdır. Bahar gelir Öncüler'e.. Çiğdemler açar, ekinler fırlar topraktan..

Köyün bebeleri güle oynaşa attılar kendilerini dışarı, baharla..

Çocuk, bizim evde de çocuktur, sizin evde de, Öncüler köyünde de..

(*) Maliye Bakanlığına sunulan bir rapordan.

Çocuklar top oynuyorlar köy yerinde. Top bu, mahallelerde oynanırsa evlerden birisinin camını indirir, ama Öncüler köyünde oynanırsa cam kırmaz da mayınlı topraklara kaçar!

Öncüler köyünde bir Yusuf Yıldırım yaşar, vatandaş.. Yusuf Yıldırım'ın da sizin çocuğunuz gibi, benim çocuğum gibi bir çocuğu var, biraz haşarı, biraz lâftan sözden, kötekten anlamaz!. Bütün bebeler gibi..

Çocuklar top oynuyordu güle-oynaşa..

Top kaçtı mayınlı topraklara..

«T.C.
NİZİP
Sorgu Hakimliği
Esas : 967/22
Karar no : 967/26

KARAR

Hakim: M. Mahmut Ademoğlu 13708
Kâtip Davut Dikbaş
Müşteki: Ali Yıldırım Mehmet oğlu 335 D.lu Öncüler Köyünden
Ölü: Bileç Yıldırım, Ali oğlu aynı K. den
Sanıklar: 1 — Reşat Tonga Mehmet oğlu Kuyucak kazasının Yamalak K. den olup halen Gaziantep askerî cezaevinde mevkuf

2 — Mahmut Ünal Veli oğlu Balya kazasının Kavakalan K. den olup aynı cezaevinde mevkuf 945 D. lu

3 — Mustafa Doğan Ali oğlu 946 D. lu, Ankara'nın Yağbasan K. den olup aynı yerde tutuklu

4 — Ahmet Buldu Ali oğlu 943 D. lu Kayseri

Şehirağa M. den olup Oğuzeli Seyyar J. Birliğinde teğmen

Suç: Resmî devlet silahı ile adam öldürmek ve öldürmeye azmettirmek.

Suç tarihi: 25/4/967, Tev. Tarihi: 27/4/967 Mahmut Ünal, Reşat Tonga ve Mustafa Doğan.

Yukarda açık kimlikleri yazılı resmî devlet silahı ile adam öldürmek ve ölmeye azmettirmek suçlarından sanıklar hakkında açılan amme davası üzerine yapılan ilk tahkikat sonunda:

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ

Hadise gününden iki gün önce Külümen K. den Yusuf Yıldırım'ın çocuğunun oyuncak topu Karkamışta, hudutta, mayın tarlasına kaçtığı, hudutta bulunan askerlerin bu hadiseyi gördükleri, hududun bir tarafından diğer tarafına kaçak eşyanın paket halinde atılması ve çocukların topunun mayın tarlasına kaçmasını önlemek için jandarmaların köy çocuklarını dövdükleri, köy halkından Yusuf Yıldırım'ın, jandarmaların çocukları dövmesinden şikâyetçi olduğu, şikâyet tahkik hadisesinden bir gün önce jandarma binbaşının Karkamış'a gittiği,

Şikâyetten kızan sanık teğmen Ahmet Buldu'nun köye gelip Yusuf Yıldırım'ı aradığı, bulamayınca beraberinde getirdiği erlere köyden kimseyi dışarı çıkarmayın, çıkarsa vurun emrini verdiği bu emir üzerine sanık J. erlerinin köyün mezarlığı tarafına gittikleri köy Muhtarı Ömer Gümüş köyde cereyan eden hadiseyi kaza merkezine duyurmak için yola çıkıp Nizip'e gelmek istediği,

yolda motosikletle gitmekte olan Bileç Yıldırım'ı görüp durdurup motosiklete binip giderken sanık J. erleri tarafından ateş edildiği, Bileç Yıldırım'ın yaralandığı, Bileç Yıldırım'ın bu yaradan öldüğü, Bileç'in sanıklardan kimin kurşunu ile yaralandığının tesbit edilemediği, sanıkların dur emrini verdiklerinin tesbit edilemediği, sanıkların kullandıkları silahın jandarmalara vazifeleri icabı verilen mavzer silahı olduğu,

Sanıkların suçun işlendiği zamanda vazifeli bulundukları, hadise zamanında birden fazla silahın sıkıldığı, failin birden fazla olduğu, maktülün ölümüne sebep olan kurşunun hangi sanığın kurşunu olduğu tesbit edilemediğinden sanıklardan Mahmut Ünal, Reşat Tonga ve Mustafa Doğan, dosya münderecatı, otopsi raporu, şahit beyanlarıyla müstakil faili gayri muayyen şekilde kasden adam öldürdükleri anlaşıldığından T. C. K. nun 448, 463, 281, 31, 33, 40, 71, 74 maddeleri ile tecziye edilmek üzere sanıklar hakkında son tahkikatın Gaziantep Ağır Ceza Mahkemesinde açılmasına, sanık Ahmet Buldu'nun serbest olarak diğer üç sanığın tutuklu olarak Mahkemeye sevklerine, dosyanın vazifeli mahkemeye gönderilmesi için C. savcılığına tevdiine talebe aykırı olarak karar verildi.

Sorgu Hakimi 13708
Kâtip 19/6/967 M. Mahmut Ademoğlu»

Yargılama devam etti, sonra tutuklular 23 kasım 1967 tarihinde tahliye edildiler...

Köye gidiyorum. Doğanın görüntüsü doyumsuz, hava kapalı. Sıkıldım.. Yolcularla yarenliğe vurdum.

Bu da bitti.

«... (Yurtta sulh, cihanda sulh) ilkesinin, Millî Mücadele ruhunun, millet eğemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için;

Türkiye Cumhuriyeti Kurucu Meclisi tarafından hazırlanan bu Anayasa'yı kabul ve ilân ve onu, asıl teminatın vatandaşların gönüllerinde ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, hürriyete, adalete ve fazilete âşık evlâtlarının uyanık bekçiliğine emanet eder...»

Canım sıkıldıkça cebimdeki Anayasa'yı karıştırıyorum..

«Madde 7 — Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır..»

Madde 10 — Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.

Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar...

Madde 18 — Herkes, seyahat hürriyetine sahiptir; bu hürriyet, ancak millî güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.

Madde 32 — Hiç kimse, tabiî hâkiminden başka bir merci önüne çıkarılamaz...»

Yanımdaki yolcu sordu:

«Ne okursun agam?»

Uzattım.

Minicikti zaten..

«Anayasa.. Al, armağanım olsun sana...»

Gece yeniden döndüm Kilis'e..

«Tam telörgülerin oraya gelmiştik. Telörgülerin ortası da mayınlıdır. Tahta köprü koyup öyle geçeriz. Üç kişiyiz telörgülerin yanında. Gece.. Tam karşıdan, bi otomobilin farları üzerimize düşüverdi!. Yanımdaki:

— Yandım... Dedi, beni geçirendi bu.. Silahı elimdeydi.

— Yandım... Yandım.. Yandım..

— Sus.. Dedim.. Sen yanmadın tek başına, biz de varız.. Sus, ses etme..

Tahtayı çekiverdim, yere yapıştık.. Far üzerimizde!. Işığın altındayız yani!. Sağımız solumuz mayın.. Kıpırdayamıyorum.. Mayın olmasa, bi çukura falan sineceğiz..

Şimdi takırdayacak makineli tüfek.. Delik deşik olacağız.. Terliyorum boncuk boncuk.. Beni geçiren, durmadan (Yandım.. Yandım) diyor!. Bir aralık ayağa kalkıp, bağıracak oldu, ensesine dayadım silahı.. (Bak, kıpırdarsan dokunurum tetiğe, ilk kurşunu da benden yersin, kıpırdama.. Belki kurtuluruz, ses etme dedim, sus.. Sus..)

Gözlerinin akını görüyordum karanlıkta, koşmuş gibi soluyor, titriyor.. Bizim halimiz ondan geri kalmaz agam.. Can pazarı bu, boru değil... Farın yönü değişti, biraz sonra ortalık eski haline döndü, karardı.. Yüzüm, ağzım toprakta, ter oluk gibi akıyor, çamur içinde kaldım..»

«Ne kazandın o iki çuvaldan?»

«Valla Fikret agam, sana yalanım yok, iki yüz lira almıştım.. Ne eski cesaretim kaldı Fikret agam, ne eski gücüm.. Sanki bu mayınlı topraklar aldı hepsini, yaşlandık Fikret agam, yaşlandık.. Görüyorsun şu küçük dükkânı.. Bir lira iki lira kârla satıyorum şu ıvır zıvırı, satıyorum da çoluk çocuğun nafakasın çıkarıyoruz artık!. Neylersen? Biz günde bir yüzlüğü doğrulttuk mu Allah bin bereket versin diyoruz... Asıl vuranlarla uğraş sen, asıl onlarla.. Burada, Ankara'da.. İstanbul'da, Antep'te.

Duydun deel mi Mayıncı Bekir'in başına gelenleri? Severdin deel mi Bekir'in eski halini? Ama Bekir, o Bekir'likten çıkmış idi agam, çıkmış idi.. O fakir fukara babası, o gözipek yigit Bekir deeldi son zamanlarda.. O da gaddar oldu ötekiler gibi.. Ağzı deel silahları konuşuyordu, yumrukları.. Gitti bok yoluna.. N'olacak dersin bu rezilliğin sonu? İnsanlar dökülüyor tıpır tıpır, yine dökülüyor, durmadan dökülüyor, bi hırs bürümüş insanları.. Ölüyor, öldürüyor, bi tuhaf oldu bu dünyanın hali bi tuhaf..

Bi kahva daha içersen?»

Yirmi yıl öncesinin bu «sırtçı»sı, bir pasaj içindeki dükkânında kaçakçılığı kaçak mal satarak sürdüren eski tanışım içini çekti..

Madde 30 — ..... Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç, yirmi dört saat içinde hakim önüne çıkarılır ve.....»

Gaziantep Ağır Ceza salonu..

2. Ağır Ceza Yarcıgıları Kurulu yerini aldı.

Salon tamamen dolu.

Parmaklık içinde onbir kişi.. Sağlı sollu jandarma. Sağ tarafta altı avukat, sol tarafta iki avukat, birisi bayan, Tekel'in avukatı..

«Yedi santim eninde, dört santim boyunda Irak yapımı sigara kâğıdı. Çağırın bilirkişiyi okusun üzerini, ne yazıyor?»

Bilirkişi, bir yaşlı polis.. Takıyor gözlüklerini ve okuyor kâğıdın üzerindeki yazıyı..

Sayınız yapraklarını..

Sayılıyor..

«Yetmiş beş, efendim...»

«Evvelce sayılmış, altmış deniliyor!..»

Konuşmalar.. Yazdırmalar.. «Yazılmasına.... Edilmesine... Gönderilmesine.. Sorulmasına.....»

Jandarmalar sanıkları götürüyor..

Başkaları getiriliyor..

«Hanifi Demirbaş'ın evinde 5 adet 7.62 çapında Rus yapısı makineli tabanca, 123 adet piyade tüfeği, 9081 adet tabanca mermisi, 60 bez tüfek kayısı, 10 deri tüfek kayışı, silah için 44 adet yağdanlık, 130 adet 10'luk şarjör ve 48 bin defter sigara kâğıdı bulunmuştur..»

Bir şoför dilekçe veriyor:

«Her şeyden habersiz olarak 500 lira aylıkla Hanifi Demirbaş'a şoför girdiğimin üçüncü günü böyle bir felâket karşısında kalmış bulunuyorum.....»

Yeni almış ehliyetini, iş arıyormuş.. Hanifi'ye rastlamış, 500 liraya anlaşmışlar, 600 istemiş ama, olmamış.. Garaja gitmişler, pikabın ikmalini yapmışlar..

«..... Hatırımda kaldığına göre, cuma günü öğleden sonra Cağıt'a vardık. O akşam Hanifi'nin evinde misafir kaldım. Ertesi günü, sen hele dinlen, belki yarın yola çıkarız, dedi. Ben o gün köy kahvesine indim, öğle namazından sonra eve vardım. Yemekten sonraydı, vakit ikindiyi bulmuştu. Kendisi bana, yarın köyde seçim var ben bu seçimde bulunmalıyım çünkü ihtiyar kuruluna adaylığımı koydum, sen istersen bugün serinlikte yola çık, beni Urfa Belediye garajında beklersin ben de yarın seçimden sonra gelir seni bulurum..»

Yola çıkar serinlikte..

«..... Yolda müşteri toplayıp gidecektim. Nitekim Nizip'e giriş yerinde asfalt üzerinde iki yolcu el kaldırdılar, ne yana diye sorduğumda Mardin'e gideceklerini söylediler, ben de Urfa'ya kadar gideceğimi söyledim, peki oraya kadar gideriz, dediler.. Kendilerini pikaba aldım ve kendilerinden de ayrıca ücretlerini de aldım. Yolda, Birecik pompasından benzin almak için durdum, lastikleri kontrol ediyordum, havalarına bakıyordum, bu esnada iki polis geldi, pikapta ne var diye sordu, bir şey bulunmadığını, Urfa'ya gideceğimi söyledim. Şasiye baktılar, altını yokladılar ve arabayı çevir Gaziantep'e gideceğiz, dediler. Birecik'ten Gaziantep'e geldik, şasi üzerindeki saçı söktüler, içerisinde dava konusu silah ve mermiler çıktı....»

Poliste söylettiler şoförü; işe nasıl girdiğini, kimin yanında çalıştığını, arabayla nereden hareket ettiğini anlatır, sonunda Nizip'in Cağıt köyüne gidilir hep beraber...

«..... Orda Hanifi Demirbaş'ın evini gösterdim, Hanifi Demirbaş, beni Hayri yaktı herhalde onlar ihbar ettiler diye söylendi..

..... Ben ayda 500 lira ücretle çalışan fakir bir işçiyim.. Pikabın içinde silah bulunduğunu bana Hanifi Demirbaş hiç bir şekilde sezdirmedi. Pikaba henüz yeni bindiğim için ağırlığından yahut çekişinden bir şey hissedemedim. Herhalde motorun eski ve çekişinin az olduğuna kanaat getirdim. Bana hem haber verip hem de binlerce liralık eşyayı teslim etmesi imkânsızdır, bu durum da benim masumiyetimi göstermektedir. Bu itibarla mağduriyetime meydan verilmemesi için tahliyemi saygılarımla rica ederim. Hurşit Köroğlu»

Bodrum katı.. Parmaklıklar.. Parmaklıkların ardında insanlar.. İnsanlar.. İnsanlar...

«..... Emniyete gittim, (beni niye aradınız?) (Mardinden seni aradılar, telefon ettiler Mardin'e getirin dediler) Mardin'e ciple gittik.. Nezarete attılar. Sabah üç polis geldi sivil, (Süleyman Akçan sen misin? Çık haydi, Antebe gidecez) taksiye bindik. Urfa'da yemek yedik, (yemek parasını sen vereceksin) 48.25 kuruş verdim. 50 lira da benzinin parasını verdim. Buraya geldik agam..

Emniyet Müdürüne çıkardılar.. (Süleyman sen misin? Senin şu silah hadisesinden haberin var mı?) (Yok) (İfadesini alın!...)

Aşağı alıp dövdüler, üç dört kişi copla geliyor, iki elimi cereyana verdiler.. Dört günde beş kere ceryan verdiler. Bayılıyorum.. Su getiriyorlar.. Bi dahha.. Müdürün yanına çıkarıyorlar.. (Silah hadisesinden haberin var mı?) (Yok) (... Ayağa kalkmasın...) Su istedim, verdiler.. Yarısını içmeden, müdür elimden aldı... Aşağıya.. Yeniden... Tuzlu suyla pansuman yaptılar.. Dört gün sonra mahkemeye çıktım, söyledim hakime, dilekçe ver dediler, beni

tevkif ettiler.. Savcıya dilekçe verdim, doktora çıktım, vücudumun her tarafı siyah, simsiyah.....»

Gaziantep Merkez Hükümet Tabipliği. Sayı: 520. Rapor: C. Savcılığının 10.6.1968 günlü yazılariyle muayeneye gönderilen Süleyman Akça'nın yapılan muayenesinde:

Her iki uylukda ve kabada geniş ekimozlar, sol omuz başına yakın yerde geniş ekimozlar, tahminen beş gün evvel meydana geldiği ifade edilen her iki bilek mafsalında ve ön kolda, her iki avuç içinde ekimozlar mevcuttur.

Künt darbe ile meydana gelen mevcut arazların fenni tedaviye devamla on günde iyileşeceği, beş gün iş gücünden kalacağını bildirir rapordur. 10.6.1968 Merkez Hükümet Tbb. Dr. Ülkü Sivri»

«Bir hafta sonra polis geldi, (Şikâyet mi ettin? Şikâyetçi misin?) (Evet..) (Dava açma) (Açacam) iki üç ay kaldım yeniden dilekçe verdim kimse aramadı, on ay oldu yatıyorum...»

«Ya seni Hurşit?»

«.. Dövdüler.. Ayakta durmasın dendi mi tamam.. Kaç kere mi? Sayısını unuttum, dört kişi geliyor, beş gidiyor.....»

«Kahva» derler buralılar.. Kahva.. Kahva işini kurcalamak istedim.

«Kahva işi zordir bilirsen.. Denizden olur o.. vaktin varsa tenbihleyeyim a, zordur..» dedi tanışım..

Kulpsuz fincanı sallayıp, yudumladım..

«Ne olacak? Yirmi, yirmiyedi arası en iyi kahva.. Bak filcana yağı bulaşır, tadı damağında kalır.. Hükümet selbes bıraksın kahvayı, millet hem daha eyi kahva içer, hem de daha çok kazanır devlet.. Ama var bi hikmeti bırakmıyor, onlar bizden

daha eyi bilirler helbet, okumüş adamlar, bilirler ama, bi bakkal bile ne kazandım, ne kaybattım diye hesap yapar, hükümet neden yapmaz bu hesabı?»

«..... Kahve ithali

	Ton	*Kıymeti Dolar*	*İthal Fiyatı Dolar/Kilo*
1954	6579	9.996.000	1.53
1955	5788	6.666.991	1.93
1956	3488	3.433.351	1.00
1957	801	793.389	0.97
1958	1	1.023	1.02
1959	1020	623.718	0.62
1960	1102	540.160	0.50
1961	2088	1.411.44	0.67
1962	1149	691.333	0.61
1963	506	325.333	0.64

İstatistikler incelendiği zaman, görülüyor ki kahve ithalâtımızda 1954 yılından itibaren önemli düşme olmuştur. 1963'te 506 ton, 1954 yılındaki 6579 tonun 12'de biridir.

Bu azalma, Türkiye'de daha az kahve içilmekte olduğu anlamına alınmamalıdır. Bu azalma aksine, dışardan yurdumuza gittikçe artan oranda kaçak kahvenin ithal olunmasının bir sonucudur.

Kahvenin ithal fiyatı kilo başında 64 cent'e düştüğü halde (1954'de 153 cent idi) bugün kahvenin satış fiyatı bu değerin 7 katıdır.....»*

Ve motor yanaşır kıyıya. İnsanlar gecenin karanlığında, sırtlarında çuvallar, hareket eder kamyon, kaçak kahve yüklü olarak...

(*) Resmî bir rapordan.

Birinci kamyonu dolrururlar!

İkinci kamyon yaklaşır.. İnsanlar gecenin karanlığında, sırtlarında çuvallar..

«... Kimse kımıldamasın.. Ellerinizi yukarı kaldırın.. Kımıldamayın başkà şekilde..»

Jandarmalar sarar kaçakçıları.

Silifke sahilleri..

Sanıklar, jandarma karakoluna götürülür. Yakalananlar arasında DP İlçe Başkanı da vardır, Demokrat Parti İlçe Başkanı yani.. Bir yolunu bulur saldırır telgrafı babasına, «Hal böle böle yetişin...»

Baba, ilçenin en ünlü avukatının kapısına dayanır.. Avukat CHP İlçe Başkanı!.

650 kilometredir o ilçe ile Silifke sahilleri arası.. 650 kilometre!.

«... Ne işiniz var buralarda? Silifke neresi, sizin orası neresi?»

«Valla hakim bey, afedersiniz şey.. Efendim hakim bey bizim ilçede bir polis arkadaşın düğünü vardı, afedersiniz orada biraz içtik hakim bey...»

«Eeee?»

«Derken hakim bey, afedersiniz biraz daha içtik! Derken ısrar ettiler, afedersiniz biraz daha içtik hakim bey..»

«Afedersiniz hakim bey, derken arkadaşlar demezler mi kalkın vilâyete gidek? Vilâyete geldik, lokantada da afedersiniz hakim bey biraz daha içmişiz!»

«Eeeee?»

«Afedersiniz hakim bey, arkadaşlar ısrar ederler saza da gidek diye... Derken saza gittik, afedersiniz hakim bey; orada da içmişiz..»

«Eee?»

«Yani epey içmişiz hakim bey, afedersiniz.. Derken efendim, ayıptır söylemesi, bir kadın çıktı ortaya başladı oynamaya, afedersiniz hem şarkı söylüyor hakim bey, hem de göbek atıyor hakim bey!..»

«Evet?»

«Afedersiniz orada da içmişiz. Kadın afedersiniz göbek atarken bir yandan eyi söylüyor (Silifke'nin yoğirdi seni kimler doğirdi) hakim bey? Dedik, içimiz yanıyor, yogirt lafını duyunca hakim bey dedik arkadaşlar, mademki Silifke'nin yogirdi bu kadar meşhur hadi binelim arabaya, gidelim Silifke'ye yogirt yiyelim hakim bey, ayran içelim hakim bey.. Allah sizi inandırsın Silifke'nin yoğirdi hakim bey, yogirt yemeğe gelmişizdir buraya, yoktur kaçak kahvalarla alâkamız..»

Aradan zaman geçti, serbest bırakıldı ilçe başkanı!.

CHP'li avukata verdiği sözü tuttu ve ilçeye gelir gelmez büyük bir gösteriyle Demokrat Parti'den istifa etti!.

Ve yirmi gün sonra 27 Mayıs Ak Devrimi oldu..

«... Yahu dedim bunlara, bu gidiş eyi değil, dinlemediler, ne yaptım ben? Beğenmedim gidişini partinin bastım istifayı...»

Zamanında, ileri görüp çekilmesini bilen bu kahve kaçakçısı, şimdilerin «muteber» bir tüccarıdır ve Adalet Partisi'nin ileri gelenleri arasındadır ilçede, kocaman da bir otel açmıştır ilçesine..

«Bütçe Karma Komisyonu Sayın Başkan ve Üyeleri,

Jandarma Genel Komutanlığının 1969 Malî Yılı Bütçe Teklifi Tasarısı ve ekleri tetkik edilerek

aşağıdaki çeşitli başlıklar altında tasvibinize sunulmuştur..

Jandarmanın görev ve teşkilâtı:

1706 ve 6815 sayılı kanunlar ile zabıtaya görev tahmil eden diğer bütün mevzuat gereğince; genel emniyet ve asayişi temin ve idame etmek, kanun ve nizamların tatbikatını sağlamak, sınır ve kıyı bölgelerinde kaçakçılığın men, takip ve tahkiki, gerektiğinde.....»

1968 yılı Ocak ayının 16'sı.. Kar yağıyor Güneydoğu Anadolu'ya..

«... Şikâyetçi Mehmet Samsunlu hadise tarihinden tahminen 10 - 15 gün evvel yanında bulunan 65 bin lira ile araç almak için İstanbul'a gidip bu arada Kıbrıs olayının çıkması üzerine araç almayıp yanında bulunan 65 bin liradan 2 - 3 bin lirasını alıkoyup geri kalan parası ile 4 plaka külçe altın alıp Kilis'e döndükten sonra satın aldığı bu külçe altınlarla araba almak için hadise günü Fındıklı Toros otobüslerinden şoför Durdu'nun yönetimindeki otobüsle saat 15.30 sıralarında İstanbul'a müteveccihen otobüsle hareket edip şehir gösteren yere vardıklarında sanık ve iki jandarma eri otobüsün önüne geçip otobüsü durdurarak otobüste bulunan 3 yolcunun üzerlerini aradıktan sonra şikâyetçinin de üzerini arayıp şikâyetçinin çalınmaması için göbeğinin üzerine içten bağladığı altınlarını yoklayıp, bu nedir, diye sorduğu, şikâyetçinin altındır cevabını vermesi üzerine otobüsten aşağı indirip otobüse yol verdikten sonra şikâyetçiyi zorla pikabına bindirip Başpınar'a yakın benzin pompasına getirerek şoför jandarma erlerine, haydi gidin pompada ısının diye gönderdikten sonra yal-

nız kaldıkları, şikâyetçinin altınları vermemesi üzerine şikâyetçiye bir tokat atıp altınları ver diye sıkıştırdığı, şikâyetçinin altınları veremem diye direnmesi üzerine elini altınların bulunduğu yere götürüp burada esrar vardır, bunları senin üzerinde yakalamış gibi muamele yaparken, burda..... bir üsteğmenin olduğunu bilmiyor musun diye şikâyetçiyi dövdükten sonra şikâyetçiyi vermeye mecbur ettiği 4 Kg altın külçeyi aldıktan sonra şikâyetçiyi de pikaba alıp yavaş yavaş şehre doğru hareketle yollarda eğlene eğlene, yatsı zamanı Antep'e gelip şikâyetçiyi Hükümet Konağı karşısında bulunan Postane civarında tekme ile pikaptan dışarı attığı, yürüyemeyecek bir halde bulunan şikâyetçinin Kilis'e haber göndermesi üzerine yakınlarının gelerek kendisini Kilis'e götürdükleri.....»

...

«... Bütçe Karma Komisyonu Sayın Başkan ve Üyeleri

... 1964 yılından 1967 yılına kadar birer yıllık ve 1968 yılı 10 aylık olmak üzere (asayişe müessir) gasp, soygun, öldürme, jandarma ile müsademe veya jandarmaya tecavüz, cezaevlerinden toplu firar, kasten yangın, silahlı kadın ve kız kaçırma, cebren ırza geçme, meskene silahlı tecavüz, köyler ve aşiretler arasında silahlı olaylar, büyük baş hayvan hırsızlığı olaylarının seyri aşağıda gösterilmiştir.... Türkiye'de suçların teşekkülünde en mühim unsur ekonomik ve sosyal problemlerimizdir. Diğer bölümlerde jandarmanın mevcut imkânlarını açıklamış bulunduğumuzdan burada suç artışında önleyici zabıta görevlerinin iyi yapılmamasının rolü olduğunu ifade etmek kabildir.

Ancak demokratik gelişmeler, Devlet kuvveti-

nin zor kullanma ve şindirme yolundan asayiş sağlanmasını mümkün kılmamaktadır.

Ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmelere paralel olarak suç miktarlarında azalmalar beklenmektedir.

... Kaçakçılığın ilk nedeninin ekonomik olduğu malûmdur. Ele geçen kaçak eşyanın artmakta olması zabıtanın görevini ifa ettiğini, fakat ekonomik ve sosyal tedbirlerin yeterli olmadığını göstermektedir.

Diğer konularda olduğu gibi emniyet ve asayiş kuvvetlerinin takviyesi meyanında, ekonomik tedbirlerin bu konuya hal çaresi teşkil edeceği kanaatindeyiz.....»

Jandarma Genel Komutanlığı 1969 Malî Yılı Bütçe Raporunu hazırlayan AP Manisa Senatörü Oral Karaosmanoğlu ve Ankara AP Milletvekili Orhan Eren, çok önemli konulara değinmekte, aksaklıklara ılımlı bir dille ışık tutmaktadır.

...

«Gaziantep Sorgu Hakimliği son tahkikat açılma kararı:

Esas	:	968/8
Karar	:	968/77
C. Sav. No	:	968/148
Hakim	:	Burhanettin Atuk
Kâtip	:	M. Ali Cengiz
Davacı	:	K. H.
Şikâyetçi	:	Mehmet Samsunlu
Sanık	:	(.....)
Suç	:	D. Verek tehdit ile 4 Kg altını gasp etmek
Suç Tarihi	:	16/1/1968

Evrak tetkik edildi, gereği düşünüldü:

...

Şikâyetçi Mehmet Samsunlu 65 bin lirasıyla altın alır.. Otobüstedir, Gaziantep İli Merkez İlçe Jandarma Komutanı Üsteğmen T. A., Samsunlu'yu arabadan indirir, döver, söver ve karnına bağladığı altınları gasp eder, sonra adamı pikabından atar dışarı, adam perişandır, adam bitkindir.. Kilis'teki yakınlarına bir yolunu bulup haber gönderir, adamı gelir alırlar ve Kilis'e götürürler..

«..... Hadise o zaman vekili bulunan ve halen Kilis Noteri bulunan Sait Daldaban'a anlatması üzerine, şikâyeti neticesinde sanığın evinde yapılan aramada 4 kilo altından 2 kilosunun sanığın evinde radyo içerisinde bulunarak alındığı, şikâyetçinin ve vekilinin Kilis Sorgu Hakimliğinde alınan ifadeleri, amme tanığı sıfatıyla dinlenen J. Erleri Mustafa oğlu 1336 D. lu Necati Oğuz Doldun, Akyol mahallesi muhtarı Hüseyin Mermer, Sadrettin Zeytinci, Enver Erdel, Eyüp oğlu Nihat, Şevket Güven diğer tanıkların 16.1.968 tarihli arama zabıt varakasını doğrulayan şahadet ve soruşturmalar gidişi ile anlaşılmaktadır.

Şikâyetçinin beyanına ve tanıklara göre gereği mahkemece takdir bulunmak üzere duruşmanın Gaziantep Ağır Ceza Mahkemesinde yapılarak hareketlerine uyan T.C.K.'nun 495/1, 525, 31, 33. maddelerine göre cezalandırılması 40. maddeye göre tutuklu kaldığı günlerin mahkûmiyetinden mahsubuna ve hakkında son duruşmanın açılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar verildi. 6.6.1968. S. Hakimi.....»

Gaziantep İli Merkez İlçe Jandarma Komutanı Üsteğmen T. A. uzun süre cezaevinde kalacak ve

sonunda ünlü ve eski bir şarkıcıyla dillere düşen, gazetelere de yansıyan bir aşk öyküsü yaşayacaktı!.

Mayınlar... Mayınlarda ölüler, yaralılar..

Topraksız, işsiz, bir çobanlığı bile bulamayan; vergi veren, askere giden yüzbinlerce insan, açlıkla savaşan gençler, ihtiyarlar, kadınlar, erkekler..

Nafaka uğruna mayınlardan geçmeye çabalayan insanlar, bunları geçirmemekle görevli jandarmalar, yine vatan evlâtları, bu yurdun insanları, öldüren ve ölen gurbet ellerde, şehit olan.. İnsanlar, insanlar.. Rüşvet alan, rüşvet veren.. Yine de ölen, öldürülen..

Bu dertler, bir gün biterm'ola?

GEL HABERİ NERDEN VEREK?

Ve Tabur, Caneseran köyüne döndü..

Ertesi gün Zengel köyüne yürüyüşe geçti..

Civarik deresinde bir atlı gördüler, tepeden tırnağa silahlı bir atlı..

İzlediler atlıyı..

Kürtegül'e gidiyordu, tepeden tırnağa silahlı atlı..

İzine düştüler adamın ve aradıkları İbrahim Talû'yu adamın girdiği evde kıstırdılar!.

İbrahim Talû'nun yanında, üç oğlu ve silahlı on adamı var.. İbrahim Talû'nun ve adamlarının da silahları konuşmaya başladı..

Askerler sürüne sürüne eve yaklaştılar, ateşe verdiler.. Ateşleri göğüsledi İbrahim ve adamları, ama duman... Boğulacaklar dumandan, kavrulup yanacaklar cayır cayır ve canlı..

Dayanamadı İbrahim Talû, kapıyı açıp fırladı dışarı elinde silahı ve işte o anda, kapının hemen karşısındaki siviklere mevzilenmiş binden fazla asker tetiklere dokundu ve İbrahim elinde silahı yıkıldı, karlar kanlandı..

İbrahim Talû öldürüldü..

«Ölürsem, silahımı Veli'ye, evlerimi Ali'ye, aşiretin idaresini Zeynel'e veriniz» demişti günlerden bir gün..

Öyle oldu.. Aşiretin yönetimi Zeynel'e geçti..

Aylar ayı, yıllar yılı, olaylar olayları, kan dökmeler kan dökmeleri, takipler, yakıp yıkmalar, kesip biçmeler ve «jurnal»ler birbirini izledi..

Askerler bir yandan, karşı aşiretler öte yandan, durmadan dinlenmeden Zeynel'i ve adamlarını arıyordu.. Ölüm fermanı çıkmıştı Zeynel'in.. (Buyruk kesindi, gayrı gözlerini kör sürüngenler, yüreğini leş kuşları yesindi..)

Çaresizdi Zeynel, adamlarını bir süre için dağıttı.. Kardeşi Veli, karısı Fatma, küçük oğlu Ali Haydar, hizmetkârı Hasan'la birlikte Varto'nun Caneseran köyü mezresinde dostu, arkadaşı Seyit İbrahim'in evine vurdu.. Tek evdi bu, yazıda, koca mezrede..

Bir tabur bekliyordu Varto'da.. Tam bir tabur, Zeynel'i yakalamak için tam bir tabur, yedek kuvvet!.

«Jurnal»ciler boş durur mu? Durmaz!. Akçe var ucunda, çıkar var!. Olmaz olası!. Bir «jurnal»ci, Zeynel'in Caneseran köyü mezresinde Seyit İbrahim'in evinde saklandığını Tabur komutanına muştuladı, ihbarladı!.

Şafak söküyordu..

Sürüne sürüne eve yaklaşan otuz asker, birden daldılar içeri!. Zeynel ve kardeşi Veli boğuşuyordu otuz askerle!. Diğerleri de fırladılar, ölüm kalım boğuşması evin içinde, kanlı, öldürmeli.. Seyit İbrahim'in oğlu Hüseyin öldürüldü, oniki asker yanısıra!.

Kasaturalar, tabancalar, kamalar, eller kıyıyordu canlara, ölüler artıyordu giderek, kan tutmuş gibiydi hepsi ve askerler attılar kendilerini dışarı can havliyle bağırarak, karıştı ortalık, mevzidekiler de şaşkınlığa düştüler ve Zeynel ve karısı Fatma ve kardeşi Veli ve hizmetkârları Hasan fırladılar dışarı bu şaşkınlıktan yararlanıp uzaklaştılar evden!.

Veli'nin kolunda beş mavzer asılıydı, Zeynel'in küçük oğlu Ali Haydar öte kolundaydı, sonra sürünmeye başladılar çalılar arasında..

Yüklüydü Fatma kadının karnı, gebeydi.. Ayak bağı oluyordu kocasına ve kayınçasına, altı yaşlarında oğlu Ali Haydar'a, ayak bağı!.

«Zeynel ağam» diye fısıladı.. «Zeynel ağam.. Benim yüzümden yakalanacaksınız... Öldürecekler, asacaklar üç ağaçlara.. Gel Zeynel, bağışla beni, dayanamıyorum.. Öldür beni, öldür ama bırakma onlara.. Etme Zeynel... Vur beni, öldür.. Geçmeyeyim ellerine, sizler de.. Oğlum Ali Haydar'e evvel Allah sonra sana emanet ederim Zeynel ağam.. Öldür beni durma...»

Zeynel duraladı, bir baktı karısı Fatma'ya, sonra kardeşi Veli'nin kolları arasında korkudan büyümüş gözleriyle yine de melil melil bakan oğlu Ali Haydar'a baktı bir.. Sonra başını çevirdi kardeşi Veli'ye:

«Veli.. Duydun mu Fatma yengen kadının dediklerini?»

Başını salladı Veli.. Zeynel sözünü tamamladı: «Yerine getir talebini....»

Çöktü kayalıklara arkasın dönüp..

Ve bir el silah patladı..

Ya Allah!. Ya Muhammed!. Ya Ali!.

Veli, yengesi Fatma kadının «talebi»ni yerine getirdi..

Bir delik vardı Fatma kadının alnında, kanlar fışkıran!.

Zeynel baktı bir, sonra dayanamadı, eğildi karısının ölüsüne, «cesedini de bırakmayacağım....» Sırtladı karısının ölüsünü, karnı yüklü Fatma'nın, acıyla davrandı, uzaklaştılar telâşla ve vurdular kendilerini dağlara, o kadir bilir dağlara, yalçın dağlara..

1906 yılının baharında, kabullenemiyordu Hamidiye Alaya'nın başları ve diğer askerler.. Kabullenemiyorlardı bu yenilgiyi, göz göre göre kaçırışı!.

Bitlis Valisi ve Alay Komutanı, sayısız kuvvetlerle Üstükran Bucağı köylerini basarak bölgenin meşeliklerinde, evlerinde, dağlarında aylarca Zeynel'i aradı, Zeynelin 'Hormek aşiretinin yüzlerce insanını kızgın şişlerle dağlayarak Zeynel'in yerini söyletmeye çalışmış, Hormek köylülerinin tüm mallarını ve erzakını yağmalayıp tal'an etmiş, Hamidiye askerlerine ve atlarına yedirmişti!. Canlar gidiyor, ama ağızlardan bir lâf gitmiyordu..

Vali ve Alay Komutanı beraberindekilerle 1906 yılının sonbaharında Muş'a çekilirken, Üstükran bucağında tüm Hormek aşiretini, çıplak, aç ve sefalet içinde bırakıyordu!.

Zeynel, 1908 yılında Dersim dağlarındayken, Sultan Abdülhamid tahttan indirildi.. İttihatçılar, herkesten önce Zeynel ve akrabalarının affı için harekete geçti, telgrafın tellerinden Varto'ya bir haber akıp geldi:

«Zeynel ve tüm aşireti affolunmuştur.»

Zeynel ve Hormek mahkûmları davul ve zurnalarla Varto Hükümet Konağı'na yaklaşıyordu.. Beşyüze yakın atlının görkemli görünüşü, beşyüze yakın atın tozu dumanı arasında Zeynel, konağın önünde affı'nı aldı, yiğitçe eğilip..

Padişahın zulmu, Padişahın zulmuyla birlik olan tüm çıkarcılar, yaptıklarıyla kalıyordu. Padişahın o korkunç zulumlarına başkaldıran, özgürlük için silahlara sarılan İbrahim Talû'nun yerine bunun, kıvancını, oğlu Zeynel tadıyordu, yürekten.. Onlar haklı çıkıyordu sonunda..

«Sayın Otyam, Varto, 17.7.1972

Mektuplarınıza sıcağı sıcağına cevap yazmak istediğim halde, sağlık durumuma nazaran işlerimin çokluğu ve bir kısım olayların beni pek üzgün hale getirip bezdirdiği içindir ki, bütün gayretime rağmen, yine aradan haftalar, hatta aylar geçiyor..

Şunu peşinen söyleyeyim ki; siz benim için hayatta tek ümit halindesiniz.. Ayda yılda bir seviniyorsam o da sizden gelen mektuplar yüzündendir. Bağdat'tan gönderdiğin kartı almıştım. Ankara'dan gönderileni de birkaç hafta önce almış bulunuyorum.

Evvelce de yazdığım gibi, yalnız sizi değil, bütün aile efradını beklemekteyim. Bu husus size bir hizmet değil, bana bir iyilik olacaktır.. Asıl bunun

için rica ediyorum. Belki varlığınızla teselli bulurum.

Ailemiz hakkındaki duygularınıza çok sevinmekteyim. Yazacağınız kitap hakkında size bilmem ne derece hizmet edebileceğimi kestiremiyorum. Çünkü ben az çok manevî cephemle yaşıyorum.

Siyasî hayata gelince; bana artık tiksinti vermektedir. Radyo ve gazeteler bir nakarat halinde yalnız günlerini doldurmaya mecbur gibi bir durumda..

En beğendiğimiz insanların yalpalamaya başladıklarını gördükçe üzüntüm kat kat artıyor. İsim anmaya lüzum yoktur. Kısacası: Yurt ve ulusumu emniyet altında görmemekteyim.

Benim ise bütün günlerim birbirine benzemektedir.. Üzgün ve bedbinim. Çabuk imdada yetişiniz. Sizleri her an beklemekteyim. Mektuplarınızı hiç eksik etmeyiniz. Ben yazamasam bile..

Alnından, yanaklarından, gözlerinden ve ellerinden öperim..

Ali Haydar»

KARA HABER TELGRAFTAN TEZ GİDER..

Mektup geldi karımdan, iki ay için bulunduğum Almanya'nın Münih kentinin Prien köyüne, adresime.. Varto'dan gelen bir telgrafı da kopya etmiş:

«Sayın Fikret Otyam Cumhuriyet Gazetesi, Ankara

Çok sevdiğiniz ve sizi çok seven dostunuz ba-

bam CHP İlçe Başkanı Ali Haydar Dikmen mide kanaması sebebiyle Erzurum Numune Hastanesinde geçirmiş olduğu ameliyat neticesi 11.12.1972 günü vefat etmiş ve Varto'ya defnedilmiştir. Durumu üzüntüyle bilgilerinize sunarım. Avukat Tekin İleri Dikmen...»

Bu büyük devrimci, İbrahim Talû oğlu, Zeynel oğlu Ali Haydar Dikmen, dev yürekli yurtsever insan, amcası Veli'nin kucağında anası Fatma'nın ölümü gören Ali Haydar da göçmüştü öte dünyalara... İlk kır gerillası Zeynel'in oğlu Ali Haydar.. Hep Atatürk'ten, devrimlerinden yana, ilerici bu yürek de durmuştu sonunda yılların birikimiyle..

Birlikte gittiğimizde İnönü sormuştu:

«Kaç yaşındasınız Ali Haydar Beyfendi?»

«Yetmiş altı Paşam..»

«Gençliğinin kıymetini bil Haydar'cığım, gençliğinin kıymetini bil...»

Otobüs kayıp gidiyor asfalt yolda.. Direkler, kuşlar, hayvanlar, traktörler, otobüsler geçiyor yanımızdan ve kafamdan neler, neler?. Varto depremi.. Ankara'ya hasta gelişi.. On yıldan fazla yalvarışım, anılarını anlatması için.. Bu, ilk kır gerillamız Zeynel'in oğlu Ali Haydar'a, gördüklerini, yaşadıklarını.. Yetmiş bilmem kaç yıl..

Otobüs kayıp gidiyor..

Harran toprakları yine yanıyormuş susuzluktan.. Harran insanları göçüp gidiyormuş gurbet ellere, aç susuz, yayan yapıldak!. Harran insanlarının başına kara alıcı kuşlar konuyormuş gene!.

Varto'ya geçip, dağ çiçeklerinden bir demet bırakacağım Ali Haydar'ın kabrine..

«Korutürk'e Batman'da Bir Kadın

«Ekmek İstiyoruz» Diye Bağırdı»*

Tarsus - Beydeğirmeni - Adana arası iyice dolmuş fabrikalarla.. Nasıl da çok fabrika böyle? Kimileri de yükseliyor.. Bir tanesinin önünde kocaman bir tabela var.. Kompitürle işleyecekmiş bu fabrika.. Her şey elektronikmiş!. Dünyanın en ileri tekniği ile işleyecekmiş bu fabrika!.

Babaları geçti oğullar, nerede ileri bir teknik var, hemen uyguluyor çocuklar, oğullar.. Paranın nereden geleceğini, nasıl çok geleceğini daha iyi biliyorlar..

Vıv... Vıv.. diye geçiyor asfalt yoldan araçlar, her zamanki gibi, telâşlı.. Sağlı, sollu fabrikalar mantar gibi fışkıran, ileri teknikten nasipli!. Kolalı meşrubat doldurum yerleri, yeşiller arasında, bereketli toprak üzerinde, her yanları cam, görülüyor nasıl doldurulduğu, üç beş adamla!.

«Bir sen eksiktin ay ışığı..»

Adana cezaevinin önü ana-baba günü.. Yokmuş başgardiyan.. Göremedim Can Yücel'i.. Can Yücel şiir yazdı, kitap çevirdi, öyle düştü mapiş damına.. Yedi buçuk yıl, ilki.. Ötekiler sıra bekliyor!.

Çukurlar gölek olmuş Adana'nın fukara teneke mahallesinde, işçilerin evleri..

«ADANA'DA SELDEN 14 KİŞİ BOĞULDU, BİNLERCE EV SULAR ALTINDA

ADANA — Toros'lara düşen şiddetli yağmurun Sarıçam deresini taşırması sonucu, Adana'nın Karşıyaka semtinde binlerce ev su altında kalmış, 14 kişi boğularak ölmüştür.

(*) Gazeteler, 7 haziran 1973.

Adana Valisi Nezih Okuş, can kaybının artmasından endişe ettiğini söylemiştir.

Karşıyaka semtinin, özellikle Yavuzlar, Sarıçam, Kiremithane, Sinanpaşa, Mutludervişli, Takdirli, Güneşli ve Haydarlı mahalleleri sel baskınından büyük zarar görmüştür.

Karşıyaka semtindeki cezaevi de sel sularından büyük zarar görmüştür. Bu arada hurdacılar çarşısında bulunan otomobillerden bazıları Kennedi Bulvarına kadar sürüklenmiştir...»

Demek ki, yağmur duasında duanın dozunu kaçırmış dini bütünler!.

Tarsus - Adana arası kanal ve kanaletlerle örümcek ağı gibidir, betondan.. Örmüş Devlet Baba, bereketli Çukurova toprakları daha bereketlensin diye!.

Seyhan barajı on dokuz yıldır binlerce dönüm arazi sular.. 650.000 dönüm sulu araziye, 433.000 dönüm daha eklenecek yakında, bereketli topraklar daha şenlensin diye...

Aşağı Seyhan projesinin birinci aşaması 760 milyon lira. Bunun 758 milyon lirası harcandı. Daha 15 - 16 milyonluk bir işi var.. 166.000 dönüm arazi sulanabilecek. Bugüne dek 157.000 dönümü sulayabilen tesisler yapıldı.

Berdan'ın ikinci aşaması için Adanalılar sürat istiyor!. Çabuk bitsin, diyorlar!. 1974 yılında ele alınacak bu ikinci aşamanın keşif bedeli 180.000.000 lira yöresinde!. Bu proje de gerçekleşince 123.000 dönüm arazi daha suya kavuşacak!.

Toprak etüdlerine göre, bugün yurdumuzda tarım yapılan 27.5 milyon hektarlık arazinin ancak 21.7 milyon hektarının tarıma elverişli olduğu be-

lirtiliyor. TOPRAKSU çalışmalarına göre 21.7 milyon hektarlık bu alanın 0.7 milyon hektarında çoraklık, 1.8 milyon hektarında drenaj, 13.1 milyon hektarında erozyon sorunu var. DSİ çalışmalarına göre de % 10 ve daha az meyilli ova arazilerinin toplamı 18.2 milyon hektar. Bunlardan 13.5 milyon hektarı da teknik yönden sulanabilir yapıda.. Ülkemizde tüketici kullanılmalara ayrılabilecek su varlığının 88 milyar metreküp dolayında olduğu sanılıyor. 1.6 milyar içme ve kullanma, 1.2 milyar metreküpü sanayi ve 9 milyar metreküpü de tarımda olmak üzere halen bu miktarın 11.8 milyar metreküpü kullanılmakta.. 88 milyar metreküp suyun 8 milyar metreküpü ise yeraltı suyu..

Devlet, bereketli Çukurova toprakları daha bereketli olsun, şenlensin topraklar ve insanlar diye milyarlık yatırımlar yapmada!. 6200 sayılı DSİ Kuruluş Yasası'na göre, bunların işletme ve bakım masrafları yararlanma durumuna göre aynen alınmaktadır. İnşaat içinde yapılan masraflar da belirli bir süre içinde «geri ödemeye» tabi tutulur. Bu «belirli süre» ise «50 yıl»dır!. Geri kalmış bölgelere eğer sulama olanağı görülmüşse gelirin % 15'ini geçmez alınan karşılık, daha fakir bölgelerde bu yüzde oranı daha düşüktür..

Türkiye'ye yeni Türkiye'ler katmak için buralarda büyük çabalar, uğraşılar görülmektedir.. İkinci ve üçüncü Türkiye'ler herhalde buradan buralardan eklenecektir birinci Türkiye'ye.. Devlet bunun için çeşitli alanlarla milyarlık yatırımlar yapmaktadır.. Üretim artmadadır, gelir artmadadır, işte bunun sonucu Tarsus - Adana arasında meşrubat doldurum yerleri dahil, fabrikalar sanki fışkırmadadır!.

6200 sayılı yasaya göre «geri ödeme» uygulaması nasıl olmaktadır, milyonların ne kadarı «geri ödeme» olarak dönmüştür, birikmiş geri ödemeler için ne gibi işlem yapılmaktadır, hiç yapılmış mıdır, bunları da öğrenmek gerek..

Adana'da her birinde 10 bine yakın işçinin çalıştığı, gücünü yok ettiği 8 tekstil, 91 çırçır ve prese, 15 yağ ve sabun, 1 makine yapımı, 1 çimento, 2 tuğla ve kiremit, 1 polyester elyaf, 7 plastik boru, hortum, çuval yapan fabrika var, esaslı.. Bu fabrikaların her birinde en az 500 işçi çalışıyor.

8 tekstil fabrikasından yalnız Güney Sanayii yılda 35 milyon metre elbiselik kumaş, perdelik, basma, plastik halı, havlu yapıyor. Sabancı Kardeşlere ait Bossa fabrikasının yıllık yapımı Güney Sanayie yaklaşık.. Yol boyu, sonları «SA» ile biten fabrikalar Adanalıların övüncü.. Yabancı sermaye ile işbirliği, yerli kuruluşlarla işbirliği sonucu bu «SA»lara yeni SA'lı fabrikalar katılmadadır.

Adana'da ayrıca, tarım araç ve gereçleri, klima aygıtları, vantilatör, santrifüj, pompa, teneke, çivi gibi birçok makine ve makine parçaları yapan işyeri var.. Ağaç ve metal sanayii tesislerinin sayısı 500'e yaklaşık.. Bu işyerlerinde onbinlerce işçi çalışıyor. Hazır yiyim sanayii için fabrikalar kuruluyor, bir çaba bir çaba!..

«MANİSASPOR BORÇLARINI ÖDEYEBİLMEK İÇİN PİRİNCİN KİLOSUNA BİR LİRA ZAM İSTİYOR

MANİSA, (A.A.) — Manisaspor'un bir buçuk milyonun üzerindeki borcunu tasfiye için Vali Ve-

fik Kitapçığil'in başkanlığındaki komisyon, yeni gelir kaynakları bulmuştur.

Verilen bilgilere göre, Garaj'dan hareket edecek otobüslere 50, minibüslere de 25'er kuruşluk zam öngörülmüştür. Öte yandan Toprak Mahsulleri Ofisi'yle anlaşmaya varıldığı takdirde princin kilosuna da 1 lira zam konulacaktır.» (Gazeteler)

«... Heye ağam.. Kilisliyim.. Bozuk işler.. Kuraklık belimizi büktü ağam, daha da büktü.. Rahmet düşmedi, ekinler kaldı mı güdük? Nidek?»

«.... Sorma Fikret agaaam.. felakat halımız.. Kuraklık büktü belimizi.. İş ararsın iş yok, kaçakta da iş kalmadı gayri bizlere.. Bilirsin biz «sırtçı»yız, eskidendi sırtçılık.. Şimdi kamyonlar var.. Bilin, bu işin ucu Antebe dayanır, Ankara'ya dayanır, İstanbul'a dayanır.. Böyük parababaları yürütüyor artık işleri, milyonluklar, milyonluklar.. Millet sersefil oldu agaam.. Bakele, kebap çıktı yeddi buçuk, sekkize, buna can mı dayanır agaam?»

1973 baharında, yaz başlangıcında Kilis yöresine de yağmur düşmedi, ekinler güdük, tarım üreticisinin eli de böğründe kaldı. Gaziantep ilinde 96 köy bir şahsa, aileye veya sülâleye aittir. Burada da geniş hazine arazileri kapanın elinde kalmıştır.

Kaçakçı kahvelerinde artık saz eşliğinde türküler çağrılmıyor, güvercinler guburdamıyor.. Eski tanışlarımın çoğu göçüp gitmiş, bıldır gördüklerimden de göçenler var öte dünyaya..

Gaziantep de gelişiyor.. Küçük aile şirketleri gün gün çoğalıyor, kısa bir süre içinde 17 teşvik belgesi alındı. Orta sınıftan 17 bin kişi 4 bin iş yerinden ekmeğini kazanıyor, bir otobüs gidiyor Urfa'ya doğru yer yer onarılan, genişletilen, köprüler eklenen asfalt yoldan.. Bereketi «rahmet»e bırakıl-

mış, rahmete kalmış Urfa toprakları susuzluktan iyice çatlamış, ekinler diz boyu değil, neredeyse «bilek» boyu!.. Yılların hoyratları hâlâ dillerde, gönüllerde, bitmemiş, eskimemiş, yenileyen ne var ki?

Gaziantep, Urfa'nın Batısına düşer. Verimli ama yapıcı ellerin daha uzanmadığı ovalarla kaplıdır. Kuzeybatısında Adıyaman, Kuzeydoğusunda Mardin, Güneyinde de 1921 Ankara Anlaşmasına göre çizilmiş Suriye sınırı vardır.

Kuzeydeki dağlar ve yüksek tepeler Güneye doğru hafif meyille iner. Büyük ovalar Güney yarısındadır ve sıra tepeler, yaygın.. Bu yaygın tepeler arasında önemli üç ova vardır, Batıdan Doğuya doğru sıralanan Suruç, Harran ve Viranşehir..

Kuzeydoğu'da 1919 metreye varan sönmüş, volkanik bir dağ, Karacadağ vardır.. «... Zehirli kör yılanları / Ve sıtmasıyla / Gün yirmidört saat insan avında / Karacadağda çeltikler / Bir kız çocuğunun gözyaşı gibi / Ayak bileğinde bir dizi boncuk / Sol omzunda nazarlık / Dağ başında unutulmuş, üşümüş / Minicik bir aşiret kızının / Damla-damla berrak olur pirinci / Kamyonlarla, katır kervanlarıyla / Beyler sofrasına gider... /»*

Ve şimdi, yanmış Urfa topraklarının bir yudum suya hasret insanları; Çukurova'ya, İzmir'e, Manisa'ya göçüyor, hayvanları da Karacadağ'a!

Ve Urfa'nın Batı ve Kuzeybatısında yeryüzünün en sayılı akarlarından Fırat nehri vardır, kıvrıla kıvrıla uzayıp giden.. Ve Urfa'nın değil, daha daha aç insanların, dünya halklarının kaderi bu suyun Harran'a akıtılmasındadır, kimbilir?

(*) A. Arif.

Kış 111 gün sürer Urfa'da... İlkbahar 40, yaz 153, sonbaharsa 61 gün...

İlkbaharda kimi yıllar yağmur düşmez, düşse bile yetersizdir.. İlkbaharı yağmursuz geçen yıllarda kıtlık başgösterir ve Urfa bunalıma, acılara, yokluklara, yoksulluklara düşer, 2800 kilometrelik koca Fırat'ın dibindeki Urfa, «Evliya»lar kenti Urfa!. Ne yöneticiler ne de bağrındaki Evliya'lar kurtaramaz Urfa'yı!. O Urfa'ki yağmur düştüğünde buğdayların kaldırılamadığı, ovaların bereket saçtığı Urfa «tarifsiz acılara» düşer böyle zamanda.. İnsanlarıyla, hayvanlarıyla doğasıyla..

Yağmur ister düşsün, ister düşmesin, ilk yazda Deve dikenleri, Enlik çiçekleri, Batıraklar, Sıllıkbadirler, Yaban lâleri şenlendirir yine de öksüz toprakları, sonra bunlar da sararır solar, bir acı renk dökülür sanki bu topraklara, yaşamasız.. Sular çekilir kuyulardan, kadınlar, çocuklar asılırlar urganlara kuyuların başında, çekerler, çekerler bir tas bulanık sudur gelen, içmeye, aş etmeye.. Yıkanmaya değil!.

Sonra o da çıkmaz!.

Felâket çökmüştür ve kara alıcı kuşlar!.

O, ters dönmüş tencere gibi, samanla karışık kerpiçten yapılmış evlerdeki insanlar, boyunlarını büker, ovalardaki Tek-Tek dağları eteklerindeki karı kıl çadırlar sökülür, Urfa topraklarının insanları yine yollara düşer!. Hayvanlar Karacadağ eteklerine salınır, ucuza, gidebildiği kadar ucuza satılması için, nasıl olsa öleceklerdir, başka illerden gelen alıcılar, alıcı kuşlar gibidir insan biçimine girmiş!.. İnsanlar kimi zaman yayan yapıldak, kimi zaman traktörlerin naylonlarında, kam-

yonlarda öbek öbek ve sersefil yollardadır, yep ekmeğe muhtaç, çukurova'ya dökülürler çöp gibi!

Çapa ücretleri o anda düşürülür büyük toprak sahiplerince, bir karın tokluğuna da razıdır toprakları susuz bu insanlar, toprakları Devlet tarafından cömertçe sulanan insanlara!. Çoğu kez bunu da bulamazlar, bulsalar, çalışsalar haklarını da alamazlar çoğu kez!. Sonra daha ötelere, daha öteler, taaa Manisa'lara, İzmir'lere uzanırlar aç-susuz!.

Fransızlar topraklarımıza ayak basanda kapmıştı Urfalı kırma tek tüfeği, filintasını, nacağı, kazmayı ve küreği, durmuştu düşmana karşı...

«... Nasıl severim bir bilsen / Köroğlunu / Karayılanı / Meçhul askeri / Sonra Pîr Sultanı ve Bedreddini / Sonra kalem yazmaz / Bir nice sevda / Bir bilsen / Onlar beni nasıl severdi / Bir bilsen, Urfa'da kurşun atanı / Minareden, barikattan / Selvi dalından / Ölüme nasıl gülerdi / Bilmeni mutlak isterim / Duyuyor musun?»*

Mezopotamya'ya bağlıdır Urfa'nın tarihi.. Mezopotamya Yunancada «iki nehir arasındaki toprak» anlamına gelir.. Araplar da eş anlamda «Elcezire» adını vermişler bu topraklara.. İslâmiyetten önce Pers'ler kurulmuş bu topraklara, sonra Arap Mudar oğulları, Sâmiler, Hitit, Bizans, Roma ve bilmem kimler!. Yedinci asrın ilk yarısında Hazreti Ömer'in Halifeliğinde İslâm imparatorluğuna eklenmiş..

Sultan Alpaslan'ın ölümünden sonra tahta çıkan Melik Şah, Anadolu Sultanı Süleyman Şah'ın ölümü haberi alanda bir Halep seferi düzenler, ünlü Türk komutanları Porsuk, Bozan, Aksurgun

(*) A. Arif.

buyruk eder ordulara ve Bozan alır Urfa'yı 28 şubat 1087 yılında.. Sultan Melik Şah vali atar Bozan'ı ve Urfa'nın ilk valisidir artık Bozan..

Dinliyorum Urfa Valisini..

Anlatıyor dertli dertli, azimli görünerek.. Raporlar yığılı önüne, telefonlar ediliyor, senatörler, milletvekilleri ve halk girip çıkıyor odasına, muhtarlar gelip gidiyor elleri dilekçeli.. Emirler veriyor Vali, tankerler acele şuraya girsin, şuraya derhal öncelik tanınacaktır gibilerine.. Kara alıcı kuşlar iyice çöküyor Urfa'nın üzerine, görünen bu..

Bakıyorum Urfa Valisi Fikret Turgut Sayın'a..

Nasıl da dalardık bağlara, bahçelere, nasıl «çalardık» erikleri? Kimya dersinde nasıl da yakıp mağnezyumu, telâşlandırırdık Hoca'mızı? Nasıl da aşık oynardık, içlerine kurşun akıttığımız teke aşıklarla? İlk ve ortaokul sıra arkadaşlığımız zaman zaman, haylazlıklarımız yıllar yılı?

Birisi vali olmuş Urfa'ya Fikret'lerden, öteki derdini yazmaya gelmiş Urfa'ya, sayısını unuttuğu!.

URFA DİRENİŞİ

«CUMHURİYET'İN 50. YILI HAZIRLIKLARI VE İSTANBUL FESTİVALİNDEN HABERLER:

Devlet Tiyatrosu sanatçılarından Ayten Gökçer ile Devlet Tiyatroları Genel Müdürü ve sanatçılarından Cüneyt Gökçer'lerin 3,5 yaşındaki küçük kızları Aslı da ablası Deniz gibi İstanbul Festivali'nde sahneye çıkacak.

Öte yandan bir Yahudi ailesinin hayatını yansıtan «Damdaki Kemancı» (Sütçü Teyve) Festival'in önemli oyunları arasında bulunmaktadır. Resimde, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Gökçer, Sütçü Teyve rolünde görülmektedir.» (Gazeteler)

Ne işleri vardı İngiliz'lerin Urfa'da? Varmış ki 7 mart 1919'da Urfa'yı işgal ettiler!.

7 ay 25 gün sonra da Fransızlara bıraktılar!. Fransızların işgali de 7 ay 25 gün sürdü!. Fransız-

ların ve onların silahlandırdıkları Ermenilerin zulûmlerine dayanamayan Urfalılar 9 şubat 1920'de işgal kuvvetlerine karşı ayaklandılar, zulme, özgürsüzlüğe başkaldırdılar. Fransızlar, işgal ettikleri diğer Türk kentlerinde olduğu gibi Urfa'da da Ermeni azınlığına dayanarak Türklerin onurlarını kırıcı davranışta bulunuyorlardı durmadan!. Geçmişlerine bağlıydı Fransızlar, sekiz yüz yıl önce Haçlı Seferleri sırasında bir süre kalmışlardı Urfa'da.. Tarihî hak sahibiyiz, diyorlardı!..

29 aralık 1919'da Urfa Jandarma Komutanlığı'na atanan Yüzbaşı Ali Saip (Ursavaş) Mustafa Kemal'den aldığı buyruk üzerine Fransızları Urfa'dan dehlemek için örgüt kurmaya başladı.. Urfalı savaşmak istiyordu, özgürsüzlüğü, yabancı buyruğu hazmedemiyordu ve bir kıvılcım bekliyordu, bir kıvılcım...

Şehirde 600 tüfek, 1,5 milyon kadar mermi bulunuyordu topu topu!. Dayadılar buyruğu Fransız komutanına, 24 saat içinde ya çekip gidersiniz, ya da savaşacağız!.

Tınmadı komutan, Fransız komutanı!.

Ve 8-9 şubat gecesi silâhlar patladı.. Ulusal kuvvetler 9 şubat günü Urfa'nın yarısını geri aldılar.. Ulusal kuvvetlerin iaşesini Urfalılar yüklümlendi.. Aşiret kuvvetleri bir yandan, Antepliler öte yandan tüm yolları kesmişti gelecek dış yardıma karşı.. Kanlı savaşlar oldu yer yer.. 8 nisan gelende Fransızlar «pes» ettiler.. Konukseverdir Urfalılar, «gidin» dediler Fransızlara, «malınızla mülkünüzle gidin, tez gidin üstelik, işte size altmış deve, işte size yirmi katır!. Jandarma teğmeni İzzet Efendi 20 jandarma ile eşlik edecek..»

10 nisan 1920 gecesi, Fransız birliği Suruç yönüne hareket etti, bir gün sonra 11 nisanda Urfa düşmandan tastamam arındı..

H. Mustafa oğlu Ömer, Hüseyin Halav oğlu İsa, Güro oğlu Hasan, Gürgürlerin oğlu Mustafa, Eyyüp Sinan, Hacı Bozan Ali, Bedir oğlu Eyyüp, Nacar Ali oğlu Kassap Yahya, Dellâl Pangınotçu Hoca, Kerimin yeğeni Mamo, Rastgeldi Hacı Ahmet, Pötürgeli Süleyman, Fettah oğlu Ömer, Musa oğlu İsa, İsa oğlu Mehmet, Şeyh Halil, Sebilci oğlu Mustafa, Hasan oğlu Mehmet Ali, Osman oğlu Müslim, İsmail oğlu Ömer, Mustafa Kemal, Şirpak Halil oğlu Tevfik, M. Ali oğlu Ahmet, Şekerci oğlu M. Emin, Erdişli Abdülhamid, Mehmet oğlu Nafi, Fatih oğlu Reşit, Nakışçı Mustafa, Ali Can, Ahmedi Mamo, Sergevri Halil, Temo Mustafa oğlu Mustafa, Siverekli Eskici Zekeriya, Abut oğlu Ahmet, Ömer Gevro oğlu Hasan, Ali Hadi, Ramazan oğlu Mehmet, Ezulmaho oğlu Mehmet, Tumbul oğlu Bakır, Antepli Bakır, Bedevinin yeğeni Ahmet, Mamik, Çiğköfte Ahmet, Osman, Eskici Derviş kardeşi Mehmet, Osonun kardeşi Abdullah, Hüllonun kardeşi Hamit, Arap Reşitin adamı Halaf, Ahmedi Millî Halil oğlu Bekir, Mehmet Ali İzollu, İmam Hürdo Düğerli, Hüsnü oğlu Ramazan Düğerli, Rendan oğlu Alo Düğerli, Osman oğlu Bozan Düğerli, Mustafa Fazlı'nın adamı, Mehmet oğlu Şıh Mehmet, Urfa'nın kurtuluşunu göremediler!. Kurtuluşu görenler bu yiğit Urfalılar için, kahramanlar için bir taş dikip adlarını yazdılar üzerine, kazıdılar.. Kabirleri nûr ola!.

Urfa kuraklıktan yanıyor..
Kara alıcı kuşlar sağaldıkça sağalıyor..

Millet Meclisi'nde bir milletvekili konuşuyor, «Gündem Dışı»..

«Sayın Başkan, Sayın Arkadaşlarım,

Urfa'nın geçirmekte olduğu kuraklık âfeti dolayısıyle benden önce bu konuda konuşan değerli arkadaşlarımın temas etmedikleri bazı konuları dile getirmek üzere söz almış bulunuyorum.

Urfa'mız, 18.154 kilometre karelik sahada 1970 nüfus sayımına göre 542.000 nüfuslu 2258 yerleşim ünitesinden müteşekkil bir ilimizdir. İlimiz topraklarının % 60'ını teşkil eden 11 milyon 10 bin dekarlık kültür arazisi vardır. 1972 yılında 6 milyon ekilmiş sahasından alınan çeşitli ürünler 700 bin tonun üzerindedir. Bu ürünlerin değeri 1 milyar lirayı geçmektedir. 1972 yılında durum bu iken, 1973 yılında maalesef bir kilo dahi buğday alınamayacaktır. Bu durum karşısında kuraklık âfeti felâketine uğramış Urfa'mızın dertlerine çare bulmak gayet tabiîdir ki, hükümetin başlıca görevlerindendir.

Hükümetten, bu görevi zamanında ve yeteri kadar yapmasını istemek de en tabii hakkımızdır.

... Size 30 nisan 1973 tarihinde Akçakale'mizde sayın Bakanların da katıldığı bir toplantıda geçen hazin bir tabloyu arzedeyim:

Akçakaleli bir bir vatandaş «Açım... 14 nüfusum var.. Bu akşam evimde yiyecek ekmeğim yok!.» diyerek hepimizi ağlattı.. Sayın Bakanların da gözleri doldu!.

Bölgemizde tarım işiyle uğraşan binlerce insan, hakikaten açtır, perişandır..»

NASILM'OLA?

«İŞTE BENİM HAYATIM:

Gelecek için tek bir düşüncem var: Sevebileceğim erkeği bulmak, onunla evlenip bir ev kadını olmak. Dünya umurumda bile değil.. Artık ben mutluluğumu arıyorum. Paris gezilerim bana üç yılda üç milyon liraya maloldu.

AJDA PEKKAN»

Pisliyor hayvanlar, seğirtiyorlar yanan Harran topraklarına düşmüş hayvan dışkılarına, eğiliyorlar ve çöküyorlar dışkılara, su görmemiş minicik elleriyle alıyorlar, top top ediyorlar ve üzerinde BP yazılı büyük boy tenekelere dolduruyorlar, bebeler.. Zorlanarak kalkıyorlar, yükleniyorlar tenekeleri minicik başlarına; keçeleşmiş kara saçları dökülüyor yanık yüzlerine.. Fotoğraf makinesini yüzrine değil, ta uzaklardan bedenlerine çevirince bir tanesi ağlama tutturdu!.

«Aheeeey... Aneeeeey.. Ana.. Ana..»

«Korkman bebelerim.. Korkman.. Korkman!»

Çevirdim Jeep'in yönünü.. Harran Ovası ölü!. Harran Ovası yaşamasız..

Nerede Ceren'ler? Nerede Enlik çiçekleri, Batıraklar, Papatyalar, Yaban Lâleleri, çöllerin gülü Geven'ler.. Deve Dikenleri mor çiçekli, nerede?

Yok hiç birisi gayrı..

Yağmur düşmemiş de!.

Gözüm açık kalır şu ovanın yeşillendiğini görmeden göçüp gidersem.. Ömrüm yetermola?

Fırat nehri Batı Asya'nın en uzun akarıdır.. Türkiye'nin Doğusundaki üç bin metreden yüksek, yalçın dağların arasından doğar.. Asıl kolu Murat, bölgenin en yüksek tepesi Ağrı'dan başlar ve Batıya doğru beş yüz kilometre aktıktan sonra Elâzığ'ın kırk beş kilometre kadar Batı Kuzeyinden Keban'ın mansabında Fırat ile eşleşir, Malatya vadiini geçer, Anti Toros'ların içinde dar bir boğaza girer. Siverek ilçesinin Kuzeyindeki tepelerden sonra bu deli su Fırat geniş ve derin bir vadide Aşağı Fırat ovasını şarak Suriye sınırından çıkar gider, gurbet ellere..

Fırat, esas iki kolunu Belih ve Kabur sularından alır.. Bu kollar Fırat ovalarından doğar.. Irak'ta Güney - Doğu yönünde akan Fırat, Bağdat yöresinde ovalara erişir ve daha ilerde Basra körfezine kadar uzanan bir deltada Dicle ile eşleşir.. Bağdat yöresinde yaygındır Fırat, rengi bozuktur, kahverengi - yeşil arasıdır.. Etrafında binlerce hurma ağacı yükselir.. Bağdatlı balıkçılar balıkları tutarlar ağla, bunları cadde üzerindeki banyo küvetlerine salıp, satarlar.. Pişirirler çubuklara geçirip.. Tadı yoktur, çamurumsu, kekremsi..

Gün olacak kardeşler, ukuylar Devlet buralara da gelecek, gün olacak mutlaka gelecek.. Keban ile Karababa arasındaki 310 metrelik düşümden yararlanacak Devlet, burada enerji üretecek, ışık nur gelecek köylerinize.. Sonra 700 bin hektar arazi sulanacak.. Keban ile Karababa arasında 347 kilometrelik su üstünde üç baraj planlandı, üç hidroelektrik santralı yapılacak kardeşler.. Sulama suyunun tamamı Karababa barajının yaratacağı gölden alınacak, yapay gölden, arklar açılacak kardeşler, betondan su yolları yapılacak irili ufaklı, tıpkı Çukurovadakiler gibi, bu beton su yolları örümcek ağı gibi saracak tüm susuz topraklarınızı..

Gün gelecek kardeşler, akuylar, kekolar; iki büyük su yolu yapılacak, Karababa gölünün Bozova kasabası yakınındaki bir koldan, su kolundan 300 bin hektarlık arazinin sulanması için 26 kilometrelik bir tünel açılacak, bu tünelden akacak su, ta Urfa - Harran ve Aşağı Mardin ovasına varacak!. İkinci su yoluna Hilvan Kanal Sistemi diyorlar., 400 bin hektarlık bir arazinin sulanması için Siverek - Hilvan ve Yukarı Mardin ovalarıyla, Nusaybin - Cizre yöresine uzanacak bu kanal, kanallar... Yağmur duası için ellerinizi açmayacaksınız, çatlamayacak topraklarınız doğa zulmünden, Ceylanlar geçmeyecek sınırı sulu yerlere, Enlik çiçekleri, Batırıklar sararıp solmayacak gayrı.. Köyleriniz boşalmayacak, bir lokma ekmek, bir yudum su için.. Bebeler aç kalmayacak, onlar da iri iri adamlar, kocaman kocaman kadınlar olacak..

Sonra kardeşler, kekolar, akuylar bitmedi sö-

züm; Urfa Tünel Sistemi denilen düzenleme 300 bin hektar toprağı şenlendirecek sulayıp.. Bu su, Karababa gölünden, Bozova yakınında kurulacak Bedir pompa yerine akıtılacak ve suyu yükseklere çıkaracaklar 60 metre neyim, İncesu üzerinde yapılacak Bedir baraj gölüne basacaklar.. Pompa istasyonunun motor gücü 260 bin kilovat olacak, karıştırma kafanı, çok ama çok büyük bir güç bu, Harran'ın tüm mandaları birleşse yapamaz bu gücü, atları neyim.. Suyu Bedir gölünden Urfa tüneline akıtılacak ve buradan Harran - Urfa ovasının başına gelecek!. Tünelin çapı 9 metre 25 santim olacak, boyu da 25 kilometreye yakın!. Çok uzun yani.. Bitmedi daha, tünelin çıkışında başlayan bir kanal Urfa - Harran ovasının batı kenarından uzanacak ve 54 bin hektarlık araziyi sulayacak.. Bir başka koldan da Urfa - Harran ovasının doğu kesimine uzayacak bu bölgedeki 82 bin hektarlık toprağa can verecek.. Bu ikinci kanal güneye doğru uzayacak ve ovanın ucunda doğuya dönecek Tek-Tek yaylasını geçecek ve Suriye sınırı boyunca 48 bin hektarlık toprağa su verecek.. Tek-Tek yaylasını da geçtikten sonra Aşağı Mardin ovalarını, bayırlarını aşıp hani toprak ve su yüzünden insanların kırıp geçirdiği Kızıltepe var a, taaa Kızıltepe yakınlarına varacak.. Bu bölgede kanal, Güney Mardin ovalarının yarısında 116.000 hektar araziyi de sulayacak..

İşte hal böyle böyle kardeşler, hal böyle böyle..

Şimdi hektar başına cebine 320 lira giriyor ya, bu işler olunca ilk ağızda hektar başına 1100 lira kazanacaksın, kanallar manallar tastamam olunca hektar başı, sana 13.000 lira kazandıracak..

«HA ÜMMİ.. HA ÜMMİİİ.. HÅ ANAM HA.. HA...

Ceylanpınar Akrepli Sulu Tarım İşletmesinin bereketli topraklarında dizi dizi kadın, bizim kadınlarımız pamuk çapalıyor, elvan elvan yöresel giysileri parlıyor parlak güneş altında.. Irgat başı kadın sallanan çapalara uygun komut veriyor, ne bileyim, belki çapalar komuta uygun olarak sallanıyor, birbirine girmiş!.

«Ha ümmiiii ha.. Ha ümmiii ha... Ha anam ha.. Ha anam haaaa...»

İniyor çapalar «ha» dedikçe ırgat başı, iniyor bereketli toprağa sulu Devlet toprağına çapalar kızgın güneş altında.. Kadınların, salt gözleri açık, örtünmüşler iyice yakıcı güneşten korunmak için.. 11 saat çalışıyorlar ve 15 lira alıyorlar 11 saatte !. Bir de öğle yemeği!

Paydos düdüğü çaldı kadınların başı buyur etti gaz tenekelerinin başına, çöktük bir grupla etli kuru fasulyeye ve de nohutlu etli bulgur pilavına..

Sonra dedi birisi «Bir maşrapa ayranımızı için ey garipler.»

İçtik.

Uğradım sonra Aşağı Ammuşa, Aşağı Ayşok, Yukarı Ayşok, Ellobello, Suf, Muratlı, Şavato, Humeyre, Yukarı Humeyra, Maden Köylerine ardı ardına..

Yürek dayanmaz!.

Yukarı Humeyra yirmi hane..

«Kaç kişi var burada yaşayan?»

«Burda yaşayan? Burda yaşayan elli kişşi vardır..»

«Yani topu topu elli kişi?»

«Ellidir, yani bütün diğerleri dağılmıştır..»

«Haaaa, şimdi elli kişi var, ne kadardı eskiden? Dağılmadan önce?»

«Hepsi yüz nüffis vardır..»

«Ne taraftan geldiniz siz?»

«Biz gelmişizdir Suruç tarafından..»

«Nere gitti ötekiler?»

«Kimi gitmiştir Edana'ya.. Kimi bilmem? Her biri bilmem nereye... Her biri gitmiştir bir yerlera..»

«Neden gittiler?»

«Napsınlar? Burada iş var? Aç fakirler.. Aç...»

«Hangi işte çalışırlar acep? Pamukta mı, inşaatta mı, nerede çalışırlar?»

«İnşaat ellerine geçer? Geçse.. İnşaat eline geçerse inşaatta çalışır, ama bişey geçmiyor!.»

«Peki nerede çalışır?»

«Ha vallaaa, dolaşir, kimi Edana'ya.. Kimi İzmir'e.. Kimi bilmem Eydın'a.. Her birisi bir terafa gitmiştir.. Çiftliğe gitse, çiftlik edam almıyor, alamıyor.. Başka da fakir fukara ne yapsın? Ne iş elina geçti, orda çalışıyor..»

«Hayvan var mı sizde? Hayvancılık yapıyor musunuz?»

«Hayvan? Hayvan da az.. O kadar fazla hayvan yoktir.. Hayvan olsaydı, hayvancılık yapardik.. Kimıninin yigirmi koyuni, kimıninin on koyuni öyle bişey işte..»

«Buranın en zengini kimdir?»

«Buranın zengini? Buranın en zengini yoktir.. Kimse yoktir.. Ne bilelim? Damı yani evvi olan? Dam bi işe yaramiyor, isterse yüz dami olsin, dam işe yarar burda? Burada para eder dam? Etmez.. Sanki şehir bura? En fazla hayvani olan dersin? En fazla hayvani olan? İşte vardir yüze kadar var.. Vardir.. Yani en zengini budir.. Senede kaç para mı alır yüze kadar koyuni olan? Yüze kadar koyu-

ni olan alır, geçer eline senede valla alır on bin, onbeş bin alır.. Fakat bütun bunlar masraf oliyor.. Arpa ölçeği ottuz lirra, samanın çuvalı alıyor bu sene var onbeş lirraya çıkmiştir, yigirmi kiloluk onbeş kiloluk tehlizler, çuval mesala.. Öle bi şey.. Çok masrafa gider.. Masraf olmasaydi yani idara midara mesela her şeye, eyice temin ederdi...»

«Arazin var mı senin?»

«Arazim? Arazim yoktir.. Burası hökümatın malidir, Hazine.. Bütün köylüler ekip biçiyor, meselâ ki biçiyor fakat kendisinin üzerine tapulu değildir, hazine malidir.. Valla icarı micarı yoktir... Bazen verirler.. Hazineye verecek.. Başka kime verecek? Bazen vermiyorlar, çünkü elinde bi şey yoktir, kalmıyor, alamıyor, kuruş perra yokki mesela icar verecek?»

«Senede ne verirler meselâ?»

«Yani bu durumda?»

«Heye, bu durumda..»

«İşte bu durumda bi şey alamıyor.. Geçen senne yine alamamiştir.. Evvelki senne? Evvelki sene hiç bi şey veremiyordur, çünkü fakir fukara, kendisi meselâ kendi ihtiyacını göremiyor, temin edemiyor, etmiyor, hökümete bi şey verecek? Vereme. yecek, çünkü yoktir.. Öyle perrasızdir..»

«Kaç dönüm ekilip biçiliyor böyle parasız?»

«Kaç dönnüm ekiliyordur? Valla yüz dönüm, yüzonbeş dönnüm, her bir eve bu kadardir.. Susuz arazidir..»

Köyün yöresinde üç su deposu gördüm.. Etrafı yeşil!. Anlattıklarına göre burada örnek sebzecilik deneniyormuş!!!.

Muratlı köyünde...

«Peki ne ekiyorlar oraya bileniniz vardır?»

«Valla tomates ekiyor, bilmem ne ekiyor, kaç senedir ekiyor kaç senedir öledir, fakat diğer öte köyler susuzdir..»

«Peki bol su çıkıyor mu? Size vermiyorlar mı o bol sudan?»

«Artezyen.. Bol çıkar su, suyu boldir..»

«Bize? Valla vermiyorlardir.»

«Neden?»

«Biliriz nedandır? Vermiyorlardır bize.. Aha bizim köyde artezyen vardir, su deposu da yaptı, geldi geçen senne fakat bunlar kurur.. Su motoru vermediler hokümat.. Heya vermedi.. Motor getirecekti, motor getirmedi heyeee.. Kuyu çoktan açilmiştir on..»

«Ne? On yıl mı? Anlamadım, yani on yıl önce mi açıldı bu kuyu?»

«Heya.. On senne evvel açilmiştir, altmişbirde kuyu açilmiştir, askeriya, deposu da iki senne evvel yapılmıştir, motor hiç bir senne gelmemiştir!.»

Bir koyun meledi, yanık..

1967 yılında 5.022.920, 1968'de 5.049.006, 1969'da 4.943. 736, 1970 yılında da 4.814.172 baş hayvan öldü. Bu, elbette «kayda geçen»lerdir!:

«..... Ancak İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtildiği gibi, bu ölümler, daha çok yavru ve genç hayvanlarda bakımsızlık ve yemsizlik nedeni ile husule gelmektedir.

Yem durumu: İhtiyaç Kaba Yem: 5.5 (milyon ton) kesif yem: 17.2 (milyon ton) Karşılanan: Kaba Yem 17.1, kesif yem 3.5 milyon ton.»*

(*) İçel Bağımsız Milletvekili Celal Kargılının bir yazılı soru önergesine Tarım Bakanı İlyas Karaöz'ün 13.11.1972 tarihli cevabından.

KALAN SAĞLAR BİZİMDİR!.

Koyunlar, kuzular, genç hayvanlar da öledursun, kalan sağlar bizimdir!.

VUKUAT VAR KILIZTEPE'DE..

Postanede bekliyorum..
Birisi, «Kızıltepe'de vukuat varmış» dedi..
Atlayınca arabaya, tarlalardan, ara yollardan...

«MARDİNLİ KADININ ŞALVARINDA 8 TABANCA ÇIKTI

İZMİR — Kadife Kale semtinde oturan 35 yaşındaki Ferruze Doğan adında Mardin'li bir kadın, memleketine gitmek için geldiği Santral Garaji'nda şüpheli hareketler yapınca, Malî Polis tarafından çevrildi. Kucağında çocuğu da bulunan kadının üzerinde yapılan aramada şalvarının içinde 8 adet tabanca bulundu. Ferruze, tabancaları kuş avlamaları için Mardin'deki akrabalarına götürdüğünü iddia etti ve «Ben de tabanca ile iyi kuş avlarım» dedi. (Gün gazetesi)»

Türk - Irak sınırları arasında Batı'ya doğru uzanan ve Cizre yöresinde Dicle nehrine dayanan Hakkâri sıra dağları şeridi, Dicle'den sonra Batı yönünde uzar gider.. Mazıdağı adını alır, Mardin

ilini Doğudan Batıya kapsar. Bu dağlar Cizre ile Mardin arasında sınır boylarında ve çöle hakim bir durumdadır yüksekliği bin-binbeşyüz metre arasında değişir.

1450 metrelik bu eşiklerden birisinin üzerinde ovaya bakan bir kent vardır, adına Mardin derler.. Mardin'in, Kızıltepe ile Göllü köyü arasında da Abdülaziz Dağı yükselir, görkemsiz...

Mezepotamya'nın Kuzeye devamı olan Kızıltepe; Mardin, Nusaybin, Cizre ve Silopi ovaları alabildiğine geniştir, Mardin ili önlerinden başlayıp Nusaybin'e kadar devam eden 800 kilometrelik bu ova alanı bir «tahıl ambarı»dır..

Gölcükten doğan Dicle, dolanı dolanı Kuzeydoğu'dan Diyarbakır'ı, Doğu'dan da Siirt'i Mardin'den ayırır, Cizre'ye kadar derin ve sarp bir araziden geçip Cizre yakınlarında yurt topraklarından ayrılır, çıkar..

Habur, Çağ-Çağ önemli sularıdır bu bölgenin..

Nice köyde insanlar yağmur birikintisi suları içer, kilometrelerce uzaktan tenekelerle, kırbalarla taşır suyunu!.

Türkiye'de 5000 köyde yapılan «Modernleşme Eğilimleri» araştırmasında % 25.8'i su, % 21.9'u yol, % 6.7'si elektrik, % 5.9'u toprak ve % 3.9'u okul istemiştir.

Mardin'de 91 köy şahsa, aileye, sülâleye aittir!.

Türkiye'de tarım alanlarının kadastro kayıtlarının çıkarılmasına ve tapulanmasına 520 yıl önce Fatih Sultan Mehmet tarafından başlanmış, Cumhuriyet döneminde iki kere yasa çıkarılmasına karşın, toprakların % 60'ının hâlâ kaydı bulunmamaktadır!.

67 ilden 5'inde kadastro çalışması ise hiç yapılmamıştır. Bu iller Siirt, Hakkâri, Artvin, Ağrı ve Mardin'dir..

Mardin'de toprak işleyen ailelerin % 4.5'i toprakların % 49.7'sini işlemektedir!. Güney Doğu ve Doğu Anadolu'nun 26 ilinde 239 köy kişilerin malıdır, 2552 köy ailelerin, 197 köyde sülâlelerin!. Diyarbakır'da ailelerin % 6'sı toprakların % 63'üne sahiptir!..

Mardin'de tarımla uğraşan köylünün %41'inin, Diyarbakır'da % 47'sinin Urfa'da % 54'ünün hiç toprağı yoktur!.

İLK KEZ YAYINLANAN BAZI RAKAMLAR

1970 yılı itibariyle Mardin Merkezinde 73 parça 6020 dönüm, Cizre'de 68 parça 1327 dönüm, Derik'te 70 parça 17726 dönüm Gercüş'de 89 parça 266 dönüm ve KIZILTEPE'de 69 parça 20 BİN 341 dönüm, Mazıdağı'nda 38 parça 61637 dönüm, Midyat'ta 4 parça 45 dönüm, Nusaybin'de 180 parça 24703 dönüm, Silopi'de 20 parça 24274 dönüm, toplam olarak 200.000 dönüm, bilinen «Hazine toprağı» vardır, kayıtlı!. Aslında 2 milyon dönüme yakın kültür arazisi vardır bu il'de, pek azı kadastro görmüş, devede kulak ve çoğunluğu «ihtilaf»lı!.

Ve KIZILTEPE'de 108 parça olan 76 bin 628 dönüm arazi de anlaşmazlıklıdır, kadastro gördüğü an bu rakamın 700 bin dönüme çıkacağını bildiriyor ilgililer..

Mardin'in uğraşısı tarımdır..

Yılda üç ay çalışır insanlar, tarımla uğraşan

insanlar; sonra beklerler gelecek yılın üç ayını!. Çalışmak için...

Tarım alanının % 86'sını tahıl tarlaları kapsar. Arazinin çoğu dağlık olan Mardin'in kültüre uygun arazisi % 52.9'u geçmez!.

Mardin'in 11 ilçesi, 12 bucağı, 15 belediyesi ve 719 köyü vardır. Garibandır ilçeleri, Cizre, Derik, İdil, Mazıdağı, Midyat, Nusaybin, Ömerli, Savur ve Kızıltepe..

Cizre'de aile yaşantısı büyük aile biçimindedir, her şey kocaya bağlıdır, kadının hiç mi hiç söz hakkı yoktur, kadınların yarısından çoğu komşuya bile çarşafla gider!. Derik'te halk, çiftçilikle uğraşır, geleneğe göre ekilir-biçilir topraklar... Dört kadın alabilir erkek imam nikâhıyla!. Kadınlar durmadan çocuk doğurur, diğer işleri yanısıra.. Gerçüş, tam fukara bir ilçedir, unutulmuş.. İdil'de dört dil konuşulur... İnsanlar, diğer ilçelerde olduğu gibi aslı toprağa dayanan nedenlerle, ölür, öldürür, öldürülür, kan davaları sürüp gider, yenileri doğar!. İlçe merkezlerindeki yurttaşların çoğu ve dört büyük köy Süryani Kadim, Ortodoks, Katolik mezhebindendir.. Çalışkandır bunlar, insanları ve huyları güzeldir, dört kilise bir cami vardır İdil'de.. Mazıdağı'nda okuma-yazma oranı % 11'i bulmaz!. Her şeyden yoksundur.. Midyat, Savur, Ömerli, Silopi elmanın yarısı gibidir birbirleriyle.. Nusaybin kurtarmıştır kendisini biraz, Kızıltepe daha ileri bir yaşam içindedir.. Evlerin yarısından fazlasından içme suyu vardır, akar, yarısında elektrik, 20 kilometrelik bir asfalt yolla bağlanır Mardin'e... İlçe merkezi ile köylerde bulunan ailelerin yarısından biraz fazlası çiftçidir, evlerin

% 90'ı kerpiçtendir, ilçede ortalama aile büyüklüğü 6 - 7 nüfusludur..

Bölgede çoğunluk cuma günü iş yapmak, çamaşır neyim yıkamak, çarşamba ve cumartesi günleri hamama gitmek, içerde tırnak kesmek günahtır!. Şeyhlere gitmek, muska yazdırmak, mezar taşlarına, yatırlara çaput bağlamak ve bunlara bağlı olmak, inanmak yangındır!.

Başlık derdi burada da vardır.. Bazı köylerde yüzbin lirayı bulur başlık parası!.

Ve bura halkı çocuğu sever, sevdiği içindir ki doğum oranı yüksektir!. İnsana her zaman gerek vardır bu bölgede.. Kan davaları durmadan tırpanlar insanları, bu yüzden gereklidir insan, yani süreli kurban!. Çocuk!. Olsun ki büyüsün, ölsün, öldürsün, öldürülsün!.. Dinsel yaşam da baskındır.. «... Çocuğu veren Allah'tır, onun için rızkını da birlikte gönderir, Allah'ın işine karışılmaz!.» Bakarsınız eline 250 lira geçen bir Devlet kapısı çalışanının evinde 7 - 8 can bulunur, boğuşurlar yaşamla!.

Nice çocuk babasızdır, öldürülmüştür babaları!. Nice çocuğun kardeşi, ağabeyi, dayısı, amcası yoktur! Öldürülmüştür kan davasında ve kendileri adaydır öldürülmek için!.

Mardin Yatılı Bölge Okulu'nda 8 yaşındaki A. K. düşünceliydi, gidiyordu dalıp dalıp.. Ne düşünüyordu acep bu bebe? Hiç.. Kızıltepe'de de sık sık adam, adamlar öldürülür.. Bunlar «Kan davası» diye yansır gazetelere, üç beş satırla.. Kan davası.. Şu şunu şu kadar el ateşle öldürdü, şunun şusu da şunu yedi el tabanca kurşunuyla delik-deşik etti gibilerine!..

Kızıltepe'de yine birileri birilerini öldürmüş..

Sekiz yaşındaki bebe, olaylara karışan bir bölümün köylüğündenmiş.. Kimi kimsesi kalmamış, kimi kimsesi!. Babasını çoktan vurmuşlar!. Anası Diyarbakır'da yeniden varmış kocaya.. Bebe öğrenci, Bölge Yatılı Okulunda.. Okul tatil olunca, alır bebeyi bir düşünce.. Nere gidem? Korkulu düşler görür olmuş.. Sıçrarmış uyurken!. Tatlı tatlı derin uykularda, zehir zıkkım olmuş uykuları son günlerde.. Nere gidem?

Emir emirdir, köye gitmesi gerek!.

«Ne yapacaksın köyde? Gitmesen olmaz mı?»

Olmalı oralı.. «Hiç» dedi.. «Hiç.. Ya öldürürler, ya da sağ kalırım!..»

Belki, rüyasında cinden, şeytandan, matematik öğretmeninden korkuyordu, bir şeyden korkmuyordu, ölümden!. Ölmek.. Ya da ölmemek.. Ne fark var arada? Farklı değildi niceleri gibi, kendince.. Beşikten başlar bunlara alışmak, beşikten.. Ölmek ya da ölmemek.. Farksız ikisi de!.

Mardin Bölge Yatılı Okulu'nda bir bebe daha var.. 9 yaşlarında C.K. Cin mi cin, pırıl pırıl bir «zekâ!.» Kalktı mı sabahları ranzadan, ellerini götürür gözlerine, çapaklarını silerken haykırır:

«... Haydi bakalım, çıkartın yirmibeşleri!.»

Karşı koyamaz diğer bebeler, isterse kosunlar, «duman» eder ortalığı!. Geçenlerde kovdular okuldan, «çanak-çömlek yürüttü» diye.. Bebeler kurtuldu mu «yirmibeş kuruluşlarının söğüşlenmesinden?» Hayır.. Çıkar bir başkası, hemen alır yerini berikinin!. Birisinin «söğüşlemesi», «buyruk etmesi» doğaldır da ondan!. Yapısıdır bölgenin.. Bir söz geçireni olacak, sahibi, koruyanı, güvencesi.. Olmadı mı kurtlar, kuşlar yer sonra.. N'ider «Hokümata» işi düşende? Koruyanı, güvencesi ol-

sun da alsın isterse sırası gelende canını, malını ve dört yılda bir «ireyini».

Mardinin Derik ilçesinde yazımsız hazine topraklar'ı vardır, sadece 70 parçada 17728 dönüm.. Bilineni bu!. Kadastro uğramadı ki daha!.

Derik'te bir aşiret var, Rutan'lar.. Derik'in Atlı Kanco köyünde Hanco'lular yaşar..

Abdülhamid, halkı birbirine kırdırmak için, çıkarlarını ve çıkarcıların çıkarlarını korumak için Hamidiye Alayları kurdurmuştu, tam 36 Alay!. Egemen sınıfların çıkarlarını korumak ve de Padişahın.. Bu amaçla kurdurulan Hamidiye Alaylarının bir tanesini de Dördüncü Ordu Müşirliğine atanan Çerkez Mehmet Zeki Paşa kurdurdu Erzincan'a gelerek.. Doğu illerinden Kormança «şube»sine bağlı aşiretler arasında Hamidiye örgütü kurmak üzere buyruk verdi Mirliva Mahmut Paşa'ya.. Mahmut Paşa, Van, Malazgirt, Hınıs ve Varto'ya uzandı.. Kormanço Şubesi, Mil ve Silif adlı iki partiye ayrılmıştı. Bu partilerin her birine bir aşiret mirlivalığı ile beher alay komutanına kaymakam rütbesi verildi!. Mil Partisinin livası, Viranşehir bölgesindeki çöllerde bin çadırlık aşiretiyle dolaşan Milan aşireti reisi İbrahim Paşa idi..

Alay paşalarına, kaymakam ve subaylarına Padişah hazinesinden (!.) dolgun maaşlar ve armağanlar verilir idi.. Sultan Abdülhamid, İstanbul'da yanına gelen bu aşiret liva ve de kaymakamlarına rütbeler, nişanlar, kılıçlar armağan ediyor, topraklar bağışlıyordu.. Hamidiye alayları da kan kusturuyordu Güney ve Güneydoğu Anadolu insanlarına, yoksullara..

Varto'da İbrahim ve Zeynel işte bu amaçla baş kaldırmışlardı yıllar yılı!.

Derik ilçesinde Rutan aşireti yaşar. Derik'in Atlı Kanco köyünde Kanco'lular.. Vuruşurdu bu insanlar, savaşlarda değil!. Toprak ve çıkar kavgasında toprak olurlardı.. Kimileri askerlik bile yapmamıştı, yapmıyordu.. Dedeleri Hamidiye Alaylarında komutanlık yapmıştı!. Nişanları vardı kocaman kocaman.. Aşiret alaylarının «mensup»ları olmakla övünürler.. Aşiretin, aşiretlerin «biz»lik duygusu ise her şeyin üzerinde.. Kıvançları, tasaları, hep, ama aşiret için!.

«BİR KADININ GÖĞSÜNDE 3 TABANCA BULUNDU

MİDYAT — Midyat ilçesinin Köse köyünde Ziynet Sağlam adında bir kadının göğsünde 3 tabanca çıkmış ve gerekli soruşturma başlamıştır.» (24 Haziran 1974 _ Gazeteler)

Kadına silah çekmek, aşağılık bir iştir Doğu'da.. Kadına silah çekilmez, bu yönden kutsaldır kadın.. Kadın tarlada, yatakta, ağılda, su başında, aşta her işte erkeğin buyruğundadır ve «yöresel savaş»ta.. Namus belâsı olmazsa silah doğrultulmaz kadına.. Kadın, erkeğinin yanındadır silahlar çekilende..

Geniş toprak sahipleri devamlı çatışma halindedir, bitmez tükenmez... Aşiret başları, birbirlerinin her türlü gücünü yok etmek için, etmediklerini komazlar, önceleri halkı birbirine kırdıran aşiret başları şimdi birbirlerinin başları için vuruşmadadır! Bu yönden de ezilmektedir fukara halk.. Her şeyidir aşiret, onların her şeyi.. Bir düşmanı

mı var öte partide, geçer karşı partiye.. Ağası beyi mi geçti, geçer o da sormadan, hazırdır çoktan... Düşman taraflar parti, siyasal parti değiştirdi mi, partilerin dengesi de değişir!... Köylerde tarafsız olmak zordur, geçeceksin, olacaksın bir safta, yaşatmazlar, yaşayamazsın ortadan.. Karıştırırlar bir olaya, silahlar çekilir ve köy birbirine girer!. Girdirilir!. Herkes kendi düşmanına koşar, bulur!. Kadın, erkek, çoluk çocuk silaha sarılır!. Vurulur insanlar, düşerler damlardan, bacalardan!. İki taraftan da düşende insanlar damlardan, bacalardan, kadını yanındadır ateş yağmuru altında!. Birbirlerine «helhele» çeker kadınlar, karşılıklı, onların yani erlerinin yiğitliklerini simgeleyecek, coşturacak haykırışlar içindedir kadınlar, tekerlemeler, yiğitlik coşkusu verecek sözler sarar ortalığı, silah sesleriyle karışık,. Köpekler havlar, ulur... Barut kokar köy yeri, kadınlar da kapışır, sözle, taşla sopayla, erlerinin yanı sıra ve ölüler kalır yerlerde, yenilen taraf terkeder gider, topraklar.. bağ bahçeler kalır, bu yeter ganimet olarak!.

Geniş Hazine topraklarındaydı aşiret başlarının o doymaz gözleri yıllardır, beylerin, ağaların, yıllardır ekip biçerler bu devlet topraklarını ve vuruşurlar bu topraklar için, durmadan!.

Mardin - Urfa yolunun 57. kilometresinden eğer gece geçerseniz, yolun bir yanında ışıl ışıl bir köy görürsünüz.. Ve kocaman bir yapı.. Bu koca yapı 268 yıl önce yaptırıldığı söylenen «Atlı Kanco Şatosu»dur.. «Atlı Kanco» da derler.. Işıkları görünce mutlanırsınız, uygarlık gelmiş köye, diye!. «Kasr-ı Kanco» da derler bu yapıya.. Kaleyi andırır bazı köşeleri, mazgallar vardır, zindanlar, geniş sofa'lar, konuk odaları.. Özel bir jeneratörle aydın-

latılır Kasr-ı Kanco ve yöresi, evler... Atlı Kanco yöresinde bereketli topraklar vardır ve Kanco'ların hısımları da olan Necimoğulları, beş bin dönüm olduğu bildirilen bu toprakları ekip-biçerler, yedi köyleri vardır aynı amaçla kullanılan, her şeyi ile!.

Necimoğulları ile yine köklü bir topluluk Karahanlı'lar yine toprak için çatıştılar, on kurban verdi Karahanlı'lar!. On can, on insan!. Paralar, kan paraları alındı, kızlar verildi, aileler barıştı!. Burada salt insanlar değil, topraklar da evlendirilir!. Derik, yine de kana bulanıyor her yıl, yıllar yılı..

Kasr-ı Kanco'nun başı, Abdurrahim adlı bir yiğit delikanlı.. Aşiretin başı, her şeyi..

Babası Hacı Sinan, halktan, sade bir kişi imiş.. Dedesi sevmiş Sinan'ı, kömürcü Sinan'ı, tutup vermiş kızını!... Ama horlanırmış Hacı Sinan yine de!. Halktan sade biri ya.. Adam dediğin Hamidiye Alaylarından nişanları, fermanları, beratları, Padişahın verdiği armağanlar olmalı, soylu olmalı yani!. Gerisi fos!.

1968 yılında Derik Belediye Başkanlığına Mahmut Önen seçildi.. Seçilmesi gerekiyordu da ondan!. Şeyhler, ağalar, beyler, örümcek ağı gibi kurarlar örgütlerini, kendilerine bağlı candan kişilerle.. Bir köyde, en ileri gelenin muhtar bile seçilmesi az görülür, nüfuzlu kişi seçtirir istediğini, Önen'i de Abdürrahim Türk seçtirmişti o yıl..

Bölüşemiyordu aşiretler bereketli hazine topraklarını!. Adamlar ölüyor, öldürülüyordu!. Kasr-ı Kanco'nun kızlarından Türkân Hanım'ın geniş toprakları vardı, Necimoğulları intikam almak istiyordu Türk'lerden!. Fısıldamalar dolaştı durdu

ilkin, Türkân kaçmış Necimoğulları'na! Olur mu bundan daha soylu bir intikam!. Yani bir evlenme olacaktı, bir erkekle bir kadın evlenecekti, yani sıra kadının toprağıyla, erkeğin toprakları, onlar da evleneceklerdi, birleşeceklerdi yani!. Daha güçlü olacaklardı..

Türk'lerin «Aşiret Meclisi» toplandı!

Ahmet Necimoğlu, Türkan Hanım'a bir ev tuttu, etrafına silahlı nöbetçiler dikildi, kuş uçurtmuyordu bunlar, kuş uçurmuyorlardı evin yöresinde, sıkıysa uçsun bir kuş, tek elde düşürülürdü yere çakılırdı toprağa, böylesine ustaydı nöbetçilerin elleri ve de gözleri ve sinirleri.

Beşir Türk, halasını ziyarete geldi, gelir a, haladır.. Türkân Hanım namaz kılıyordu, birden silah patladı ardı ardına, hala kaldı olduğu yerde ve kanlar içinde, bir kadın öldürülüyordu, ama «namus belâsına» olurdu bu!. Türkân Hanım'la, Ahmet Necimoğlu'nun bedenlerinin ve topraklarının birleşeceği gün oldu bu iş, öldürme.. İkisi de olmadı!. Oldurulmadı!.

Abdürrahim Türk 1937 doğumludur.. Ortaokulu bitirmiştir, her tutum ve davranışıyla, uygulamasıyla dedelerinin törelerini, görenek ve de geleneklerini sürdürmededir.. Babası kömürcü Sinan halk'tan biridir, sade halktan biri.. Üç karısından da altı çocuğu olmuştu..

Adaylığını koydu 1969 genel milletvekili seçimlerinde.. Derik'te tutarlar kurşun yağmuruna, kurşun.. Yara alır, kimi kurşun kemeri arasına girmiş, girememiştir karnına, kimi kemerin tokasına toslamıştır!. Görür kendisine çiçek değil, kurşun atanları, ama «yiğit»lik parayla değildir, «görmedim» der, sorulunda!. «Kan davası da gütmeyece-

ğim, bitsin bu ikilik, bitsin bu kötü gelenek, görenek, huy!.»

Ama bitmez!.

Abdürrahim Türk, iktidardaki partiye girmiştir, Adalet Partisi'ne, böyle gereklidir.. Kansız da kırılır karşı tarafın egemenliği, bu usulle de kırılır!.

Ve Zerovo köyünde de, Derik ilçesinin bu köyünde de bereketli hazine toprakları vardır ve karşı taraf ekip-biçmededir bu bereketli hazine topraklarını..

Kendi eliyle yazar Abdürrahim Türk dilekçeyi:

«10 Numaralı Toprak Tevzi Komisyonu Başkanlığına,

Zarova köyünden olup, hiç toprağım yoktur.. Münasip görülecek şekilde toprak alabilmem için gerekli işlemin yapılmasını arzederim..»

Zarova köyünden falan oğlu falanca, falan oğlu falanca..

Abdürrahim Türk, iktidarın bir kişisiydi, açılıyordu tüm kapılar.. Siyasal gücü de kazanmıştı, bağımsız olarak seçimi kazanmış, sonra girmişti Adalet Partisi'ne.. Kolluyordu topraksız köylüleri, buydu görüntü.. Çökecekti karşı aşiret, bu topraklar dağıtılınca!

1969 yılının onuncu ayının sonuna doğru Zarova köyünde silahlar patladı, Toprak Komisyonundan toprak isteyen Zarova köyünden Şaban Aktıran ve Tahir Ergin «kurşuna dizildi»ler!. Ve Abdullah Karagül.. Abdullah delik deşik olmuştu kurşunlarla, kevgire dönmüştü bedeni ve kalıvermişti olduğu yerde! Eli silahlılardan Abidin Özyıldız, Şeyhmuz Özyıldız ve Nurullah Özyıldız, bağırırlarmış bir yandan:

«Siz mi istediniz toprak? Alın size toprak!»

Vermişler kurşunu, vermişler kurşunu!.

Ama, bedeni «kalbura» «Kevgir»e döndürülen Abdullah ölmemişti, felç olmuştu, kalmıştı öyle!. Zamanla kapandı yaraları, konuşmadı.. 30 bin lira «kan parası» mı ne verilmişti kendisine? Neden konuşsundu ve sesi kesildi Abdullah'ın tek görgü tanığının, konuşmadı, konuşamazdı da..

Tam yedi kişi kurşunlanmıştı bu topraklar için!. «Kimdi toprak isteyen?» «Benim» demeye vakit kalmadan, silahlar döküyordu insanları yere, patır patır!.

Güçlü avukatlar vardır, çekip alınır yakalananlar.. Beydir, ağadır, şudur budur, kurtardı mı adamını mapis damından, gücü artar, yanısıra oyu!.

Delil yoktur, görgü tanığı da yoktur, Özyıldız'lar bırakıldı «selbes»!.

Abdürrahim, peşini bırakmadı bu toprakların.. Yoksul köylüye dağıtılacaktır bu topraklar, neden başkaları kullansındı? Haberler gelirdi kendisine «Gel barışalım.. Gel aramızda halledelim..» gibilerine..

Yanaşmadı..

Anlatırdı Parlamento kulislerinde, bi-hoş şivesiyle.. Bir hoş söz ederdi yoksul köylüden, köylülerden.. Kan davasının «vahşet»inden... Kendi «partidaş»larının ettiklerinden.. «Nasıl düzelecek bu işler?»

«Almalıdır bu hazine topraklarını yoksul, ihtiyaç sahibi köylüler..» Girilir çıkılırdı Bakanlıklara.. Genel Müdürlüklere.. Durur mu karşı taraf? Onlar da biliyor Bakanlıkların, Genel Müdürlüklerin yolunu!.

«...Dağıtılmak istenen araziler için dava açılmıştır. Bu nedenle dava sonuna kadar dağıtımın yapılamayacağı...»

Kaynıyor Türkiye Büyük Millet Meclisi... Devlet Başkanı Cevdet Sunay'ın görev süresi «iki yıl» daha uzatılacak!.

CHP Uşak Milletvekili son olarak «Red» diye bağırınca, üyeler sallandılar, Parlamento sallandı.. İstem reddedilmişti ve Abdürrahim Türk Partisi'nin Grup kararına karşın, gelmemişti oylamaya, katılmamıştı bu isteme.. Kimileri, «berberdeydi, tıraş oluyordu» dediler. O, «Bilerek gelmedim» dedi, dobra-dobra..

Takvimler 1973 yılının nisan ayını, günlerden 19 perşembeyi gösterir.

Kızıltepe'de, «Zarova Köyü olayının duruşması» var..

Abdürrahim Türk, «Grup kararına karşı geldiği cihetle, Partiden kesin ihraç istemiyle Yüksek Onur Kurulu»na verilen bu milletvekili arabasından inip bir arkadaşının dükkânına uğradı.. Sonra dükkânlar dolusu selâmlaşma sürdü.. Merhabalar birbirini kovaladı, «Hoş gelmisen»ler..

Saatler, 18.25'i gösteriyor.

Türk, özel arabasına bindi..

Kapıları örttü, camları kapatıyordu ki Kızıltepe'de «Urfa Caddesi» silah sesleriyle doldu!.

Ve aynı günün akşamı rotatifler gazete bobinlerini döndürüyor, çıkışlardan gazeteler ellişer, yüzer akıyordu iri manşetlerle:

«MARDİN MİLLETVEKİLİ ABDÜRRAHİM TÜRK ÖLDÜRÜLDÜ...»

ÇETİN ALTAN'A YAZIK OLDU!

«... Tanınmış solcu yazarlar (ki hiç biri solcu olduklarını inkâr etmiyorlar) Doğan Avcıoğlu, İlhami Soysal, Turhan Ilgaz, Oktay Akbal, Fikret Otyam, Nadir Nadi, İsmail Cem, İlhan Selçuk, Mustafa Ekmekçi her gün karşımızdalar.. Bunların yazı yazmaları önemli değil.. Önemli olan, Türkiye'nin en anarşik ortamında neleri yazıyorlarsa, hadiselerden asla ders ve ibret almadan bugün de aynı yolda bulunduklarını göstermeleridir. İçlerinden biri eksildi: Çetin Altan!.» (TEKİN ERER . SON HAVADİS, 24 Haziran 1973)

BU, NAMUSTUR / KÜNYEMİZE KAZILMIŞ; BU DA SABIR / AĞALARDAN SÜZÜLMÜŞ...

Artık, halkı halka kırdırmanın zamanı mı geçmiş ne, birbirini öldürüyordu «baş»lar.. Derik ilçesinde ağalık ve politik nedenlerle çıkar nedenleriyle beşer yıl arayla başlamıştı daha büyüklerin öldürülmeleri.. On yıl önce Derik Belediye Başkanı Abdülkadir Ural, beş yıl sonra da yine Derik Belediye Başkanı Abdülkadir Önen, hani Abdürrahim Türk'ün seçtirdiği, Önen, öldürülmüştü!.

Öldürüyordu insanlar birbirini, su yüzünden, toprak yüzünden, dengenin, düzenin bozukluğundan aslında..

MARDİN'DE 10 AP'Lİ CHP'Lİ MUHTAR ADAYINI ÖLDÜRDÜ

MARDİN — Mardin'e bağlı Midyat'ın Köse köyünde particilik yüzünden işlenen bir cinayette CHP'li muhtar adayı Ferhun Aktürk AP'li oldukları bildirilen 10 kişi tarafından delik deşik edildi.

Cemil, Esin, Yusuf, Salih, Aksoy, İbrahim, Nail, Bedir, Hamdi, Erdoğan, Halil ve Ali Sağlam adlarındaki şahıslar aranmaya başlandı. (Gün Gazetesi - 19.6.1973)

ARAZİ YÜZÜNDEN İKİ KÖY HALKI ÇATIŞTI: 3 ÖLÜ

AKSARAY (Niğde) — Mamasun Barajı suyunun azalması nedeniyle ortaya çıkan arazi üzerinde hak iddia eden iki köy arasında çıkan çatışmada; üç kişi ölmüş, iki kişi de ağır şekilde yaralanmıştır. Edinilen bilgiye göre; kuraklık nedeniyle Mamasun Barajının suyu azalmış, bu arada baraj gölü kenarında 15 - 20 dönümlük bir arazi meydana çıkmıştır. Bu arazi üzerinde Ma-

masun ve Apşar köyü halkı mülkiyet iddia etmiş ve taraflar arasında anlaşma sağlanamamıştır. Nihayet önceki akşam saat 19.30 sıralarında iki köy halkı işi silahlı mücadeleye götürmüştür. Çatışma sonunda Apşar köyünden Yunus Koçak, oğlu Hikmet Koçak ve Arif Altın vurularak öldürülmüştür. (THA) 12.6.1973

«Kızıltepe'de vukuat varmış...» dedi birisi Ceylanpınar postanesinde telefon beklerken..

Atlayınca arabaya, tarlalardan ara yollardan iniverdim Kızıltepe'ye..

Kızıltepe'ye giren tüm yollar tutulmuş.. Giriş-çıkış yasak!. Jandarına ve de polis kaynıyor Kızıltepe'de!. Polis araçları vızır vızır.. TIR kamyonları dizelenmiş yollara, kamyonlar, otobüsler, minibüsler, taksiler, özel arabalar.. Bakıyor yabancı şoförler, şaşkınlıkla.. İsyan mı var?

«Bir numara yirmiş beş numara.. Bir numara yirmibeş numara..»

«... Yirmibeş numara?. Bir numara?»

«Yaralı hakkında bilgi istiyorum.. Tamam...»

«Bir numara.. Yirmibeş numara?»

«Yaralıya kan veriliyor, değişiklik yok.. Tamam...»

«Anlaşıldı.. Tamam..»

«Oniki numara bir numara?»

«Bir numara, oniki numara...»

«Tır kamyonları için gerekli düzeni aldık. Arabalarımızın eşliğinde istedikleri yöne, yol verilecek tamam..»

«Anlaşıldı.. İhtiyaçlı olup olmadığını da sorunuz.. Tamam..»

«İhtiyaçları sorulup, yerine getirilecektir.. Tamam..»

Mardin Valisi Ergun Gökdeniz, Kızıltepe Kaymakamlık odasında elinde telsiz, birinden ötekine buyruk veriyor, durmadan çalan telefonlara da yetişiyor..

12 Haziran 1973 tarihli gazetelerin başlıkları, yine en irisinden ve karasından harflerle dolu.. Rotatifler daha hızlı dönüyor, gazeteler geliyor çıkışlarından, ellişer yüzer:

«ÖLDÜRÜLEN MİLLETVEKİLİ TÜRK'ÜN YAKINLARI İLE HASIMLARI ARASINDA SİLAHLI ÇATIŞMA OLDU 10 KİŞİ ÖLDÜRÜLDÜ»

MARDİN (THA) — Mardin cezaevinde yer sıkıntısı çekilmekte, bir yatakta üç kişi yatmaktadır. Mardin cezaevine iki ay içinde 60 tutuklu getirilmiştir. Yeni tutuklularla birlikte Mardin cezaevinin mevcudu 325'dir.. (Gazeteler)

1957 yılından 1971 yılının ilk altı ayına kadar Türkiye'de 55.361 «adam öldürme cürümleri ile ilgili» dava açılmıştır.

1957'de 2165, 1958'de 2307, 1959'da 2450, 1960'da 2612, 1961'de 2962, 1962'de 2989, 1963'te 3575, 1964'te 3111, 1965'te 3783, 1966'da 4410, 1967'de 4710, 1968'de 5391, 1969'da 6448, 1970 yılında da

5510, 1971 yılının ilk altı ayında ise 2918 dava açılmıştır adam öldürmeyle ilgili!.

Ve 1934 yılından 1971 yılına kadar 308 kişi idam edilmiştir.

Ve 1926 yılından 1971 yılına da 32.856 tutuklu, 67.893 hükümlü, 1971 yılında 92.380 tutuklu, 93.268 de hükümlü girmiştir cezaevlerine..

TOPRAK ANLAŞMAZLIĞI YÜZÜNDEN BİR AŞİRET REİSİ ÖLDÜRÜLDÜ

VİRANŞEHİR — Meskinan köyünün ağası Şeyhmuz Özkan, yaylım ateşine tutularak öldürülmüştür.

55 yaşındaki ağa, meçhul kişiler tarafından açılan yaylım ateşi sonunda öldürülmüştür. Gaso Oğulları aşiretinin reisi olan Şeyhmuz Özkan'ın toprak anlaşmazlığı yüzünden öldürüldüğü anlaşılmıştır.. (THA - 13 Haziran 1973 - Gazeteler)

Şeyhmuz Özkan, bilinen kişilerce öldürülmüştü oysa!.

İKİYE AYRILAN KÖY HALKI 3 SAAT ÇARPIŞTI 1 KADIN ÖLDÜ 5 KİŞİ YARALANDI

VAN — Merkeze bağlı Güveçli köyünde halkın ikiye ayrılarak çatışması sonunda 1 kişi ölmüş, 5 kişi de ağır şekilde yaralanmıştır. Olayda, Abdülhadi

Arar'ın önüne geçen kız kardeşi Ayşe Arar ölmüş, diğerleri ağır şekilde yaralanmıştır. (13 Haziran 1973 - Gazeteler)

Ve 1973 yılının haziran ayının 11'inde, pazartesi günü, Cumhuriyet Gazetesinin Diyarbakır muhabiri Mehmet Mercan bağırıyordu telefonda Kızıltepe'de, bağlandığı İstanbul'da:

«Yazın lütfen:

Mahreç, Kızıltepe, Mardin.. Bir süre önce.. Evet.. Bir süre önce öldürülen AP.. Evet Adalet Partisi.. AP Mardin Milletvekili Abdürrahim Türk'ün yakınlarıyla, Kızıltepe AP ilçe başkanı Şeyh Ömer Kahraman ve taraftarları arasında çıkan silahlı çatışmada 10 kişi öldürülmüş, 5 kişi de ağır şekilde yaralanmıştır.

Bu olaydan hemen sonra yine Kızıltepe'nin Kasr-ı Kanco ve Yukarı Menteşe mezrasında birlikte oturan Şeyh Ömer Kahraman ve Türk taraftarları da ikiye ayrılıp çatışmışlar, iki kişinin de burada ölmesiyle ölü adedi böylelikle 12'ye yükselmiştir.

İlk olay, bundan bir süre önce apandisit krizinden ölen stajyer yargıç Emin Gegez'in Orta Mahalledeki evinin önünde meydana gelmiştir. Başsağlığı için Emin Gegez'lere gelen Türk ailesinden Abdürrahim Türk'ün kardeşi Timur Türk ve yakınları, töre gereğince burada beş saat kalmışlar saat 13.25'te dışarı çıkarken, kapıda, Abdürrahim Türk'ün öldürülmesi sırasında yataklık ettiği iddia edilen Kızıltepe AP İlçe Başkanı Şeyh Ömer Kahraman ve oğlu Kızıltepe Belediye Başkanı Abdurrahman Kahraman ile karşılaşmışlardır. İki hasım taraf, aynı anda tabancalarına el tarak birbirleri-

ne ateşe başlamışlardır. Yenimahalle semti kısa zamanda âdeta bir savaş alanına dönmüş, silahlı çatışma yirmibeş dakika kadar sürmüştür. Çatışmada 7 adet tabanca ve iki mavzer kullanılmıştır. Mavzerlerin taraflara bağlı kır bekçilerine ait olduğu anlaşılmıştır.

Kızıltepe 118. Seyyar Jandarma Alayı ile, Mardin İl Jandarma Alay Komutanlığından gönderilen destekli jandarma birlikleri tarafından güçlükle bastırılan olayda Tahir Erdem (A. Türk'ün amca oğlu) ve oğlu Abdurrahman Erdem, Bozan Türk, Meşkinan aşireti Reisi Şeyhmuz Özkan, karşı taraftan Kızıltepe AP İlçe Başkanı Şeyh Ömer Kahraman, Abdo Er, Hüseyin Er, Abdullah Erkek olay yerinde ölmüşlerdir.

Ramazan Menteş ve Hasan Eren isimli şahıslar da kaldırıldıkları Mardin Devlet Hastanesinde ölmüştür. Olayda ayrıca Abdurrahman Türk'ün kardeşi Timür Türk, Belediye Başkanı Abdurrahman Kahraman, Musa Erkek, Beşir Gegez, taziye evinin konuğu Hatice Koçan ağır şekilde yaralanmış ve Mardin Devlet Hastanesine kaldırılmışlardır.

Mardin Valisi Ergun Gökdeniz, İl Jandarma Komutanı Yarbay Necati Kaltaoğlu ve Mardin Emniyet Müdürü Yaşar Danacıoğlu olay yerine gelerek olayla ilgilenmeye başlamışlar, gerekli güvenlik tedbirlerini aldırmışlardır. Mardin Valisi Gökdeniz, olaya karıştıkları öne sürülen 12 kişinin gözaltına alındığını bildirmiştir.

Bu olayın duyulması üzerine Kasr-ı Kanco ve Yukarı Menteşe mezrasında birlikte oturan Şeyh Ömer Kahraman ile Abdürrahim Türk taraftarları arasında da arbede çıkmış, on iki yaşındaki bir ço-

cuk kurşuna dizilmiş, bir diğeri de müsademe sırasında ölmüştür.»

Kızıltepe, adını karaya çıkarmadı.. Toprak, kin ve çıkar nedenleriyle on iki can daha gitti!.

Yasalar kâğıtlar üzerinde, silahlar kanlı topraklarda konuşuyor!. Devlet topraklarında, insanlar öldürüyor birbirini!.

Türk yanlıları hemen Adalet Partisi'nden istifa edip Demokratik Parti'ye geçtiler.. DP ileri gelenleri Kasr-ı Kanco'ya gelip gidiyor.. Şimdi politik bir «rekabet» de girdi araya!. Bir yanda eski AP'liler yeni DP'liler, öte yanda AP'liler!.

Abdürrahim Türk öldürülünce «fısıltı gazetesi» en hayınlığınca çalıştırıldı!. Çıkar yüzünden niceleri, işi daha da kızıştırmak için ağızlarından, kafalarından ne gelirse yaptılar, insanları birbirine tutuşturmak için! Yeniden başladı bu çaba!.

Meskinan Aşiretinin başına Gaso Oğullarından 27 yaşındaki Mehmet Şerif Özkan getirildi ağabeyi Şeyhmuz Özkan Kızıltepe'de öldürülünce..

«Bu bir trafik kazasıdır» dedi genç reis.. «Kahraman ailesi ezeli dostumuz, Türk ailesi ise akrabamızdır. Bizim gayemiz bölgede sulhün tesis edilmesidir.. Halkın sözlerine aldırış etmiyoruz, vicdanımızın sesi ile başbaşayız.. Ağabeyimden yedi çocuk kaldı.. Gayem onları okutarak medenî dünyada, medenî bir aile içinde önder etmektir..»

Saklanır kanlı gömlekler.. Beşikteki oğlan bebeleri büyür, büyür, büyüdükçe çıkarılır babalarının, ağalarının, kardeşlerinin kanlı gömlekleri.. Gösterilir!. İntikamla büyütülür bebeler, intikam için büyütülür, kinle karışık!.

Kasr-ı Kanco'da kadınlar ağıda durmuşlar, dolanıyorlardı odanın içinde, ellerini yumruk ederek

vuruyorlar döşlerine, haykırıyorlar.. Aylardan beri.. Aylardan beri!.

Acılara, acılar katıldı.

Ölüler hemen gömüldü..

Alan uzaklaştı ölüsünü, otopsi biter bitmez.. Ağıda durdu kadınlar, bizim çileli kadınlarımız; erkekler derin suskunluk içinde, içlerinde acıları, dışarı vurmayan!. Hangi birine yanılsın? İçlerinde acıları, dışa vurdurulmayan.

Ne ilkiydi bu, ne de sonuncusu olacak...

Şimdi yas tutulacak, kırk gün..

Mevlûtlar okutulacak..

Ağıtlar söylenecek..

İmadede (ağıtçı kadın) öldürülenlerin yiğitliğini anacak acı sözlerle.. Yürekleri daha kabartarak, kabartmak için!. Acı sözlerle, iç buran sözlerle, iç buran sözlerle anacak ölüleri, kadınlar, bizim çileli kadınlarımız dinleyip dinleyip katılacak ağıda, ağıtlara, döşlerine vura vura dolanacaklar odada..

Dolanıyorlar odada, döşlerine vura vura!. Ağıtlar yükseliyor evlerden.. Dizler ve de döşler döğülüyor gürp gürp..

Mevlitler okutulur biri ölende.. Kırk'ta, Elliikide.. Lailahiillallah çekilir yetmiş bin kere! Tehlile denir buna.. Yetmişbin kere Lailahiillalllah, yetmişbin kere!. En az olacak yetmiş kişi mevlitte!. Dualar okunacak kimi zaman hep bir ağızdan, hep bir ağızdan binlerce kez çekilecek Lâilahiillallah'lar...

Murra'lar kaynayacak ölü evlerinde, koca koca güğümlerde, murralar sunulacak başsağlığına gelenlere.. Öyle de çok gelirler ki..

Kanlar dökülecek yeniden!

Zayıf olup da çok ölü veren kimi taraf bazen duruma egemen olacak.. Kimi kuvvetli taraf çok daha öldürüldüğü için bırakıp kaçacak köyünü!. Kaçan tarafın evi tal'an edilecek! Ekinlerine, bağına-bahçesine hayvanlar salınacak, zulum olsun diye herbişeyine!. Evi ve malı mülkü tal'an edilen, kimbilir bir daha ne zaman dönecek sönmüş ocağına?

Neden öldürmeli, sevmeli değil?

Böyledir yasalar burada..

Ve töreler...

Ama, neden öldürmeli, sevmeli değil?

AH YABOOOO... YABOOOO...

Bir jandarma aracı geçti yanınızdan, kelle götürürcesine!.

Elvan kızım sordu:

«Yine ne var baba?»

«Ola ki bir vukuat..»

Sürdük jeep'i, Savurkapı caddesinde, Mardin'de, Mardin Hükümet Konağı önüne..

Gözümün önünde, jandarma aracında dövünen kadın..

Mardin Hükümet Konağı, Adliye ve Cezaevi aynı çatı altındadır. Ve Emniyet Müdürlüğü.. En alttadır Mardin Cezaevi..

Jandarmalar tutmuşlar alanı..

Yerde minicik bir «kan göleği», minicik..

Yusuf demiş ki, «Su içecem..»

Kürtçe demiş bunları.. Türkçe bilmiyor da!.

Bırakmış anası Sultan Esen, dört yaşındaki bebenin elini. Kucağında iki yaşındaki kızı, Sultan Esen'in, mızıklanan..

Ve ardı ardına tam altı el silah patlar.. Tam altı el, rakam ve yazıyla tam altı el!.

Ve Yusuf kalıverir olduğu yerde, kıvrılıp!. Dört yaşındaki Yusuf'çuk «Bi titremiş» o kadar!.

Ve ana Sultan basar ağıdı..

Ve Yusuf'unu bağrına..

Jandarma alır ikisini de, basar gaza er şoför, hastaneye..

Yanımızdan geçenler bunlar.. Aklımdan çıkmayan kadın..

Yusuf'un babası Rüstem Esen, 29 Mayıs 1971 tarihinde Pervişin köyünde, kökeni yine toprağa dayanan bir «avrat» kavgasında kinlenir!. Rüstem ve kardeşi Celal çekerler silahlarını ve İbrahim Araç isimli köylülerini ederler delik ve de deşik!.

Alamazlar hızlarını, bir saat ötedeki köye varırlar, öldürdükleri İbrahim'in kardeşi Abdülkadir Araç burada oturur da..

Ve Abdülkadir Araç'ın da kaydı silinir defterden!.

Neden öldürmeli, sevmeli değil?

Rüstem ve kardeşi Celal Esen, Mardin Cezaevinde.

13 Haziran 1973'te duruşmaları var..

Rüstem'in karısı Sultan kadın, dört yaşındaki tek erkek bebesi Yusuf'u, iki yaşındaki kızını aldı yanına, düştü köyden Mardin'e..

Öldürülen İbrahim ve Abdülkadir'in karıları da yaparlar aynı şeyi.. Düşerler köyden Mardin Cezaevi önüne.. Alana..

Ali Araç 1.1.1960 doğumlu.

Ve hep görmüş ağalarının kanlı gömleklerini..

Ali Araç, 13 haziran 1973'te atladı kamyona, tabancası var cebinde 1960 doğumlu Ali Araç'ın..

Yusuf'çuk minik adımlarla başladı çeşmeye doğru gitmeye..

Sonra gidemedi..

Ali Araç, altı el basmıştı tetiğe de ondan!.

«Sor bakalım, neden yaptı bunu? Nasıl kıydı dört yaşındaki bebeye? Neden vurmadı Sultan kadını da kıydı Yusuf'çuğa? Bilir mi okuma yazma?»

Titriyor Ali karşımda.. Bakıyor boş gözlerle..

İncecik bileklerinde, kelepçeler, pırıltılı..

Korku içinde Ali'cik..

Titriyor ve bakıyor korku ile karışık yadırgı içinde, tercümanlık yapan polise ve de diğerlerine..

Bakışları bom-boş..

Tekliyor.. Soluklanıyor, çıkmıyor ağzından bişeyler, istemesine karşın, çıkmıyor... Vururken korkmamıştı da, sonra basmıştı o çelimsiz, o sıska, bakımsız, yoksul bedenini korkunun ta kendisi!.

«Bunun babası, benim ağabeylerimi vurdu. Ben de onun oğlunu vurdum... Okuma yazma bilmiyorum.. Okuma yazmam tunne.. Yok.. Çok şükür.. Mektep yok..»

«Neden vurmadın anasını?»

«Çünkü ana yaşlıdır.. Çocuk erkektir.. Körpedir.. Zürriyet...»

Türkiye'de okuma-yazma bilmeyen kişi 1963 yılında 8.850.000'dir, 1972'de bu rakam 13.497.000'e yükseldi!

Ali çocuk 13 yaşında, okuma-yazma bilmez.. «Mektep yok.. Çok şükür...»

1970 yılında 35.666.549 kişiden 1.546.310 kişi ülkesinin dilini bilmez!. Üstelik, «örnekleme metoduyla bulunan bu rakamlar kesin değildir.»

Film kamerasını, fotoğraf makinasını doğrulttum Mardin Devlet Hastanesinin kapısındaki kalabalığa.. Ses alma aracı açık, omuzumda..

Stenli bir polis, dolaşıyor, geçiyor objektifin önünden.. Bir kadın, bizim kadınımız çıkarmış memesini, süt veriyor bebesine, gözleri başka yerde, bakıyor bir yere.. Çarşaflı, çarşafsız, yaşmaklı kadınlar.. Bebeler, bebe olmayanlar..

Serçeler ötüşüyor ağaçlarda..

Ve Sultan Esen, Yusuf'un yırtık lastik papucunun tekini almış eline.. Üst-baş kan içinde, dövmeli elleri, dövmeli alnı.. Yüzüne sürmüş Yusuf'un körpe, taze kanını..

Şerit kayıyor, cızırtılarla, film kamerasından.. Ses alma aracının bandı dönüyor, sessiz-sedasız:

«.... Ah yabooo dirakita çu tuptenimayi.. Derdimin mazzine... Dermani dünne.. Ah baba.. Kardeşin yalnız kaldı.. Derdim büyüktür.. dermanı tunne.. Yok dermanı. Aaa yadiiii.. Ah yadiiii.. Ah anam!. Hayr mijenedi.. Oğlumdan hayr görmedim.. Ah yadiii mi abdail.. Kimsem kalmadı hayatta.. Ya di ki yadikiiii.. Anam.. Anam.. Ah yadi a yadi.. anam.. anam.. Mani hapshani babihua nedi.. Getirdim mapushaneye göremedi babasını... Yusuf min.. Yusufum.. Yusufi min.. Yusufum.. Yusufum.. Çitbeycim denkjitde nay.. Ne kadar bağırıyorum, feryad ediyorum senden ses gelmiyor.. Senden hayr gelmedi.. Ah yaboooo.. Ah yabooo..»

Çıkmıyor kulaklarımdan bu ağıt..

Neden öldürmeli, sevmeli değil?

Ve neden böyle bir acı ışıklıdır tüm morgların içi?

Uzatılmış Yusuf..

Soğumamış tam!. Küçük bedeni.. Körpecik, bıngıl bıngıl..

Gözleri açılacakmış gibi..

Göğsündeki kan göleği de taptaze..

Çıkartırken o yırtık mintanını, sallanıyor başı, sanki uyanacakmış gibi ve sanki açacakmış gibi gözlerini!.

Ama açamıyor, öldüğünden...

«... Ah yaboooo... Yabooo..»

Duruyordu Sultan, elinde minicik bir lastik papuç.. «Yusuf'u min.. Yusuf'u min...» diyordu, çağırır gibi.. Yusuf'u min.. Ama gelmiyor Yusuf!. Gelemiyor da...

Başlıyor Sultan kadın, ağıda.. Yeniden..

«... Ah yabooooo... Ah yavooooo.. Yavooooooo..»

Baktım kızım Elvan'a.. Elleri midesinde, kıvranıyor, Sultan'ın karşısında.. Bi-hoş bakıyor gözleri..

«Gelme» demiştim.. «Göreceklerine dayanaman sonra..»

Sonra duymuştu o, insan yüreğinin, yürek taşıyan her canlının dayanamayacağı «Ahhhh yavoooo, ah yaboooo»ları..

Sonra, aşiret ve de aile meclisi kuruldu, Kasr-Kanco'da.. Üniversite öğrencisi gencecik Ahmet Türk aşiret reisliğine uygun görüldü.

Nitsin Ahmet?

Töreler böyle!.

Böyle alıştırılmış insanlar.. Kolay mı şırp diye ayırmak bu alışmışlığı?

Sonra zamanlar geçti aradan, öyle fazla değil..

Ahmet düşündü, aşiret düşündü, aşiret büyükleri düşündü ve karar verildi ki Ahmet de ağası gibim meb'us... milletvekili ola..

Ve seçildi zorlamasız, yağdan kıl çeker gibi.

Tutmamıştı partisinin anlayışını sonra girdi Cumhuriyet Halk Partisi'ne, bu sessiz, bu ezikama onurlu genç.. Öyle boylu-poslu da değil ağası, öldürülen ağası gibi, tam tersi.. Topal Abdo ile ağası Müslim gibi...

Yine de ağıda durdu Kasr-ı Kanco'da kadınlar...

«Alınmalı intikamımız!.. Kalmamalı yanlarına!. Kanımız, kansız kalmasın!.»

Ah kadınlar... Bizim kadınlarımız, yaralı, vurgun, dertli ve öfkeli!.

Ve insanlar öldürülüyor Devlet topraklarında, Devletten habersiz! Devletin toprağı için, kendi çıkarlarına..

Sen yiyeceksin.. Ben yiyeceğim..

Yusuf'un bunlardan haberi varm'ola?

Ve bir kadın ağıtlanıyor Mardin Devlet Hastanesinin kapısında:

«..... Ah yaboooo... Ah yavoooo.. A yadiiii... Yusuf'u min... Ak babaaa.. Yusuf'um...»

GEL HABERİ NERDEN VEREK?

Verem haberi Viranşehir... Ceylanpınar'dan.. Türk - Suriye sınırından... Hırbıt El Seyf'den... Kemberli'den... Telhine'den.. Matar oğlu Ayit Sümer'den... Bura köylerinden ve insanlarından..

Gelin haberi burdan, buralardan verem.. Köylerden.. İnsanlardan..

ANAYASA MADDE 14: Herkes .....

«Dedi:

— Valla yaralandim ve çok perişan oldim, bizi ablukaya aldilar bizi teslim aldilar..

— Sen nassil kurtildin yav? Seni nassil götürmediler hastane? Candarma seni kendini şey etseydin, çağırtsaydin, ben yaraliyim, seni arabaya bindirirler, seni göttirirdiler hastane..

Dedi:

— Valla, gözüm önünde birisini vurdular, öldirirdiler.. Ben de kendimi yarali olduğum için kendimi balyanın altına attim.. Valla bir candarma Alla razi olsun o candarmadan, geldi şeyin üstüne, subayini ikki subay barabar şoffor mahalinden indiler ellerinde tüfenk.. Bi-şeyler dedi askere.. Candarma geldi yannima, beni acidi, beni aciyince kendimi yatirdim yerre, benim üstüme mermi sıkmadı, yanimizde bir balyanın dibbine mermilerini boşalttı, tak.. tak.. tak.. tak... Ben yattim.. (Öldi mi)... (Evet öldü..) Beni candarma bir, on onbeş dakka geçti, candarma başım ucuna nöbetçi dikildi.. Subbaylar gitti.. Candarma geldi yanima, dedi (... fırla ülen.. Kendini eğer ağir yarali, kendini kurtarabileceksen de, kendini kurtar.. Müslümansın, günah.. haydi git burdan...)

Bu gitmiş, bekçilerin orya sığınmış. Bekçi atına biniyor, diyor(ağır yarali var, Kenberli köyünden, fakat sizzin bu köylülerindendir) Neyse gidip çiftlikten aldilar, getirdiler buraya.. Buraya hastane gittik.. Artık hastanede ölmiştir.. Onun an-

lattığına göre ben bu kadar duydum.. Artık bilen Allahtır...»

«Yarası neredeydi, sen gördün mü?»

«Aaa, bu bagırsagından.. Bagırsagından vurilmiş, karnından.. Ben söyledim, (bagırsagın çıkmiş..) Kendisi dedi: (yo.. yohhh.. Bişey yoh..) Kalkir, ayakta geziir.. Hiç bi'şeysi yohtir.. Ondan sonra Urfa'da ölmiş.. Öldiğini söylediler ve cenazesini de ben hazir degildim..»

11 aralık 1975 çarşamba saat 19.00'da Türkiye Radyoları günün haberlerini vermeye başladı..

Spiker 11 numaralı haberi okumaya başladı:

«Suriye'den dün akşam Türkiye'ye geçmek isteyen büyük bir kaçakçı grubu ile jandarma arasında çıkan silahlı çatışmada 8 kaçakçı öldürüldü.

Olay, dün saat 17.30 sıralarında Urfa'nın Viranşehir ilçesinin sınır bölgesinde meydana geldi. Suriye'den Türkiye'ye geçmek isterken jandarmalarla silahlı çatışmaya giren kaçakçı grubunda 50-60 kadar atlı kaçakçı olduğu tesbit edildi.

İçişleri Bakanlığından yapılan açıklamaya göre, silahlı çatışma bir buçuk saat sürdü. Çatışma sırasında 8 kaçakçıdan başka 14 at öldü. Bu arada 34 balya kaçak eşya, 3 mavzer ve 2 av tüfeği ele geçirildi.

Öteki kaçakçılar karanlıktan yararlanarak Suriye'ye kaçtılar..

TRT muhabirleri, ölen kaçakçıların kimliklerinin tesbiti için çalışıldığını bildirdiler.»

13 gün sonra Kurban Bayramı geldi.

Güneydoğu Anadolu'nun garip Urfa iline bağlı adı üstünde Viranşehir ilçesi ile Ceylanpınar Bucağına bağlı Hırbıt El Seyf, Matlak, Kemberli, Telhine köylerinde aileler bayram yapmadı.

Kadınlar ağıt söyleyerek saçlarını kesip göndüler.. Erkekler sakal bıraktılar. Kesin olarak biliniyor ki Suriye'de Türk sınırına yakın bir yerde, bir evde de matem vardı.

Hırbıt El Seyf köyünden Matar oğlu Ayıt Sümer'in karısı üçüncü çocuğunun sancısını çekiyordu.

28 aralık 1974 cumartesi, saat onüç sularında Cumhuriyet Gazetesi Ankara Bürosunun teleksçisi önüne yığılmış haberleri on parmakla tıkır tıkır yazıyor.. yazıyor.. Sıra, «Başkent Notları»na geldi..

«Başkent Notları - Fikret Otyam

«..... Bizde son yıllarda âdet oldu. Hükümet kuracakmış gibi davranıp, kurmamak, milleti oyalamak.. Gepegenç adam okuldan çıkarken on-onbeş kişi ama belli kişi kişiler, üzerine çullanıp sallıyorlar bıçağı öldürüyorlar gepegenç adamı, sonra ellerini kollarını sallayarak basıp gidiyorlar!. Polis ve Savcılık, olayın üzerine eğilir gibi yapıyor, yapıyor ama o kadar!. Bulmuyor katili, katilleri!. Adana'da da aynı kafadakiler yani yumruk atıp, bıçak sallayıp sonra savuşup kaçanlar bir işçiyi ölesiye dövüyorlar, yumrukluyorlar; geçegenç işçi günlerce yaşamla savaşıyor, sonra savaşamıyor ölüyor yani!. Nerde katiller? ..... 12 Mart öncesi ve sonrası olduğu gibi!. Kimse çıkıp hesap sormadı ondan.. İç barışmış da ondan.. Buyrun iç barışı!. Haydi Bay Demirel'in Bay Ecevit'in çocukları yok.. Başbakanlık koltuğunda şöyle-böyle oturan bir bilim adamı Bay Irmak, geçmişte kendisinin özel yaşamıyla ilgili bir olayda tüm Türk polisini ayağa kaldıran İçişleri Bakanı Bay Öztekin, Adalet Bakanı acaba kendi evlâtlarının da mı kahpece bıçak darbele-

riyle yok edilmelerini bekliyorlar harekete geçmek için? İşi kovalamakla yükümlü Bay Savcı?

..... Kaynadı gitti gazetelerde.. Daha etleri kemiklerinden ayrılmadı, Günedoğu'nun fukara bir bucağında sekiz yurttaşımız delik deşik edildi yani yasal bir biçimde, kaçakçılık yapıyorlar diye!. Ne kadar kaçak mal ele geçti? Bir Allahın kulu çıkıp da Parlamentodan sormadı!. Milyonlarca Türk lirasını bu yurtta kazanıp Amerika'ya kaçıranların mallarına boykot ne işe yarar?, Biz, vatandaşların ana sütü kadar helâl olan oy'larını kendi çıkarlarına kaçıranları boykot edemedikten kelli? Arada ne fark var?»

Yazı devam edip gidiyor..

Ve bu yazıdan sonra 31 aralık 1974 salı günü saat 11.00'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Basın Bürosundan Urfa'dan, Siirt'ten, Diyarbakır'dan, Mardin'den, Elazığ'dan, Ağrı'dan, Gaziantep'ten ve Hatay illerinden seçilen oniki CHP milletvekili ortak bir basın toplantısı düzenlediler. Urfa Milletvekili Celal Paydaş ortak olarak hazırlanan «Meclis Araştırması» önerisini okudu, Mardin Milletvekili Nurettin Yılmaz Viranşehir olayı ile ilgili ek açıklama yaptı.

MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

«.... Ekonomik güvenceden yoksun bu vatandaşlarımız hayatları pahasına olsa da geçim ve yaşam kavgası nedeniyle kaçakçılığa yönelmektedirler.»

«.... Ekonomik sıkıntı içerisinde olan vatandaşlarımız maalesef Güney'de kaçakçılığı tekelleştir

miş olan bir avuç ağanın ve vurguncu sermayenin elinde, sırtından çıkar sağlanan bir araç olarak kullanılmaktadır. Bu yoksul ve sahipsiz kimseler ölüm pahasına bu işe ekonomik zaruretler icabı itilmektedirler.

Uygulama ve olagelen hadiseler neticesinde çağ dışı yöntemlerle bu zavallı köylüler jandarmaların acımasız ve yasa dışı eylemleriyle kurşunlanmaktadırlar. Bunun en yeni ve canlı örneği Viranşehir'de işlenen insanlık cinayetini, katliamını gösterebiliriz. Viranşehir olayında ilk resmî rakamlara göre dokuz, söylentilere göre de yirmiye yakın sırt hamalı tabir edilen vatandaş, sınırdan geçerken jandarmanın herhangi bir ihtarı olmadan kurşunlanmışlardır. Yaygın kanaate göre, yaralı olarak yakalanan ve yaralı olmayan, ikinci bir defa aynı şekilde sanki boyunlarında idam fermanı varmışçasına hepsi kurşunlanmışlardır. En az yarası olan yedidir. İçlerinde Ali Kahraman ellerini yukarıya kaldırmak suretiyle teslim olmasına rağmen en az 30 kurşun yarası almak suretiyle öldürülmüştür...»

«... Sınırdaki vatandaşlarımızın can ve mal güvenliğini sağlamakla yükümlü olan jandarmanın, halka uyguladığı çağ ve kanun dışı bu tip hareketler sonucunda vatandaşın jandarma ve onun şahsında hükümete karşı olan güvencesi sarsılmaktadır..»

«... Olmuş ve olmakta da devam edegelen olaylar ve alınan tedbirlerin hukuk devleti muasır medeniyet seviyesi ile bağdaşır olup olmadığının tesbiti için Anayasanın 88. maddesi gereğince bir MECLİS ARAŞTIRMASI açılmasını saygılarımızla arzederiz..»

Nihayet oldu istediğim, nihayet oldu!.

Otobüslerin iyileri «Hacı» olmaya gitmiş!. Külüstür bir otobüsteyim..

Çilekeş çizmelerimle konuşuyorum yol boyu..

«Yine neler göreceğiz arkadaş? Neden öldürmeli, sevmeli değil?»

.....

Sonra başladı:

«Hoş gelmişen.. Sefalar getirmişen... Emret.. Başım gözüm üstüne..»

«Gözünü sevem.. Hoş buldum mu acep?»

Urfa'dayım..

1971 yılının 10'uncu ayının 15'inci günü saat ondörde doğru, Toprak Reformu Ön Tedbirler Kanun Tasarısı'nı görüşmek üzere kurulan 50. NO. lu Geçici Komisyon'da, Başkan AP İstanbul Milletvekili İsmail Hakkı Tekinel, «Şimdi söz sırası Kadri Erogan'da» dedi ve devam etti:

«Buyrun efendim..

KADRİ EROGAN (Sivas) — Sayın Başkan, Karma Komisyonun muhterem üyeleri,

Sözlerime başlarken, evvelâ birkaç günden beri devam eden görüşmelerin üzerimde yarattığı intibaları arzedecek sonra da esas hakkındaki fikirlerimi dermeyan edeceğim...»

Erogan, eski bir devlet memuru olarak anılarını da tazeleyerek uzun uzun konuştu Güneydoğu'ya değinerek şöyle dedi:

«... Bir ilim adamımız yazmış, çizmiş ama, kulaktan duymuş.. 26 vilâyetimizde muazzam arazi varmış, sanmıyorum. 10'u geçmez.. Bu da Urfa, Mardin, Diyarbakır, Siirt, Muş gibi bazı illerden mahduttur. Diğer vilâyetler içerisinde 10-20 bin

dönüm arazisi olan 3 - 5 kişi bulunur, o büyük mana ifade etmez.. Ama, feodalite devri kalıntılarını andıran en güzel örnekler, yukardaki vilâyetlerde görülür. 5 bin dönüm, 10 bin dönüm hatta 50 bin dönüm, belki de daha fazla, biliyorum, arazisi bulunan vardır.. Allah daha çok versin, gözümüz yok. Ama, şimdi bu adamları dışarıdan gören insanlar, toprak ağası, milyonlar kazanıyor sanır. Yok arkadaşlar.. Belki senede bir kere ekin alır yüzü güler. Haran ovasının, beş sene Allahına yalvarır, bir damla yağmur düşmez, zıraatçiler çok iyi bilir, 1'e 5 düşer. Binlerce, onbinlerce dönüm arazi, fakat netice sıfır..

.... Yüce heyetinizin acizane düşüncem olarak 44 gün veya daha evvel gelmesi muhtemel olan kanuna talikan bu tasarının görüşülmesinin tehir edilmesinde çok büyük millî faydalar mülahaza etmekteyim. Hepinize samimi teşekkürlerimi ve hürmetlerimi arz ederim...»

«BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim..»

İki gün önce, yani 1971 yılının 10'uncu ayının 13'ünde çarşamba günü Devlet Bakanı Başbakan Ekonomik İşler Yardımcısı Attila Karaosmanoğlu aynı komisyonda uzun uzun konuştu, bazı sözlerinden, bazı eski bakanlar alındılar, tartışmalar çıktı.. Karaosmanoğlu «kimseyi tehdit etmediğini» özellikle belirtti, toprak reformunun neden çıkarılmasını gerektiğine değindi:

«... Türkiye'de toprak reformunu yapmak ihtiyacını büyük Atatürk daha 1930'larda hissetmiş ve 1 Kasım 1936'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 5'inci dönem 1'inci toplantı yılını açarken verdiği söylevde aynen (Toprak Kanununun bir netice-

ye varmasını Kamutayın yüksek himmetinden bek. lerim. Her türlü çiftçi ailesinin geçinebileceği ve çalışacağı toprağa malik olması behemehal lâzımdır. Vatanın sağlam temeli ve imaları bu esastadır) diyerek Türk ulusuna bu direktifi vermiştir.

1 Kasım 1937 tarihinde bu direktifini yine TBMM'nin açış konuşmasında tekrarlayarak (.. memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise bir çiftçi ailesini ge. çindirebilen toprağın hiç bir sebep ve surette bölünemez bir mahiyet almasıdır. Büyük çiftçilerin işletebilecekleri arazi genişliğini arazinin bulundu. ğu memleketin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlamak lâzımdır) demiştir. Öntedbirler kanunun ve bunu takiben Toprak Reformu Kanunu kabul etmekle, Atatürk'ün bu direktiflerini yerine getirmek, Türk köylüsünün yıllardır süregelen özlemini gerçekleştirmek ve ekonomik problem siyasal sonuçlarıyla toprak reformunu memlekete kazandırmak şerefi bu Meclisin olacaktır..»

AP iktidarında da toprak reformundan söz edilir idi.. O zamanın Tarım Bakanı ki eski bir savcı idi ve Parlamentonun en şık giyinen üyesi, yorgun argın gelmişti Basın Bürosuna, Parlamentonun.. Çok yorulduğunu açıkladı, komisyonda toprak reformunu ele almışlar!.

«Beyfendi, neden yorarsınız kendinizi böyle, kolayı var ve üç maddelik bir yasa işi bu.. Madde bir, bütün topraklar devletindir.. Madde iki bu yasayı Bakanlar Kurulu yürütür.. Madde üç, bu yasa Resmî Gazetere yayınlandığı gün yürürlüğe girer..»

Nasıl kızınıştı sayın Bakan?. «... Böyle bir kanunun hüküm sürdüğü ülkede yaşamaktansa ölme-

yi tercih ederim.. Ben savcı iken bu sözleri sarfetseydin, yedi buçuk yıl seni içeri tıkmıştım!..» diye haykırıp atmıştı kendini sinirle, dışarı!.

Sonra 1973 yılı geldi, şöyle böyle bir yasayla Atatürk'ün «direktifi» gerçekleşti!.

1975 yılının Ocak ayının bir gününde Urfa ilinin Akçakale ilçesinin bir köyünde, muhtarın odasının girişinde, çilekeşlerimi çıkardım..

Muhtarım kulakları iyi «çalışmıyor.»

— Muhtaaaar.. Muhtaaaar. Adı ne bu köyün? Adı.. Adıı?

O, sakin sakin soruyor yanındakine:

— Ne diiir?

— Köyün adı.. Köyün adı nedir diiir?.

— Köyün adi?

— Heee, köyün adı?.

— Köyün adi Cinpolat.. Yukarı Cinpolat..

— Ne demek Cinpolat?

— Ne diiiir?

— Ne demek diiir Cinpolat?

— Ne bileyim ben, Cinmolat işte!.

— Kaç hane burası, nüfusu kaç?

Yukarı Cinpolat 10 hanelik bir köy.. Mezrası da var.. Köy «32 nüfuslu,» mezrada 5 hane var..

— 32 kişinin kaçı erkek, kaçı kadın?

Tartışmalar..

— ... Erbaa. Hamsi... Yaniii, onikki kadın var..

— Çocukları da saydın mı?

— Saymaddık!.

— Yahu, onlar davar mı?

— Değil.. Kuzidir!. Onları da saysak altmiş kişşi eder.. Bunlar reforma girmiyor efendim.. On yeddi yaşından yukarıları giriyor reforma..

— Peki, senin reform dediğin ne ola? Ne reformu bu, nasıl bi-şey?

— Toprak reformi istiyoruz..

— Kim yapacak bunu, kim verecek?

— Devlet verecek, kim verecek?

— Peki, Devlet verecek, ama nasıl verecek?

— Nassıl verecek? Parayla verecek!.

— Nasıl verecek de anlat bana?

— Agalardan alacak, bizze verecek, satacak.. Verecekmiş yani..

— Para mı alacakmış sizden, nasıl olacakmış?

— Para alacak.. Elbette alacak, bedava Devlet verir?

Bir ses:

— Hazineden beleş verecek!.

Bir başka ses:

— Yalan söyleme yav, ne hazinesi?

Gülüşmeler..

Muhtarın oğluna sordum:

— Baban da alacak mı toprak?

— Babam almayacak, babamın tarlası var dağda..

— Ya sen? Kaç dönüm verecekler ki?

— Yüz, tüzelli dönüm vereceklermiş..

Muhtar Ahmet Altay, soyadının ne anlama geldiğini sorunca «Ne bileyim ben?» dedi, «Altay işte.. Yazmişlardir, vermişlerdir bize..»

Muhtar Altay'ın 135 dönüm toprağı var, dağda.. Kimi zaman buğday, kimi zaman arpa ekiyor.

«Ne kazancam? Geçen sene olmadi.. Evvelki sene gene olmadi.. Olduği zaman bi altı bin lira para falan alıyordim. Ne alacam? Eyi, davar da var, keçi de var, iki dene de it var!.»

«Peki yav, hepsinle birlikte ne kazanırsın, ne kadar geçer eline? Onları bi de bakalım..»

«Harman zamanı, kalkınca, elimde beş kuruş kalmaz!. Borca.. Masraf olmiş. Aldiğimiz budayi yiyiik.. Başka? Hava kaliiiy.. Töbe!.»

«Haaa, anladım.. Buranın en zengini sensin muhtar!.»

«Zengin? Valla en zenginiz yoktir.. Hee, en zengini ben diyek.. Yalan mı söyliyek? Valla şimdi borcim on bin lira para.. Onikki bin lira para.. Pankada, şurda burda.. Sütü ne mi yaparık? Ne yapak, içerik, yağ yaparık, yiyiiik.. Töbe satmam. Bir dirhem satmamişem.. Ne satam? Sen gelirsin, Allah razi olsin, misafir gelir yiyiik, ayran yapıp içiyiik...»

Keleş Doğan'ın da bir karış toprağı yok. Bu arada aldı aldı, alamadı mı ölünce kavuşacaklardan!. Ama şöyle bir boy!.

«Yok toprağım.. Nerden olsin? Devlet toprak verecek bana, tabiiy verecek.. Neden vermesin? Nasıl vermez? Tabiiy virecek.. Yeddiii nüfusim var!. Yeddiii nüfis..»

«Yahu adam kalmadı köyde!. On birinde, oniki bir başkasında.. Yedi sende...»

Gülüşmeler..

«Bırakın şimdi.. Diyelim ki, Devlet baba size yuvarlak hesap yüzelli iki yüz dönüm toprak verdi.. Nasıl işleyeceksiniz bunu? Diyelim ki o yıl, inşallah böyle olmaz a, diyelim ki o yıl kurak gitti havalar, o yıl ürün alamadınız.. Haydi, dayandınız o yıl, ikinci yıl da kötü gitti, ne yapacaksınız? Şimdi, diyelim ki ağa geldi, gelin dedi, birlikte ekelim yarı yarıya.. Ne yaparsınız bu durumda, deyin bana?»

«İki üç yıl hava gelmedi, devlet hükümat de gelmese ölürik.. Devlet bu yıl buğda verdi bizze, doydi karnımız..»

Mustafa Altay, işlerin bozuk gitmesi durumunda bir ağayla yarı yarıya ortak ekim yapabileceğini söyledi.. «Bu oliiir.. Nedden olmasin?»

«Peki.. Dedi ki ağa, gel Mustafa burayı el altından bana sat.. Ne yaparsın?»

«O zamanı mı? Kilesine yüzbin lirra para yine vermem.. Parayla satmam.. Elime toprak geçmiş, verirem?»

«Pekiii, bi gece geldiler mavzerle, verdiler kurşunu, bastılar kurşunu nah şuralara?»

«Zaten bir gün Allah ölüm vermeyecek? Hiç verirem mi? Kim veracak toprağini? Vermirem..»

Hamit Doğan hasta.. «Kabbakulak düşmüş.. Hastayem..»

Hamit Doğan'ın 6 çocuğu var. 4'ü kız, ikisi er.. En büyüğü on yaşında..

«Sana da verecekler mi toprak Hamit, senin de mi yok toprağın?»

«Yoktir.. Elbet bana da verecaklar.. Nasıl millete verecaklar, ben de aynen. Nassil hukümat bu millete verir öle.. Biz nassil olacak bu iş bilmiyez.. Memurlar gelir burada, bu lâfı getirir. Verecek devlet, hükümet toprak.. Biz de memnunez.. Eger bu toprak olur, çok memnunez.. Çünkü biz rezil olmişek, hepsi Adana'da, milletimizin yarisi Adana'da öldiler, pamuğa giderler.. Zaten bu pamuk yüzzinden ben da düştüm, şimdiye kadar bin lira gitti doktora, gene bişey yapamadı..»

«Kaç para alıyordun pamuktan?»

«Elli kuruş kiloya.. Heye elli kuruş..»

«Sen kaç kilo toplayabilyordun, daha önce de gitmiş miydin pamuğa?»

«Otuz kilov toplayabildim, gitmedim daha önce, bu sene gittim..»

«Başka giden var mı pamuğa içinizde?»

«Ben gittim, iki senne.. Adım Memet Doğan, Yoh, kardeş degilez.. İki senne gittim. İlk gittiğim senne günde yigirmi beş kilo topluyordim. Bu senne sensen kilo toplayabildim günde.»

«Yaaa.. Ustalaştı ellerin, aldın ilmini toplamanın, ellerin ustalaştı tabii..»

«Heee. Bu sene sekseni buldum.»

«Paranızı alabildiniz mi tastamam?»

«Valla bu sene irezil oldik. Çünki pambuk da uciza oldi, millet, ağalar parra vermediler, elli kuruş verdiler, fazla fazla altmışbeş kuris verdiler, fazla vermediler..»

«Pekiii, sendika diye bişey duydunuz mu? İşçi sendikası falan?»

«Sendika? Sendika seksenbir kuruş veriyor!.»

«Pekiii, siz neden girmediniz sendikaya, bak girenler seksenbir kuruştan toplamışlar kilosunu..»

«Girmedik.. Biz Reyhanlı'ya gittik..»

«İyi yaa.. Sendika Reyhanlı'da da tarla dolaştı, neden yazılmadınzı?»

«Girmedik.. Fakir hakkı vardir? Fakirlerin hakki yoktir.. Haydi iç şunu korkma parra almak.. İç..»

«İçerim, zaten bende de para yok, korkmam, meraklanmayın, sağolasınız.. Sendikaya yazılsaydınız çok para alacaktınız, sendika koruyacaktı sizin hakkınızı, zaten bu iş icadolmuştur sendika.. Yazılın bir dahaki yıla.. Ama sanmam, gitmezsi-

niz bir daha.. Bakın Devlet toprak verecek size, kendi tarlalarınızda çalışacaksınız gayri.. Kooperatifler kurulacak.. Sıkı sıkı sarılın kooperatiflere, sıkı sarılın..»

«Allah bilir gitmayiz.. Gitmayiz.. Gittik, irezil oldik.. Aç kaldik, çoluk çocik.. Dönüşte kamyon parrasi olmadi, yayan kaldik.. Eger hükümat bizim derdimiz söyleyecek mi, bizim derdimiz çoktir, işin en dogrisi..»

«Pekiii.. İki tanesini söyledin bana.. Madem çok, söyle bir tanesini, daha üç olsun.. De söyle bakalım..»

«Agalar.. Her bir agalar, dört beş köy vardir, bizde bir tane toprak yoktir.. Bizimki rezillik..»

«Pekiii, onlar bu kadar toprağı nerden, nasıl almışlar?»

«Allah vermiş, ne bileyim ben, biz? Biz ne bileyim nereden? Günahımız bizzim dedemizdir, atamızdır.. Günahımız, şeyimiz hep dedemiz, kalkarlar inşallah!. Toprak tutmadılar.. Köyler tutmadılar.. Geçti gitti, toprakları hep parra olan aldılar.. Ne billeyim onlar nassıl aldilar? Eskiden.. Biz ekinciyiz.. Hammalız.. Ne yapsak? Mecburuk.. Ne yapak? Bu kadar bir adamdır altı köy, dört köy, beş köy bu kadar bugday aliy, biz bu kadar müsliman, yok!. Şimdi tumanları seksen lirra para.. Çociğimiz altı tane, yeddi kişi, aç kaldik, ne babamız veridir, ne agamız veridir.. Nere kaldım ben? Mezarda kaldım.. En dorgusi böyle.. Fakat hükümat biz fakirleri bakmiyirlar, biz de mecburiyeten Adana'ya gidiyoriz, böyle gidiyoriz, ne yapalim?»

«Ama bak, şimdi bakar gibiler.. Kim baktırıyor, bu kanunları kim çıkartıyor? Kim akıl ediyor, kim akıl ediyor bunlara toprak verelim diye?»

«Valla devlet verii. Şimdi devletler, babbamız, anamız, dedemiz devletleri eger verecekse biz memnundur.. Vermeyecek, biz de memnun değil..»

«Pekiii bu kanunu kim çıkardı?»

«Acavit!..»

«.. VURULMUŞUM
HİÇ SORGUSUZ, YARGISIZ
..
KİRVEM HALLARIMI AYNEN BİZE YAZ
RİVAYET SANILIR BELKİ...»

Ahmed Arif

Dedi:

«Acavit biz fakir babası.. Acavit böle sölemiş.. O zamanda ben Adana'da hammalık yapıyor, dedi, seçimleri yapın, Acavit yani böle yapıyor.. Ben görmemişim Acavit'i.. Milletler böle söyliyor, seçimler yapın.. Ben hammallık yappıyordim, bak ellerima? Hepsi kürekleri parça parça oldi mi, sona üzerime kumlar yıgildi.. Ottuz lira alirdim yevmiya.. Ottuz lira geliyorim, on lira ben yiyem, cocciğimiz gelii, baktım aç kalıyoriz, anca ekmek getiriyom, ekmek yüzelli kuriş para, ne yapacak?»

Bir ses:

«Seçim olacak kime oy vereceksin?»

«Kim toprak veriii, ona verecek ben..»

Devlet, buralarda yaptığı bir araştırmada beş nüfuslu bir ailenin nafakası için 11.819.32 Tl. hesapladı..* Oysa beş nüfuslu bir aile, ne onbirbin lirayı, beş lirayı bile denkleştiremez, yığılır kalır sersefil!.

(*) 1969.

Devlet toprakları yağmalanınıştır, kalmıştır kapanın elinde.. Varlıkli kişiler, bu hazine topraklarından, bu yoksul insanların alın terinden milyonlar kazanır.

Bereketli ovalar uzar gider.. Bu ovalarda onar, yirmişer yerleşimli köyler ve bu köylerde «garip» unutulmuş insanlar —adına yaşamak denirse— yaşar!. Köylerde, mezrâlarda.. Bölük pörçük tarlalar, köyler, ufak ufak.. Süratle çoğalmaktadır insanlar, doğurgandır kadınlar, bizim kadınlarımız... Bereketli, ama susuz topraklar daha bir bölünür, doyuramaz bu insanları.. Doyamayınca, yaz ayları dökülürler yollara, yalın yapıldak yollara düşerler.. Kamyonlarla kimileri.. Çukurova'nın bereketli sulu pamuk tarlalarına yığılıp kalırlar. İnsan onuruyla bağdaşmayan yeni bir yaşam başlar, sürüp gider iki ay, üç ay!. Sonra bereketli Çukurova bunların da gücünü alır, yutar, bırakır sonra!. Daha da kararmış, daha da incelmiş, dudakları çatlamış, gözlerinin, dizlerinin dermanı iyice tükenmiş olarak dönerler köylerine, mezralarına.. Kimi alın terinin hakkını da alamamıştır!.

Tümü, aşiret ve kabile bağlarıyla bağlıdır, böyle bütünleşirler.. Şarkiyan, Silmedi, Cumayle, Harp, Şaban, Bakara, Binyusuf, Binimuhammed, Kikan aşiretleri ve niceleri.. Dodikan, Cevon, Zaza, Şıhhan, Şeddat.. Gasan ve daha niceleri.. Kışları buralara konan Beritan'lar.. Niceleri daha..

1975 yılının Aralık ayı yağmurla geldi!.

İnsanlar, o izbe, pencereleri gübrelerin naylon torbalarıyla kapatılmış, tahtalar çakılmış, içinde soba, yahut ocak, yahut açıktan çalı-çırpı yakılan damlarına çekildiler..

Dumanlar tütmeye başladı, yaşamasız..

Viranşehir'in Matla köyü yirmi hanedir.. Okul yoktur.. Yetmişe yakın insan yaşar Matla köyünde..

1947 yılında Matla köyünde doğurdu bir kadın.. Şahan koydular adını. Erkek, soyadları.. Kimi Şahan derdi bebeye, kimi Şihan..

Şihan-Şahan da niceleri gibi yoksullukla büyüdü, büyütüldü.. Belleyemedi okumayı-yazmayı.. Nerden bellesindi? Türkçeyi de zar-zor ediyordu dili..

Kardeşler çoğalıyor her yıl, ufak lokma daha bir ufalıyor giderek, iyice doyurmuyor bu sıska, bu çelimsiz, her şeye aç bedenleri!.

Askere gitti Şahan.. Filinta endam bir yiğit olarak döndü askerden. Türkçeyi bellemişti iyice, okuyup yazıyordu, iyi ata biniyor, tüfek kullanıyordu en ustacasından.. Önünden kaçmayagörsün bir Ceylan, ilk atışta düşürüyordu usta elleri ve gözleri, seviyor avı, avcılığı.. Baktı ki bir zamanlar devletin verdiği 115 dönüm artık aç koyuyor kendilerini, tutup «Alamanya»ya yazıldı.. Yazıldı a, sıra gelmiyor bi-türlü!.

Sevilyor Şahan aşiretinin içinde, yiğit.. Gözüpek.. Güçlü-kuvvetli.. Ve güvenilir..

Ve kaçağa düştü Şahan!.

Fukara anası ve dul bacısı ile oturur o izbede..

Tüem adı pek bilinir bu yörelerde.. Ceylanpınar-Akçakale arasındadır Tüem.. Sınırda.. Berisinde Sarnıçtepe var.

Aralık ayının ilk haftasının ortasında 32 kişi buralardan «gizlice» Suriye'ye geçti!

Advaniye köyü, Türk sınırına yakındır, Suriye'de..

Yıllar yılı «dışarı çayı» içer bura insanları.. Koyu, buruk, tadı bi-hoş..

Karşıya geçenlerden, her biri Advaniye köyünden, üç bin liraya ikişer sandık çay aldı.. Döktüler paralarını ortaya.. Kiminin üzerinde parası kaldı, götüremez iki sandıktan fazla..

Diyelim ki, adı Muho idi, bir adam var yörede.. Jandarmalar pek sever Muho'yu.. Kaçakçılar da sever.. İşini bilir Muho, iyi bilir..

Tüem tarafı yasaktır, girilemez.. Ama Muho'ya geçmez bu «yasak», O, dilediği gibi, girer-çıkar bölgeye!. Muho «rehber»dir beri yandan..

Muho, Suriye'de, Türkiye'ye çok yakın bir yerde buluştu, karşıya geçenlerle.. «Yetkili» adına konuştuğunu bildirdi!.

«...At başına 1.500 lirra... Sırtçı başşına 800 lirra..»

«... At başına 1.500 çoktir.. Bin verrelim at başşına, sırtçı başşına 400...»

Muho döndü.. Gidip söyleşti bi-yerler'le.. «Az» Sonra eklerler, «Paranın şu kadarı şuna verilecek, yetmez!.»

Muho kaydı Suriye'ye.. Vardı yanlarına:

«Az buldular..»

Kaçakla nafakalarını çıkaran, başkaları için de çalışan bu insanlar ikiye bölündü.. Ondört tanesi «olur verelim» dedi ve «bastırdılar» at başına «binbeşyüzleri»...

Boyunları büküldü ötekilerin!..

Sonra «razı» geldi onlar da..

«Bakasın Muho, razı geldik, üstünüzde tamam gelecek parra yoktir, size parra veren arkadaşlar olsin keffil, memlekete geçince satalim çaylari, öddeyelim borcimizi..»

Bizim taraftan, yakın bir yerden bir ayna «ışıladı».. Işılıyordu aralıklarla, ışıyordu, ışılatılıyordu!.

Ve akşam çöküyor.. Sonra çöktü, daha çöktü..

Yağmur yüklü bulutlar da kararttı havayı..

Paraları Muho'ya, «yetkili A... ya verilmek üzere bastıran» ondört insan, atlı, sırtçı yola koyuldular, diğerleri de takıldı peşlerine..

Ayna «ışıtılmıştı», düştüler yola..

Mustafa oğlu 1948 doğumlu Hırbıt El Seyf (Hırbetsıf) köyünden Mustafa Taç ve aynı köyden Matar oğlu Ayit Sümer ve aynı köyden İbrahim oğlu 1948 doğumlu İsa İlive ve Matla köyünden Sağah oğlu Şahan Erkek ve Kemberli köyünden Hüseyin oğlu 1929 doğumlu Ali Kahraman ve yine aynı köyden Halil oğlu 1936 doğumlu Kejjari Sevgili ve Telkine köyünden Ali oğlu 1932 doğumlu Übeyt Çardak ve Kemberli köyünden Halil oğlu Hamit Dikmen ve niceleri para ödeyenlerin peşlerine takıldılar, kimi atlı, kimi yaya, sırtçı!.

Matla köyünde okul yok. Bebeler on kilometre ötedeki Kemberli köyüne gider posta aracı ile, on liraya. Pikap, sabah alır kızlı erkekli öğrenci bebeleri, doluşurlar sümüklerini çeke çeke araca.. Arazi vitesli, kimi yerde zor söker o korkunç, yapışık çamurları..

«Bekkârdır» Şahan.. «Bindokkuzyüz kırkdokkuz dogimli, anası ve de dul baccisi ile oturir idi..»

Sağah oğlu Şahan Erkek'in kardeşi Mehmet Erkek'e de Devlet 115 dönüm toprak vermiş.. Anlatıyor:

«Sennede ne verir? Bi bakasın, hiç bir şey gelmiyo.. Geldigi zaman? Geldigi zaman çok çok şeyyimiz çıkıyor ancak, masrafimiza.. Ekin iyi oldugu

zaman kaç para geçer elime? Anca masrafimiza çıkar.. Tahmin? Tahmin valla, eee, en çok çok beş bin lirra verir. Şahan'ın toprağı yüzonbeş dönimdi. Benden ayridir..»

O günü anlattı:

«Subbaylar gelir, gider.. Ziyarat.. Kaç gün evvel bir subbay geldi, konuştilar.. Ne oldi bilemem, geçmediler Suriye'ye..

Şahan buradaydı.. Şehre gitmiş.. Nereye gitmiş.. Bir gün habar geldi ki Şahan Suriye'ye gitmiş.. Kaç gün sonra baktim, ben de ava çıkmışım o gün..»

«Ne avı yaparsın?»

«Ceylan avı.. Heye Ceylan avı.. Ben ava çıktığım zaman, bi baktim ki akşamleyin bir kurşun sesi geldi.. Kurşun sesi geldiği zaman biraz sonra baktım, yagiii çağirirler. Aguiii aguiii çağirirler, yani imdaat.. Baktim arapça çağirir, arap dili çağirirler, bi baktim ışık çakti, dört beş ışık bir yerde anniden şey, meydana geldiler.. Baktim ki bena yakin.. Yine çağirir.. Baktim çağirir teslûm... teslûm.. teslûm.. tesilum... Yani teslim diye çağirirler.. Tesilim.. Tesilum.. Teslûûm... Teslûm diye çağirdikleri zaman, ben de hemen geriye kaçtım tabii Suriye sınırı bizze yakindir, Gümüşsuyu'nun orya kaçtim, sabahleyin habar geldi ki hadise olmiş..»

O sırada neler oluyordu acep? Yasa dışı iş yapan, aç insanlar, topraksız, yolsuz, okulsuz insanlar, yasa dışı insanları ne yapıyorlardı, nasıl bir can telâşına düşmüşlerdi silahlar, jandarma silahları ateş kusmaya başlayınca?.

O anın korkusunu yaşıyor hâlâ ve dehşeti yaşayarak konuşuyor (..) köyünden (...):

«... Korkiyoruz...»

«Neden korkuyorsunuz?»

«Vallahi korkiyoruz..»

«Neden korkuyorsunuz yahu, deyin bana, söyleyin de çıksın bu zulüm ortaya, bitsin artık..»

«Efandım, buraya asker gelirse bize topliyor koyyun gibi topliyor, ne yapalim?»

«Size söyleyen oldu mu, bu mevzudan konuşmayacaksınız, gelen olursa konuşmayacaksınız, eğer konuşursanız şöyle şöyle yaparız diyen oldu mu? Onu den bana.. Diyen oldu mu? Kendiliğinizden mi çıkarıyorsunuz yoksa?»

Bir ses:

«Efendim, bir buraya geldik, on gün evvimize gelmedik..»

«Tamam.. Her vukuatta böyle olur, tamam.. Yalnız size tembih ettiler mi kimseye konuşmayacaksınız?»

«Aynı hadise günü devriye var ya, şu devriye.. sekkiz cemse bir cip devriye çenber düzdiler, çenber altine aldilar.. Ev be ev ariyorler.. Bizi, ne edeyik?»

«Siz de korktunuz, kaçtınız, gittiniz?.»

Bir ses:

«Şimdi efendim, esasen biz hadise barabar gelen ben geldim!.»

«Gel kardeş, gel şöyle yanıma, makinaya doğru, gel yanıma şööle..»

«Beyefendi, esasen bizzim burada çok korkuyoriz, şeydan huduttan çok korkuyoriz, hükümet askeridir.. Askeri çok zor bişeydir.»

«Hudut kaç kilometre buradan, sınır yani?»

«Hudut, yani sınır burdan en aşağı kırkbeş ki-

lometre bir yerdir. Yalniz bundan bir hafta evvel benim kendi koyinim...»

Sınırdan kırkbeş kilometre içerdeki topraklarda —yasak bölge değildir— başına gelenleri anlatıyor:

«... Amma ben kırkbeş kilometre kırk kilomet. renin beyanname şey etmez ki.. Bu bennim malim, aynı devletin malidir.. Yarın herhangi bir muharebe çıksın, benim malım acaba devletin olmaz mıdır? Almaz mıdır devlet? Almasalar bu sene dahi bu sene bizim muhtarlığımızdan ondört bin lirra şeye yardim, Kıbrıs'a yardim oldu, her devre biz hükümetin önündeyiz, yok, siz vetandaş değilsiniz... Siz gavursiniz.. Siz burada gavirsiniz vatandaş değilsiniz!. Onun için bize hakaret yapıyorlar, yani burda biz çok hakaret altindayiz.. Bunun için arkadaşlar o kadar anlatamazlar yani...»

Bir ses:

«Yani bu oturuşta (burada) belki bir iki, hadisenin içerisinde üç bile var, zorla mı insan konuşturur? Konuşmazlar!.»

Aralarında tartışmalar, sertçe, kürtçe-arapça karışımı..

Sonra baktı birisi gözlerime:

«... Biz Suriye'de idik. Biz geldiğimiz gün gündüzdü. Baktım Tüem'den bir ayna bize vurir.. Yani Türkiye, Suriye köyü ayna vurirler.. Ordan bize işaret verir. Biz de dedik, yahu ordan bize işaret verirler.. Hele bir bak ne işareti? Yalnız ben gitmedim, ikitanesi oradan birisi şimdi (...) de, diğeri Suriye'de..»

Baktılar Muho..

Ve Muho'nun yanında iki kişi daha var, bunlar

jandarmanın adamları, rehber aynı zamanda, pazarlıkçı da!.

«.. Neyse, gittik oraya baktık, Muho ve o iki kişi, üç candarına onlarla barabarlar, üç candarına bi başçacuş.. ne habar dedik? Muho, yol varsa biz geleceğiz, dedi. Valla, dedi yol var, ama kendinizi ayarlayın, yükleri tutun, akşam biz emrinize geliriz.. Peki.. Biz gittik, yüklerimizi yükledik, hazırladığımız atımızı yükledik, bazı sırtımıza yükledik.. Geldik baktım, bunlar candarmalarla barabar.. Merhaba, hoş-beş.. Biz de dedik, Muho eğer (...) emrindedir biz geliriz, onlar emir vermeseler biz gelmeyez.. Yav, dedi Muho (..) emrindedir gardaşım.. (..) emrindedir, bir de assubay (...) şimdi gelir.. Baktık o da geldi, bizle yaya geldik, ikki üç kilometre geçtik, baktıh bir cemse geliy! Dedik Muho, bah cemse geliy!. Diyor, cemse gelmek bişşey olmaz!. Dedik, yahu kardeş, sen bize söylemedin mesele, bize söylemedin geliy gelmez!. Aha budur cemse geliy!..

Baktık bu sefer cemse bize ateş açtılar!. Muho, dedik, Muho, cemse bize ateş açiy, sen başımıza ne filim çevirdin, bu nassıl olur? Dedi, yav bişşey olmaz!. Baktık bu seffer ikki cemse ordan geldi, önündeki cemse ışşık söndürümş, arkadaki cemseye ışşığı yakmış!. Dedik, bak Muhoooo burdan da ikki tene geliy, bu nassıl oliy, başımıza nasıl filim çevirdiniz?

Sonra baktı bize, dedi, ulan araplar... kaçın.. kaçın!.

Eeee. nere kaçan? Yani adam ayaktan cemseye kurtara olur mu? Kurtutmaz.. Biz at sahıbı attımıza bindik, o sırtında kalanlar teslûm oldular!..»

«Kaç kişiydi onlar?»

«Sekkiz kişi..»

«Onlar teslûm oldular.. Yalınız sekkiz kişiden bir kişi, arkaya cemse var ya, ben gözümle gördüm, elini kaldırdılar, artık cemse bastı mı, mermile mi vuruldu nasil etti, bilmiyorum.. Hem ışıkla gördüm, hem çağirir, bagirir yani, bize yakindir, çağirir teslûûmmmm. teslûmmm çağirir! Biz at. tımıza binip kaçtik. Sonra dedik, buraya biraz durak mı? Hele arkamızda nassıl olur, onları teslûm oldular, yarın sabah gene teslûm edeceğiz, gelip sorurlar, filan benim arkadaşım, sabaha asker geliy bizzi de götürür.. Neyse yarım saat sonra silah sesi geldi!. Ne ottuz mermi ne kırk mermi, ne yüz mermi!. Ne ikkiyüz mermi, yakiliy!. Çok yani!. Biz kaçtik, geldik eve, dedik evde durmayak, durmadık, gittik iki gün mü, baktık radyo dedi, sekkiz kişşi ölü, dört at, otuz ikki mi, otuzaltı yük mü böle bişey gene söyledi radyoda.. Yani iyice anlamadım yükler...»

KAÇAKÇI ŞAHAN...

«Kaçakçı Şahan» «teslûm... teslûm.. teslûm..» çekenler arasında!.

Beriki anlatıyor, kesik kesik, ağlamaklı, dolarak gözleri ve tıkanarak, ağlamaklı, ama ağlamadan:

«... Baktım, dedim, Şahan benim kardaşımdır yani senin gibi kardaşımdır.. Hele ben gidiy bakım eve, sağ mı ölü mü? Ben geldim, baktım, Şahan'ı mezara koymuşlaaar da millet gidiy geliy!. Dedim, madam Şahan gitti artık ben evimden artık çıkmirem.. Asker de gelsin benni göttürsin.. Onunla ba-

rabar ben de öleceğim.. Geldim, evime oturdum.. Benim anlattığım bu kaddar!.»

DEDİ: BİZİ TESLİM ALDILAR!

Anlattı bir başkası..

«Dedi:

— Valla yaralandim ve çok perişan oldim, bizi ablukaya aldilar, bizi teslim aldılar..

— Sen nassil kurtildin yav? Seni nassil götürmediler hastane? Candarma seni kendini şey etseydin, çağirtsaydin, ben yaraliyim, seni arabaya bindirirdiler, seni göttirirdiler hastane..

Dedi:

— Valla, gözüm önünde birisini vurdular, öldirdiler.. Ben de kendimi yarali olduğim için kendimi balyanın altına attim.. Valla bir candarma Allah razi olsun o candarmadan, geldi şeyin üstüne, subbayini ikki subay barabar şoffor mahallinden indiler ellerinde tüfenk.. Bişeyler dedi askere.. Candarma geldi yannima, beni acidi, beni aciyince kendimi yatirdim yerre, benim üstüme mermi sıkmadı, yanimizde bir balyanın dibbine mermilerini boşalttı, tak, tak, tak.. tak.. tak.. Ben yattim.. (Öldi mi)... (Evet öldi).. Beni candarma bir, on onbeş dakka geçti, candarma başım ucuna nobetçi dikildi.. Subbaylar gitti.. Candarma geldi yanima, dedi (.. fırla ülen.. Kendini eğer bir ağir yarali, kendini kurtarabileceksen, kendi kurtar.. Müslümansın, günah.. haydi git buradan..)

Bu gitmiş, bekçilerin orya kendini kurtarmış....»

Kemberli köyünden Halil oğlu Hamit Dikmen

kendini kurtardı.. Sonra Urfa Devlet Hastanesine götürüldü yolu bulunup ve orada öldü!. Ama, o korkunç gece başlarına geleni rivayet sanılmasın diye çok, ama çok kişiye anlattı..

Yaşamalıydı Kenberli köyünden Halil oğlu Hamit Dikınen.. Yaşamalıydı..

Ama yaşayamadı!..

Haberler yağıyor, dilden.. Elden.. Gönülden.. Zulum ortaya çıksın diye.. Tabii zulumsa bu, varsa zulum elbette çıkmalı ortaya..

«.... Arazimiz olmadığı için..»

Bunu anlatan (...) ile (...) 40 ve 36 yaşlarında:

«... Arazimiz olmadığı için geçimimizi kaçakçılıkla sağlıyoruz. Her birimiz 700 - 800 lira karşılığında at kiralıyoruz. Suriye'den çayı borç karşılığında alıyor, sınırı da candarmaya biner lira ödeyerek geçiyoruz. Bütün bunları ödedikten sonra artan para ile çocuklarımıza bir çuval buğday ya da üst-baş almaya çalışıyoruz.. Geçerken kimseye haber vermemiştik. Ama daha dönmeden candarma rehberi gelip, bizden para istedi. Yük başına 1.500 lira çoktu. Üstelik üzerimizde para da yoktu. Çayı borca almıştık. Sonunda ondört kişi para verince, anlaşma sağlandı. Bu ondört kişi bize kefil olmuştu. Çayı sattıktan sonra candarmaya olan borcumuzu ödeyecektik. Ayrıca geçimişizi örtbas etmek için bizden, hasta üç katır ile dört sandık da çay aldılar. Bu katırları mayınlı sahada, bizim geçtiğimiz yerde öldürüp, yükleri gümrüğe teslim edecek, kaçakçılarla çarpıştık, üç hayvanlarını da öldürdük ve dört sandık çaylarını ele geçirdik!. Kaçakçılar izlerini kaybettirmeye muvaffak oldular, diyeceklerdi!. Biz böylece geçtik sınırı.. Beraberimizde (..) nın (..) için yaptığı siparişleri de getir-

miştik!. 6 paket Elhamra sigarası, 1 teyp.. üç halı, bir kol saatiyle (...)'nın çocukları için giyecekler, oyuncaklar!.

Sınırı çok rahat geçtik.. Saat onsekiz otuz sıralarıydı.. Sınırı beş kilometre kadar geçmiştik. Birden ateş yağmuru altında kaldık!. Bir cemse üzerimize doğru geliyordu.. Cemsenin önünde kalanların tümü öldürüldü.. Arkasına düşenler kurtuldular.. Ölenlerin eli kurşun doludur. Biz Suriye'ye doğru kaçtık.. Mayınlı saha kenarından sürünerek bir süre doğuya doğru yol aldıktan sonra Türkiye'ye döndük. Ceylanpınar Devlet Üretme Çiftliği'nin (....) şubesinde çalışan işçilerin arasına katılarak kurtulduk.»

Dedim:

«Bu üç rehber aracı, yani simsar size bir oyun mu yaptı diyorsunuz? Sizden, şu kadar para isterim bunu isterim gibi maraza çıktı mı aranızda?»

Dedi:

«Parayı? Biz keyifle veriyoruz.. Keyfle veriyoruz, yani evimize gelek! Yani Suriye'de kalmayak.. Biz veriyoruz.. Yani kim gelirse.. Muho olsun, bir başkası olursa.. Biz izinli geçiyoruz yine veriyoruz...»

Dedim:

«Yani Muho falan demek ki konuştular bunu, çavuş da geldiğine göre yarı yola kadar sizinle..»

Dedi:

«Konuştuuuu!.»

Dedim:

«Peki cemseler geldi, bunun sırrı nedir?»

Dedi:

«Ben de bilmiyorum.. Yani hatta ben Muho'ya

dedim, sen başımıza bu filimi çevirdin, bu nasıl olur?».

Bir ses:

«Fikret ağabey, bu biliyormuş..»

Yakından bir başka ses:

«Esasen bunlara gelmişler, pazarlık etmişler, bu üç simsar.. Bu pazarlık anında uyuşmamışlar.. Bunlara at başına binbeşyüz lirra istemişler, bunlar at başşı sekkizyüz vermişler. Bi de sırtında olan sekkizyüz istemişler, sırtçılardan.. Sırtçılar dörtyüz lirra vermişler.. Bunun için olmamış.. yani uyuşamamişler.. Ha bu dava bunun için..»

«Onlar, yani simsarlarla konuştunuz mu, ne diyor onlar?»

«Daha görmedik.. Her daim böle gidip-geliyorlar, bu olaydan sonra gelmiyorlar..»

Şahan «teslûm.. Teslûm.. Teslûm..» çekenlerin arasında, anlatılanlara göre..

Şihan, kimilerinin seslediği gibi Şahan, askerlik dönüşü dünyayı gördü.. Okuma-yazmanın erdemliğini anladı, dıştan sınava girdi, ilkokul diploması aldı.. Amacı Almanya'ya gitmek.. Almanya'ya gidecek, bileğinin gücüyle paralar kazanacak!. Bir rüya ki, sıtması tutan!. İş sahibi olacak, kurtulacak mayınlı topraklardan, ölümlü topraklardan kendileri için ölümlü topraklardan!.

«Hele şimdi bi-şey soracağım, Allah inandırsın içtenlikle soruyorum, bana böyle cevap verin sizler de.. Şimdi, 115 dönüm toprağı vardı Şihan'ın, kurak, evet.. Devlet vermiş.. 115 dönüm de aha şu, şu akuya vermiş.. Bu yetmediği için mi yapıyordu kaçakçılık, yoksa daha fazla para kazanmak için mi? Dininize, imanınıza, Allahınıza, Peygamberinize.. doğru deyin bana...»

«Allahın hakkı için beyfendi, hakikaten yetmiyor.. Çünki her şey pahalı olmuştur, pahalı olduğu için, yani burada da verimli azdır, susuz olduğu için..»

«Bak şimdi, tutun ki ben de sizinle beraberdim, gittik beraber.. Şahan'a kaç para kalacaktı, bana kaç para kalacaktı? Yani bu balyalar geçseydi, benim hisseme kaç para düşecekti?»

«Binbeşyüz lirra, ikkibine kadar çıkar.. Yani bin lira yol masrafı çıkar tabii..»

«Temiz?»

«Temiz bin lira kalır anca..»

Şahan'ın da kevgire döndü bedeni kurşunlardan, kanlı topraklara düşende kevgir gibiydi bedeni.. Şahan «teslûm» alınınca, o gece «Karakol»a götürülmüş müydü Ayit Sümer ile birlikte? Sonra, sabahın erinde getirilmiş miydi aynı yere? Sonra.. sonra.. sonra sonra mı canından edilmişti? Muhbir (SÇ) paniğe kapılmış mıydı, yalvarmış mıydı, bu adamlar beni tanıdılar, öldürürler beni, intikam için öldürürler.. demişmiş miydi acep? Ve neredeydi «Şahan'ın cesedi?»

«... VAKİTLERDEN BİR SABAH NAMAZINDA YATARIM
KANLI, UPUZUN...»

Buralarda, diyelim ki iki Cırcıp arasındaki yerleşim bölgesinde yaşayan insanların kadınlarının yüzde üçü, erkeklerin yüzde yirmi biri türkçe konuşur, gerisi konuşamaz!. Delikanlılar askerde öğrenir, asker ocağında, yaşlılar da pek konuşamaz dillerini.. 1697 çocuktan ancak 114'ü okula gitme mutluluğuna erişmiştir!.

İnsan başına 8.5 metre kare yaşama yeri düşer, oysa bu rakamın 18 metre kare olması gereklidir!. Bu kırsal alanda odaların yüzde 1,5'inin zemin yapısı beton, geri kalan yüzde 98,5'i topraktır. Konutların yüzde 32'si hayvan barınaklarıyla içiçe. dir.. Yüzde 98,7'sinde helâ ve yüzde 97'sinde yıkanma yeri yoktur..

İçme ve kullanma sularının hemen hepsi bulanıktır, kurtludur, sağlıktan yana hiç bir güven yoktur, pistir.. Yeni doğan bebeler «rastlantı» olarak yaşar.. Çocukların yüzde 90'ı 0-4 yaşları arasında ölür, geri kalan yüzde 10'u bizimdir!. Bebelerin ölüm oranı 1966 yılında yüzde 4, 1967 yılında yüzde 9 olarak saptanmıştır devlet kayıtlarına göre!.

Evlerin ışık ve havalandırma durumu perişandır.. Ufacık pencereler kışın naylonlarla örtülür, kimileri kışın, kerpiç ve çamurla, tahtayla örülür yazın yıkılmak, sökülmek üzere!.

Penceresi naylonla kapatılmış bir odada konuşuyorum:

«.. Düz arazi değil mi ölülerin olduğu yer?»

«Düz arazidir, huduttan birbuçuk kilometre kadar geçmişler.. Birinci parselden geçmişler, ikinci parselden geçmişler, üçüncüde.. Üçüncü parselde cenazenin yanına gittik.. Savcı bey keşfını yaptı. Cenazenin, altı kişşinin mesafesi elli metre murabbaıdır, yani birisi burdan düşmiş, birisi burdan düşmiş, her birinin ara altı metre, on metre, beş metre öyle bişeyler var idi.. Cenaze.. Altı tanesinin keşfı yapıldı, dördüncü parsele geldık. Dördüncü parselin bittışiğinda bir Sarnıçtepe diyorlar, Sarnıçtepe'nin bitışiğında Şihan'la Nuri.. Teslim olmuş, ordan kendileri öldirmişler.. Dördüncü par-

selde.. Hatta kolunu kaldırmış, dabancayla burdan vurilmiş merınisi çıkmamış. Göğüsten vurilmiş çıkmamiş...»

«Şahan'ın?»

«Şahan'ın.. Bir tane burdan vurilmiş kafasindan çıkmış, bi dane ayaginden vurilmiş.. İki tene çıkmamiş, bi tene çıkmiş..»

«Yani sen gördün değil mi, o elindeki kurşun yarasını?»

«Heee.. Burdan vurilmiş böyle gelmiş, çıkmamiş..»

«Savcı onları oradá soydu mu?»

«Soydu, doktor bey hepsini soydu..»

«Doktorla savcı onları orada soydu, Şahan'ın elinde, yani şurada.. Sağ elinde mi, sol elinde mi? Bir gözünün önüne getir...»

«Sol elinde...»

«Sol elinde hemen bileğinin altında kurşun yarası var?»

«Bi de göğsünde.. ha burda.. sol göğsünde bi mermi çıkmamiştı.. Bu sekkiz kişinin keşfi yapildı..»

«Altı kişinin yapıldı, öbür iki kişi daha var..»

«İki kişinin yanına geldık, onların da keşfi yapıldı..»

«Onlar daha mı uzaktaydı?»

«Dört kilometre uzaktaydı huduttan..»

«Yani diğer cesetlerin olduğu yere daha mı uzaktı onlar?»

«Üç kilometre bunlardan daha uzak.. Bunların da keşfi yapıldı..»

«Yani bunların başında jandarma bekliyordu.. Nöbetçi vardı değil mi?»

«Bekliyordu. İki dene cemse bir cip, iki dene assubay, beş-altı er..»

«Bunlar, yani ölüler yüzükoyun mu yatıyordu, gözünün önüne iyi bir getir bakalım, acele etme..»

«Şekil şekil..»

«Şahan?»

«Şahan sırt üstü yatıyordu..»

«Yanındaki?»

«Yanındaki Nuri yan yatıyordu..»

«Öbürleri? Bir getir gözünün önüne..»

«Ali sırtüstü yatıyordu, Ayit sırtüstü yatıyordi, İsa yüzzükoyun yatıyordi, eeee Hıdır yan yatıyordi..»

«Pekiiii, savcı ve doktor bunların üstlerini falan aradı mı? Elbiselerini soyduktan sonra?»

«Aradı.. Cepleri hep dışardaydı.. Cepleri hep dışarda!..»

«Saati var mıydı?»

«Şahan'ın bir yüzigi vardı, bir saatı vardı kolundan alınmış.. Bi şey bırakmamıştı.. Hatta savcı dedi, bunların cepleri neden dışarda? Dedi, askerlere, dedi bilmiyoruz..»

«Hangi savcı o? Adı neydi onun?»

«Yeni gelen savcı..»

«Genç böyle.. Kibar bi çocuk, haaa?»

«Yok, yeni gelen..»

«Uzun boylu bi çocuk?.»

«O zayif değil..»

«Bir tane kısa boylu var, gözlüklü.. Bu, o değil mi?»

«Öteki..»

«Eeeeee, başka, başka elinden yara almış kimse var mıydı? Gözünün önüne iyi bir getir.. Yani

avucunun burdan, bileğinin kenarından kurşun yarası almış var mıydı Şahan'dan başka?»

«Şahan'dan başka? Ali'nin bu kolunda, sol kolunda beş altı tene mermi yarası vardı.. Göğsünde.. Hepsi arkadan vurulmış, burdan çıkmış.. Yani mermi şeyleri belden yukarıdır.. Belden aşağı mı? Demek sekkiz kişiden bi kişi mi vardiiii, ikki kişi mi vardiii? Heps belden yukarı!.»

«Belden yukarı?»

«Arkadan..»

«Hep arkadan mı vurulmuşlar?»

«Hep arkadan.. Hep arkadan..»

«Peki bunu orada doktor yazdı mı savcıyla beraber, kurşun şuradan girmiş, buradan çıkmış gibilerine?»

«Yazdı.. Tek tek hepsini yazıldı.. Savcı..»

«Cesetler?»

«Cesetler?»

«Cesetler Tüem'e getirildı.. Cemseye attılar.. Tüem'den Ceylanpınar'a..»

Matar oğlu Ayit Sümer'in iki çocuğu var. Karısı üçüncüne yüklüydü. Kocası öldürüldü sınırda, çocuk doğdu.. Ne çocuk babasının, ne baba çocuğunu göremeyecek bir acı çıktı ortaya..

Çocuğun adını ne koyacaklarını köylüler uzun uzun tartıştılar.. Çoğunluk «Acavit» diyordu.. Ama «umut»tan ses gelmemiş!. O sıralarda bir CHP milletvekili.. Urfa Milletvekili Celal Paydaş çamurlara bata bata geldi, yayan yapıldak köy köy dolaştı, başsağlıklar diledi, olayları görgü tanıklarından dinledi ve sonra çocuğa bir ad buldular, Celal Paydaş Sümer..

1975 yılının Ocak ayının 8'inde, Millet Meclisi

çalışmalara başladı ve Başkanvekili Rasim Hancı oğlu mikrofona eğildi:

BAŞKAN — Urfa, Viranşehir ilçesinde kaçakçılık nedeniyle vuku bulan hadiseler hakkında konuşmak üzere, Urfa Milletvekili Sayın Celâl Paydaş, buyrunuz efendim.

CELÂL PAYDAŞ (Urfa) — Sayın Başkan, Yüce Divanın saygıdeğer üyeleri;

Urfa ilimizde ve komşu hudut illerindeki insanlarımıza reva görülen, çağdışı, insanlık dışı yöntemlerin en vahim olanını bu sefer Viranşehir'de görmüş bulunuyoruz.. Arkadaşlarım, öyle ki tarihe Viranşehir katliamı olarak geçecek kadar mühim olan bu kaçakçılık ve adam öldürme olayı önce basit bir zabıta olayı olarak gösterilmek ve geçiştirilmek istenmiştir.. Daha sonra, çeşitli tepki ve uyarılar karşısında, bizzat olayın mahalline giderek olayı yaşamış olup kurtulanlarla ve ölü aileleri ile yaptığım temaslarda, gerçekten insanlık cinayetinin, bir insanlık suçunun işlendiği kanısına üzülerek varmış oldum arkadaşlarım.

Olayın işleniş şekli şu şekilde olmuştur: Olayda bizzat bulunup da kurtulanların çok samimi ifadelerine göre, birlik komutanlığındaki sivil komisyoncu vasıtasıyla para ile Suriye'ye geçtikleri, gelişlerinde aynı formaliteye uyduklarını ve serbestçe hududu geçtiklerini 3 km. ilerledikten sonra, aniden cemselerin yarım ay şeklindeki pusuya düştüklerini ve hemen etraf ışıklandırılmak suretiyle kendilerine ihtar dahi yapılmadan ateş yağmuruna tutulduklarını, yara alan ve almayanlar yakalanıp ikinci bir defa kurşuna dizilerek, sanki boyunlarında idam fermanı varmış gibi öldürülmüşler-

dir.. İlk anda 9 kişi çok sayıda almış olduğu yaralarla derhal ölmüş, bilahare aynı şekilde yaralı olup da hadise mahallinden uzaklaşan 7 - 8 kişi Suriye'ye kaçmak zorunda kalmış, gelen haberlere göre, orada da 3 - 4 kişinin öldüğünü haber almış bulunuyoruz..

Bilhassa, hadiseden yaralı olarak kurtulan ve daha sonra hastanede ölen Hamit Dikmen, bu dehşet verici manzarayı yakınlarına aynen şöyle anlatıyor; kendisi, «ben yaralıydım, yakalanmış olan bütün kaçakçılar teker teker öldürüldükten sonra, benim de yaralı yahut henüz ölmediğim haberi üzerine, oradaki Jandarma Komutanı tarafından (bunu da öldürün) denilmiş, fakat jandarma bu hareketi yapmaksızın yanına gelmiş, kendisini ayağı ile itmiş ve yanındaki yere silahı ile ateş ederek, kendisini öldürmek gibi bir harekette bulunmuştur» demiştir.. Bunların vücutlarındaki yaralar altıdan aşağı değildir.. Tek bir silahla dahi bunlara karşılık verilmiş değildir, zaten ele geçen silahların 1 - 2 tanesi av tüfeği, 1 - 2 tanesi de mavzerdir. Maktüllerden Ali Kahraman delik deşik edilmiş, ellerini yukarı kaldırmış olmasına rağmen avuçlarında müteaddit kurşun yaraları görülmüştür.. Bu Ali Kahraman adındaki vatandaşımız, elleri yukarda olarak öldürülmüş, hatta mezara getirilinceye kadar dahi elleri yukarda durmuş vaziyette olduğu görülmüştür. Her maktuldeki yaralar, hem yakın ve hem de uzak mesafeden değişik tip silahlarla meydana gelmiştir..

Bunlar çok ağır ithamlardır, fakat yaptığım araştırmalarda olayın aynen bu şekilde cereyan ettiği kesinlikle ve oradaki bütün Viranşehirliler bölge halkı tarafından kesinlikle anlaşılmıştır.

Şunu kesinlikle bilesiniz ki memleketimizde bu son günlerde çok büyük oyunlar oynanmaktadır. Buna inanıyorum ki; 12 Mart Muhtırası öncesi bazı hareketler, bazı oluşumlara el atılmak isteniyor.

Memleketimizdeki bu şekildeki kaçakçılık kökeninde sosyal ve ekonomik nedenler yatmaktadır. Olayda sırt hamalı diye tabir ettiğimiz kaçakçılar esas sermayedarların, ağaların, şeyhlerin birer maşaları, maddi sermaye araçlarıdır.

Asıl büyük vurgunu vuranlar, vapurlarla, tankerlerle kaçakçılık yapanlar, milyonlarca liralık döviz kaçıranların hiç bir zaman cezaları ölüm olmamıştır. Bunların burunları dahi kanamamıştır arkadaşlarım..

Bu kadar vatanperver iseler kaçakçı pazarları, çarşıları, pasajları vardır. Bir gün buralarda serbest satılan eşyalara müdahale edeni görmedik. Çünkü o yerlerin dokunulmazlıkları vardır.

Bu çok vatanperver gibi görünen, hudutta güya nöbet tutan askerlerimiz şunu üzüntü ile belirtmek isterim ki bu hadiseden iki üç gün sonra aynı birliğin mensupları kendi CMG'leri ile kaçak eşya getirip sivil arabaya yüklemek üzere iken ki kendileri de burada bizzat hamallık yapmışlardır, altı jandarma, altı sivil hamal ve üç de assubay ile bir asteğmen kaçak eşyaları CMG'den sivil arabaya yüklerken cürmümeşhut halinde yakalanmışlardır.

BAŞKAN — Sayın Paydaş, vaktiniz dolmuştur efendim. Çümlenizi bağlayın..

CELÂL PAYDAŞ (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkanım.

Altı jandarma, altı sivil hamal ve üç asteğmen bu hareketlerinden dolayı hemen tevkif edilmişler. dir arkadaşlarım.

Günlük iaşelerinin temini için bu işi yapmak zorunda kalan asîl yürekli vatandaşlarımızın kanları üzerinde oynadıkları oyunları umumi efkârca nefretle lânetlenmiştir. Zavallı bölge halkımız bu tüyler ürpertici olay karşısında bütün paniğe kapılmışlardır.

Buralarda can ve mal güvenliği kalmamıştır. Buradaki yaşantı bölge halkı için bir ızdırap olmuştur.

Vatandaşlarımızın mal ve can emniyetinin koruyucusu ve güvencesi olan jandarma tam tersine, bölgemizde zulmün maddi aracı olmuştur. Aynı şekilde robotlaştırılmıştır. Jandarma görevini; vur, kır, öldür olarak bilmektedir.

Olaydan sonra tesbit ettiğimiz kadarı ile 84 çocuk öksüz, sahipsiz bırakılmıştır. İçlerinde Kejan Sevgili bir felçli karısını ve sekiz küçük kızını geride bırakmıştır.

BAŞKAN — Sayın Paydaş, lütfen bağlayınız, yoksa sözlerinizi keseceğim.

CELAL PAYDAŞ (Devamla) — Bağlıyorum Sayın Başkanım.

Üzüntü ile belirtmek isterim ki; bugüne kadar bu failler hakkında hiç bir idarî ve adlî işlem yapılmış değildir. Yetkililerden özellikle istirham ediyorum.. İthamlar çok ağırdır, bütün umumî efkârın görüşü aynı merkezdedir. Bazı kafalarda bazı büyük istihfamlar belirmiştir. Olayın iç yüzünün vuzuha kavuşmasında büyük bir zorunluluk hasıl

olmuştur, derhal müdahalelerini istirham ediyorum..

Aynı şekilde açlığın, sefaletin, cehaletin kucağına terkedilen bu bölge halkına insanca, hakça bir düzene kavuşması için devletin süratle el uzatması zorunluğu hasıl olmuştur..

Ayrıca şunu da son olarak belirteyim; kaçakçılık bu şekilde zecri tedbirlerle, adam öldürme ile değil, devlet denetiminde açık pazarlar kurmak suretiyle mümkün olabilecektir.

Hepinizi saygı ile selâmlarım (CHP sıralarından alkışlar)..

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Paydaş...»

Karardı ortalık..

İyice..

Yağmur yağıyor karanlığa, soğukça..

Evlerden birisine girdim.. Bir ineğe mi çarptım ne? Hayvanın yanından geçip daha bir karanlığa gömüldüm!. Karanlıkta sesler..

Bir kadın ağlıyor karanlıkta.. «Çıra getirin» dedim.. İsli bir idare lâmbası ölü ölü sararttı bir köşeyi..

Bir kadın ağlıyor..

Fotograf makinasının buzlu camına eğildim, göremedim bi-şeyler!.

Lambaya çevirdim objektifi, net yapabilmek için. Göremiyorum!. Görmüyor gözlerim.. Körkandil bir ışık, köşede.. O kadar!.

Yakınımda bir yerde, bir kadın ağlıyor.. İçimde bi-şeyler filizleniyor..

Gözüm makinanın içinde.. «Alın lambayı, ner-

de yeni doğuran kadın? Kocası vurulan, tutun ona doğru..»

Gözlerim, gözlüklerim ve objektif buğu içinde..

İtoğluit flaş, çakınadı!. Bir daha.. Bir daha.. Sonra çakıverdi, şimşek gibi, hani yağmurlu, karanlık bir gecede, göz gözü görmez bir gecede nasıl çakar şimşek ve nasıl aydınlanır ortalık ve bir an için nasıl görürsünüz çevrenizi, aynı böyle.. Aynı böyle..

Bir kadın var yerde, yanında bir tümsek.. Sonra yeniden çaktı flaş, ağlayan kadını gördüm!. Elmacık kemikleri çıkık çıkıktı. Sırtında bir çocuk mu bağlıydı ne? Ardı ardına aydınlandı, karardı ortalık..

Bir kadın ağlıyor, içten-içe..

Bir kadınağlıyor, omuz başımda, Filiz...

Göremiyorum, karanlık..

Kadınlar hıçkırıyor, mırıldanıyorlar başka dilde.. İnceden ince.. İnceden ince ağlıyor kadınlar ve odaya doluşmuş insanlar, sırt sırta, omuz omuza..

Matar'ı, karısını, öksüzlerini dışarda bir sap yığınının önünde, ellerini kavuşturmuş bekleşirlerken gösterdiler.. Bekliyorlar yağmur altında.. Çocuklarının ayaklarının kimisi «kapsız».. Yine aksilik etti o küçük şimşek aleti, sonra çaktı.. Yeniden çaktı!. Tutup öptüm, yağmurdan ıslanmış dudaklarımla.. Çakmasaydı bu şimşek aleti, göremeyecektim o öksüzleri, o lohusa kadını, o ağlayan için için ağlayan elmacık kemikleri çıkık kocaman gözlü, başı poşulu kadını, yani sınırda sorgusuz-yargısız vurulup öldürülen Ayit Sümer'in bacısını ve yerde yatan karısını günlük bebeğiyle, hemen hayvanların yanında, hayvanlarının fışkıları, ısıcaklığı yanında!

Çoğaldı kalabalık.. Rahmet yağıyor yüzlere, gözlere, ıpıslak yüzler ve gözler ve üstler ve başlar, sosyal adalet, kardeşlik, barış, mutluluk, erken seçim milliyetçi cephe, solcular, sağcılar, kurtlar, yurtlar, baskınlar haşhaş, kıta sahanlığı, Kıbrıs... İngilizlere tutsak soydaşlar.. Assubay eşlerinin maaş haksızlığını protesto için yaptıkları yürüyüş... Hepsine yağıyor yağmur, ahmak ıslatan.. Agaların baskısı.. Toprak reformu.. Adalet.. Mülk.. Temel Makinalı tarım.. Hepsine hepsine yağıyor!..

Kurban olduğum Devlet buralardaki insanlar da uygarca değilse bile azıcık «insan gibi» yaşasın diye yasalar çıkarttı şöyle-böyle ve CHP'nin yetersiz bulduğu için oy vermediği Toprak ve Tarım Reformu yasası.. Geçen yıl toprak ve tarım reformu uygulaması için yatırımlara 630, kamulaştırmaya 90, örgütleme ve donatım için 200 milyon, toplam 920 milyon lira ayırdı Devlet!. Kurban olduğum Devlet'in Topraksu Genel Müdürlüğünce 1976 yılı sonuna değin gerçekleştirilecek iki Cırcıp ovası yeraltı sulama projesi için ayrılan 150 milyonun 50 milyonu kullanıldı ve 17 bin dönümlük arazisinin sulanması çalışmaları sürdürüldü!..

1975 yılının Haziran ayında, akıl almaz engellemeler, oyunlar ve de «madik»ler olmazsa kurban olduğum Devlet, Akçakale'de 5.908, Viranşehir'de 5.398 topraksız ya da az topraklı insanımıza toprak dağıtacak.. Olmazsa bir engelleme.. Kuşku var içimde..

Ve dağıtılacak bu toprakların biraz ötesinde, çamurlu toprağa düşen insanlar, düşürülen insanlar askeri bir araca çırılçıplak; boy farkı, kilo farkı, yaş farkı, dil farkı, din farkı, inanç farkı göze-

tilmeksizin atıldı, araç Ceylanpınar'a doğru homurtularla hareket etti!.

«..... Bekledik, saat yeddi sekkiz aralarında.. Ceylanpınar'da.. Valla baktıh, şeyin içine atmışlar.. Hele rice edek.. Ettik, dediler yoh!. Sabah veracagız.. Cenazeler.. Bir bölük var orda, seyyar bölük.. Cemse üstüne koymuş, üstüste.. Çırçıplak bırakılmışlar... Neyse, gittım ben, baktım ki elektrik verdiler, dedi, kiminiz var? Kiliminiz var mı? Dedim, valla benim bir akrabam var, fakat onların içinde degıldir.. Dedi, al elektrik get bak.. Üstüsteydi.. Ne yapacağım? Artık ölmüşler!. Çırçıplak.. Rengileri de değişmiş.. Neyse, baktım ki..»

«Kaç tane vardı, saydın mı?»

«Evet.; Ben o zaman sekkiz kişi saydım.. Fakat bagzılarının köylümüz oldugini gördüm.. Bagzılarının Hırbetsıf'a ait olduğunu.. Asteğmen vardı.. Dedim, bunları tanırım. Dedi, neyse, savcı gelsin size verirse alın cenazenizi.. Neyse, savcı geldi.. Savcının yanına çıktık.. Allah sizden, ondan razi olsun, o savcı hiç şeyetmedi, dedi, kim cenazesini tanıyorsa götürsün.. Savcı zabıt yazdırdı.. Savcı geldi verdi kâğıtları bizzat, elimize..

Ahıra atmışlar.. Geride bir ahır var.. At ahırı, bilmiyem, toz üzerinde sanki affedersın köppek gibi atmışlar cenazeleri... Neyse geldık, bagzıları bagırsagı çıkmış, bagzı sekkiz dokkuz yerinden yaralı, bagzı ayagi kırılmış!. Bagzı cemse basmış, neyse devletin yapacağı.. Devlet güçlüdür.. Ondan sonra cenazemiz Şahan Erkek kaldırdık bir ciple, onunla Ali Kahraman, Kejjan Sevgili ve Accuba nami diğeri Küçük Kemberli köyüne, Ali Kahraman Büyük Kemberli'de orada gömüldü..

Biz iddia edecektik, teslûûûûmmmm diye bagirmiş filan, tabii devletin, herkes devletten korkar, devletin de bize vereceği emre itaat etmemiz lâzım.. Hiç bir yere gitmedık, ne müracaat ne de filan.. Gitmadik..»

«Ne kadar mal çıkmış, duydunuz mu?»

«Evet.. Fakat ben gözümle görmedim, fakat dediler altmış balya!.»

Demek ki diğer çay balyaları etrafa dağılmış falan, otuz bilmem kaç balya!. Otuz bilmem kaç balya kaçak çay!. Muhakkak o patırdı arasında dağılmış, saçılınıştır etrafa, uçacak değil ya başka illere, yahut araçlara konulup, yüklenip?

«İÇİŞLERİ BAKANLIĞI BASIN BÜLTENİ
BÜLTEN NO: TARİH: 8.1.1975

İÇİŞLERİ BAKANI MUKADDER ÖZTEKİN'İN VİRANŞEHİR OLAYLARI İLE İLGİLİ AÇIKLAMASI

İçişleri Bakanı Mukadder Öztekin, Viranşehir ilçesinde meydana gelen olayların, basına değişik biçimde yansıması üzerine bir açıklama yapmıştır.

Öztekin'in açıklaması aynen şöyledir:

«31 Aralık 1974 günü Viranşehir ilçesinde meydana gelen ve 9 kişinin ölümü ile neticelenen olay basınımızda çeşitli şekillerde ele alınmış ve bu olay nedeniyle bazı subay, astsubay ve erlerimizin tevkif edildikleri yolunda haberler yayınlanmıştır.

Herhangi bir yanlış anlamaya meydan vermemek üzere aşağıdaki hususların kamuoyuna açıklanmasına lüzum görülmüştür.

Her şeyden önce 9 kişinin ölümü ile neticelenen silahlı hudut tecavüzü ve kaçakçılık olayı ile hudutta görevli bazı subay, astsubay ve erlerimizin tevkif edilmeleri olayları birbirlerinden tamamen farklı ve ayrı olaylardır.

Şöyle ki:

1 — Mardin ili Kızıltepe ilçesi Şenyurt nahiyesi bölgesinde bulunan ATA Karakolu bölgesinde 16 Mayıs 1974 gecesi kaçakçılık yapıldığının tesbit edilmesi üzerine yapılan idari tahkikat sonunda 2 astsubay, 9 J. eri ve ATA köyünden 3 sivil şahıs mahkemeye verilmiş ve Mardin Ağır Ceza Mahkemesince 2 Ocak 1975 tarihinde tutuklanmışlardır.

2 — 29 Aralık 1974 günü saat 01.00 sıralarında Urfa ili Viranşehir ilçesi TÜEM istasyonunun 12 kilometre gerisinde 6 adet kaçakçı 15 balya kaçak eşya, bir av tüfeği ve buna ait 22 adet dolu fişek ve 27 AN 941 plaka numaralı kamyon yakalanmış, sonradan yapılan idari tahkikat neticesinde bu kaçakçılık olayı ile ilgili olarak 2 Yd. Sb., bir erbaş ve iki er Viranşehir Ağır Ceza Mahkemesince 30 Aralık 1974 günü tutuklanmışlardır..

3 — 11 Aralık 1974 günü Urfa ili Viranşehir ilçesi TÜEM bölgesinde 9 kişinin ölümü ile neticelenen olay dolayısıyle herhangi bir tutukla olmamıştır.

Bu olayın hazırlık tahkikatı halen Viranşehir C. Savcılığınca yürütülmektedir.

4 — Viranşehir C. Savcılığının yaptığı hazırlık tahkikatı dışında Viranşehir olayları ile ilgili olarak şu ana kadar Bakanlığımıza yazılı veya sözlü olarak bir ihbar yapılmadığı gibi, Jandarma Komutanlığına da bu konuda herhangi bir şikâyet intikal ettirilmemiştir.

5 — Buna rağmen, Bakanlığımızca konuya gereken hassasiyet gösterilmiş ve olayı mahallinde inceleyerek kanunî gereğini yapmak üzere bir Jandarma Tümgenerali ile iki de Mülkiye Müfettişinin katılmasıyla kurulan yüksek seviyedeki bir kurulun mahalline gönderilmesi uygun bulunmuştur.»

TELGRAFIN TELLERİNE..

«acele.. ur. 43. v. şehir 133....9...1.. 9.1 13/20 osman...

oldurulen koylulerın sakınlarına tabur komutanı yuzbası tarafından baskın yapılarak tanıklık yapmamaları ıcın tehdıtte bulunulmuştur durum bılgılerınıze sunur.....»

ÖLÜLER... ÖLÜLER...

Anlatıyorlar.. Anlatıyorlar ölülerinin «hallarını!.»

Kimilerinin kolları açık!. Sırtlarından yemişler kurşunları, kevgire dönmüş bedenler!. Kolları havada «aynen böööööleee» kalmış.. Çıplak ölüleri tıkmışlar zorla Jeep'lere.. Çamurlu yollarda sallana sallana getirmişler.. Sonra yıkayıp-yumuşlar.. Kiminin sıcak su içinde bile açılmamış kolları.. «Böööle» kalmışlar.. Havada! Açılmış kolları, kıvrılmış dizleri eski «hallarına» getirmek «mümkün» olmamış!.

Zorlamışlar toprağa koyarken!.

Şahan'ın mezarının başına toplandılar.

Fatiha okudular, ben fotograf çekerken, yağmurda.. Bir tümsek, etrafı iri taşlarla çevrili..

Şahan'ın anası bilmiyor türkçe.. Diyesiymiş ki arapça, «.. Bennim oğlimi furdiler.. Amma devlet buyiktir, bulacaktir onu toprağa koyanları, devlet adildir, devlet büyiktir, candarmiden büyük devlet vardir...»

Sonra kaldırdı mor dövmeli karışık ellerini havaya okuyor dua, bastım denklanşöre.. Bu fotograf böyle çekildi.. Bebeler var yanında, pırıl pırıl yüzlü çocuklar, güzel çocuklar!!!..

11 Aralık 1974'te elliden fazla çocuk babasız kaldı, anaları dul.. Bir çok ana-baba oğulsuz, bazıları ağasız-kardeşsiz.. Nüfustan düşüldü kayıtları... Sonra İçişleri Bakanlığı «Yüksek seviyedeki kurulu» vardı olay yerine..

«... Evet Otyam Baboo. Kanlı Toprak Üzerinde, röportajınız yaralarımıza bir nebze de olsa merhem oldu.

Diyarbakır'dan inandığım güvendiğim bir meslekdaşınız bana aktardı. Soruşturmaya gelen yetkililerle konuşmuş, Komutan (Tüem'deki pusu 10.000 koyun ihbarı üzerine kurulmuş ve gelen kaçakçılar bu pusuya düşmüşler. Lâkin yaptığımız tahkikatta bazı subay ve jandarma erlerinin kesinlikle bu grupla ilgili olduklarını ve rüşvet yediklerini tesbit ettik) demiş. (Bunu gazete haberi olarak yazarsam ne dersiniz) sorusuna da (Tekzip ederim ve sizi derhal mahkemeye veririm. Ortam müsait değil) karşılığını vermiş..»

«... Buraya gelen iki mülkî müfettiş ve bir tümgeneral beni karakola celbederek ifademi aldılar. İşittiklerimi ve görgü tanıklarının anlattıkları-

nı ben de onlara ifade ettim. Şu cümle bilhassa dikkatimi çekti.. (İfade veren görgü tanıkları bilhassa toplu kaçakçılık suçunu da kabul ederek ifade vermelidirler. Kanunsuz bir durum vardır, İster kaçakçı ister jandarma, suçlarını peşinen kabullenmelidirler. Hiç kimseye tolerans tanımayacağız..)

Hiç bir tehdit altında kalmadan imzalı ifade verdim.. Haa, senin için de bazı şeyler sordular, nerelere gitmişin, kimlerle konuşmuşun gibilerine...»

«DEVLETE MEYDAN OKUYAN GAZETE CUMHURİYET

CUMHURİYET GAZETESİ SUÇLULARI KANUN ÖNÜNDEN KAÇIRIYOR

Yayınları ile Türkiye'yi 12 Mart'a sürükleyen Cumhuriyet Gazetesi anarşinin tekrar hortlaması için yaygın bir kampanyaya girişmiş, bu arada Devlet düşmanlarını himaye edişini bizzat belgelemiştir.

Bir muhabirleri kaçakçılarla röportaj yapmış, buna dair fotograflarda şahısların gözleri bandlanmıştır.....»*

Yanda kocaman bir fotograf iki güvencesiz yurttaşla konuşurken çekilen, elimde mikrofon!.

(*) GÜNEŞ Gazetesi, İmtiyaz sahibi Nazmi Bilgin, Genel Yayın Müdürü Turhan Bilgin (AP eski Erzurum Mv. ve Devlet Bakanı) Müessese Md: Özcan Bilgin Salı 28 Ocak 1975, s. sayfa tepeden üç sütun..

KİM BU?

Görgü tanıklarından birisi, tehdit edilen, horlanan baskı yapılan güvencesiz görgü tanıklarından birisi, fotograflarda gözlerini bandladığım, dertlerini ilgililere değil de bir gazeteciye, güvendikleri, inandıkları bir gazeteciye, sevdikleri bir gazeteciye açıklayan, anlatan bir görgü tanıdığı, «... Nuri de yan yatıyordu..» dedi.. Kimdi bu Nuri, yok ölüler listesinde adı!. Kim ola acep?

HIDIR KANATLI'NIN HESABI

«Gelsin o da..»

Bir ses:

«İyi türkçe bilmiyir..»

«Gelsin, konuşuruz.. Gel bakalım adın ne senin?»

«.....»

«Adı neydi onun, ölenin?»

«Hıdır Kanatlı..»

«Hıdır Kanatlı?... Evet, tamam. De sen anlat bakayım, haa içinden çıkamazsan deyin dediklerimi, buna..»

«... Duydum.. Viran... Ceylanpınar'da.. Duydum... Gittim.. Baktım, Hıdır..»

«Nerede duruyordu gördüğünde?»

Bir ses:

«Jandarma bölüğünde diyir..»

Jandarma bölüğünde? Komutanın odasında değildi tabii, nerede gördün?»

«Şeyde.. At şeyinde...»

«Ahırda?»

«Heee..»

«Ne dediler sana, al götür mü dediler?»

«Hee, alt göttir.. Ben da göttirdim..»

«Neresinde vardı kurşun deliği?»

«Kurşun? Burda uç dana.. Haa burda kolinda.. Bir dana burda dört.. Bi dana sırtinda var, dört dene burda..»

«Dört tane sırtında daha?»

«Hee. Bi dana burda sol baccaginda!. Bi dana ayaginda.. Bi dana..»

«Sol pazusunun orda yani?»

«Heaaa..»

«Pekiii, sizin ne kadar toprağınız var? Senin toprağın var mı?»

«Torpah yoh..»

«Hiç?»

«Hiç..»

«Koyun moyun?»

«Yoh.. Ne koyin vaaar, ne tavuk..»

«Neyle geçinirsin?»

«Addana'ya gidiyo..»

«Öldürülen de gider miydi Adana'ya?»

«Giderdı..»

«Ne kadar çalışırdınız? Bu yıl gittiniz mi?»

«Bu sene gıttık geldık..»

«Kaça para aldınız kilo başına?»

«Kilo başına? Kilo başına yigirmibeş guruş..»

«Kaç para kazandınız ölenle orda, yani iki kişi.. yani?»

«Yani? bi lira kazanmadıh.. Aldığımızı yeddık.. Pambuk bıtti biz bıttik!. Bu köyün hepısi gittik, hap barabar çocikler ile yigirmi gün..»

«Nerden duydun sen şeyi?»

«Radyo demıştır..»

«Nasıl getirdiniz ölünüzü?»

«Cipe koydik.. Göttürdük..»

«Sen gel hele, adın neydi senin?»

«Salim Barut..»

«Salim Barut, sen deminden beri bi şeyler söylemek istiyorsun, gel yanıma şööle, ha, de bakayım şimdi ne söyleceksen?»

«Efendim.. Köyün durumu anlatıyorum size seksen hane köyümüz var.. Hepsi fakir fukaradır..»

«Ne iş yaparsın sen Salim, kaç yaşındasın, askerliğini neyim yaptın mı sen?»

«1949 doğumluyum,, askerliğini de yaptım, efendim, yaz zamanı Adana'ya gidiyoruz yani pamuk toplamaya, gidiyoruz, orda yevmie çalışıyoruz.. Yevmie yigirmibeş lira.. Yani bi ay falan çalışıyoruz orda, çalışmamız parayı yediriyor, yani kazandığımızı yiyoruz, bişeylerimiz yoktir.. Köyümüz fakir olduğu için okul yoktir, sağlık ocağı yoktir, bunlar topraksız.. Tabiii insan aç oldu mi yani her şey yapar.. Bunlar, yani bizim köyden üç kişşi Suriye'ye gittiler, açtan.. Bu işten.. Topraklari yoktir.. Efendime söyleyeyim şu Ayit Sümer'in babası altmış yaşşında hâlâ çobanlık yapıyor.. Onun için yani Suruye'ye gittiler ve öldirildiler..»

«Ne yapılmalı? Ne yapılmalı ki bu adamlar, bu insanlar kaçağa gitmesin, öldürülmesin, vurulmasın?.. Hükümetin, Devletin milletin ne yapması lâzım?»

«Devletin millete bakmasi lâzımdir. Meselâ bu köy, fakir fukaradir.. Toprak vermesi lâzımdir.. Su, yol, elektrik vermesi lâzimdir.. Suyumuz var, bizi idare etmez.. Seksen hanedir az geliy.. Bir gün geliy, bi ay gelmez..»

Kalın sesli bir başkası:

«Efendim, Acavit bey iktidara geldiği zaman burada bakın öyle oldu ki haman haman kalkındırma şeyyi oldi, olacakti.. Efendime söyleyeyim başbakanlıktan istifa ettı, heppimizin umudumuz kesildi.. Yani bu köydekiler söylesin, aha huzurunuzda heppimiz Acavit olmasını istiyoruz.. Bütün dünyada, meselâ, akrabamız, aşiretimiz Acavit yani altı ay daha devam etseydi, bizim bir ihtiyacımız bizze kalmazdı.. Mamur geliydiii, etrafımızda meselâ şay başbakanken Acavit olduği zaman kimse kimseye haksızlık yapmaz idi, mamur korkiir öbürünü şev ediyiir, hepsi Acavit!.»

Devam etti Salim Barut:

«.. Buranın Viranşehir'deki ağalar.. Kimin şimdi? Şunun.. eee, seksen dört bin dönüm arazisi vardır, dört dane kardeş.. Biz dörtyüz nüffusiz, topraksızız heppimiz!. Yaniii eee, bu adalet mi? Birisi daha var, diyelim şu Sarnıç köyünde, kaç tane kardaş? İki tane kardaş, onikki bin dönüm var arazisi.. Eeeee bilmem kimin iki köyü var dört tane kardaş onaltı bin dönümü var.. Bir tek şahıs yirmi iki bin dönümü var!. Yani bunlar hepsi bizim köye bağlıdır, biz dörtyüz nüffüsiz niye biz topraksız, niye onlara toprak çoktir? Yani bu lâfım Ecavit'e duyacağ mı?»

«Eh, evet ben götürüp vereceğim bu şeridi, makinanın bu şeridini..»

«Sağolasin, Allah razi olsin.. Geççen senne okul iççin bizde yardım istediler dört beş bin lira yardım.. Geldi muhtar bizzim köye bağirdi, çağirdi, yardım!. Yardım.. Herif yiyecek ekmağı yoktir, kimse vermeddi yani yardım okula.. Okul yapmağı için.. Yoktir.. Veremedi olmadığinden.. Hâlâ bi.

zim çociğilar cahil gibi yaşşıyorlar..

Hükkümet bize bakmasalar işimiz fenadir.. Yani okul, su, elektrik yapmazsalar biz nassil yaşıyoriz? Şimdi insan ac oldu mi atteş içerisine gene girebilir.. Yaaa hırkızlık yappar ya Suriye'ye gider, artık ne bilayım ne diyeceğim ben? Mecubur oldugi için çoluk çoccigileri aç oldugi için Suriye'ye gidiyorlar.. İsterse bizzi öldirsin hükümet.. Fabrika yoktir...»

Bir ses:

«Salim hesabına bir de ben ekleyeceğim efendim...»

«Ekle bakalım, gel şöyle yanıma..»

Ve dedi:

«Burda biz neciyiz şimdi? Biz Müslüman Türk değil mi? Bayragın altında Türklerin bayragı altında Yunan olsun şu olsun bu olsun hepimiz Türküz değil mi? Velâki biz Türküz, cenazeyi getirdiğimiz zaman Ceylanpınardan getirdiğimiz zaman sekkiz kişşidir, dokkuz kişşidir üstüste attılar di mi? İnsan şimdi tavuk da dokkuz tane keşemez değil mi? Bunlar dokkuz kişşi gençtır, öldürdüler.. Hem subay deyi ki ve eli cebindedir diyor ki, bakın ulan bakın.. diyor.. Bakın bundan sonra ölüm sahası yapacam, dedi.. Karatepeden geçen olursa öldüreceğiz tabancayla öldüreceğiz, dedi.. Tabancayla öldüreceğiz demak sağ yakalar öldürür demaktır.. Gayesi budur di mi? Dedi, bakın ulan bundan sonra Karatepeyi geçen olirsa öldüreceğiz, dedi.. Siz arapsız, siz kürtsüz, dedi.. Türksünüz demedi.. Nedir siz, nedir siz? Köppeksiniz, dedi.. Velâki biz kürdüz, bir arabız yol verin bize araplara, kürtlere gidelim, madem ki Türk değiliz, anladınız mı?

... Yunanlıların, bi de Türklerin arasında savaş

oldi, harp oldi, Müslümanların yesirleri yok muydu Yunanlılardan? Var.. Var di mi? Var.. Niye öldirmediler?»

Bir ses:

«O, Acavit'in adaletidir!.»

Beriki kaldığı yerden devam etti:

«O, Acavit'in adaletidir!. Sadi Irmağın değil!. Adalet varsa, bunlar sağsa yakalayıp da öldürür? İmkânı yoktir gerekir!.»

Bir ses:

«Ecavit iktidarda olsaydi, teslim olanı asla.. Bu kumandan değil yigirmi kumandan onunla barabar olsaydı genne öldürmezdi.. Öyle degil mi arkadaşlar?»

Sesler:

«Öyleeee.. Acavit... Öledir.. Acavit.. Ecavit.. Öleeeee...»

Halk, bura deyimiyle «milletler», Ecevit'i pay edemiyorlar.. Nere varsam, diyor: «Acavit bizim aşirettendin!. Aha irengi.. Ahhaaa bıyıgi.. Ahha burni.. Bizim aşirettendir Acavit!..»

«Yahu ne yaptı Ecevit size de bu kadar seversiniz?»

«Acavit? Çünkü Acavit'in bize çok menfaati oldi, çiftçilere.. Bizim çiftçilere.. Bugda parra etmiyordi, on ton gelirdi eskiden satardım onbin lirra peraya, şimdi on ton gelir satarım yigirmi bin lirra peraya! Mesela, diyorlar Acavit pahali yapmir... Şekker altubuçuk lira.. Şeker ucuz altıbuçuk lira!. Yeddi lira olsin, yene ucuz.. Mazota zam geldi, gelsin! Mazot zam geldi, ama bugdaya da geldi zam.. Acavit geldi, bu bugdaya aynen gördi hali, söyledi bugdaya ikkibuçuk lirra, üç lirra şimdi tüccarlar alir, mazot ikki lirra, hiç tokanmaz bizze!.»

Bir ses:

«Biz böyle aklımız, bu addam yani Ecavit Allahın fethini verdi, Kıbrıs aldi, cannımız fedadir..»

Bir ses:

«Beyefendi, bu haddise.. Eğer yolcu, eger esir olanı öldürüyor, eger bunun efendime söyleyim hakaret yapıyor bunun namusuna bakıyorsa biz ne yapacağız? Bir yüzbaşı, bir assubaydan, asteğmen böyle bir hakarete şey olursak, ya sabur ya Allah!. Köyü terkedip gidak.. Gidaaak gidaak uzzaaaak bir mesafada oturacağız emin bir yere.. Böyle meselâaa Ankara gibi, İstanbul gibi böyle büyük insanları bulunduğu yerde. Bugün sayın Candarma Genel Komitanı olan Orhan Yigit bizze çobanlık mi yapıyor meselâ arkamızdan? Ne yapacak? Ne yapacak O? Candarma bunu yapıyor, ama O'nun ne suçu var? Onun şeysi yoh.. Anca onların yaptığı harekete göre düşünsün.. Diyacağımız Allah'tan ergeç adalet yerini bulur!.

Sorsana.. Sor, candarmadan öli yarali vardir? Müsademe olmiş, müsademe tek tarafli olir? Şöyle müsademe olmuş, böyle müsaademe olmuş.. Candarma.. Kim atar candarmaya kurşun? Bir tanesi makkinalı tabancanın şarcörüne sıkkıştırmış elini, yok, candarma kim vurirsa sorumlu olur..»

Bir ses:

«Biz vergi veriyoruz Türkiye.. Askeriyeye.. Vatanım bura.. Burda.. Yaptığım askerlikte yaşadığım yerde benim vatanım bu.. Evet.. Dilim konuşur arapça, kürtçe de bilirim türkçe de bilirim, istediğim dili konuşurum, şimdi benim dört çociği var mektepte okuyor, evde asla arapça konişmi yorlar birbirini türkçe konişiyorlar.. Nedandır, mektep var ve biz türküz...»

CHP Mardin Milletvekili Nurettin Yılmaz ve 44 arkadaşı, Suriye'lilerin ekip biçtiği toprakların 350 bin dekarlık toprağın dağıtılması halinde bu ulusal servetin değerlendirileceğini ve en azından 4.000 topraksız ailenin yararlanacağını hatırlattılar bir Meclis araştırması isteyerek..

«..... Yukarda arzettiğimiz nedenlerle, Türkiye'nin ekonomisine ve dolayısıyle Güneydoğu'nun kalkınmasına büyük katkısı olacak yüzlerce zavallı köylüyü ve nöbetçi erleri öldürmekten başka hiç bir işe yaramadığı anlaşılan, Güneydoğu için sosyal ve ekonomik bir yara ve problem olan kaçakçılığı önleyemeyen, Suriyelilerin istifadelerine 20 yıl dır terkedilmeyi temin eden, sözde devletimize ait olan toprakalrımızın mayınlardan temizlettirilp işler hale getirilmesi, kısmen Devlet Üretme Çiftlikleri olarak işletilmesi ve kısmen de topraksız köylülere dağıtılmasının temini için olayın aydınlığa kavuşması bakımından Anayasa'nın 88. maddesi gereğince MECLİS ARAŞTIRMASI'nın açılmasını saygılarımızla arzederiz. 15.1.1975»

Küçük ses alma aracında şerit dönüyor:

«Bu ihtiyar efendim, Kıbrıs'ı çok meraklanıyor, seviniyor.. Diyi Kıbrıs'ta Allah razı olsun ordumuza şey olmadi diyii, kırılmadı diyii.. Diyii ki elhamdürillah onun varlığı çoktir, koyunlarımı diyii gelip hepsi alsın diyiii, alsın kessinler askerler vallahi.. beşyüz altıyüz.. gelsin hepisi alsin göttirsin, diyiii.. Sığırlar göttirsin.. ambarlari açarım, diyiiii.. Ekmek yapsin ordumuz...»

Ve banda, ağlayan, mırıldanan kadınlar..

Hatırladım..

Bu da bir ölü evinde dolduruldu!. Bir ölü evinde, son olayda!.

MASAL GİBİ...

Bir Kaymakam var idi Viranşehir'de bir Kaymakam.. Ora halkının, yoksullarının «Kaymakam Babo»su* Doğan Gürbüztürk.. Ağalarla, millet toprağı için hazine toprağı için savaşan, fakir köylülerin umudu, onları elindeki güdük yasalara göre toprak sahibi eden ağalardan alıp, alıp!. Toprak sahibi etmeye çalışan sonra «tuhaf bir biçimde» ölüsü bulunan!

Dediler ki köylüler, «Unitmadik biz onu, unut»uruz hiç?»

Duydum ki şimdi bir büstünü dikeceklermiş!. Halkımız bu, bizim halkımız unutur mu iyiliği, unutur mu hiç?

Dalıp giderim bu ağıtlar söyleyen kadınlar arasında; dertli, tıraşlı, gözleri bi-hoş bakan yaralı insanlar arasında, dalıp giderim, bi-hoş, anımsarım bura halkının «reforum» dediği yasanın öyküsünü..

«Reforum» görüşülürken CGP Van Milletvekili Salih Yıldız'ın bu yasadan yana olmayan görüşlerini de anımsarım toparksız insanlar arasında..

(*) Gide Gide 9 - «Kaymakam Babo», Fikret Otyam.

Sonra 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu yasası 19 Temmuz 1973'te yürürlüğe girdi.

1 Kasım 1973'te de Urfa ili ilk uygulama bölgesi olarak saptandı...

Bu güdük, bu yeteneksiz, bu kimden yana çıkarıldığı belli olmayan, kimden yana olduğu belirlenen maddelerinin kırpıla kırpıla kuşa çevrildiği yasanın görüşmelerini anımsıyorum ondan umut gözleyen insanlar arasında.. Nasıl girmişti sayın üyeler birbirine?. Neler neler söylenmemişti bu işin olmaması için?.. Nasıl da bilgiçti kimileri? Nasıl da kuşku verecek açıdan almışlardı konuyu? Nasıl da eleştirilmişti toprak ve tarım reformu yasa tasarısını ekonomik, sosyal ve siyasi amaçları?... Toprak ufak parçalara bölünecek.. Organize işletmeler ortadan kalkacak!.. Verimlilik düşecek!. Ekonomiye pahalıya malolacak!. Özellikle ilk uygulama yıllarında ve uygulanan bölgede kendisine toprak verilenler bu topraklara sahip çıkamayacaklar!. Verimli işletmecilik yapamayacaklar!.. Sosyal adalet açısında da sakattır bu yasa!. Türkiye'nin toprak varlığı, tüm topraksızlara yetmez!. Bazılarına toprak verirken bazılarına vermeyeceksin, bu olmaz!. Aykırıdır Anayasaya!.

Anayasa'dan aslında nefret eden nice kişi sarılıyordu bu açıdan Anayasanın eşitlik ilkesine!.. Kimin toprağını kime vereceksiniz beyler, Türkiye'de dağıtılacak toprak mı var?

Siyasal amaç yüzünden de nasıl da kavgalar olmuştu? Nasıl da ağır sözler etmişti kimileri kimilerine?

Aradan zaman geçti, iktidarlar değişti, gün oldu CGP'li Salih Yıldız, Toprak ve Tarım Bakanlığı Müsteşarlığı'na da bakan Devlet Bakanı oluverdi!.

Urfa'dayım..

Bir gece ansızın geliverdi Bakan Salih Yıldız Urfa'ya, görevi gereği!.

Gelir, Bakandır..

Büyük toprak sahiplerinden birisi «Aldırış etme» dedi yarenlik ederken toprak reformu üzerine.. «Aldırış etme, bu reform olmaz!.»

Büyük toprak sahiplerinin kimisi de ister bu işi.. Parasıyla değil mi, alsınlar elimden, kurtulayım ben de varıp giderim bir büyük kente.. Kimileri hiç yana değildir, güçlüdürler, dişlidirler, etkilerler bazı partileri Anayasa Mahkemesine başvurun, etsinler, bazı maddelerini iptal, ettirin!!.

Rivayet olunur ki, Bakan Salih Yıldız, Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı Urfa Bölge Müdürlüğü'nde gözünün içine bakan bir avuç yurtsever uygulayıcıya karşı güç vererek konuşur.. Çünkü reformun uygulanmaması, işlerin sürüncemede bırakılması tepki uyandırmaktadır aydın kesimde, yurtsever kesimde, Bakan der bunları hafifletmek için; «Kazı yolarken bağırtmamak lâzımdır..»

Ve Bakan, bu «kaz»lardan iki tanesini alır Devletin resmî aracına, gider büyük toprak sahiplerinin «içtima» ettiği bir ilçeye!.

Sonra demeci yayınlanır gazetelerde:

«Yasa, tastamam uygulanacaktır!.»

Hazırdır her şey.. Ama iktidar değişmiştir, o iktidar ki bu yasadan yana görünür, ama yasanın yozlaşması için elinden geleni yapmıştır yasa çıkarılırken ve bu yozlaşmaya karşı duran CHP oy vermemiştir de karşı tarafın oylarıyla çıkmıştır yasa, varsın çıksın, hal mi kaldı yasada?

1 Mart 1975 tarihinde Urfa'nın Akçakale ilçesinde 41 köyün kamulaştırma işleri sonuçlandırı-

lacaktır ve 1 Haziran 1975 tarihinden başlayarak 1975 yılı içinde Akçakale ilçesinde 5.908, Viranşehir ilçesinde 5.389 topraksız ve de az topraklı çiftçi ailesine toprak dağıtılacak... Toprak ve Tarım Reformu Kooperatifleri kurulacak ve bu insanlar yeter gelirli tarımsal işletmelere kavuşturulacak.. Neyle, bu yozlaştırılmış yasayla üstelik!.

Yine de telâşlanır bir «bölük» toprak ağası, sahibi büyük toprakların!.

Toplandılar Akçakale ilçesinde.. Bir karşı savaşın yöntemleri saptandı.. Demokratik Parti, zaten yasanın iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmuştu, başvurdultulmuştu!. Ağalar çareler aradılar.. Yasa iptal edilmeyebilir, ne yapalım o halde, o halde değiştirtelim!. Topraklara sahip çıkmayı bilenler, iyi bilenler bir yasanın nasıl değiştirileceğini bilemezler.. Hukuk danışmanları uyarır.. Olmaz bu, kolay değil.. Bu kanun zaten Parlamentodan zor çıktı, değiştirilmesi daha zordur.. Halk Partisi bunu bile beğenmedi, daha fazla, daha keskin olsun dememiş miydi? Eh, durum vaziyetleri böyle olunca bu görüşten «sarfınazar eylemek icabeder!.»

Yeni çareler bulundu!..

«Mademki Urfa Bakanlar Kurulu kararıyla reform bölgesi ilân edildi gene Bakanlar Kurulu kararıyla burayı reform bölgesi olmaktan çıkaralım!. Yani reformun uygulanmasını önleyelim!.

Haydi bu da olmadı, madem ki bu yasa uygulanacak, içtinap etmek zor, bundan kurtuluş zor, o halde neden Keban baraj bölgesindeki uygulamaya benzer bir uygulama bize de yapılmasın? Yani kamulaştırma bedellerinden tutturalım işi!. Bizim kamulaştırma bedelleri neden düşün olsun?

Emlâk vergisi beyannamelerini biz, bundan iki yıl önce vermiştik, elimizde gerekçe var, deriz ki o zaman buğday şu kadardı yüz yüz on kuruş.. Şimdi üç liradan muamele görüyor!. Bu adil bi-şey değildir!. Anayasayı değiştirtemeyeceğimize göre yasanın bu maddesini değiştirtelim!. Yani, kamulaştırma tavanını reform bölgesi ilân edildiği tarihten önceki emlâk vergisi beyananmesi tavanını aşamayacağı şekline döndürtelim!. Bu hükmü değiştirtelim!. Yani bu işi tahkik komisyonlarına bıraktıralım!.. Eeeh, bunu sağlarsak Kaban baraj bölgesinde alanında olduğu gibi maliyeti yükseltelim, karşılığını alalım!.»

Bu toplantıya bazı toprak ağaları, büyük toprak sahipleri alınmadı.. Onların görüşleri başka:

«... Bu toprakların hepsi, bir bakıma gasp yoluyla elde edilmiştir!. Yani, şimdi Devlet bunun bedelini size yirmi yıl taksitle ödüyor, yahut yüzde onbeşini peşin ödüyor, şimdi şöyle oluyor-böyle oluyor... diye şikâyet hakkımız nereden doğuyor? Yani açıkçası, Devletin toprağını yine Devlete parayla satıyoruz!. Buna rağmen gözler doymuyor!.»

Ama azınlıkta bunlar!.

Büyük toprak sahipleri harekete geçti.

Büyük büyük paralar toplandı! Büyük büyük paralar!. Yani şu mayınlı topraklarda nafaka için canlarından olan topraksız, yoksul insanların rüyalarında bile göremeyeceği kadar, sayamayacakları —zaten bilmezler saymasını da— onların bilemeyeceği kadar büyük büyük paralar!.

Sınırda sırtüstü, yanüstü, yüzükoyun yatanlar; böyle kalmasalardı, ellerine biner lira falan geçecekti!. Çayları da satacaklardı, sonra vereceklerine vereceklerdi borçlarını yani ve sonra ellerine elli

yüz lira Türk lirası kalacaktı!. Kalmadı, kaldırmadılar!. Böyle buyurur yasalar.. Kaçak yasak.. Yasak kaçak.. Yasak akuy, kaçak yasak keko.. Kaçak yasak kardeş.. Kaçak yasak.. Yasaların buyruğu bu.. Kaçak yasaktır..

Çay balyaları, sandıkları yerlere dağıldı, sonra bu dağılmışlar buralarda çıktı piyasaya!.

Büyük toprak sahiplerinden birisi «Aldırma» dedi, «bu reform olmaz!.» Güldü anlamlı, anlamlı..

Yeniden toplandı büyük topark sahipleri..

Ankara'lara gidildi..

Çünkü bir avuç yurtsever erkek, kadın, uygarlıktan zerre nasiplenmeyen bu yoksullar için çalışıyordu gece demeden gündüz demeden, giderek ilerliyor işler.. Urfa'da reform müsteşarlığı Bölge Müdürlüğünde...

Bu reformu yozlaştırmak gerek.. Bu bir avuç yurtsever, ülkücü, inanmış insanlara yanaşıldı tatlı dillerle, sonra vaadlerle, sökmeyince tehditlerle!. Sökmüyor, sökmüyor!. Ama söktürülmesi gerek!. Gidecek topraklar elden, bir avuç baldırı çıplak mı ekip biçecek bu toprakları?

Ankara'lara gidildi..

Milliyetçiler de nasıl olsa «ortak» oldular Hükümete!.

Gitmeli Ankara'lara.. Gitmeli!.

«VİFANŞEHİR KATLİAMI, BASKI VE TERÖRÜN SORUMLULARI NEREDE?

... Gazetelere, Viranşehir'de kaçakçıların öldürülmesi şeklinde yansıyan, CHP milletvekilleri tarafından Meclis araştırması istenen olayın gerçek

yüzünü kamuoyuna açıklamak üzere 6 Ocak günü, aralarında Elektrik, İnşaat, Makina Mühendisleri ve Mimarları Odası İstanbul Şubeleri ile Tüm Teknik Elemanlar Derneği'nin de bulunduğu 20 kuruluş İstanbul'da bir ortak basın toplantısı düzenlediler.

Ülkemizin içinde bulunduğu koşullar açısından, kamuoyunu uyarma sorumluluğunun itmesiyle böyle bir açıklamaya gerek duyulduğu açıklanan basın toplantısında, 11 - 12 Aralık günü basın ve TRT'de «9 kaçakçının silahlı çatışmada öldürüldüğü» şeklinde verilen olayın içyüzünün açıklanmasının amaçlandığı söylendi.

ÖLDÜRÜLENLER 20 KİŞİDİR

Yapılan açıklamada, gerçekte, öldürülen köylülerin 20 kişi olduğu, bunların 11'inin sınırdan 3 km. içerde ve «teslim ol» çağrısı yapılmadan vurulduğu, yaralı olarak kaçabildikleri yerlerde öldükleri, teslim olan 9'unun ise sınırda ateş açma sahasına götürülerek KURŞUNA DİZİLDİKLERİ ileri sürüldü.

KAÇAKÇILIĞI YAPANLAR SIRT HAMALLARI DEĞİLDİR

Sorumlu yüzbaşının, daha sonra, gerçeğe aykırı tutanağı ilgili savcılığa zorla yazdırdığı ve aynı yüzbaşının olay için «Bu modern bir nüfus planlamasıdır» dediği, cenazeleri almaya gelen köylülerin «Komando çağıracağız» tehdidi ile dağıtıldığı açıklanan basın toplantısında, sorgusuz sualsiz

haklarında idam kararı uygulanan köylülerin kaçakçılık olduğunu yaratanlar olmadığı, büyük kaçakçı şebekelerinin patronları milyonlar vururken, topraksız, işsiz ve yoksul köylülerin kaçakçılık işlerinde SIRT HAMALI olarak çalıştırılmakta ve kurşunlanmakta oldukları söylendi.

PERDE ARKASINDAKİ GÜÇLER

«Demokratik kuruluşlar olarak, halkımıza yöneltilen antidemokratik baskılara, cinayetlere sonuna kadar karşı çıkacağımızı, iktidarın sorumluluğunu titizlikle izleyeceğimizi duyuruyoruz» denilen 20 kuruluşun ortak basın toplantısı şu sözlerle sona erdi:

«Doğunun yoksul halkı, İskenderun Demir-Çelik Fabrikaları inşaatında, sahte bodrolarla, düşük ücretlerle, insanlık dışı şartlarında çalıştırılmış, yüzlercesi tedbirsizlik yüzünden ölmüş, en haklı istekleri zorla bastırılmıştır. Ama aynı inşaatta müteahhitlerin, usulsüz büyük vurgunlarına göz yumulmuştur.

Yine doğuda onbinlerce topraksız yoksul köylü, tarım işçisi olarak karın tokluğuna çalıştırılmakta, hakları doğrultusunda örgütlenmeleri engellenmekte, ama pamuk ağaları milyonları vurmaktadır.

Bütün bu olaylar tüm halkımıza, işçilere, köylülere, yüksek öğrenim gençliğine uygulanan baskı ve terörle bütünleşmekte, halkımızın gelişen ve güçlenen demokrasi mücadelesini kırmayı amaçlamaktadır.

Dışa bağımlı sermayenin yarattığı ve beslediği

bu karanlık oyunlar artık gizlenememekte, göz göre göre oynanmaktadır. Cinayetlerin, katliamların failleri cezalandırılmayacakları düşüncesinin verdiği cüretle, zaten egemen güçlerin çıkarlarına işletilen yasaları bile çiğnemektedirler.

Milyonluk, milyarlık kaçakçılıkların, vurguların komando besleyenlerin, kodaman gerçek failleri, yurt içinde ve sınır kapılarında cirit atarken, işletilmeyen yasalar ve güçler, işsiz, topraksız, yoksul köylüye karşı, sorgusuz sualsiz, idam kararı vermektedir.

Biraz da olsa demokrasiden ve hukuktan bahsedilebileçek bir düzende isek, yurtsever öğrenci ve işçileri öldürenlerin BU SON KATLİAMIN failleri nin mutlaka ortaya çıkarılarak cezalandırılması, en başta iktidarın sorumluluğudur...»*

«BASINA AÇIKLAMA

... Son olarak A.B.D.'nin Türkiye'ye yapılan yardımın kesilmesi ile kamu oyunda A.B.D. emperyalizmine karşı duyulan tiksinti ve nefretin kitlelere mal olmasından korkan bir avuç sermaye çetesinin yardımcıları Türkiye'nin birçok yerinde kanlı olaylar tezgâhlayarak halkın dikkatini başka yerlere çelmeye çalışmaktadır.

... Doğu'da ırkçı, şövenist baskılar giderek yoğunlaştırılarak halkımızın gelişen mücadelesi artık kitle katliamlarıyla bastırılmaya çalışılmaktadır (Viranşehir Katliamı....)»**

(*) TMMOB Birlik haberleri, Sayı 5, 17 Ocak 1975.
(**) Devrimci Demokratik - Kültür Derneği, 20 Şubat 1975.

«BASIN BİLDİRİSİDİR

.... Yukarda açıkladığımız rapor ışığında Viranşehir'de meydana gelen olayı ve hunharca katliamı şiddetle ve nefretle protesto ederiz.»*

«HALKIMIZA ÇAĞRI

... Bu faşist ve ırkçı uygulamalar, derhal son bulmalı, VİRANŞEHİR Olayının sorumluları en kısa zamanda cezalandırılmalıdırlar. Bu sağlanmadığı takdirde, DEVRİMCİ-DEMOKRATİK KÜLTÜR DERNEĞİ olarak meseleyi Uluslararası Adalet Divanına götüreceğimizi açıkça bildiririz.

Derneğimizin 21 Şubat'ta VİRANŞEHİR'de düzenlediği VİRANŞEHİR KATLİAMINI PROTESTO MİTİNGİNE KATIL...»

Miting 21 Şubat 1975 Cuma günü, binlerce yoksulun ve onların yandaşlarının katılmasıyla yağmur altında yapıldı, etraf bazı araç ve gereçlerle çevrildi.

Olay çıkmadı.

Sonra dağılındı.

«VİRANŞEHİR OLAYLARINI PROTESTO MİTİNGİ DAVASINDA 2 SANIK TUTUKLANDI

Viranşehir olaylarını protesto nedeniyle 18 Ocak Cumartesi günü Hürriyet Meydanı'nda düzenlenen ve kanunsuz olduğu iddiasıyla polis ta-

(*) Devrimci Demokratik - Kültür Derneği, 20 Şubat 1975.

rafından gözyaşartıcı bomba ve cop kullanılarak dağıtılan miting sonunda gözaltına alınan sanıklardan ikisi dün akşam suçüstü mahkemesinde tutuklanarak cezaevine konulmuşlardır. Tutuklanan sanıklar Mehmet Arap Kaz adındaki Kilis'li öğrenci ile Ali Yıldırım adındaki Elbistanlı öğrencidir.

Siyasi polis kanunsuz olduğu iddia edilen miting nedeniyle önce 84 kişiyi gözaltına almıştı. Polisin bu sanıklar hakkında hazırladığı dosyayı inceleyen İstanbul Cumhuriyet Savcılığı salı sabahı 72 sanığı, bir gün sonra da 2 sanığı serbest bırakmıştı. Mahkemeye verilen sanıkların TSİP (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi) üyesi oldukları saptanmıştır.

171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa muhalefetten 22 sanık hakkında dava açılmasını isteyen savcı, bu sanıklardan polisin gözaltında tuttuğu 11 sanığı mahkemeye sevkedebilmiştir.

Saat 16.30'da başlayan duruşmada Yargıç Hüseyin Hücel, yoklama yaparak sanıkları duruşma salonuna davet etmek istemiştir. Ancak, iddianamede bir numaralı sanık Mehmet Orhan Doğançay'ın savcılıkta sorgusu yapıldığı için mahkeme önüne getirilemediği anlaşılmıştır. Yargıç, bunun üzerine sanıkları Adliye'ye getiren Siyasi Polis ilgililerine sanık Mehmet Doğançay'ı savcılıktan alıp derhal mahkeme önüne çıkarılmasını istemiştir. 20 dakika geçtiği halde bir numaralı sanığın duruşma salonuna getirilmediğini gören Yargıç Hüseyin Yücel, bu kez Başkâtibi çağırtmış ve ona «Böyle suçüstü davası açılmaz. Söyleyin savcıya sanığı buraya göndersin. Yoksa aynı şekilde duruşmayı talik ederim» demiştir.

Yargıcın bu son uyarısı üzerinde bir numaralı sanık alelacele getirilerek mahkemeye sokulmuştur. Bundan sonra yargıç, iddianamedeki sıraya göre sanıkları içeri almış ve kimlik tesbiti yapmıştır.

Bu arada Viranşehir olaylarını protesto mitingini düzenleyen sanık Mehmet Arap Kaz, sorgusu sırasında «Viranşehir'de kaçakçı olduğu sanılan önce dokuz sonra 29 olduğunu öğrendiğimiz insanlar öldürüldü. Biz bu sırtçıları kurşuna dizen kişilerin bulunup tesbit edilmesini ve cezalarını görmeleri ve tel'in edilmeleri için bu mitingi düzenledik» demiştir.

Mehmet Arap Kaz'ın bu sözleri üzerine Yargıç Hüseyin Yücel, sanığa önünde duran Kaçakçılık Kanunu'nu göstererek kaçakçılığın suç olduğunu anlatmış ve «Gerekirse 29 değil 129 kişi de öldürülür» demiştir.

Savunma avukatlarından Ali Yaşar, Anayasa Mahkemesinin 1472 Sayılı Kanunu yetkisine dayanarak iptal ettiğini anlatarak «1472 Sayılı Kanun iptal edildiğine göre, kanunsuz suç olmaz. Bu nedenle sanıkların sorgusunu yapamazsınız» demiştir. Mahkeme, diğer avukatların da katıldığı bu istemi yerinde görmeyerek red etmiştir.

2 sanığın tutuklanmasından sonra duruşma 7 Şubat 1975 günü saat 14.30'a ertelenmiştir.»*

«Sayın Fikret Otyam

Kanlı Toprak Üzerinde adlı yazı dizinizin son bölümünü de okudum bugün. Günedoğu'da yaşayan halkımızın, Güneydoğu'daki düzenin, aslında

(*) Cumhuriyet Gazetesi, 24 Ocak 1975.

Türkiye'nin bozuk düzeni olduğunu ve bu düzenin halkımızı nasıl ezdiğini en güzel kanıtlarıyla ortaya koymanızdan dolayı sizi kutlarım.

Altı yıldır çevremin köylerinde öğretmenlik yapmaktayım. Bozuk düzen halkımızı öylesine bir boyunduruğa sokmuş ki eziliyor.. eziliyorlar.. Bizler bu boyunduruların kırılması için savaş veriyoruz. Bu ulusun genci-aydını hep eleledir. Bilhassa sizlere düşen görev ağır ama ağırlığınca da kutsaldır. Ve siz bu görevi gereği gibi yaparak toplumumuzdaki bozuklukları ortaya koyabiliyorsunuz.

Sizleri yine kutlar, başarılarınız bitimsiz olmasını dilerim..»

«Otyam Babo..

.. Çok önemli bir konuyla uğraşıyorsunuz. Umduğunuzdan daha kötü bir durumdayız. Bütün suçumuz gelecek kuşaklar için güzel ve mutlu bir Türkiye için çalışmamızdır.

Küçük kaçakçıları toplu halde öldürüp patron kaçakçıların mallarını kendi araçlarıyla taşıyanlar bize düşmanlar. Kumar partisinde 50 lirayı bozdurmak için Devlet arabasını para bozdurmaya gönderenler de bize düşmanlar.. Yan gözle baktık diye bizi mahkemeye veren çiftlik yöneticileri de bize düşmanlar.

Kim düşman olursa olsun umurumuzda değil..

Umudumuz sende Otyam Babo,

Umudumuz, hastalığında kendisine 3 gül gönderen Ermeni vatandaşın centilmenliğini takdir eden Sayın Cumhurbaşkanımızda...

Umudumuz, ordusuna teslim olan Yunanlıları öldürmeyen şerefli Türk Ordusunda, şerefli Genel Kurmay Başkanında..

Umudumuz Büyük Ecevit'te..

Sizin önünüzde ellerini gökyüzüne kaldırıp ağıt söyleyen dua eden maktül Şahan'ın annesinin, babasını hiç bir zaman göremeyecek yetim Celal Paydaş Sümer'in umudu sizlerde..

Ceylanpınar Gençliği.. İmzalar...»

«VURGULAMA

Onlar / sınırlara / salar / salar / vururlar / Sırtımıza / sermayenin / ve de kucağında / dişi kurdun / mavzerlerini lo horto / dayar / dayar / vururlar / Artta kalan yavrularımız / İt enikleri gibi sokaklarda / aç / çıplak / kapı diplerinde soluyarak / büyüyecekler sermayenin / aç / kanlı / korkak / gözlerine bakarak / Ve karılarımız / Genç yaşta sömürünün / kanlı / ağır / dulluk prangası ile tutsak olarak / Öcün en kutsalı ile / çocuklarımızı doyuracak / Eğemenlik savaşına emeğin / birer çelik bilekli / yiğitler olarak / adayacak. / Ama bu / bu mangal yürekli yetimlerin / hiçbiri / bir daha /ölmeyecek.... / (Size saygılarımla ağabey.. Öğretmen..)»

Bir keklik havalandı..

Yolun kenarına sinmiş..

Niçin öldürmeli sevmeli değil?

Ez mina çeğer ça ve hu va hazdekûm.. Oğlumu, ciğerimi gözümü sevdiğim kadar seviyordum..

Vezirim, cahilim.. Bize duvarları bırakıp gittin..

«Oğlun ne zaman öldürüldü?»

«.. Bistu neh..» Yirmidokuz gün olmuş..

URFA'DA TOPRAK SAHİPLERİNİN REFORMU ENGELLEMEK İÇİN (GİZLİ FON) KURDUKLARI AÇIKLANDI

ANKARA, (ANKA) — Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarı Profesör Saim Kendir, ANKA Ajansı'na verdiği demeçte, hükümet krizleri başlamasıyla, Urfa bölgesinde reform uygulamasını engellemek isteyen baskı gruplarına yeni ümitlerin doğduğunu, çeşitli oyunlarla örgütün boynuna «bölücülük» yaftasının geçirilmek istendiğini belirtmiştir.

Prof. Kendir, Urfalı büyük toprak sahiplerinin, bir süre önce, Akçakale Zıraat Odası öncülüğünde iki toplantı düzenlediklerini, bu toplantılar sonunda reform uygulanmasına karşı «fiilen mücadele» kararının alındığını ve bir «fon» kurulduğunu açıklamıştır. Bu fonda 1 milyon 250.000 liranın biriktiğinin söylendiğini belirten Profesör Kendir, şöyle devam etmiştir:

«— Büyük toprak sahiplerinin Ankara'daki çevrelerde temas için seçtikleri iki temsilci Celâl Öncel ve Reşit İpek'tir. Bunlardan Celâl Öncel'in aile olarak 76.000, Reşit İpek'in ise 9.000 dönüm arazileri bulunmaktadır. İki temsilcinin toplam 85.000 dönüm arazileri vardır.»

Kendir, bu temsilcilerden Celâl Öncel'in sürekli Ankara'da bulunduğunu belirtmiş, «Öncel, Anadolu Kulübü'nün müdavimleri arasına girmiştir. Devlet Bakanı Salih Yıldız'la çok iyi ilişkileri vardır» demiştir.

Kendir, Toprak Reformu Müsteşarlığının bağ-

lı olduğu Devlet Bakanı Salih Yıldız'ın Urfalı büyük toprak sahiplerinin temsilcisi Celâl Öncel'e «Celâl ağabey» diye hitap ettiğini de söylemiştir.»

Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarı Prof. Saim Kendir, Bakanı ve toprak ağalarını suçladı ardı ardına iki gün.. Sorunları cesaretle sıraladı, açıkladı.. Bakan sordu, Müsteşarına böyle bir demeç verip vermediğini, Müsteşar «evet verdim, o sözler bana aittir» diye karşıladı bu soruyu!*

Sonra?

«TOPRAK REFORMU MUSTEŞARI, SUÇLADIĞI DEVLET BAKANI YILDIZ'I BİR «PAZARLIK» SONUCU ÖVDÜ

ANKARA, (ANKA) — Başbakanlık Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarı Profesörü Saim Kendir, bir «pazarlık» sonucu, kamuoyunda büyük yankılar yapan açıklamalarından geri dönmüştür. Kendir, Başbakanlık Basın Merkezi aracılığiyle dün yaptığı açıklamada toprak ağalarıyla işbirliği yapmakla suçladığı CGP'li Devlet Bakanı Salih Yıldız'dan «İnanmış, iffetli bir devlet adamı» diye söz etmiştir.

.... Kendir, ağalarla işbirliği yapmakla, ağaların temsilcisi Celâl Öncel'e (ağabey) diye hitap etmekle suçladığı Devlet Bakanı Yıldız için de, açıklamasında şöyle demiştir:

«Reforma inandığını Urfa'da da belirtmiş bulunan Devlet Bakanımız Sayın Salih Yıldız'ı çok az

(*) 22 - 24 Ocak 1975, Cumhuriyet Gazetesi.

sayıda büyük toprak sahibinin etki altına almalarının söz konusu olamayacağı kamuoyuna bir kez daha açıklamayı yüklendiğim sorumluluğun gereği sayarım.»

PAZARLIĞIN İÇYÜZÜ

Prof. Kendir, Başbakanlık açıklaması üzeriyle konuşan ANKA muhabirinin sorularına telefondaki sesi teyp bandına alınmak suretiyle şu cevapları vermiştir:

Soru — Başkanlık Basın Merkezi aracılığıyle bugün bir açıklama yapıldı. Bu açıklama gerçekten sizin mi? Altında Prof. Dr. Saim Kendir diye imza var.

Cevap — Vallahi, yani, benim, dediklerine göre benim. Yalnız, söylediklerimden dönen bir şey yok.

Soru — Bu açıklamada, ağalarla işbirliği yaptığını söylediğiniz Devlet Bakanı Yıldız'dan iffetli inanmış bir devlet adamı diye söz ediyorsunuz.

Cecap — Söylediklerimden dönen bir şey yok. Benim tezkiyeme ihtiyaç duyuyorsa, o, O'dur işte.. Açıklamanın filan verildiği yer anlamlı.

Soru — Başbakanlık Basın Merkezi, deniyor..

Cevap — Evet.. Tamam.. İşte o..

Soru — Bir şey mi oldu, yani bir pazarlığa karşı mı bu açıklamayı yapmak? Böyle bir şey olmadı herhalde?

Cevap — Vallahi bilemem..

Soru — Yani, görevden alınma tehdidi?

Cevap — Kamuoyuna biz bir şeyi söyledik mi?

Söyledik.. Söylediklerimizin ötesinde bir şey.. Geçiyor muyuz?...»*

VE GÜNLERDEN BİR GÜN...

Ve günlerden bir gün..

İçişleri Bakanı Mukadder Öztekin konuşuyor Millet Meclisi kürsüsünde:

«... Sayın Milletvekilleri,

Bu önerge, araştırma önergesi, bu şekliyle araştırmaya tabi tutulursa kişisel görüşüme göre bir teşri dönemde değil, birkaç teşri dönemde de bitmeyebilir. Çünkü, önergenin 1'inci maddesindeki Doğu Anadolu ve Güney Anadolu'nun ekonomik ve sosyal sorunları konusu, bu tahkikatla birleştirildiği için, onun kısa sürede bitirileceğine (hele birinci maddenin) kani değilim.

Bakan olarak şöyle bir öneride bulunacağım:

Viranşehir olaylarını, ayrı bir komisyon marifetiyle süratle tahkik edip berraklığa kavuşturalım. Birinci konu uzun süre devam edeceği için ikincisini de peşinde sürüklemesin.

Saygılarımla arz ederim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Bakan..

Millî Selâmet Partisi Grubu adına Konya Milletvekili Sayın Şener Battal, buyurun efendim.

MSP GRUBU ADINA ŞENER BATTAL (KONYA) — Muhterem Başkan, değerli milletvekilleri;

Sayın Celal Paydaş ve 12 arkadaşının sundukları, Güney Bölgesindeki kaçakçılıkla ilgili araştır-

(*) 27 Ocak 1975 Cumhuriyet Gazetesi.

ma önergesi hakkında Millî Selâmet Partisi Grubu adına görüşlerimizi arz etmeye çalışacağım...

... Muhterem arkadaşlarım, MSP grubu olarak görüşlerimizi arz etmiş bulunuyorum... Ayrı ayrı teşekkürlerimi arz eder, bu araştırma önergesine MSP grubu olarak iştirak edeceğimizi ifade eder, huzurlarınızdan hürmetle ayrılırım..»

«BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Battal. Şimdi, CHP Grubu adına Sayın Nurettin Yılmaz, buyurunuz efendim.

NURETTİN YILMAZ (Mardin) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlar;

Resmen 9 kişinin; fakat iddiaya göre 20 kişinin öldürüldüğü Viranşehir olaylarında, olayın gerçek nedenlerini ve Güneydoğu'da yapılagelmekte olan kaçakçılığın sosyo-ekonomik sebeplerini tespit etmek üzere sözlerime CHP Grubu adına tümünüzü saygıyla selâmlayarak başlıyorum.

Olay adliyeye intikal ettiği için bu olaynı gerçek nedenlerini ve subut delilleri üzerinde elbette ki, adalete gölge düşürmeme bakımından, duracak değiliz.

Yalnız, şu kadarı ile iktifa edeceğiz:

Mahallinde, Türkiye'nin en büyük ve ciddi gazetelerinden biri olan Cumhuriyet Gazetesinin yapmış olduğu röportajlar ve bu röportajda kamuoyuna nakledilen bazı hakikatler üzerinde Sayın Hükümetin titizlikle olayın müsebbipleri üzerinde durmasını ve bu olayda fail olanlar için adaletin sıhhati bakımından, oradaki vatandaşın devlete inancının temini bakımından evvelemirde olaya ismi karışan kişilerin Viranşehir'den, Ceylanpınar'dan alınmasında mutlak zaruret olduğunu be-

lirtmek isterim. Zira, kamuoyuna nakledilen bu havadisler doğru ise, oradaki vatandaşlar olayın gerçek nedenini olaya ismi karışmış bulunan kişilerin baskılarından dolayı adalete iletmek cesaretini bulamıyorlar. Bu bakımdan Sayın İçişleri Bakanlığından bunu istirham edeceğim.....»

«AP GRUBU ADINA FAİK KIRBAÇLI (Burdur) — Sayın Başkan, sayın milletvekilleri...

.... Burada bu işin hissi tarafına, edebiyat tarafına daha fazla yer verilirse bir cümle ile ifade etmek gerekir ki, bu husus hakikaten kanayan bir yara gibidir. Dinmemiştir, bu şartlar altında devam ettiği müddetçe istediğiniz kadar müsbet veya menfi yönden konuyu oplitika konusu haline getirmiş olsanız bile bu bir vakıadır..

... Bu önergeye müspet oy vereceğimizi ifade eder saygılar sunarım.»

«BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Kırbaşlı. Söz sırası Cumhuriyetçi Güven Partisi adına Sayın Talat Oğuz'un. Buyurun efendim..

CUMHURİYETÇİ GÜVEN PARTİSİ GRUBU ADINA TALAT OĞUZ (Mardin) — Muhterem Başkan, değerli arkadaşlarım..

... Meclis araştırması önergesine grup olarak oy kullanacağız. Yüce Parlamentoya saygılar sunarım.»

«BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Oğuz. Başkanlığımıza şimdiye kadar başka söz istemi intikal etmiş değildir.

CELAL PAYDAŞ (Urfa) — Söz istiyorum Sayın Başkanım.

BAŞKAN — Buyurun efendim.

CELAL PAYDAŞ (Urfa) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri. Türkiye'mizin temel sorunlarından birisi haline gelen ve Güney hudutlarımızda yüzbinlerce hatta milyonlarca vatandaşımızın hayatı ve geleceği ile ilgili bulunan, kaçakçılık mevzuu ve son olarak Viranşehir'de işlenmiş olan ki biz bunu insanlık dışı bir cinayet olarak kabul ediyoruz, biraz sonra anlatacağım, bu hususun aydınlatılması nedeniyle Meclis araştırması teklifi için huzurlarınızı işgal etmiş bulunuyorum.....

..... Değerli arkadaşlarım, huduttan geçen «sırt hamalı» diye tabir ettiğimiz kaçak çay geçiren bu vatandaşlarımız pazarlık neticesi hududu geçiyorlar. Hem de hududu üç dört kilometre geçirildikten sonra ayrı bir müsademeye tutuluyorlar. Bir ihbar yapıldığı için bunların dışında oraya gelen bir müfreze komutanlığınca bu vatandaşlarımız teslim alınıyor ve hepsi öldürülüyor.

Bu çok ağır bir ithamdır. Fakat ben gerçekliğine samimiyetle inandığım için bunu huzurunuzda söylüyorum. Çünkü bunlar serbestçe geçtikleri için hiç birisinde bir tek silaha rastlanmamıştır. Her ne kadar bilâhare bir iki av tüfeği bir mavzer elde edildiği iddiası varsa da bu dahi kesin bir delille belgelenmiş değildir arkadaşlarım.

Son model silâhlarla mücehhez kılınmış bir müfreze karşısında sırt hamalı diye kabul ettiğimiz ve kaçak çayı sırtında getiren vatandaşlarımızın hiç bir zaman jandarmaya kurşun sıkacak durumları yoktur arkadaşlarım. Bende otopsi raporu var, merak eden arkadaşlarım varsa kendilerine okumak isterim. Bu bir utanç belgesi olacaktır. İçlerinde otuz silah yarası alanlar vardır.. Hem de

değişik silahlarla. Gerek mavzer tüfeği gerek tabancayla yakından uzaktan değişik silahlarla vurulmuş, alnından vurulmuş ve katledilmişlerdir. En az silah yarası olan vatandaşın sekiz tane yarası vardır....

.... Hepinizi saygıyla selâmlarım arkadaşlarım. (Alkışlar.)

BAŞKAN — Teşekkür ederim efendim.

Sayın milletvekilleri, önerge hakkında yapılan görüşmeler bitmiştir. Önergeyi yüce Heyetin onayına sunacağım. Önergeyi kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler?.. Kabul edilmiştir.

Meclis araştırması yapacak olan komisyonun 15 kişiden kurulması hususunu Genel Kurulun onayına sunuyorum.. Kabul edenler? Kabul etmeyenler? Kabul edilmiştir.

Komisyon çalışma süresinin üye seçimi tarihinden başlamak üzere 3 ay olmasını ve gerektiğinde Ankara dışında da çalışabilmesi hususunu Genel Kurulun onayına sunuyorum.. Kabul edenler? Kabul etmeyenler? Kabul edilmiştir...»

Gazetelerin rotatif ağızlarından taze somun gibi gazeteler çıkıyor:

... AP - MSP - CGP - MHP Birleşti..

Dörtlü Koalisyon Hükümeti kuruldu..

Memur kıyımı, olanca şiddetiyle devam ediyor..

Toprak Reformu Müsteşarı Kendir de görevinden alındı!.

Viranşehir olayını inceleyecek Meclis Araştırma Komisyonu üç ay daha mehil aldı.. Mehil aldı.. Mehil aldı.. Mehil aldı!.

Parlamenter maaşlarına dört buçuk dakikada zam yaptı!. Ellerine yirmi bin lira geçecek!. 100 bin liraya kadar da birikmiş fark alacaklar!.

Amerika yardımı kesti!.

Kendi uçağımızı kendimiz yapacağız!.

İmam Hatipliler de polis olabilecek!.

MHP'li komandolar yine iki öğrenciyi yaralayıp kaçtılar!..

Arazi vitesli araç, vites kutusundan cayırtılar çıkara çıkara çamurda kıç ata ata ilerledi kanlı topraklarda, sağımız mayınlı topraklar...

Yağmur yağıyor, silgeçler şıkır-şıkır.. Ayağım «yağmur uğurlu..»

Sonra Devletin asfalt yoluna çıktım..

Ötelerde, çoook ötelerde artık, bir kadın, kadınlar bizim kadınlarımız ağıtlar söylüyor ölülerinin ardında.. Bebeler sümüklerini çekiyorlar, yalıyorlar minicik dilleriyle, sonra paramparça entarilerini sıyırıp hemen oldukları yerlere çişliyorlar, şiş karınları yaşamasız ve sıska bacakları ve kocaman kocaman kafaları, üç numarayla tıraşlı.. Yalın ayakları fışkılı..

Bir kadın, kadınlar bizim kadınlarımız doğuruyorlar ahırlarda, otların üzerinde..

Doktor tunne.. Şilli dibari.. Yağmur durmuyor..

Melek sancılıdır atın üzerinde.. Beriţan aşireti yollardadır.. Oynamaktadır ilk bebesi o karın yuvarlığında.. Bebektir oynar zamanı gelende.. Çocuk sıkışmıştır içinde.. Ölür çocuk, gömerler yolun sağına.. Biner Melek kadın, atına.. Kandır, yol buldu mu akar, akar entarisinin altından bacaklarına doğru, oradan topuklara!. Sancıdır durmaz..

Bir saat yol ya alırlar ya almazlar, Melek kadın düşer yere.. Ölmüştür de!. Gömerler yolun sağına.. Aşiret yoluna devam eder..

Der, «Valla yaralandim ve çok perişan oldim, bizi ablukaya aldilar, bizi teslim aldilar..» «Sen nassil kurtuldun yav?»

Sonra o da ölür, tek canlı tanık, Urfa Devlet Hastanesinde..

Muho dedi.. Kaçışın araplar.. Bi yaylım atteşi başladı..

Valla, gözüm önünde birisini vurdular, öldirdiler..

Valla bir candarma Allah razi olsun o candarmadan, geldi şeyin üstüne geldi benni acidi benni aciyince benim üstüme mermi sıkmadı, yanımizde bir balyanin dibbine mermilerini boşalttı tak.. Tak.. Tak.. Tak.. Fırla ülen.. Kendini eğer ağır yarali kendini kurtarabileceksen bir yerre kurtar.. Müslimansın.. Günah.. Git burdan..

«Açsana radyoyu arkadaş..»

Şoför dokundu düğmeye:

«... bir garibim gide gide yoruldum
bir dal idim yeşermeden kırıldım
koptu gönül bağı yarden ayrıldım
ölümden öteye yolu mu kaldı?»

Şoför Şeyhmuz «yanık söylüyor akuy» dedi.. «yanık söylüyor..»

«Hakikaten yanık söylüyor Şeyhmuz, ama ben yorulmadım gide gide.. Yorulmadım daha gide gide! Yaşım elliye vardı, ilk geldiğimde bu topraklara, yirmibeş yaşındaydım. Bak sana bişey diim mi,

tüm bu bozukluklar düzelecek bir gün, insanlar öl. meyecek mayınlı topraklarda «kimse kimseyi vurmayacak» sorgusuz-yargısız. O çöller var ya o çöller, tüm yeşile kesilecek, bebeler okullara gidecek, çiftlikler kurulacak tüm buralara, bet-bereket kesecek buralar, nereden mi biliyorum? O kitapta böyle yazıyor, sanma sürüp gidecek böyle, tamam mı?»

«Haklısen, desene kısa çöp uzun çöpten hakkını alacak?»

«Heye, kısa çöp uzun çöpten hakkını alacak..»

«Ne zaman akuy?»

«Ne zaman mı? Söyleyeyim, senden olanlar, sen, senin gibiler Ankara'ya gelende.»

İÇİNDEKİLER

Mayınlı Topraklar Üzerinde 5

Devrim Oldu Mayıs Gelende 24

Urfa Direnişi 130

Nasılm'ola? 134

Çetin Altan'a Yazık Oldu 156

Masal Gibi 225

Acımasızlık, zulüm, nice kurşunlara göğüs germe! Yağlı kurşunu yiyince kıvrılıp kalan insanlar!

Fikret Otyam, yürek burkan bu kitabıyla «Gide-Gide»lerini 15'e ulaştırdı, ama ülkede çile bitmiyor ki!... Üstelik azalacağına «gide gide» artıyor. Derdini soran yok insanımızın. Hiç değilse, Otyam su serpiyor yüreklerine onların. Paylaşıyor acılarını bu yapıtıyla de.

REYO Basımevi

20 lira